

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.14:343.52(043.3)**

PITERSCHI EUGENIU

**ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRACTIUNII DE
FALSIFICARE A PROBELOR**

**Teză de doctor în drept
Specialitatea: 554.01 - Drept penal și execuțional penal**

Autor:	PITERSCHI Eugeniu
Conducător de doctorat:	GHERMAN Marian doctor în drept, conferențiar universitar
Comisia de îndrumare:	COJOCARU Radion doctor în drept, profesor universitar
	LARII Iurie doctor în drept, profesor universitar
	GLAVAN Boris doctor în drept, conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2023

© PETERSCHI EUGENIU, 2023

CUPRINS:	
ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză).....	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL INVESTIGĂRII INFRAȚIUNII DE FALSIFICARE A PROBELOR	
1.1. Materiale științifice privind infracțiunea de falsificare a probelor publicate în Republica Moldova.....	21
1.2. Materiale științifice privind infracțiunea de falsificare a probelor publicate în alte state.....	30
1.3. Concluzii la Capitolul I.....	49
2. ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE FALSIFICARE A PROBELOR	
2.1. Incriminarea infracțiunii falsificarea probelor în legislațiile penale ale statelor din spațiul UE.....	52
2.2. Incriminarea infracțiunii falsificarea probelor în legislațiile penale ale statelor din spațiul ex-sovietic și ale altor state.....	69
2.3. Concluzii la Capitolul II.....	78
3. ELEMENTE ȘI SEMNE CONSTITUTIVE ALE INFRAȚIUNII FALSIFICAREA PROBELOR	
3.1. Elementele obiective ale infracțiunii de falsificare a probelor.....	81
3.2. Elementele subiective ale infracțiunii de falsificare a probelor.....	120
3.3. Concluzii la Capitolul III.....	137
4. ASPECTE DELIMITATIVE ȘI REGIMUL SANȚIONATOR AL INFRAȚIUNII FALSIFICAREA PROBELOR	
4.1. Delimitarea infracțiunii falsificarea probelor de infracțiuni omogene.....	140
4.2. Aprecierea gradului prejudiciabil, consecințelor infracțiunii de falsificare a probelor și influența acestora asupra calificării, stabilirii răspunderii și pedepsei penale.....	177
4.3. Concluzii la Capitolul IV.....	183
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	186
BIBLIOGRAFIE	192
ANEXE	212
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	223
CV-UL AUTORULUI	224

ADNOTARE

Piterschi Eugeniu. Analiza juridico-penală a infracțiunii de falsificare a probelor.
Teză de doctor în drept. Chișinău, 2023.

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 203 titluri, 185 pagini de text de bază, și 4 anexe. Rezultatele obținute sunt publicate în 30 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: infracțiune, justiție, probe, dovezi, proces penal, proces civil, elemente, fals, fapte, calitate de probe, document, falsificarea probelor, comparat, autentic, consecințe.

Scopul lucrării constă în elucidarea faptei de falsificare a probelor ca infracțiune incriminată în legislația penală a Republicii Moldova. În special, studiul este concentrat în direcția analizei și constatării impedimentelor întâmpinate de către subiecții de aplicare a legii în aplicarea practică a prevederilor articolului 310 Cod penal, iar ca rezultat înaintarea la acest subiect a recomandărilor de modificare și completare a normei prenotate.

Obiectivele cercetării: analiza evoluției incriminării infracțiunii de falsificare a probelor în legislația penală a Republicii Moldova și a altor state; elucidarea esenței falsificării probelor ca fenomen socio-juridic; analiza cauzelor și condițiilor generatoare ale infracțiunii de falsificare a probelor și a elementelor constitutive ale acesteia; realizarea unui studiu de drept penal comparat; studierea practicii judiciare în materie de falsificare a probelor, formularea recomandărilor în vederea excluderii deficienței constatate și aplicării uniforme a normelor respective de către organul de urmărire penală și instanțele de judecată; evidențierea unor propuneri *de lege ferenda* ce ar viza perfecționarea cadrului normativ-penal referitor la incriminarea infracțiunii de falsificare a probelor, etc.

Noutatea și originalitatea științifică. Studiul reprezintă o etapă incipientă în domeniul de cercetare complexă a aspectelor juridico-penale ale infracțiunii de falsificare a probelor. În rezultatul unei cercetări evolutive, aplicând metoda comparativă, în lucrare au fost formulate concluzii și recomandări care pot constitui un fundament științific pentru modificarea și completarea prevederilor art. 310 Cod penal (Falsificarea probelor).

Problema științifică soluționată constă în analiza teoretico-practică a cadrului normativ de incriminare a infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal. La fel, a fost elaborat mecanismul juridico-penal necesar estimării eficienței funcționării prevederilor legale în domeniu, cu formularea unor concluzii și recomandări de ordin teoretico-practic și normativ, inclusiv cu titlu *de lege ferenda*, orientate spre perfecționarea și interpretarea uniformă a semnelor obiective și subiective ale infracțiunii analizate.

Semnificația teoretică este caracterizată prin faptul că în rezultatul studiului au fost identificate lacune legislative care creează impedimente la aplicarea în practică a prevederilor articolului supus cercetării. În același context, au fost puse la dispoziție soluții de ajustare a cadrului normativ, prin modificarea și completarea prevederilor art. 310 Cod penal.

Valoarea aplicativă. Constatările și concluziile identificate în rezultatul prezentei cercetări pot servi drept reper pentru completarea legislației penale a Republicii Moldova, realizarea eficientă a obiectivelor prezentului act normativ și protecția justiției. Rezultatele cercetării subiectul abordat servesc drept o sugestie în domeniul reglementării răspunderii penale pentru falsificarea probelor și evoluția unor noi teorii de prevenire a infracțiunii date.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice obținute în cadrul prezentei cercetări urmează a fi folosite în procesul instruirilor universitare cu profil juridic, a masteranzilor, precum și a doctoranzilor. Totodată, prezentele constatări și recomandări vor fi utile subiecților de aplicare a legii, în practica cotidiană.

АННОТАЦИЯ

Питерский Евгений. Уголовно-правовой анализ преступления - фальсификация доказательств. Докторская диссертация. Кишинэу, 2023.

Структура диссертации: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 203 источников, 185 страниц основного текста и 4 приложения. Результаты исследования были опубликованы в 30 научных работах.

Ключевые слова: преступление, правосудие, доказательства, подтверждение, уголовный процесс, гражданский процесс, элементы, фальсификация, факты, качество доказательств, документ, фальсификация доказательств, сравнение, подлинность, последствия.

Цель работы состоит в выявлении акта фальсификации доказательств как уголовно наказуемого деяния в уголовном законодательстве Республики Молдова. В частности, исследование ориентировано в направлении анализа и определения препятствий, с которыми сталкиваются правоприменительные субъекты при практическом применении положений ст. 310 УК, и, как следствие, представление данному объекту рекомендаций по изменению и дополнению указанной нормы.

Задачи исследования: анализ эволюции инкриминирования преступления о фальсификации доказательств в уголовном законодательстве Республики Молдова и других государств; выявление сути фальсификации доказательств как социально-правового явления; анализ условий возникновения фальсификаций доказательств как преступление, а также признаков составляющие содержание данного преступного деяния; проведение сравнительного уголовно-правового исследования; изучение судебной практики по делам о фальсификации доказательств; выработка рекомендаций в целях устранения выявленного пробела и единого применения соответствующих норм органами уголовного преследования и судами; выделение ряда законодательных предложений, направленных на совершенствование нормативно-правовой базы в части инкриминирования преступления фальсификации доказательств и др.

Научная новизна и оригинальность исследования. Настоящая диссертация представляет собой ранний этап комплексного исследования уголовно-правовых аспектов преступления фальсификации доказательств. В результате эволюционного исследования с применением сравнительного метода в диссертации сформулированы выводы и рекомендации, которые могут составить научную основу для изменения и дополнения положений ст. 310 УК РМ.

Решённая научная задача заключается в теоретико-практическом анализе нормативной базы инкриминирования преступления, предусмотренного ст. 310 УК РМ. Так же, разработан уголовно-правовой механизм, необходимый для оценки эффективности функционирования правовых норм в данной сфере, с формулировкой выводов и рекомендаций теоретико-практического и нормативного порядка, в том числе с точки зрения *Lex ferenda*, направленных на совершенствование и единое толкование объективных признаков и субъективных сторон анализируемого преступления.

Теоретическая значимость работы характеризуется тем, что в результате исследования были выявлены законодательные пробелы, создающие препятствия для практического применения положений исследуемой статьи. В этом же контексте были предложены решения по изменению нормативной базы путём внесения изменений и дополнений положений ст. 310 Уголовного кодекса.

Практическое значение исследования: факты и выводы, выявленные в результате данного исследования, могут послужить ориентиром для доработки уголовного законодательства Республики Молдова, эффективного достижения целей настоящего нормативного акта и защиты правосудия. Выводы и исследования, вытекающие из затронутой темы, могут рассматриваться в качестве предложений в области регулирования уголовной ответственности за фальсификацию доказательств и разработки новых теорий предупреждения данного преступления.

Внедрение научных результатов. Полученные в настоящем исследовании научные результаты могут быть использованы в процессе обучения в вузах юридического профиля, на магистратуре, а также докторантуре. В то же время, данные выводы и рекомендации могут быть полезны субъектам правоприменения в их повседневной практике.

ANNOTATION

**Piterschi Eugeniu. Legal-criminal analysis of the crime of falsifying evidence.
PhD thesis in law. Chisinau, 2023.**

Thesis structure: introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 203 titles, 185 pages of basic text, and 4 annexes. The results obtained are published in 30 scientific papers.

Keywords: crime, Justice, proof, evidence, criminal trial, civil trial, elements, forgery, facts, quality of evidence, document, falsification of evidence, compared, authentic, consequences.

The purpose of the work is to elucidate the act of falsification of evidence as criminal offence in the criminal legislation of the Republic of Moldova. In particular, the study is focused on the analysis and finding of the impediments encountered by law enforcement subjects in the practical application of the provisions of Article 310 of the Criminal Code, and as a result the submission to this subject of the recommendations for amending and supplementing the prenoted norm.

Research objectives: analysis of the evolution of the criminalisation of the offence of evidence falsification in the criminal legislation of the Republic of Moldova and other states; elucidation of the essence of falsification of evidence as a socio-legal phenomenon; analysis of the causes and conditions giving rise to the offence of tampering with evidence and its constituent elements; conducting a comparative criminal law study; studying the judicial practice in the field of evidence falsification, formulation of recommendations in order to exclude the deficiency found and uniform application of those rules by criminal prosecution bodies and courts; highlighting some proposals of *lex ferenda* which would aim at improving the normative-criminal framework concerning the criminalisation of the offence of tampering with evidence, etc.

Scientific novelty and originality. This study represents an early stage in the field of complex research into the legal-criminal aspects of the offence of falsification of evidence. As a result of an evolutionary research, applying the comparative method, conclusions and recommendations have been formulated in the work which can constitute a scientific basis for amending and supplementing the provisions of Article 310 of the Criminal Code (Falsification of evidence).

The scientific problem solved consists in the theoretical-practical analysis of the normative framework for criminalisation of the offence provided by art. 310 Criminal Code. The legal-criminal mechanism necessary to assess the effectiveness of the functioning of the legal provisions in this field was also developed, with the formulation of theoretical-practical and normative conclusions and recommendations, including by way of *lex ferenda*, aimed at the improvement and uniform interpretation of the objective and subjective signs of the offence analysed.

Theoretical significance it is characterised by the fact that the outcome of the study identified legislative gaps that create impediments to the application in practice of the provisions of the article under investigation. In the same context, solutions for adjusting the regulatory framework were provided, by amending and supplementing the provisions of Article 310 of the Criminal Code.

Applicative value. The findings and conclusions identified in the result of this research can serve as a benchmark for completing the criminal legislation of the Republic of Moldova, the effective realization of the objectives of this normative act and the protection of justice. The results of the research on the subject serve as a suggestion in the field of regulation of criminal liability for evidence falsification and the development of new theories of prevention of the given crime.

Implementation of scientific results. The scientific results obtained in this research can be used in the process of university studies with legal profile, master's, as well as doctoral students. At the same time, current findings and recommendations can be useful to law enforcement subjects in their daily practice.

LISTA ABREVIERILOR

art. – articol

alin. – alineat

etc. – et cetera

lit. – literă

pct. – punctul

p/pag. – pagina

or. – oraș

ș.a. – și altele/alții

sec. – secțiunea

CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CP RM – Cod penal al Republicii Moldova

CPP RM – Cod de procedură penală al Republicii Moldova

CPC – Cod de procedură civilă

MO – Monitorul Oficial

Nr./nr. – număr/numere

ONU – Organizația Națiunilor Unite

GPS – sistem poziționare globală

RM – Republica Moldova

RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

R – Republica

UE – Uniunea Europeană

USEM – Universitatea de Studii Europene din Moldova

URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

IGP – Inspectoratul General al Poliției

MAI – Ministerul afacerilor interne

ВЮЗИ – Всесоюзный юридический заочный институт

НИИ – Научно исследовательский институт

c./стр. – страница

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Accesul liber la justiție constituie unul dintre cele mai importante drepturi fundamentale ale omului, a cărui aplicare generează un impact decisiv pentru asigurarea tuturor libertăților afectate. De asemenea, accesul liber la justiție este un principiu fundamental de drept, fiind consacrat într-un număr impunător de documente internaționale la care țara noastră este parte, inclusiv Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, etc. Este cert faptul că buna desfășurare a activității în sfera publică, condiționează direct prestarea serviciilor calitative cetățenilor Republicii Moldova și altor categorii de persoane, inclusiv asigurarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și, evident, neadmiterea încălcărilor în sfera justiției [112, p. 37].

Un element de bază la realizarea actului justiției îl constituie procedura probării de către participanții la proces a unor anumite elemente și circumstanțe de fapt invocate în vederea susținerii propriilor interese legale. Orice manifestări abuzive pe filiera respectivă generează un pericol social cu un caracter deosebit, acestea atentând nu doar la interesele vitale ale statutului de asigurare a funcționalității pe segmentul puterii judiciare, ci prejudiciază și interesele persoanelor fizice și juridice în parte [113, p. 21].

Legea penală a Republicii Moldova prevede: „...răspunderea penală pentru o serie de infracțiuni orientate la destabilizarea relațiilor sociale în domeniul justiției (art. 303–323 Cod penal), însă una dintre cele mai periculoase fapte infracționale în acest sens, ținând cont de eventualele consecințe ale acesteia, urmează de recunoscut anume infracțiunea de falsificare a probelor prevăzută în art. 310 Cod penal al Republicii Moldova. Astfel, urmărind scopul ocrotirii celor mai importante valori sociale, legiuitorul a considerat necesar să delimiteze și să incrimineze printr-o componentă de infracțiune separată acele fapte prin comiterea cărora se alterează adevărul în procesul înfăptuirii justiției” [113, p. 21].

Din totalitatea normelor penale ce incriminează infracțiunile contra justiției, referindu-ne în parte la fapta prevăzută de art. 310 CP RM, se atestă incontestabilitatea *caracterului prejudiciabil* al acesteia, care constă în discreditarea evidentă a încrederii publice în sistemul judiciar, precum și subminarea generală a eficienței entității respective. Din start, putem menționa că în prevederile art. 310 se stabilește răspunderea pentru două infracțiuni distincte: falsificarea probelor în procesul civil, prevăzută în – alin. (1), și falsificarea probelor în procesul penal – alin. (2).

Contextual valorilor și obiectivelor indicate, se va reține că starea legalității pe palierul *administrarea probelor* în cadrul procesului penal și procesului civil în prezent este una nefavorabilă, fiind expusă riscului condiționat de mai multe lacune și dificultăți de ordin conceptual, interpretativ și aplicativ ale noțiunii de *falsificare a probelor*, pe care le-am supus analizei și aprecierii în compartimentele respectivei lucrări. Or, asemenea fapte generează îngrijorare și nu pot fi ignorate, deoarece fiecare caz de denaturare a situației de fapt, ce prezintă importanță și valoare probatorie într-un proces judiciar, produce un impact absolut negativ și ireversibil asupra calității actului justiției în special, dar și imaginii statului ca unic exponent al activității de realizare a justiției în general.

Analiza dimensiunii istorice a subiectului abordat demonstrează cu certitudine că falsificarea probelor a fost întotdeauna o problemă caracteristică oricărui sistem de drept, indiferent de domeniul procesual aplicat și de situația politică ori social-economică, ceea ce ne permite să afirmăm despre stabilitatea în timp a faptelor care atentează la obiectivitatea și veridicitatea probațiunii.

Datorită perioadei minime de existență a sistemului național de drept în cadrul statului moldovenesc independent, în legislația penală autohtonă a lipsit timp îndelungat o normă separată care să prevadă răspunderea pentru falsificarea probelor, aceasta fiind implementată odată cu punerea în aplicare a actualului Cod penal (art. 310).

În pofida acestui fapt, acțiunile din categoria respectivă erau recunoscute ca fiind ilegale și pasibile de penalizare chiar și în condițiile lipsei unei norme directe în acest sens, conform prevederilor care stabileau răspunderea penală pentru declarații mincinoase (art. 314 CP), denunț fals (art. 311 CP), fals în acte publice (art. 332 CP), tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate (art. 306 CP), etc. [27].

Din considerentele expuse mai sus, situația constatată în partea ce ține de evoluția infracțiunilor de falsificare a probelor în sistemul național de drept, ne limitează examinarea subiectului respectiv doar la perioada începând cu anul 2002, când a fost adoptat și pus în aplicare actualul Cod penal care prevede direct răspunderea penală pentru falsificarea probelor, prin introducerea unei norme juridico-penale separate în acest sens (art. 310 Cod penal) în Partea Specială prin Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002.

Datele statisticii oficiale ne demonstrează că în primul an de aplicare a actualului Cod penal nu a fost depistată nici o infracțiune de falsificare a probelor, primele cazuri din această categorie fiind înregistrate abia începând cu anul 2003, după care se observă o creștere semnificativă către anul 2013, urmată de scăderea cotei acestora din numărul total de infracțiuni în anii 2020–2021, când s-a fixat un număr minim al infracțiunilor prevăzute de art. 310 Cod

penal, pentru perioada ultimilor șase ani. În legătură cu aceasta, se menționează că coeficientul procentual al infracțiunilor de falsificare a probelor în raport cu numărul total al infracțiunilor săvârșite nu este unul semnificativ [63].

O creștere atât de dinamică a numărului total de infracțiuni privind falsificarea probelor se explică printr-un cumul de cauze și condiții generatoare ale situației respective. În viziunea noastră, principalele dintre acestea sunt: majorarea semnificativă a sarcinii de muncă în cazul organelor de urmărire penală, Procuraturii și serviciilor care efectuează activitatea specială de investigații; complexitatea sporită a procedeele de probațiune și scăderea în același timp a nivelului de profesionalism în cazul subiecților ce aplică normele procedurale de administrare a probelor; ineficiența mijloacelor și mecanismelor legale existente de contracarare a factorilor cauzatori/stimulatori ai infracțiunilor de falsificare a probelor, inclusiv aplicarea de către factorii de decizie, preponderent la etapele inițiale ale procesului penal, a unui model competitiv de efectuare a urmăririi penale, cu accentuarea indicilor de cantitate a cauzelor penale finalizate în detrimentul calității acestora.

În acest sens, menționăm că analiza detaliată a cauzelor și condițiilor care servesc ca factor generator al creșterii numărului de cazuri privind infracțiunile de falsificare a probelor nu constituie unul dintre obiectivele de studiu al prezentei lucrări. Însă, în condițiile existenței cel puțin a uneia dintre cauzele indicate, riscul emiterii unei decizii procesuale întemeiate pe probe falsificate este unul semnificativ. Aici nu putem ignora faptul evident că una dintre cauzele emițătoare ale infracțiunii de falsificare a probelor sunt motivele personale ale subiectului, care se exteriorizează și îl determină să acționeze astfel în condițiile ineficienței sau, după caz, a inexistenței unor mijloace și mecanisme legale pasibile să neutralizeze ori cel puțin să minimalizeze riscurile respective.

Analizând datele statistice a dinamicii infracțiunilor de falsificare a probelor, obligatoriu se va ține cont că informația dată nicidecum nu reflectă în măsură deplină situația criminogenă reală la acest compartiment și dimensiunile obiective ale acestui fenomen, deoarece pentru infracțiunea respectivă este caracteristic un grad avansat de latență. Majoritatea cercetătorilor, care au realizat studii în domeniul infracțiunilor contra justiției, menționează că datele oficiale privind cazurile înregistrate de falsificare a probelor, se deosebesc semnificativ de situația existentă.

În contextul celor menționate, se cere imperativ un răspuns la întrebarea: „[c]e prezintă prin sine falsificarea probelor? În acest sens, se impune remarca privind lipsa unor definiții/noțiuni ale conceptului respectiv definitivate legislativ. În conținutul Codului penal, inclusiv în norma acestuia care prevede răspunderea pentru falsificarea probelor, lipsesc cu

desăvârșire concepte în acest sens sau eventuale trimiteri de ordin general la alte reglementări legislative și normative ale noțiunii de falsificare a probelor, fapt care complică și generează impedimente semnificative în activitatea practicienilor pe domeniul aplicării normei stipulate în special și realizării justiției în general. Aceeași situație se constată la nivelul cadrului normativ departamental, care de asemenea nu oferă o definiție sau un concept bine determinat și desfășurat al noțiunii respective. Mediul științific autohton, dar și cel internațional în literatura de specialitate la fel nu conturează eventuale concepte ale noțiunii respective, majoritatea cercetărilor în domeniu limitându-se la interpretări de ordin general a acțiunilor de falsificare a probelor ca componență de infracțiune. Astfel, în scopul unificării practicii judiciare și teoriei penale, considerăm că interpretarea oficială a noțiunii de falsificare a probelor ar trebui făcută nu arbitrar, ci de către legiuitor prin formularea în textul normei penale a unei definiții corespunzătoare” [113, p. 22-23].

Contextual celor indicate, se impune concluzia potrivit căreia, în pofida multiplelor idei și abordări teoretico-practice din partea subiecților interesați, infracțiunea de falsificare a probelor continue să rămână un palier de studiu neexplorat până la capăt, care necesită intervenții evidente pentru conformarea normei juridico-penale ce reglementează fapta respectivă, cu realitățile de drept existente.

Analiza infracțiunii de falsificare a probelor denotă cu certitudine faptul că: „...în practica judiciară a Republicii Moldova, la moment se constată probleme aferente interpretării și încadrării juridice a acțiunilor respective, acestea fiind condiționate în mare parte de necorespunderea prevederilor penale pe această filieră reglementărilor de ordin procesual penal la compartimentul ce vizează administrarea probelor și subiecții implicați în acest proces” [113, p. 24].

În acest sens, unul dintre scopurile generale ale tezei poate fi formulat ca studierea complexă a faptei de falsificare a probelor, ca infracțiune distinctă din categoria celor care atentează la actul justiției și la capacitatea instituțiilor statului de a asigura realizarea corectă a acestuia, întru asigurarea respectării integrale a drepturilor fundamentale ale persoanei.

Un alt scop, nu mai puțin important al prezentei lucrări, îl putem desemna ca fiind studierea complexă a mijloacelor/metodelor/mecanismelor de falsificare a probelor ca modalitate de realizare a laturii obiective în cazul infracțiunii de referință, care nu sunt reflectate la moment în conținutul normei penale din art. 310 Cod penal, ce reglementează acțiunea respectivă, urmată de aprecierea și evaluarea capacităților legale și doctrinare ale sistemului național de drept, orientate la interpretarea, reglementarea și aplicarea corespunzătoare a normelor penale privind subiectul vizat.

O contribuție însemnată la studierea evoluției incriminării infracțiunii respective în legislația penală a Republicii Moldova și a altor state, s-a rezumat datorită aportului și studiilor efectuate de către autorii din R. Moldova și cei din străinătate, după cum ar fi:

a) autori autohtoni: A. Borodac, S. Brînză, X. Ulianoschi, M. Gherman, T. Osoianu, V. Stati, V. Grosu, I. Țurcanu, R. Popov, S. Copețchi, Ig. Hadîrca, I. Dolea, A. Doga, A. Gîrlea, P. Iluț, I. Macari, V. Orîndaș, A. Reșetnicov, G. Ulianoschi;

b) autori din statele U.E.: M. Basarab, V. Pașca, Al. Boroî, M. Gorunescu, N. Cochinescu, V. Dongoroz, Gh. Dăringă, I. Deleanu, Gh. Diaconescu, C. Duvac, Kahane Siegfried, I. Oancea, N. Giurgiu, D. Lămășanu, M. Mureșan, Al. Tănase, R. Secrieru;

c) autori din spațiu ex-sovietic: S. Astașov, I. Arendarenko, A. Brilliantov, R. Belkin, M. Bikmurzin, I. Blagodari, M. Bajanov, Iu. Budaeva, V. Borkov, A. Belozerskih, T. Bogoliubova, Ȃ. Babaeva, Iu. Kuleșov, E. Kupreașina, R. Kostenco, V. Kurleandskii, V. Vișneakov, B. Volkov, N. Gromov, E. Elaghina, V. Maiborodova, I. Ivanov, A. Ignatov, K. Idrisov, G. Novoselov, L. Neceaeva, A. Rarog, M. Strogovici, M. Treușnikov, A. Trainin, Iu. Șcigolev, F. Faktullin, A. Halikov.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul prezentului studiu constă în elucidarea falsificării probelor ca infracțiune incriminată în legislația penală a Republicii Moldova. În special, studiul este concentrat pe direcția analizei și constatării impedimentelor întâmpinate de către subiecții de aplicare a legii, și anume pe punerea în practică a prevederilor art. 310 Cod penal, iar ca rezultat înaintarea la acest subiect a recomandărilor de modificare și completare a legislației penale.

Pentru atingerea scopului menționat, prezenta cercetare și-a propus următoarele **obiective:**

- analiza evoluției incriminării infracțiunii de falsificare a probelor în legislația penală a Republicii Moldova și a altor state;
- elucidarea esenței falsificării probelor ca fenomen socio-juridic;
- analiza cauzelor și condițiilor generatoare ale infracțiunii de falsificare a probelor și ale elementelor constitutive ale acesteia;
- conturarea/desemnarea doctrinară și normativă a conceptului de falsificare a probelor în procesul penal și procesul civil: noțiune, caracteristici particulare, importanța și gradul prejudiciabil al faptei respective;
- constatarea legăturii dintre fapta de falsificare a probelor și eventualele consecințe care pot surveni în rezultatul comiterii acesteia, inclusiv asupra sistemului de drept și impactul social survenit ca urmare a infracțiunii de referință;

- evidențierea problematicei și incertitudinilor de ordin interpretativ și aplicativ existente la moment, condiționate de caracterul imperfect al normei de referință;
- analiza și aprecierea garanțiilor legale de respectare a drepturilor omului și libertăților fundamentale în cazul administrării și utilizării unor probe false;
- studierea practicii judiciare în materie de falsificare a probelor, formularea recomandărilor în vederea excluderii lacunelor relevate și aplicării uniforme a normelor respective de către organul de urmărire penală și instanțele de judecată;
- determinarea criteriilor de delimitare a falsificării probelor de alte fapte infracționale omogene după esență, conținut și caracteristici;
- evaluarea regimului sancționator;
- evaluarea cadrului normativ din străinătate pe dimensiunea infracțiunii de falsificare a probelor și aprecierea oportunității de utilizare a rezultatului acestei evaluări în vederea formulării și motivării propunerilor *de lege ferenda*;
- evidențierea unor propuneri *de lege ferenda* ce ar viza perfecționarea cadrului normativ-penal referitor la incriminarea actelor de falsificare a probelor.

Ipoteza cercetării. Ipoteza prezentată în cadrul cercetării îndeplinește funcția de a asigura un răspuns valid la tema supusă analizei și necesitatea stringentă a acestui studiu.

În acest context: „[s]tudiul respectiv propune identificarea și analiza discrepanțelor aferente subiectului abordat, scopul fiind sensibilizarea comunității profesionale din domeniu în vederea lansării unor eventuale inițiative de redresare a situației” [113, p. 21].

În același sens, considerăm că dezvoltarea studiului respectiv, în final va genera racordarea normei care vizează infracțiunea de referință la realitățile sociale și juridice existente; or, situația din prezent nu reflectă în măsură deplină necesitățile sistemului de drept și structurilor care o implementează, în condiția în care este necesară extensiunea evidentă a spectrului de subiecți ce nimeresc sub incidența acesteia, inclusiv a elementelor laturii obiective caracteristică infracțiunii în cauză.

Structurarea normei în cauză după criterii de gravitate a consecințelor survenite, dar și potrivit gradului prejudiciabil al infracțiunilor vizate de procesele/cauzele penale în cadrul cărora este comisă fapta de falsificare a probelor, ne va permite în mod evident conformarea scopului acesteia prin atingerea obiectului urmărit de protejare a relațiilor sociale pe acest segment.

În cazul extinderii spectrului de obiecte ale infracțiunii de referință, prin includerea în norma vizată a probelor din cadrul procesului administrativ, cauzei contravenționale, precum și cele acumulate în rezultatul realizării măsurilor speciale de investigații, va fi asigurat un palier mult mai larg de relații sociale în domeniul jurisprudenței, protejate de aceasta.

Noutatea științifică. Acest studiu reprezintă o etapă incipientă în domeniul de cercetare complexă a aspectelor juridico-penale ale infracțiunii de falsificare a probelor. În lucrare de asemenea au fost formulate pentru prima dată unele concluzii și recomandări care pot constitui un fundament științific pentru modificări legislative.

Abordările inovative ale studiului rezultă din caracterul elementelor cercetate în prezenta lucrare, calificate de către noi ca fiind o omisiune juridică, specific segmentului propus spre examinare, după cum urmează:

- a fost stabilit că aplicarea în practica cotidiană a normei penale, destinată contracarării și prevenirii cazurilor de falsificare a probelor, generează o serie de dificultăți condiționate în mare parte de lacunele semnificative caracteristice conținutului și structurii acesteia;

- a fost identificată existența omisiunilor legislative și necorespunderea prevederilor în vigoare, pe acest segment, reglementărilor procesual-penale la compartimentul ce vizează administrarea probelor și subiecților implicați în acest proces;

- a fost constatat caracterul neuniform al aplicării reglementărilor existente în practica cotidiană; or, acestea se caracterizează prin incertitudine și interpretări ambigue;

- urmare realizării unei analize comparative a normei existente, se conchide asupra oportunității și necesității structurării acesteia într-o formă mai extensivă, care va permite exercitarea incidenței asupra unui spectru mai larg de elemente și mecanisme utilizate la realizarea laturii obiective, dar și asupra unui grup mai lărgit de subiecți.

Cercetarea științifică rezidă în înaintarea justificată a unui spectru larg de recomandări *de lege ferenda* și a conceptelor sale definitorii, și anume:

Capitolul XIV din Partea specială, prevederile articolului 310 se modifică și se completează cu următorul cuprins:

„Articolul 310. Falsificarea probelor

(1) Falsificarea, adică denaturarea sensului, modificarea conținutului sau structurii inițiale, sustragerea, tăinuirea, înlocuirea, deteriorarea sau distrugerea, precum și crearea artificială a probelor în procesul civil sau administrativ de către un participant, reprezentantul acestuia sau, după caz, de către o altă persoană implicată în activitatea de administrare, păstrare și apreciere a probelor,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1150 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite de către reprezentantul autorității publice cu statut de agent constatat, care soluționează în limitele competenței sale cauza contravențională, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 850 la 1500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite de către reprezentantul organelor de constatare prevăzute în art. 273 alin. (1) Cod de procedură penală în cadrul activității de constatare a infracțiunilor, rezultatele căreia au servit temei pentru pornirea sau, după caz, refuzul de a porni urmărirea penală,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală sau măsuri speciale de investigații, reprezentantul organului de constatare, procuror, consultantul procurorului, apărătorul admis în procesul penal sau, după caz, de către o altă persoană implicată în activitatea de administrare, păstrare și apreciere a probelor,

se pedepsesc cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(5) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3) sau (4):

a) săvârșite de două sau mai multe persoane;

b) soldate cu cauzarea de prejudicii materiale în proporții mari sau deosebit de mari persoanelor fizice sau juridice;

c) soldate cu liberarea unei persoane vinovate în comiterea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, de la răspunderea sau pedeapsa penală,

se pedepsesc cu închisoare de până la 8 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 5 ani.

(6) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3), (4) sau (5):

a) săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale;

b) soldate cu învinuirea unei persoane nevinovate în comiterea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 5 ani.”

Analizând literatura de specialitate și practica judiciară, putem menționa cu certitudine că este posibilă de răspunderea penală doar persoana care a săvârșit o infracțiune și care este în exclusivitate vinovată de comiterea unei acțiuni ilicite. La constatarea vinovăției făptuitorului, se va ține cont de unele reguli și repere fundamentale ale legii penale, cum ar fi: principiul legalității și umanismului, principiul democratismului și caracterul personal al răspunderii penale, principiul individualizării răspunderii penale și pedepsei penale, precum și un șir larg de norme juridice ale ramurii de drept penal [116, p. 207].

Metodologia cercetării științifice. În scopul atingerii obiectivelor indicate *supra* au fost folosite materiale normative și doctrinare care vizează direct sau, după caz, indirect, infracțiunea de falsificare a probelor.

Astfel, la categoria materialelor normative putem enunța că au fost operate în primul rând consultări și trimiteri la legislația autohtonă, inclusiv la surse literare locale care formează doctrina națională în domeniul cercetat. Totodată, axându-ne pe obiectivele și scopul cercetării, au fost utilizate multiple surse din legislațiile penale aplicabile pe continentul european și asiatic, aici referindu-ne la actele normative în domeniu ale statelor europene și celor din spațiul ex-sovietic, care au fost supuse analizei în raport cu legislația similară națională, fiind aplicată în acest scop *metoda comparativă*.

Un alt aspect important, care a fost utilizat pe larg în prezenta lucrare, îl reprezintă doctrina de specialitate. Aici menționăm cu precizie că au fost consultate pe larg lucrările savanților și autorilor autohtoni și celor din străinătate care au analizat și cercetat elementele componente ale infracțiunii în general și ale faptei ilicite de falsificare a probelor în special. În același timp, au fost amănunțit examinate monografiile și ghidurile publicate la subiectul supus cercetării în prezenta lucrare.

Simultan, au fost studiate materialele conferințelor naționale și internaționale care prezintă o importanță sporită pentru cercetarea infracțiunii de falsificare a probelor. Totodată, nu au fost trecute cu vederea nici articolele științifice ale revistelor din domeniul juridic, în care autorii demersurilor științifice abordează atât direct cât și tangențial fenomenul antisocial de falsificare a probelor.

Este de menționat că și datele statistice au servit un reper fundamental în cadrul cercetării respective. Acestea au permis realizarea unui studiu practic prin utilizarea *metodei statistice*, în scopul comparării evoluției infracțiunii de falsificare a probelor în timp și în raport cu situația criminogenă din țară (numărul de infracțiuni înregistrate în diverse perioade de timp, dinamica infracțiunii și evoluția acesteia).

Întru studierea evoluției cadrului normativ în raport cu incriminarea faptei de falsificarea probelor a fost utilizată *metoda istorico-juridică*.

Sondajul a constituit o altă metodă aplicată la realizarea lucrării în cauză, rezultatele acestuia servind o sursă evidentă de inspirație și călăuză la aprecierea reală a fenomenului studiat și elaborarea propunerilor de completare și modificare pe acest segment. Anume opinia subiecților de aplicare a legii contează preponderent la implementarea inovațiilor normative, pentru asigurarea unei eficiențe maxime a noilor norme conformate realităților criminogene existente.

În scopul argumentării și demonstrării temeiniciei ideilor propuse spre modificare și implementare a inovațiilor normative, a fost aplicată o abordare sistemică a subiectului examinat, acesta fiind supus analizei prin prisma întregului cadru legislativ caracteristic sistemului național de drept. În acest fel, produsul final are drept scop completarea eficientă și exclusivă a lacunelor constatate pe segmentul vizat ca rezultat al unei *analizei sistemice*.

Rezultatul final al studiului în cauză nu ar fi fost posibil fără aplicarea *metodei logice*, în procesul creativ asupra subiectului abordat, care a fost aplicată pe larg în vederea argumentării și demonstrării temeiniciei propunerilor formulate în calitate *de lege ferenda*.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Importanța prezentului studiu rezumă din constatările și concluziile obținute în cadrul cercetării, care va oferi subiecților de aplicare a legii posibilitatea soluționării unor probleme întâlnite în procesul calificării infracțiunii de falsificare a probelor. Este de menționat faptul că identificând deficiențele juridice au fost înaintate și propuneri de soluționare a acestora.

Cercetând interpretarea incriminării infracțiunii de falsificare a probelor în abordarea savanților autohtoni au fost studiate și pozițiile autorilor penaliști din străinătate. Nu a fost lăsată fără vedere și analiza de incriminare a acestei infracțiuni în sediul legislativ al Legilor penale din alte state, după cum ar fi: *Confederația Elvețiană, Regatul Suediei, Regatul Danemarcei, Marele Ducat de Luxemburg, Japonia, China, Israel, Olanda, Albania, Islanda, Ungaria, Slovacia, Federația Rusă, Republica Elenă, Republica Federală Germania, Republicile Bulgaria, Austria, Cipru, Finlanda, Cehia, Letonia, Malta, Polonia, Franța, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Georgia, Belarus, Armenia, Azerbaidjan, Ucraina*.

Concluziile și propunerile care au rezumat din prezenta cercetare servesc drept o sugestie în domeniul reglementării răspunderii penale pentru falsificarea probelor, prevenirea aplicării neuniforme a legislației penale și evoluția temei abordate pentru noi teorii de prevenire a infracțiunii date.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele prezentei cercetării au fost puse în discuție în următoarele foruri științifice naționale și internaționale: conferința științifico-practică internațională *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*, din 26 iunie 2018; conferința științifico-practică internațională *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de euro-integrare*, din 2-3 noiembrie 2018; conferința științifico-practică internațională *Eficiența normelor legale. Globalizarea și dreptul* din 23-25 mai 2019; conferința științifică internațională *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*, din 6 iunie 2019; conferința *Realități și perspective ale învățământului juridic național*, 1-2 octombrie 2019; conferința științifică interuniversitară internațională a studenților-doctoranzi cu genericul *Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective*, ediția I, din 24 ianuarie 2020; conferința științifico-practică internațională *Актуальные научные исследования в современном мире*, din 26-27 ianuarie 2020; conferința științifico-practică internațională *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*, din 27-28 martie 2020; conferința științifico-practică internațională *Teoria și practica administrării publice*, din 22 mai 2020; conferința științifico-practică internațională *Modern scientific challenges and trends*, din 31 mai 2020; conferința științifică interuniversitară internațională a studenților-doctoranzi cu genericul *Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective*, ediția a II-a, din 26 iunie 2020; conferința științifico-practică internațională *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice*, ediția a VII-a, din 26 februarie 2021; conferința științifică interuniversitară internațională a studenților-doctoranzi cu genericul *Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective*, ediția a III-a, din 25 martie 2021; conferința științifico-practică internațională *Teoria și practica administrării publice*, din 21 mai 2021.

Ideile de bază înaintate de către autor și expuse în prezentul studiu au fost publicate în diverse reviste științifice de profil, după cum ar fi: *Anale Științifice*, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI; *Revista Institutului Național al Justiției*; *Revista „Legea și Viața”*; Ziar bilunar la revista „Administrația Publică”; *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*; *Revista „Lingvo-Science”*, editată la tipografia orașului Varna din Republica Bulgaria; *Revista „Vector European”*; *Revista „Intellectus”*; *Culegerile comunicărilor în cadrul Universității de Stat din Moldova*; *Revista „Administrarea Publică”*; *Revista națională de Drept*; *Revista „Dreptul”* din România (Uniunea Juriștilor din România); *Revista „Fiat Iustitia”* de la Facultatea de Drept Cluj-Napoca a Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București (România); *Materialele conferinței internaționale științifico-practice „Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și*

Ucrainei la legislația Uniunii Europene”; Журнал „Актуальные научные исследования в современном мире”, orașul Pereiaslav din Ucraina; Materialele Conferinței științifico-practice internaționale cu genericul „Modern scientific challenges and trends”, desfășurată în orașul Varșovia (Republica Polonă).

Sumarul capitolelor tezei. Structura tezei a fost ajustată în raport cu scopul și obiectivele trasate, fiind compusă din: adnotări în limba română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, patru capitole divizate în 12 paragrafe, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe, declarația privind asumarea răspunderii și *Curriculum Vitae* al autorului.

Introducerea cuprinde compartimentele prezentate în următoarea ordine: 1) actualitatea și importanța temei abordate; 2) scopul și obiectivele cercetării; 3) ipoteza cercetării; 4) noutatea științifică; 5) metodologia cercetării științifice; 6) importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; 7) aprobarea rezultatelor; 8) sumarul capitolelor tezei.

Capitolul I, intitulat „*Analiza situației în domeniul investigării infracțiunii de falsificare a probelor*”, structural alcătuit din 3 subcapitole, este consacrat în prim-plan studierii și cercetării conceptului de falsificare a probelor. În prezentul capitol a fost acordată o atenție sporită mecanismului de definire și incriminare a infracțiunii vizate în legislația penală a Republicii Moldova și în cercetările teoretico-practice ale autorilor din străinătate.

Astfel, capitolul I reprezintă o totalizare a ideilor doctrinare aferente subiectului abordat, prezentate în regim de sinteză a conceptelor promovate atât de către școala națională de drept cât și de către școlile similare din străinătate, preponderent din spațiul ex-sovietic. Considerăm că o astfel de tratare generează o valoare adăugată semnificativă școlii autohtone de drept penal, în special la compartimentul ce vizează obiectul prezentului studiu.

Capitolul II, intitulat „*Elemente de drept penal comparat privind infracțiunea de falsificare a probelor*”, structural alcătuit din 3 subcapitole, este consacrat studiului elementelor de drept penal comparat ale infracțiunii de falsificare a probelor și reflectărilor generale a răspunderii penale pentru infracțiunea supusă cercetării în prezenta lucrare.

Prezentul capitol ilustrează diverse modalități ale variantelor tipice de incriminare ale infracțiunii de falsificare a probelor în alte state. Astfel, au fost supuse cercetării dislocările infracțiunii falsificarea probelor în legislațiile statelor din spațiul european și analiza unor modalități normative a infracțiunii date în legile penale ale statelor din spațiul ex-sovietic.

Capitolul III, intitulat „*Elemente și semne constitutive ale infracțiunii falsificarea probelor*”, structural alcătuit din 3 subcapitole, este consacrat în exclusivitate tematicii generice a prezentei teze de doctor.

Așadar, în limitele capitolului III sunt evidențiate principalele repere ale elementelor componenței de infracțiune (obiective și subiective) în general, și a infracțiunii falsificarea probelor în special.

Prima parte a Capitolul III enunță în detaliu aspectele semnelor constitutive obiective ale infracțiunii falsificarea probelor. Prin urmare, pot fi regăsite analizele științifice ale obiectului infracțiunii, împreună cu complexul laturii obiective. A doua parte este destinată cercetării semnelor constitutive subiective ale infracțiunii falsificarea probelor. Latura subiectivă și subiectul faptelor infracționale, ca elemente indispensabile ale semnelor constitutive subiective, sunt redată pe deplină lor semnificație.

Capitolul IV, intitulat „*Aspecte delimitative și regimul sancționator al infracțiunii falsificarea probelor*”, structural alcătuit din 3 subcapitole, este consacrat studiului delimitativ al infracțiunii stipulată în art. 310 Cod penal de alte infracțiuni cu caracteristici asemănătoare, și anume de *declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă; falsul în acte publice; amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală și denunțarea falsă sau plângerea falsă*, art. art. 303, 311, 312 și 332 Cod penal al Republicii Moldova.

Totodată, în prezentul capitol a fost supus cercetării gradul prejudiciabil și consecințele survenite în rezultatul falsificării probelor, calificarea acestei infracțiuni, stabilirea răspunderii și pedepsei penale pentru comiterea acestor fapte.

La finele lucrării au fost prezentate **concluzii generale și recomandări** care vor putea contribui la racordarea cadrului normativ existent la realitățile sociale specifice perioadei moderne de dezvoltare a Republicii Moldova pe dimensiunea jurisprudenței.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL INVESTIGĂRII INFRAȚIUNII DE FALSIFICARE A PROBELOR

1.1. Materiale științifice privind infracțiunea de falsificare a probelor publicate în Republica Moldova

Realizarea dezideratului prioritar al politicii interne și externe a Republicii Moldova privind integrarea europeană, impune instituțiile statului să opereze numeroase modificări legislative în vederea fundamentării unei justiții armonizate la standardele internaționale. Un loc aparte în tot acest mecanism de asigurare a garanțiilor statului în societate și protecție a societății umane, îi revine Legii penale a Republicii Moldova, care permite aplicarea mecanismului sancționator pentru încălcările din domeniul justiției.

Codul penal al Republicii Moldova incriminează în Partea Specială, la capitolul XIV cu denumirea *Infracțiuni contra justiției*, toate faptele socialmente periculoase care atentează la procesul normal de activitate al organelor de ocrotire a normelor de drept ce înfăptuiesc justiția și a celor care contribuie la realizarea acesteia. Limitele normative ale capitolului XIV încep cu art. 303 intitulat *Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală* și are o finalitate la art. 323 denumit *Favorizarea infracțiunii*. Conținutul acestui capitol este vast și divers, format din numeroase variante tipice ale faptelor ilegale din domeniul justiției, însă în ordinea care succede ne vom referi doar la infracțiunea de falsificare a probelor, incriminată la art. 310 Cod penal al Republicii Moldova.

Falsificarea probelor, ca faptă socialmente periculoasă, a fost dislocată inițial în Legea penală a Republicii Moldova, în anul 2002, cu următorul conținut:

„(1) *Falsificarea probelor în procesul civil sau penal de către un participant la proces sau de către reprezentantul acestuia*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 800 unități convenționale sau cu arest de până la 6 luni;

(2) *Aceeași acțiune săvârșită de o persoană cu funcție de răspundere*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani;

(3) *Acțiunea prevăzută la alin. (1), săvârșită de către avocat la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1000 unități convenționale sau cu arest de până la 6 luni” [27].

Pe parcursul timpului, această normă juridico-penală a fost modificată și ajustată, astfel ca în prezent, să dețină următorul conținut:

„(1) *Falsificarea probelor în procesul civil de către un participant la proces sau de către reprezentantul acestuia*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1150 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani;

(2) *Falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în procesul penal*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani” [27].

În acest sens, se menționează imposibilitatea unui studiu detaliat a faptelor infracționale de falsificare a probelor, fără o analiză în retrospectivă a lucrărilor deja existente aferent subiectului respectiv, realizate de către cercetătorii naționali în domeniu.

Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova este dedicată în mare măsură desemnării mai multor noțiuni utilizate ulterior în partea specială a legii, însă interpretarea sau explicarea acțiunii de falsificare a probelor lipsește.

În astfel de circumstanțe rezumăm că: „[În acest sens, introducerea faptei de falsificare a probelor ca componență de infracțiune separată în Codul penal este apreciată de specialiștii în domeniu ca o decizie corectă, orientată la fortificarea sistemului judiciar al Republicii Moldova, în contextul în care obiect al atentatului criminal în situația respectivă îl constituie relațiile sociale care asigură funcționarea normală a instituțiilor împuternicite de către stat să realizeze actul justiției. Astfel, săvârșind acțiuni orientate la falsificarea probelor, infractorul se contrapune modului stabilit de administrare a acestora în cadrul procesului penal și civil, în situația în care noțiunea de probe, administrarea, relevanța și admisibilitatea acestora sunt determinate de legislația în vigoare. Problemele existente de reglementare procesuală, calificare și prevenire a infracțiunilor contra justiției, în special a infracțiunilor de falsificare a probelor prezentate organelor de drept, necesită o abordare și analiză științifico-practică în scopul înlăturării lacunelor existente” [113, p. 22].

Fiind incriminată infracțiunea de falsificare a probelor în limitele normative ale Legii penale a Republicii Moldova, aceasta a servit ca temei de discuție, analiză și dezbateri în rândul doctrinarilor preocupați de studiul juridico-penal al variantelor tipice infracționale ale fărâdelegilor instituite în Codul penal al Republicii Moldova.

Astfel, în mediul academic și în literatura de specialitate din R. Moldova nu se găsesc lucrări științifice sau studii monografice ale căror obiect de cercetare ar constitui *în parte* infracțiunea de falsificare a probelor, sub toate aspectele sale. Subiectul respectiv a fost abordat doar tangențial în câteva publicații și lucrări de specialitate în domeniul dreptului penal, însă fără o aprofundare fundamentală în esența situației aferente normei juridico-penale care reglementează faptele infracționale de falsificare a probelor. Printre cercetările în care indirect au fost abordate unele elemente ce vizează infracțiunea prevăzută de art. 310 Cod penal, menționăm colectivul de autori în componența lui Sergiu Brînză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati, Vladimir Grosu și Ion Țurcanu (*Drept Penal. Partea Specială*), Ivan Macari (*Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*), Alexandru Borodac (*Manual de drept penal. Partea specială*), Ludmila Dumneanu și Maria Mutu-Strulea (*Drept penal. Partea specială. Album de scheme*), grupul de autori Artur Airapetean, Diana Ioniță, Svetlana Prodan și Ruslan Popov (*Note de curs Drept Penal, Partea Specială*), Sergiu Brînză și Vitalie Stati (*Tratat de drept penal. Partea Specială*), Artur Reșetnicov (*Precizări privind înțelesul noțiunii „falsificarea documentelor”*), Victor Moraru și Anastasia Gîrlea (*Delimitarea denunțării false, a declarației mincinoase, concluziei false sau traducerii incorecte de alte infracțiuni conexe*), Cristina Pîrțac (*Aplicarea în practică a prevederilor art. 332 „Falsul în acte publice” din Codul penal. Probleme și soluții*), Vasile Cibotaru (*Falsificarea probelor: examen teoretic și practic*) și Vitalie Rusu (*Delimitarea reținerii sau arestării ilegale de alte infracțiuni conexe*).

În condițiile descrise, prima lucrare publicată în R. Moldova pe care o supunem analizei este *„Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială”* a profesorului Ivan Macari, în cadrul căreia autorul a efectuat o analiză juridico-penală a infracțiunii de falsificare a probelor și, consecvent acesteia, susține ideea precum că: „...pericolul social al acțiunilor îndreptate spre falsificarea probelor constă în faptul că ele împiedică stabilirea adevărului, influențând astfel pronunțarea unei sentințe, hotărâri ori a altei decizii...” [101, p. 366]. Prin urmare, observăm că în lucrarea indicată, pe lângă analiza juridico-penală este expusă și poziția autorului referitor la pericolul social al acțiunilor de falsificare a probelor. Astfel, reiterăm că rezultatul acestei infracțiuni poate decide într-un fel sau altul soarta persoanei, determinând, după caz, eliberarea de răspundere penală sau din contra, condamnarea pentru acțiuni care în fapt nu le-a comis etc.

În anul 2004, profesorul universitar al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Alexandru Borodac, a publicat lucrarea *„Manual de drept penal. Partea specială”*, în care autorul susține că: „falsificarea probelor presupune denaturarea, deformarea, alterarea sau contrafacerea lor” [8, p. 458]. Totodată, autorul oferă o explicație prin definirea conceptelor de participant în proces, reprezentant, persoană cu funcție de răspundere și avocat care pot deține calitatea de subiect al

infracțiunilor de falsificare a probelor, în versiunea Codului penal al Republicii Moldova cu modificările ulterioare până în anul 2004. Consecvent cu aceasta, în lucrarea respectivă sunt menționate și metodele care pot fi aplicate de către făptuitori la comiterea infracțiunii date, incluzând în sine o analiză juridico-penală succintă a faptei ilegale supuse cercetării. În contextul celor expuse, Alexandru Borodac susține faptul că: „[l]atura obiectivă a infracțiunii constituie aspectul exterior al comportării social periculoase, care se exprimă prin cauzarea, provocarea unui pericol sau a daunelor pricinuite relațiilor sociale” [6, p. 97].

În anul 2005, în spațiul literar de specialitate apare de sub tipar o lucrare a unui grup de autori din cadrul Universității de Stat și al Universității Libere Internaționale din Moldova intitulată „*Drept penal. Partea specială*”, aceasta fiind una mai inovativă în domeniul dreptului penal. Astfel, în lucrarea menționată, Sergiu Brînză, Xenofon Ulianovschi, Vitalie Stati, Vladimir Grosu și Ion Țurcanu, în calitate de autori, susțin că: „[g]radul de pericol social al infracțiunii de falsificare a probelor duce la denaturarea adevărului, influențând pronunțarea unei sentințe, hotărâri ori a altei decizii judiciare, ...iar persoanele în defavoarea cărora s-a pronunțat hotărârea în procesul judiciar sau rudele celui condamnat își formează părerea de injustiție privind sistemul de drept” [14, p. 588]. Astfel, putem conchide că, în viziunea autorilor indicați, falsificarea probelor este o infracțiune cu un grad prejudiciabil eminent care afectează direct în sens negativ procesul de înfăptuire a justiției de către organele judecătorești. Totodată, autorii menționați mai reiterează în acest aspect și faptul că: „ideea de justiție presupune stabilirea adevărului. În cadrul unui proces judiciar, instanța trebuie să cerceteze circumstanțele cauzei sub toate aspectele, complet, obiectiv și imparțial” [14, p. 588]. În asemenea precizări, este de notat că lucrarea cu denumirea „*Drept penal. Partea specială*” este un material valoros și fundamental ce cuprinde un conținut vast și detaliat aferent infracțiunilor instituite în limitele normative ale Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

În același timp, autorii menționați susțin ideea potrivit căreia în infracțiunea de falsificare a probelor: „[l]atura subiectivă se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că falsifică probele, și dorește aceasta” [14, p. 589].

La rândul lor, autorii Ludmila Dumneanu și Maria Mutu-Strulea au publicat albumul de scheme al părții speciale a dreptului penal. Această lucrare este una de tipul „material metodico-didactic”, destinația căruia este de-a contribui la consolidarea cunoștințelor persoanelor interesate de a studia Partea specială a dreptului penal. În conținutul acestei lucrări, este prezentată o descriere schematică a faptelor ilegale dislocate în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, inclusiv a infracțiunii falsificarea probelor [79, p. 248]. Conținutul

materialului metodico-didactic prenotat reflectă prevederile legislației în vigoare cu modificările ulterioare până în anul 2005, evidențiind trăsăturile obiective și subiective ale faptelor penale.

Un alt grup de autori în componența lui Artur Airapetean, Diana Ioniță, Svetlana Prodan și Ruslan Popov, în lucrarea colectivă „*Note de curs Drept Penal. Partea Specială*” (Ciclul I), indică la consemnarea pentru prima dată în legea penală autohtonă a institutului de falsificare a probelor și la aplicarea în trecut, până la implementarea acestuia, doar a unor sancțiuni disciplinare sau, după caz, contravenționale pentru săvârșirea unor asemenea fapte. Totodată, același grup de autori desemnează realizarea laturii obiective în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, ca fiind un complex de activități care pot îngloba inclusiv acțiuni de folosire în calitate de probe a unor înscrisuri vădit false, distrugere a probelor (prin ardere, rupere, dizolvare, ștergere etc.) sau influență asupra părții vătămate, martorilor, inculpaților de a da declarații false organului de urmărire penală sau instanței de judecată. Potrivit expunerii autorilor vizați, acestea sunt acțiuni prin care se manifestă latura obiectivă a infracțiunii [1]. De această dată nu putem fi de acord cu autorii lucrării indicate or, după cum am relatat anterior, chiar și în condiția lipsei unei norme separate în legislația penală privind infracțiunea de falsificare a probelor, anterior implementării acesteia, comiterea unor asemenea fapte era încadrată și sancționată potrivit altor norme juridico-penale, elementele cărora erau apropiate după sens și puteau fi interpretate/aplicate corespunzător speței în parte. Aferent aceleiași teorii, nu poate fi acceptată nici ideea privind modul expus de manifestare a laturii obiective în cazul falsificării probelor. În acest sens, se menționează inadmisibilitatea calificării ca falsificare de probe a acțiunilor de influență asupra părții vătămate, martorilor sau inculpaților cu scopul determinării acestora de a da declarații false organului de urmărire penală sau instanței de judecată; or, asemenea acțiuni urmează a fi calificate potrivit componenței de infracțiune prevăzută de art. 309 Cod penal (*Constrângerea de a face declarații*). În legătură cu aceasta, se va menționa răspunderea penală care poate surveni în cazul participanților la procesul penal cu statut de martor, parte vătămată sau expert, astfel încât limita de delimitare teoretică între aceste componente este una minimă, care implică dificultăți evidente de desemnare a acesteia și urmează a fi abordată ulterior în conținutul lucrării respective.

În același context, susținem integral ideea atribuirii la latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor, inclusiv a acțiunilor de distrugere a probelor (prin ardere, rupere, dizolvare, ștergere etc.) care, chiar și în condiția în care nu se potrivesc întru totul sensului etimologic al noțiunii de *falsificare*, oricum presupun activități de influență distructivă orientate la denaturarea tabloului probatoriu general într-o cauză penală sau civilă. Astfel, în viziunea noastră, falsificarea unor date/obiecte/documente care dețin calitatea de probe într-un proces

penal sau civil, reprezintă o acțiune de modificare/denaturare a conținutului sau structurii inițiale a acestora, cu păstrarea parțială a elementelor de structură și particularităților specifice. Concomitent, acțiunea de distrugere, comisă în aceleași circumstanțe față de probele administrate în cadrul procesului civil sau penal, presupune lichidarea completă a acestora care, de fapt, nu se înscrie sub acțiunea de falsificare în sensul menționat, însă scopul urmărit în finalitatea sa este identic. Din motivele expuse, considerăm absolut necesar de-a plasa normativ acțiunea de distrugere/deteriorare a probelor sub incidența noțiunii generale de falsificare a probelor, care urmează să constituie obiectul unei inițiative *de lege ferenda* în contextul situației de referință.

În legătură cu același subiect s-au expus autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati de la Universitatea de Stat din Moldova, care au publicat monografia cu denumirea „*Drept penal. Partea specială*”, în cadrul căreia aceștia au efectuat o analiză juridico-penală amplă a tuturor modalităților normative instituite în partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, cu modificările ulterioare până în anul 2011. Astfel, în al II-lea volum a publicației menționate, se regăsește și analiza faptei infracționale de falsificare a probelor. Analiza în cauză, reprezintă o descriere minuțioasă a elementelor componente ale infracțiunii supuse cercetării și consecvent cu aceasta, autorii susțin ideea că: „[n]ecesitatea de a se asigura garanții reale pentru descurajarea și evitarea oricăror metode și practici abuzive în obținerea probelor face ca, în sistemul infracțiunilor contra justiției, una dintre cele mai grave infracțiuni să fie cea privind falsificarea probelor. Orice act justițial trebuie să aibă la bază un ansamblu de probe pertinente și concludente. În caz contrar, dacă probele sunt falsificate, acest lucru poate constitui premisa pentru emiterea unor hotărâri judecătorești ilegale și neîntemeiate. La fel, falsificarea probelor aduce prejudicii autorității puterii judecătorești, precum și poate contribui la săvârșirea altor infracțiuni contra justiției” [15, p. 691-692].

Odată cu trecerea timpului, legislația oricărui stat este supusă numeroaselor modificări și ajustări în concordanță cu realitățile obiective ale prezentului și în corespundere cu standardele internaționale. Astfel, Legea penală a Republicii Moldova nu a fost o excepție și, alături de alte acte legislative, a fost supusă modificărilor de rigoare impuse de realitățile sociale. În aceste condiții, autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati au republicat lucrările din 2011 în versiunea anului 2015, cu genericul „*Tratat de drept penal. Partea specială*” [13, p. 734]. În conținutul acestei publicații este efectuată o analiză detaliată din punct de vedere cantitativ și calitativ a normelor juridico-penale instituite în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, inclusiv a infracțiunii falsificarea probelor. Astfel, în opinia autorilor: „[o]biectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 310 Cod penal se exprimă în activitatea normală a instanțelor de judecată și a organelor de urmărire penală” [14, p. 588-589]. Aceiași autori, în anul 2021 au

publicat un compendiu al dreptului penal, axat în mod deosebit pe partea specială [16, p. 312], unde au expus în mod rezumativ și sintetic analiza juridico-penală a infracțiunilor instituite în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Astfel, în descrierea capitolului XIV, cu titlul *Infracțiuni contra justiției* din manualul prenotat, un loc aparte îi revine infracțiunii falsificarea probelor, fiind analizat în mod coerent și concis fiecare element al componenței infracțiunii supuse cercetării în prezenta teză.

În ordinea ideilor de mai sus, au fost studiate lucrările savanților autohtoni pe segmentul de cercetare a infracțiunii de falsificare a probelor materializate prin publicații monografice. Dar în acest context, este necesar de adus în atenție și faptul că în literatura autohtonă de specialitate nu există suficiente publicații științifice referitoare la infracțiunea falsificării probelor, publicații care să fie materializate în articole ale revistelor și rezumate ale evenimentelor științifice. Prin urmare, în ordinea care succede, vom supune analizei publicațiile care tangențial abordează obiectul de studiu al infracțiunii de falsificare a probelor.

Astfel, debutul acestei etape de analiză o vom efectua cu publicația științifică a autorul Artur Reșetnicov, care în lucrarea sa intitulată „*Precizări privind înțelesul noțiunii „falsificarea documentelor”*”, din 2008, se expune asupra faptului că: „...în funcție de caracteristicile subiectului infracțiunii, pot fi distinse mai multe tipuri de falsificare a documentelor, inclusiv falsificarea săvârșită de particulari sau funcționari, având atribuții speciale, statut special sau situație de serviciu specială. În condițiile date, acest tip de falsificare a documentelor se raportează infracțiunilor prevăzute, de exemplu la art. 310 (în cazul falsificării probelor într-un document) din Codul penal” [128, p. 23]. Astfel, analizând opinia autorului vizat, este de menționat că ultimul susține ideea precum că infracțiunea de falsificare a probelor poate fi comisă de către o persoană atât în procesul exercitării atribuțiilor de serviciu, cât și în afara activității profesionale. Totodată, în vederea fundamentării științifice a acestei argumentări, autorul susține poziția precum că: „infracțiunile de fals presupun și alte specii, inclusiv infracțiunile legate de falsificarea probelor (altor decât probele documentare) (de exemplu, infracțiunea prevăzută la art. 310 CP RM (cu excepția cazului când are loc falsificarea probelor documentare))” [128, p. 27].

O altă publicație supusă analizei este denumită „*Delimitarea denunțării false, a declarației mincinoase, concluziei false sau traducerii incorecte de alte infracțiuni conexe*”, realizată de către autorii autohtoni Victor Moraru și Anastasia Gîrlea. Per ansamblu, lucrarea respectivă desfășoară analiza delimitativă dintre unele genuri de infracțiuni menționate în titlul publicației, de alte fapte infracționale conexe, inclusiv de infracțiunea de falsificare a probelor. La acest aspect, autorii nominalizați menționează că: „...art. 310, alin. (2) Cod penal al

Republicii Moldova prevede în mod expres că avem de a face în situația dată cu un subiect special (persoana care efectuează urmărirea penală, procurorul sau apărătorul), ...și falsificarea poate urmări, de asemenea, pe lângă învinuirea unei persoane nevinovate, și careva alte scopuri absolut inverse, precum achitarea persoanei. Falsificarea probelor mai poate fi realizată și sub influența unor anumite imbolduri, de exemplu, de un caracter carierist, etc.” [103, p. 12]. Ideea respectivă, aparține nemijlocit autorilor Victor Moraru și Anastasia Gîrlea care au ajuns la o asemenea concluzie ca urmare a realizării cercetării pe tematica delimitării faptelor de denunțare falsă, declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă de alte infracțiuni conexe.

Ulterior, în atenția publicului de specialitate a fost prezentată lucrarea intitulată *„Aplicarea în practică a prevederilor art. 332 „Falsul în acte publice” din Codul penal. Probleme și soluții”*, publicată de autorul Cristina Pîrțac (asistent judiciar la Curtea de Apel Chișinău, doctorandă la Departamentul Drept penal al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova (în momentul publicării lucrării)). În anul 2018, Revista științifico-practică „Legea și Viața” a publicat cercetarea menționată, autorul susținând ideea potrivit căreia: „[i]nfracțiunea falsificarea probelor se limitează doar la protecția relațiilor sociale în domeniul administrării probelor în procesul civil (alin. 1) și cel penal (alin. 2). Astfel, conținutul acestor componente de infracțiune nu se referă și la sfera contravențională” [123, p. 43], ceea ce în opinia autorului reprezintă o pretinsă variantă tipică incompletă a infracțiunii vizate. Astfel, contextual lucrării respective, autorul intervine cu o specificare științifică potrivit căreia: „[p]entru a se evita situațiile în care relațiile sociale din domeniul înfăptuirii justiției sunt protejate primordial de norme juridico-penale destinate protecției bunei desfășurări a activității în sfera publică, se propune *de lege ferenda* completarea art. 310 CP RM cu alin. (2¹), având următoarea dispoziție: *Falsificarea probelor în procesul contravențional de către persoana în privința căreia este inițiat procesul contravențional, agentul constatat, procuror sau de către apărător*” [123, p. 45].

O publicație cu caracter mai general este realizată de către autorul Vasile Cibotaru, denumită *„Falsificarea probelor: examen teoretic și practic”*. În conținutul acesteia, se expune o succintă prezentare generică a conceptului de falsificare a probelor și totodată în esență este menționat că: „[f]alsificarea probelor provoacă un spectru larg de consecințe social negative, atât directe, cât și indirecte: cauzează daune participanților la proces, în special, se aduce atingere onoarei și demnității, reputației, intereselor materiale, libertății fizice, vieții și sănătății acestora; lezează imaginea justiției, ...lezează drepturile fundamentale ale omului – dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil” [18, p. 38]. Totodată, în cadrul unei alte lucrări, intitulată *„Provocarea infracțiunii în contextul măsurilor speciale de investigație”* [19, p. 57], din anul

2022, Vasile Cibotaru susține faptul că infracțiunea prevăzută la art. 310 Cod penal al Republicii Moldova (*Falsificarea probelor*) se intersectează (au unele elemente comune de fals) cu infracțiunea instituită la art. 311 al aceluiași act legislativ (*Denunțarea falsă sau plângerea falsă*).

Infracțiunea de falsificare a probelor a servit ca temei tangențial de analiză și pentru alți autori autohtoni. Spre exemplu, cercetătorul universitar Vitalie Rusu, în lucrarea sa cu denumirea „*Delimitarea reținerii sau arestării ilegale de alte infracțiuni conexe*”, a efectuat o analiză amănunțită a infracțiunii de reținere sau arestare ilegală în raport cu delimitarea acesteia de alte fapte penale conexe. În această lucrare, autorul a menționat că: „[În situația tuturor infracțiunilor comise de către lucrătorii organelor de justiție, motivele comiterii infracțiunii nu au importanță pentru calificare, fiind luate în calcul doar la stabilirea pedepsei, ...iar dacă a fost întocmit un document fals, fictiv cu privire la comiterea unei fapte contravenționale în vederea justificării propriilor acțiuni ilegale, apoi momentul respectiv urmează a fi calificat suplimentar conform art. 310 CP RM” [131, p. 43]. În condițiile respective, putem constata că în situația în care o persoană a fost reținută sau arestată ilegal – subiectul infracțiunii este pasibil răspunderii penale conform art. 308 Cod penal al Republicii Moldova, iar dacă au mai fost și falsificate actele de reținere sau arestare ilegale, atunci prin concurs de infracțiune făptuitorul este atras la răspundere și potrivit art. 310 Cod penal al Republicii Moldova. Astfel de situații ne demonstrează faptul că infracțiunea de falsificare a probelor poate fi aplicată unui subiect de drept și în concurs cu alte norme juridice dislocate în Legea penală a Republicii Moldova.

În sensul subiectului abordat prin prisma prezentului studiu și contextual normei penale propriu-zise ce prevede răspunderea pentru falsificarea probelor, se menționează opinia majorității subiecților care o aplică în cadrul sistemului național de drept, potrivit cărora aceasta înregistrează deficiențe la compartimentul privind plenitudinea reglementării.

Astfel, conform sondajului efectuat pe un eșantion de 70 de angajați în funcții de procurori, ofițeri de urmărire penală și judecători din Republica Moldova, în proporție de 74,2 % din numărul celor intervievați consideră norma art. 310 din Codul penal, care reglementează infracțiunea de falsificare a probelor, ca fiind incompletă și necesitând modificări.

Din cauza neajunsurilor respective se înregistrează probleme parțiale la aplicarea în practică a acesteia, fapt confirmat prin rezultatele sondajului prenotat, însă, în pofida dificultăților sesizate, sistemul național de drept nu a generat până în prezent eventuale inițiative legislative în vederea redresării situației de fapt.

Totodată, o asemenea pasivitate și abordare ignorantă din partea subiecților care aplică norma de referință nu poate fi tolerată din punct de vedere doctrinar și conceptual, în legătură cu

care fapt problema plenitudinii de reglementare și aplicare a normei juridico-penale privind infracțiunea de falsificare a probelor din legislația națională necesită un studiu suplimentar în acest sens, soldat cu inițiative concrete *de lege ferenda*.

În această ordine de idei concluzionăm că: „[a]naliza normei penale în vigoare care stabilește răspunderea pentru comiterea infracțiunii de falsificare a probelor în procesul civil și procesul penal, raportată la unele reglementări procesuale aferente procesului de administrare a probelor, denotă carențe semnificative la interpretarea și aplicarea acesteia în practică, fapt care nu permite sistemului de drept să prevină și să anihileze eficient fenomenul în cauză. Circumstanța menționată indică ignorarea îndelungată de către legiuitor a problemei de falsificare a probelor; or, în altă ordine de idei, abordarea superficială a acesteia, în pofida faptului că subiectul respectiv există realmente și continuă să perpetueze în timp din momentul constituirii organelor corespunzătoare abilitate cu dreptul de administrare a datelor, utilizate ulterior în calitate de probe la realizarea actului justiției” [113, p. 22].

Astfel, analizând în ansamblu sursele autorilor autohtoni, concluzionăm cu certitudine că subiectul falsificării probelor este abordat doar foarte superficial, fără a desfășura în detalii caracterul și esența acestuia, fapt care constituie un impediment serios pentru dezvoltarea doctrinei naționale pe această dimensiune, inclusiv pentru subiecții de aplicare a legii în activitatea cotidiană. Situația respectivă servește un semnal evident privind necesitatea dezvoltării și evoluării permanente a obiectului supus cercetării.

1.2. Materiale științifice privind infracțiunea de falsificare a probelor publicate în alte state

Falsificarea probelor a preocupat mai mulți specialiști în domeniu din diferite state și în diferite perioade istorice. După cum am relatat anterior, o normă penală separată care incriminează în parte infracțiunea de falsificare a probelor nu se regăsește în cazul majorității sistemelor naționale de drept. Astfel, în marea parte legislația penală națională a statelor străine nu conține o normă separată în acest sens, similară art. 310 din Codul penal al Republicii Moldova, faptele respective fiind incriminate tangențial, prin prisma altor norme penale existente care vin să înlocuiască această componentă de infracțiune. În contextul dat, lipsa unei asemenea reglementări separate în legislația penală a statelor din spațiul european o considerăm ca fiind o lacună semnificativă. Or, orice înlocuire sau calificare tangențială a acțiunilor infracționale de falsificare a probelor, care atentează de fapt la sistemul național de drept, este inadmisibilă și generează imposibilitatea realizării sarcinilor și scopurilor de bază ale actului justiției în sens larg.

În legătură cu aceasta, menționăm că o normă penală similară celei din legislația penală a Republicii Moldova, care reglementează și incriminează fapta de falsificare a probelor desemnată ca componență de infracțiune separată, se regăsește doar în legislațiile penale ale Federației Ruse, Republicilor Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan și Belarus, în toate cazurile acestea caracterizându-se printr-un grad înalt de asemănare reciprocă după structură și conținut, fiind atribuite absolut corect la categoria infracțiunilor contra justiției.

În mediul științific de specialitate din spațiul european nu se identifică monografii sau publicații dedicate cercetării subiectului abordat în parte ca componență de infracțiune separată, toate investigațiile publicate aferent respectivului obiect de studiu având un caracter deductiv; situația respectivă impunea subiecților ce aplică legea necesitatea utilizării altor norme penale asemănătoare care, într-o anumită măsură, incriminează fapte apropiate prin esența lor infracțiunii de falsificare a probelor.

Asemănarea semnificativă după structură și conținut dintre normele penale privind falsificarea probelor în statele indicate, inclusiv în Republica Moldova, o considerăm ca fiind condiționată de abordarea doctrinară similară aplicată în toate cazurile menționate de către școlile naționale de drept, datorită unui context istoric comun de formare a viziunii și conceptului asupra legii penale, specific statelor din fostul spațiu sovietic. În condițiile situației menționate, pentru statele de referință este comun inclusiv fondul literar prin care sunt consemnate rezultatele cercetărilor aferente subiectului abordat, acesta bazându-se preponderent pe lucrările specialiștilor în domeniu din Federația Rusă, dateate cu perioada modernă sau sovietică.

Astfel, analogic Republicii Moldova, în literatura de specialitate și în legislațiile naționale ale statelor indicate nu se regăsește desemnarea normativă a noțiunii *de falsificare a probelor*.

Interpretarea filologică a noțiunii de *falsificare* nu ne oferă pe deplin înțelegerea faptei respective în sensul legii penale. Pentru reflectarea caracterului juridico-penal al noțiunii respective, în legislația procesual-penală și procesual-civilă autohtonă și din statele indicate se desemnează noțiunea de *probe*, prin includerea reglementărilor corespunzătoare consemnate în norme procesuale separate (art. 93 CPP al RM și art. 117 CPC al RM), însă la nivel doctrinar teoria privind esența probelor și falsificarea acestora este discutabilă.

Contextual celor expuse, urmează de menționat ca exemplu în acest sens literatura de specialitate rusă, care înglobează într-o varietate numeroasă de studii și cercetări specifice domeniului falsificării probelor, oferind o multitudine de abordări ale subiectului respectiv prin prisma unui spectru foarte larg de criterii și obiective separate. Asemenea publicații aparțin unor autori ca Ivan Șermanov, Artur Avanesean, Mihail Șvarț, Anton Krasnikov, Mihail Kordukov, Ivan Ermolaev și altor doctrinari pentru care prezintă interes acest subiect. Totodată, se va

remarca inclusiv că unele instituții de stat (persoane juridice) din Federația Rusă, la fel și-au expus public poziția cu referire la infracțiunea de falsificare a probelor, printre acestea fiind enumerați Biroul de avocați „Antonov & Partners”, administrația orașului Mojaisk din regiunea Moscova, Procuratura regiunii Orenburg, etc.

Astfel, în acest sens putem exemplifica autorul Ivan Șermanov care, în lucrarea *„Фальсификация доказательств и результатов оперативно-розыскной деятельности”* și-a expus părerea privind inconsecvența legiuitorului în determinarea semnelor infracțiunii de falsificare a probelor și a rezultatelor activităților speciale de investigații. În context, ultimul a menționat că infracțiunea falsificarea probelor: „[p]rin natura și gradul de pericol social, este una dintre cele mai prejudiciabile, întrucât o astfel de activitate infracțională o realizează subiecții de aplicare a legii, împuterniciți să acționeze în numele statului și sub protecția acestuia. Obiectul infracțiunii îl constituie relațiile sociale care asigură realizarea scopurilor procesului judiciar pe dimensiunea probațiunii procesuale, fiind reprezentat prin probele administrate în procesul civil, contravențional și penal, inclusiv rezultatele activității speciale de investigații. În același timp, latura obiectivă a infracțiunii vizate se manifestă prin acțiuni active de falsificare sau fabricare a probelor materiale sau scrise” [192].

Propria opinie asupra subiectului abordat și-a expus-o și autorul din Federația Rusă Artur Avanesean în articolul *„Фальсификация доказательств”*, dedicat tipurilor de probe care pot fi recunoscute ca fiind falsificate din următoarele puncte de vedere: prevederi procedurale; acțiuni procesuale pasibile de-a fi utilizate pentru constatarea faptului de falsificare a probelor; posibilitatea recunoașterii de către instanță prin decizii definitive a faptului falsificării probelor [146], inclusiv alte aspecte relevante ale infracțiunii studiate care pot fi întâlnite în realitatea obiectivă.

Teoreticianul Mihail Șvarț este un alt doctrinar rus, care de asemenea a abordat subiectul falsificării probelor prin prisma conceptului de *fals* sub multiple forme și în diferite domenii. În palmaresul său, autorul punctează asupra subiectului privind falsificarea probelor prin publicația intitulată *„К вопросу о фальсификации доказательств в арбитражном процессе”*. Lucrarea respectivă conține un spectru vast de analize a probelor falsificate în cadrul unui proces de arbitraj, fiind enunțate unele teze relevante subiectului supus cercetării în cadrul prezentului studiu. Prin urmare, în opinia autorului citat anterior: „falsificarea probelor este, cu regret, o faptă infracțională foarte frecvent întâlnită, ...iar aplicarea corectă a prevederilor privind infracțiunea de falsificare a probelor necesită soluționarea problemei privind locul acesteia în sistemul normelor penale și ordinea de examinare a probelor, deoarece cercetarea cauzelor de

referință presupune examinarea unui spectru larg de acțiuni, începând cu startul faptei infracționale și până la consumarea acesteia” [191].

Falsificarea probelor, ca faptă ilegală de manifestare în domeniului proceselor judiciare de arbitraj, prezintă un interes sporit inclusiv pentru Anton Krasnicov, autor al publicației *„Почему доказательства фальсифицируют часто и как это прекратить”*, care menționează că: „...avocații deseori se confruntă cu falsificarea probelor în diverse proceduri. Părțile întotdeauna tind să câștige procesul indiferent de realitatea obiectivă a speței, astfel încât cea mai nefastă consecință care poate surveni, ca urmare a falsificării probelor, ar fi o eventuală decizie nefavorabilă” [172]. În opinia autorului, aceste consecințe se datorează situației în care: „instanțele de judecată nu verifică autenticitatea probelor și respectiv nu identifică probele falsificate; abordează formal și pasiv cazurile relevate de falsificare a probelor; falsificarea probelor este realizată la un nivel înalt și astfel devine complicat de-a demonstra adevărul obiectiv, etc.” [172].

Totodată, același subiect de cercetare îl găsim și în palmaresul studiilor realizate de către autorul rus Mihail Kordukov care, în lucrarea sa *„Статья 303. Фальсификация доказательств и результатов оперативно-розыскной деятельности”* menționează că: „...răspunderea pentru falsificarea probelor survine după realizarea acțiunilor respective în dosare penale, administrative, civile, inclusiv în cazul unui proces de arbitraj, iar pedeapsa penală pentru asemenea fapte se prevede și pentru falsificarea rezultatelor activităților speciale de investigații nu doar în contextul urmăririi penale, dar și în situația prejudicierii demnității, onoarei și reputației de afaceri, adică în cadrul unei cauze civile. Subiectul special al infracțiunii diferă în funcție de tipul procesului și de categoria probelor falsificate” [177].

Contextual aceluiași subiect, merită atenție și opinia practicienilor care aplică norma corespunzătoare pe această dimensiune în procesele judiciare de soluționare a litigiilor condiționate de falsificarea probelor. În acest sens, menționăm articolul intitulat *„Фальсификация доказательств и результатов ОРД как специальный вид превышения должностных полномочий”*, autorii căruia sunt un grup de avocați asociați în cadrul Biroului „Antonov & Partners” din Federația Rusă. Astfel, aceștia se dau cu părerea precum că: „...falsificarea probelor într-un dosar penal se comite doar printr-o acțiune directă care într-un mod evident, depășește atribuțiile unui funcționar” [150]. În același sens, autorii prenotați consideră că: „...infracțiunea de falsificare a probelor poate apărea și în cazul unui concurs de infracțiuni, atunci când aceasta este săvârșită și de către o persoană oficială. Astfel, subiectului de drept, care a efectuat o imixtiune în activitatea de serviciu, i se incriminează ca încălcare de bază abuzul în serviciu, iar falsificarea probelor apare ca o infracțiune complementară celei de

bază, adică ca o normă în ceea ce privește metoda de comitere a infracțiunii ca fals oficial” [150].

În procesul realizării prezentului studiu au fost analizate și opiniile subiecților de aplicare a legii, care reprezintă în instanțe acuzarea de stat. Astfel, Administrația orașului Mojaisk din regiunea Moscova (Federația Rusă), în anul 2021 a publicat o opinie explicativă a procurorilor locali cu referire la infracțiunea de falsificare a probelor, potrivit căreia aceștia menționează că: „latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor se caracterizează prin denaturarea datelor faptice care constituie probe. Acestea se pot manifesta sub diferite forme, și anume introducerea de informații false în documente, falsificarea acestora, ștergerea, marcarea cu un număr diferit (*în acest caz fiind supusă analizei așa-zisul fals material al documentului ca sursă de probă*), întocmirea proceselor verbale ale acțiunilor de audiere atunci când acestea de fapt n-au fost efectuate, modificarea concluziei expertului, precum și alte elemente distinctive prin intermediul cărora poate fi săvârșită infracțiunea de referință” [149]. În această ordine de idei, autorii opiniei respective au remarcat că: „momentul consumării infracțiunii de falsificare a probelor se identifică în funcție de subiectul care a săvârșit-o. Adică falsificarea probelor de către persoana care efectuează urmărirea penală și/sau procuror – se va considera consumată din momentul efectuării acțiunilor precizate; falsificarea probelor de către apărător – din momentul prezentării acestora organului care efectuează urmărirea penală sau instanței” [149]. Din punct de vedere subiectiv, potrivit aceleiași publicații: „infracțiunea se caracterizează prin intenție directă. Subiectul infracțiunii este persoana care participă cu calitate procesuală în cauza examinată sau reprezentantul acesteia. Totodată, contextual aceleiași infracțiuni, legiuitorul rus nu oferă aprecierea/descrierea/desemnarea prin noțiune a prejudiciului calificat ca fiind unul grav, lăsând sarcina respectivă la discreția instanței, care urmează să realizeze analiza și procedura respectivă în funcție de circumstanțele speței. Condamnarea unei persoane la închisoare, sinuciderea sau tentativa de sinucidere a unei persoane condamnate ilegal sau a rudelor acesteia, recuperarea ilegală care a generat falimentul unei întreprinderi, falimentarea unui antreprenor individual, fermier etc., pot fi recunoscute drept consecințe grave” [149], ca urmare a comiterii în realitatea obiectivă a infracțiuni de falsificare a probelor.

În aceeași ordine de idei, propria opinie au formulat-o procurorii din cadrul Procuraturii regiunii Orenburg (Federația Rusă). Astfel, în articolul intitulat „*Фальсификация доказательств*”, ultimii opinează asupra faptului că: „articolul 303 din Codul penal al Federației Ruse prevede răspunderea penală pentru falsificarea probelor, care în esență este înțeleasă ca o denaturare deliberată, modificarea faptelor ce constituie obiectul probei în cauză, precum și transmiterea acestora către instanță pentru examinare și evaluare. Putem vorbi în

situația respectivă despre falsificare în cazul în care un participant la proces: a prezentat instanței de judecată drept probă artificială obiecte sau documente ce nu conțin informații sigure asupra cazului; a prezentat obiecte și înscrisuri în care s-au introdus modificări ce denaturează esența și natura probelor; a furnizat instanței informații în mod deliberat false cu privire la împrejurările care sunt importante pentru justa soluționare a cauzei. Motivele comiterii infracțiunii de falsificare a probelor pot fi diferite – interes propriu, răzbunare, interpretare eronată a intereselor de serviciu etc. Infracțiunea se consideră consumată din momentul în care se prezintă probele falsificate. Obiectul infracțiunii îl constituie activitatea normală a instanței de judecată și a organelor de cercetare prealabilă în vederea obținerii de probe veridice. Falsificarea probelor într-o cauză civilă se poate manifesta prin prezentarea de chitanțe false, contracte în instanță, modificarea conținutului documentelor prin ștergere, corectarea în vederea creării probelor artificiale în favoarea pârâtului sau reclamantului. Infracțiunea se consideră consumată din momentul anexării la materialele cauzei civile a actelor falsificate. Modalitățile de falsificare a probelor în cazul contravențiilor sunt falsificarea proceselor verbale de examinare a locului unui accident, semnăturile martorilor care atestă situația consemnată în schițele accidentelor rutiere, indicarea incorectă a amplasării indicatoarelor rutiere și a distanțelor în astfel de schițe etc. Asemenea fapte generează pericolul orientării cercetărilor pe o cale greșită, eschivarea persoanei vinovate de la răspunderea meritată, inclusiv aplicarea neîntemeiată a pedepsei penale unei persoane nevinovate. Metodele de falsificare a probelor într-o cauză penală pot avea ca scop crearea artificială a urmelor unei infracțiuni, spre exemplu în situația când persoana care efectuează urmărirea penală, din lipsa dovezilor suficiente, falsifică actele ofițerilor de investigații sau distruge dovezile care atestă nevinovăția persoanei bănuite etc.” [182].

În opinia unui alt autor rus, Ivan Ermolaev, probele falsificate nu au nici o valoare la pronunțarea deciziei de către instanțele de judecată. Autorul în lucrarea sa *„Фальсификация доказательств по гражданскому или уголовному делу образец заявления в СК”*, precizează că: „se întâmplă adesea ca probele falsificate să nu fie luate în considerație și apreciate ca administrate necorespunzător, spre exemplu fără indicarea sau prezentarea sursei de obținere a acestora etc., iar în alte cazuri prin decizie se indică direct la lipsa de încredere în probele administrate” [166].

Autorul Rafail Belkin în lucrarea sa *„Собирание, исследование и оценка доказательств. Сущность и методы”* abordează procesul probațiunii preponderent în aspect criminalistic, însă, totodată, examinează și dimensiunea procesuală a activității respective. Astfel, autorul atribuie la categoria de probe în cadrul procesului penal și procesului civil doar datele de fapt despre care se cunoaște și care, respectiv, pot fi falsificate [158, p.10].

Aceeași opinie este caracteristică și cercetătorului Fidai Factullin care în lucrarea *„Общие проблемы процессуального доказывания”* apreciază în același context probele ca fiind date de fapt cunoscute subiecților de aplicare a legii, obținute, apreciate și acceptate în ordinea procesuală stabilită [189, p. 102].

În același timp, autorul Mihail Strogovici prin lucrarea sa *„Курс советского уголовного процесса”* apreciază probele ca obiect al falsificării, desemnându-le drept fenomene cu natură dublă: pe de o parte – ca date de fapt, pe altă parte – ca surse ale probațiunii [186, p. 288-289].

În aceeași ordine de idei s-a expus grupul de autori Valerii Musin, Nadejda Cecina și Dmitrii Ceciota în lucrarea *„Гражданский процесс: Учебник”*, interpretând probele ca elemente procesuale care servesc la stabilirea adevărului obiectiv, dobândite în ordinea prescrisă de legislația procesual-penală [164, p. 187].

Totodată, autorul Mihail Treușnikov în lucrarea sa *„Судебные доказательства”* redă problematica teoretică și practică a probelor și procesului probațiunii, apreciind importanța acestora ca mijloace de dobândire a cunoștințelor despre circumstanțele cazului și de argumentare a deciziilor emise de organele competente. În acest sens, ultimul consideră că probele urmează a fi apreciate ca noțiune unică, în care datele de fapt și mijloacele de probațiune corelează prin conținut și formă procesuală [188, p. 79]. Contextual opiniei promovate de către autor, susținem integral abordarea respectivă, considerând-o ca fiind una constructivă, în condiția în care cercetătorul menționat atribuie probelor următoarele caracteristici: în primul rând ca fiind purtătoare de informații despre datele faptice care au importanță pentru speța de drept, în al doilea rând prin forma procesuală în care se materializează pe purtătorii de informații și modalitatea de prezentare organelor competente, în al treilea rând fiindu-le specifică ordinea de administrare procesuală și examinare.

La rândul său, autorul Vitalii Kurleandski în lucrarea *„Уголовная политика, дифференциация и индивидуализация уголовной ответственности. Основные направления борьбы с преступностью”* consideră că legea penală care stabilește răspunderea pentru o anumită categorie de fapte este funcțională și eficientă doar în cazul în care elementele componenței de infracțiune, prevăzute de norma corespunzătoare, pot fi probate într-o măsură suficientă pentru constatarea circumstanțelor cazului și stabilirii adevărului obiectiv aferent acestuia [176, p. 82].

În acest sens, considerăm că abordarea unică a caracterului probelor ca fiind date de fapt corelate cu mijloacele de probațiune este una corectă și cea mai reușită în sensul în care, apreciate prin prisma faptei de falsificare a acestora, se constată posibilitatea denaturării nu doar a datelor de fapt caracteristice infracțiunii sau cauzei civile dar inclusiv și a conținutului

procedeului procesual prin care acestea au fost administrate în legătură cu infracțiunea cercetată sau cazul civil examinat, acțiuni care prin conținutul lor generează în final modificarea/denaturarea probelor în esența lor și condiționează respectiv afectarea gravă a actului justiției. Or, calitatea de probe presupune nu doar informațiile și datele despre fapta infracțională sau cauza civilă, dar și dobândirea acestora prin metode și procedee legale reglementate în legislația procesuală, urmată de aprecierea acestora în modul stabilit de către subiecții împuterniciți cu asemenea competențe.

Astfel, doctrina penală rusă indică direct asupra faptului că natura juridico-penală a faptei de falsificare a probelor, urmează de analizat și apreciat ținând cont de particularitățile menționate, în sensul în care aceasta nu prezintă doar o denaturare intenționată a datelor de fapt ce constituie obiectul probațiunii într-o speță penală sau civilă. În contextul importanței și valorii pe care o prezintă probele pentru activitatea procesuală a organelor abilitate cu aceasta, noțiunea acțiunii de *falsificare a probelor* urmează să încorporeze în sine inclusiv fapta de denaturare a conținutului procedeuului/mijlocului procesual de furnizare a informației probatorii către subiecții de aplicare a legii. Considerăm că o asemenea interpretare extensivă a faptei de falsificare a probelor determină momentul consumării infracțiunii respective și presupune anumite particularități la calificarea acesteia.

Potrivit principiului contradictorialității, participanții în procesul penal și civil sau, după caz, reprezentanții acestora, probează circumstanțele prin care își argumentează cerințele, obiecțiile și acțiunile înaintate, administrând și prezentând instanței informațiile corespunzătoare despre fapte relevante care au importanță la caz. În legătură cu aceasta, autorul Iurie Șcigolev promovează în lucrarea „*Ответственность за фальсификацию доказательств*” ideea potrivit căreia declarațiile oferite instanței în cadrul unui proces civil nu pot fi obiectul faptei de falsificare a probelor, iar prin falsificarea probelor în acest sens urmează de înțeles doar contrafacerea ori confecționarea probelor materiale sau documentale [193, p. 12].

Aferent ideii respective, reținem că nu putem admite o asemenea abordare restrânsă, întrucât legea penală nu presupune și nici nu oferă motive/temeiuri pentru interpretarea limitată a obiectului infracțiunii de referință. Totodată, urmează de menționat că legislația penală a unor state stabilește separat răspunderea penală pentru declarații necorespunzătoare adevărului, oferite de către părți în procesul civil. Astfel, în Codul penal al Elveției, pe lângă răspunderea pentru mărturii false, concluzia de expertiză sau traducerea falsă, prin aplicarea unei norme separate (art. 306) este stabilită și răspunderea penală pentru darea mărturiilor false de către părțile în procesul civil, atribuită la categoria infracțiunilor sau contravențiilor împotriva administrării justiției [32].

O problemă separată de interpretare doctrinară o constituie raportul dintre fapta de falsificare a probelor în procesul penal și acțiunea de creare/fabricare artificială a probelor de vinovăție/acuzare, care poate constitui de fapt un element calificativ separat în cazul altor infracțiuni contra justiției. La aspectul dat drept exemplu menționăm – tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate (art. 306 Cod penal); denunțarea falsă sau plângerea falsă (art. 311 Cod penal) sau declarația mincinoasă (art. 312 Cod penal) cu anexarea unor probe falsificate în sensul infracțiunii sesizate [27].

În legătură cu aceasta, considerăm că fabricarea artificială a probelor acuzatorii în cazul respectiv, de fapt, constituie o infracțiune de falsificare a probelor în sensul art. 310 Cod penal care, prin noțiunea de *falsificare*, înglobează în sine și presupune un spectru mult mai larg de acțiuni. Or, la realizarea faptei de referință, datele fabricate artificial pot avea un caracter nu doar acuzator, dar și unul favorabil părții învinuite/inculpate.

Aferent subiectului dezvoltat în partea ce ține de fabricarea artificială a probelor, autorul Mark Bajanov menționează în lucrarea sa „Уголовно-правовая охрана советского правосудия: Учебное пособие” că fabricarea artificială a probelor acuzatorii, include în sine și acțiunea de distrugere/nimicire sau sustragere din dosarul cauzei penale a probelor care dovedesc nevinovăția învinuitului/inculpatului [151, p. 23].

La general, aferent obiectului infracțiunii falsificarea probelor menționăm că doctrina juridico-penală cunoaște diferite abordări ale noțiunii respective: relațiile sociale ca obiect al infracțiunii, normele de drept ca obiect al infracțiunii, bunăstarea și interesele ca obiect al infracțiunii, inclusiv persoanele ca obiect al infracțiunii ș.a.

În partea ce ține de obiectul infracțiunii de falsificare a probelor, menționăm că în literatura de specialitate din spațiul ex-sovietic sunt prezentate diferite opinii privind conținutul acestuia. Analiza și generalizarea opiniilor respective ne permit să punctăm trei abordări de bază.

Potrivit uneia dintre acestea, obiectul nemijlocit al infracțiunii de falsificare a probelor îl constituie *interesele justiției* [153, p. 148, 371], care în general constă în soluționarea legală, întemeiată și motivată a cauzelor penale și civile. Această abordare se bazează de regulă pe denumirea capitolului din legea penală unde sunt plasate normele corespunzătoare aferente infracțiunii de falsificare a probelor; această structură este caracteristică statelor din spațiul ex-sovietic, consolidând astfel *justiția* ca obiect generic pentru toate componentele de infracțiune incluse în compartimentul respectiv [187, p. 125, 128].

Reprezentanții celei de-a doua abordări desemnează în calitate de obiect nemijlocit al infracțiunii de falsificare a probelor *activitatea normală a instanțelor judecătorești, organului de urmărire penală sau, activitatea normală a instituțiilor justiției în general* [154, p. 14]. În același

timp, esența sintagmei de *activitate normală* se interpretează de către cercetători în mod diferit. Unii specialiști consideră că aceasta reprezintă asigurarea unei administrări eficiente de către instituțiile justiției a probelor veridice (materiale și scrise), inclusiv asigurarea ordinii de formare a acestora în strictă conformitate cu cerințele cadrului normativ [148, p. 17]. Alți autori interpretează sintagma de *activitate normală* ca relații juridice ce vizează probațiunea și relațiile procesual-penale, rezultatele cărora contribuie la soluționarea cazului [168, p. 9].

Prin a treia abordare se propune de a recunoaște în calitate de obiect nemijlocit al infracțiunii de falsificare a probelor ordinea procesuală de administrare și prezentare a probelor în cadrul procesului penal și procesului civil [178, p. 47].

În pofida neconcordanțelor evidente în cazul abordărilor expuse privind desemnarea obiectului nemijlocit al infracțiunii de falsificare a probelor, acestea, în general, nu se contrazic, ci mai degrabă se completează reciproc reflectând diverse aspecte specifice unui obiect unic al infracțiunii examinate. Situația respectivă se datorează faptului că mecanismul distructiv de influență a acțiunii/inacțiunii de falsificare a probelor asupra relațiilor sociale are un caracter extrem de complicat. În primul rând, infracțiunea de referință afectează ordinea procesuală de administrare a probelor stabilită în procesul civil și procesul penal. Un asemenea atentat la ordinea procesuală de administrare a probelor denaturează activitatea normală, stabilită prin lege, a instanțelor de judecată și a organului de urmărire penală, ceea ce produce un impact negativ asupra actului justiției la general.

Astfel, autorul Larisa Neceaiev în lucrarea „*Правосудие как объект уголовно-правовой охраны: междисциплинарный подход*” promovează ideea că obiectul nemijlocit al infracțiunii de falsificare a probelor poartă un caracter complex. Atentând la ordinea procesuală de administrare a probelor, infracțiunea respectivă perturbă activitatea normală a instanțelor de judecată și a organului de urmărire penală, prejudiciind în acest fel activitatea de realizare a justiției [181, p. 360].

În același timp, penaliștii din Federația Rusă consideră pe bună dreptate că caracteristica obiectului infracțiunii de falsificare a probelor nu va fi completă în lipsa unei abordări pe dimensiunea ce ține de obiectul material al aceleiași fapte, care, potrivit autorului Maxim Bikmurzin în lucrarea „*Предмет преступления: теоретико-правовой анализ*”, indică că aceasta ajută într-o măsură semnificativă la identificarea adevăratului scop al infracțiunii. Astfel, după cum remarcă autorul, în cazul majorității normelor juridico-penale, obiectul generic al infracțiunii nu este desemnat, iar identificarea ulterioară a acestuia se face posibilă ca rezultat al descrierii exprese în conținutul normei a obiectului material. Acesta, spre deosebire de obiectul

generic al infracțiunii care este imperceptibil, poate fi palpat, examinat, măsurat și fixat [152, p. 3].

În legătură cu aceasta, urmează de menționat că studiile teoretice, care vizează probele și procesul probatoriu, reprezintă unul dintre cele mai complicate compartimente ale științei procesual-penale. Utilizând în calitate de suport prevederile legale stipulate în cadrul normativ cu incidență asupra probelor și procesului probațiunii, inclusiv rezultatele cercetărilor în domeniul teoriei probațiunii, susținem și considerăm corectă noțiunea de probe generalizată și desemnată de către autorul Inna Arendarenco în lucrarea *„Доказательственное право в уголовном судопроизводстве как внутриотраслевой институт права”*, ca fiind informația despre fapte, cu ajutorul căreia se constată existența sau lipsa circumstanțelor ce au importanță pentru procesul civil sau procesul penal, inclusiv ca sursă a unei astfel de informații. Cu alte cuvinte, probele reprezintă prin sine unitatea dintre structura, forma, conținutul datelor de fapt și procedeele procesuale prin intermediul cărora acestea se materializează și obțin obiectivitate [147, p. 87-89].

În pofida caracterului axiomatic al teoriei privind legătura indispensabilă dintre informația probatorie și sursele probatorii, în știința procesual-penală și practica aplicativă rămâne absolut discutabilă aprecierea juridico-penală a faptei de falsificare a sursei probatorii, care nu este însoțită de modificarea conținutului informației probatorii. După cum menționează autorul Elena Kupreașina în lucrarea *„Источники доказательств и критерии их оценки в уголовном процессе РФ”*, cele mai frecvente cauze care generează probleme de admisibilitate a probelor țin de sursele probațiunii, ca element care asigură și formează aspectul procesual al informației/datelor probatorii [173, p. 3].

Pe dimensiunea practică, problema aprecierii sursei probatorii și raportul acesteia cu informația probatorie apare de regulă în cazurile când persoana care efectuează urmărirea penală sau procurorul falsifică actele procesuale (procesele verbale) prin contrafacerea semnăturilor sau înscrisurilor din numele persoanelor participante real la acțiunea procesuală sau, după caz, inventate ca participanți la acțiunea respectivă, însă nu modifică conținutul propriu-zis al informației reflectate și fixate în actul de referință.

În viziunea unora dintre cercetători, în asemenea situații lipsește faptul infracțiunii de falsificare a probelor. Astfel, în lucrarea *„Сложность квалификации фальсификации доказательств”* autorul Victor Borkov declară că orice încălcare a normelor procedurale de către instanța de judecată, procuror sau organul de urmărire penală în cadrul procesului penal condiționează inadmisibilitatea probelor administrate în asemenea condiții. Însă aceasta nu înseamnă că oricare încălcare, chiar și formală, a normelor procesuale prezintă pericol social și

constituie o infracțiune [155, p. 18]. Prin urmare, în condiția unei asemenea abordări a obiectului infracțiunii de falsificare a probelor, se propune de a recunoaște în calitate de probe doar informația despre fapte care servește la constatarea existenței sau inexistenței circumstanțelor ce au importanță pentru procesul penal sau procesul civil, dar nu și sursa probatorie.

Apreciind abordările doctrinare promovate de către unii autori în domeniu din Federația Rusă, menționăm că interpretarea în sens îngust a probelor ca fiind doar informația despre fapte sau evenimente, exceptând în același timp sursa probatorie ca obiect material al infracțiunii, se dovedește a fi neîntemeiată și lipsită de conținut. Informația probatorie și sursele acesteia se află într-o relație / legătură permanentă, coroborând reciproc ca formă și conținut.

Caracterizând relația respectivă, autorul Roman Kostenko în lucrarea „*Содержание и форма уголовно-процессуальных доказательств*” menționează pe bună dreptate că datele/informația despre fapte și evenimente păstrate pe obiectele lumii materiale și în conștiința oamenilor pot fi utilizate ca probe în cadrul procesului penal sau procesului civil, cu condiția obligatorie că acestea sunt materializate/fixate în ordinea și forma stabilită de lege [171, p. 105-114].

Prin urmare, reieșind din opiniile promovate de către unii cercetători din Federația Rusă, falsificarea probelor are loc atât în cazul modificării intenționate a informației probatorii (conținutului probei), cât și în cazul denaturării sursei acesteia (forma materializată a informației probatorii).

Aferent subiectului respectiv, reiterăm poziția de susținere a unei astfel de abordări. Or, interpretarea limitată la sensul îngust a obiectului de falsificare a probelor generează posibilități vaste pentru manipularea fondului probatoriu într-un proces penal sau civil, fără existența unor eventuale consecințe de ordin juridico-penal. În asemenea cazuri, persoana care efectuează urmărirea penală sau judecătorul care examinează procesul civil dispune de posibilitatea reală de a reduce la nulitate orice probe în procesul penal sau civil, pentru aceasta fiind suficientă simpla falsificare a surselor probațiunii ce sunt puse la baza învinuirii sau hotărârii judecătorești, situație care va condiționa inevitabil inadmisibilitatea acestora cu consecințele corespunzătoare de ordin juridic pentru cauza penală sau litigiul civil gestionat.

Totodată, reieșind din concepțiile științifice și opiniile prenotate promovate de către cercetătorii indicați, urmează de menționat conturarea unei interpretări suplimentare în sens îngust a obiectului infracțiunii de falsificare a probelor, potrivit căreia aplicarea normei privind falsificarea probelor în procesul penal este posibilă doar în cazul în care informația probatorie falsificată este relevantă cauzei penale cercetate, deținând valoare în vederea constatării circumstanțelor importante pentru cauză și stabilirii adevărului obiectiv.

Nu putem accepta o asemenea abordare/interpretare a noțiunii de falsificare a probelor, în condiția în care soluționarea problemei privind existența componentei de falsificare a probelor, în genere, nu poate fi pusă în funcție de aprecierile de către persoanele competente a importanței și valorii probatorii în cazul informațiilor administrate în proces. În acest sens, autorul A. Belozerskih în lucrarea *„Вопросы квалификации фальсификации доказательств по уголовному делу”* indică asupra faptului că fabricarea documentelor, ce din anumite motive nu au fost admise de către instanță și nu au fost examinate în calitate de probe, la fel constituie infracțiune de falsificare a probelor, deoarece acțiunile subiectului care a prezentat/administrat probele falsificate, nu depind de aprecierea judecătorească a documentelor fictive [160, p. 21].

Din considerentele expuse, putem susține ferm că obiect al faptei penale de falsificare a probelor trebuie recunoscută orice probă, indiferent de valoarea și importanța probatorie a acesteia, aferentă unui caz în parte.

O particularitate specifică legislațiilor penale din Federația Rusă și Republica Kazahstan, ce vizează infracțiunile de falsificare a probelor, este prezența unor norme separate privind răspunderea penală pentru falsificarea rezultatelor activității speciale de investigații (art. 303 alin. (4) din Codul penal al Federației Ruse – introdusă prin Legea federală nr. 207 din 29.11.2012 și art. 416 alin. (3) din Codul penal al Republicii Kazahstan), element care lipsește în legislația penală atât a Republicii Moldova, cât și altor state pentru care e specifică prezența unor norme separate privind infracțiunea de falsificare a probelor.

Din textul alin. (4) art. 303 Cod penal al Federației Ruse, rezultă prezența componentei de infracțiune în cazul fabricării și utilizării rezultatelor false ale activității speciale de investigații, comise în scopul tragerii la răspundere penală a persoanei despre vinovăția căreia se cunoaște cu certitudine, inclusiv în scopul cauzării de daune onoarei, demnității sau reputației profesionale.

Analiza bibliografiei de specialitate din spațiul științific al Federației Ruse denotă prezența unei anumite doze de scepticism în mediul de specialitate în legătură cu modificările operate și introducerea unei norme separate în acest sens. Unii specialiști în domeniu s-au expus pozitiv aferent reglementărilor respective, iar alții cu anumită prudență. În acest sens, comentând norma respectivă, autorul Asleam Halikov în lucrarea *„Фальсификация результатов оперативно-розыскной деятельности”* presupune că, ținând cont de complexitatea și specificul activității speciale de investigații, aplicarea practică a normei respective va genera anumite complicații [190].

În pofida mai multor viziuni sceptice care în mod separat neagă necesitatea unor asemenea reglementări și chiar se pronunță împotriva acestora, doctrina penală rusă pledează în general pentru păstrarea normei respective, o consideră actuală, necesară și absolut întemeiată,

reieșind din realitățile sociale existente și gradul sporit de pericol social generat de falsificarea rezultatelor activității speciale de investigații. Analiza subiectului respectiv din punct de vedere al gradului de pericol social, temeinicia și necesitatea stabilirii răspunderii penale pentru falsificarea rezultatelor activității speciale de investigații nu generează dubii, întrucât eventuale sancțiuni contravenționale pentru aceste fapte lipsesc în legislația Federației Ruse și a Republicii Kazahstan, iar posibilitatea aplicării unor măsuri de influență disciplinară față de subiecții ce realizează activitatea de referință nu corespunde gradului de pericol social pe care-l prezintă fapta respectivă și este neadekvată potențialelor consecințe ce pot surveni în rezultatul acesteia.

În contextul situației menționate, cercetătorii din Federația Rusă acordă o atenție deosebită obiectului infracțiunii de falsificare a rezultatelor activității speciale de investigații, datorită faptului că sarcina principală a activității respective continuă să rămână prevenirea, contracararea, relevarea, descoperirea infracțiunilor și identificarea persoanelor care le-au comis.

În acest sens, în manualul „*Уголовный процесс России*” potrivit autorului Nicolae Gromov, faptul respectiv predetermină relația inevitabilă dintre activitatea specială de investigații și acțiunile de urmărire penală, în condiția în care scopul acestora este unic – lupta cu criminalitatea și prin natura lor poartă un caracter juridic [163, p. 76].

La rândul său, în lucrarea „*Мотив и квалификация преступлений*” autorul Boris Volkov opinează că obiect nemijlocit al infracțiunii de falsificare a rezultatelor activității speciale de investigații, săvârșită cu scopul de a prejudicia onoarea, demnitatea și reputația profesională a persoanei, urmează de recunoscut anume valorile respective care, de fapt, reprezintă interesele individuale ale persoanei împotriva căreia este orientată fapta infracțională, deoarece în cazul infracțiunilor comise cu intenție, obiectul principal al acestora se determină de scopul propriu-zis al atentatului [162, p. 10].

În acest sens, urmează de menționat divergențele doctrinare existente în mediul științific de specialitate al Federației Ruse, aferent abordărilor teoretice privind obiectul infracțiunii de falsificare a rezultatelor activității speciale de investigații. Astfel, unii autori consideră interesele justiției la general și buna desfășurare a urmăririi penale în special drept obiect principal al infracțiunii de referință, în timp ce alți cercetători, adepți ai teoriei potrivit căreia scopul faptei respective este lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale a persoanei, consideră drept obiect principal al atentatului anume valorile indicate specifice drepturilor legitime ale omului.

În partea ce ține de elementele subiective ale infracțiunii de falsificare a probelor, majoritatea cercetătorilor din spațiul ex-sovietic și în prezent din mediul științific de specialitate rus, acceptă unanim că aceasta poate fi comisă doar cu intenție directă chiar și în situația în care

dispoziția normei nu conține vreo mențiune în sensul respectiv, iar însuși subiectul faptei de referință deține calități speciale.

Astfel, autorul A. Belozerskih susține precum că atunci când caracterul acțiunii indică la săvârșirea acesteia în exclusivitate cu intenție directă, nu este obligatorie indicarea formei vinovăției în dispoziția normei penale [160, p. 22].

Regula indicată este aplicabilă în cazul majorității infracțiunilor contra justiției, fiind caracteristică inclusiv pentru infracțiunea de falsificare a probelor, unde nici una dintre normele corespunzătoare atât în legislația penală din statele indicate (Federația Rusă, Republica Kazahstan, Republica Belarus, Republica Kârgâzstan și Republica Tadjikistan), cât și în legea penală a Republicii Moldova nu sunt prezente mențiuni cu privire la forma vinovăției.

În viziunea expusă de către autorul Aleksei Rarog în lucrarea *„Вина и квалификация преступлений. Учебное пособие”*, la comiterea infracțiunii cu componentă formală, intenția întotdeauna conține în sine conștientizarea caracterului social – periculos al acțiunii săvârșite, alături de dorința realizării acesteia și survenirii rezultatului corespunzător [183, p. 39].

În acest sens, doctrina penală rusă susține ferm viziunea potrivit căreia, infracțiunea de falsificare a probelor poate fi săvârșită în exclusivitate cu intenție directă, ceea ce presupune conștientizarea evidentă de către subiect a gradului prejudiciabil generat de acțiunile realizate, orientate la denaturarea fondului probatoriu într-o cauză penală sau civilă, împreună cu dorința fermă de a le comite în vederea survenirii rezultatului scontat și atingerii scopului urmărit.

Obiectul prezentului studiu, adică infracțiunea de falsificare a probelor, cunoaște un platou de analiză semnificativă, inclusiv pe palierul științific al Republicii Ucraina. Astfel, doctrinarul Vladislav Kubalskii în lucrarea sa *„Самостійна кримінальна відповідальність за фальсифікацію доказів в Україні: доцільність та підстави встановлення*, menționează că: „falsificarea probelor înseamnă denaturarea intenționată a faptelor reale, crearea artificială a probelor, precum și alterarea probelor în procesele judiciare. Falsificarea probelor se caracterizează printr-un pericol social semnificativ, întrucât poate împiedica stabilirea adevărului în cauză, conducând la pronunțarea unei sentințe neîntemeiate și ilegale. Aceste ilegalități, în majoritatea cazurilor, se manifestă la întocmirea proceselor verbale de către organul de urmărire penală, fiind falsificate prin înlocuirea probelor veridice cu alte elemente, urmăresc scopul final de-a induce în eroare instanța de judecată” [195, p. 521].

O altă lucrare notorie în literatura de specialitate ucraineană, care evidențiază subiectul falsificării probelor, este teza de doctor în drept a autorului Darina Meniuc denumită *„Дисертація перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у цивільному процесі України”* [196, p. 91-92]. Autorul susține ideea că subiectul falsificării

probelor trebuie analizat la fiecare etapă a procesului judiciar, în situația în care faptele respective pot fi comise oricând și oriunde.

În aceeași ordine de idei se expune și un alt specialist ucrainean în persoana lui Victor Zaborovskii care, în publicația științifică *„Некоторые проблемные аспекты привлечения адвоката к уголовной ответственности за совершение им преступлений в соответствии с Украинским законодательством”*, afirmă că avocatul este un participant foarte interesat în procesul judiciar, care, în anumite cazuri, pentru atingerea scopului și obiectivului urmărit, poate recurge la anumite fapte ilegale, inclusiv la falsificarea probelor [167, p. 86-87].

În anul 2021, sub egida Universității Ministerului Afacerilor Interne al Ucrainei, de către un grup de cercetătorii (V. Drozd, M. Țuțkiridze, L. Gavriliuk, A. Ponomarenko, A. Angheliuk, R. Dudareți, V. Burlaka, V. Klimciuk, V. Ablamsika și M. Romanov), a fost publicată monografia *„Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні: аналіз слідчої практики крізь призму судових рішень”*, în care, printre subiectele supuse analizei și studiului, cercetătorii indicați abordează și conceptul de falsificare a probelor. Astfel, potrivit autorilor indicați, la apariția anumitor incertitudini în cazul examinării unui proces judiciar, este necesară în primul rând studiarea amănunțită a acestora în vederea delimitării procedurale dintre „erorile de fapt și drept care pot apărea în cadrul unui proces judiciar și falsificarea probelor” [194, p. 66]. În acest sens, cercetătorii ucraineni studiază fapta respectivă sub diverse aspecte, important fiind că într-o speță individuală, pe lângă falsificarea probelor, poate apărea și eroarea de fapt și/sau de drept, ceea ce ne determină să analizăm și să cercetăm minuțios fiecare situație în parte pentru calificarea corespunzătoare cadrului legal.

În contextul aceluiași palier, profesorul universitar Anna Naumova din cadrul Universității Ministerului Afacerilor Interne al Ucrainei, și-a expus propria viziune referitor la infracțiunea de falsificare a probelor în lucrarea *„Актуальні питання кримінальної відповідальності за фальсифікацію доказів”*, prin care menționează că: „activitatea organelor de drept la cercetarea și soluționarea cazurilor practice vizează colectarea, verificarea și evaluarea probelor și a provenienței procesuale a acestora, din care motiv problema inadmisibilității falsificării probelor este una dintre cele mai importante în cadrul unui proces judiciar. Falsificarea probelor este o infracțiune periculoasă, deoarece un singur fapt de falsificare a informațiilor probatorii pune automat sub semnul întrebării legalitatea emiterii unei hotărâri judecătorești, prejudiciind astfel interesele justiției în ansamblu. În plus, falsificarea probelor subminează fundamentele justiției, încalcă drepturile procesuale ale părților, dreptul la ocrotirea juridică și la un proces echitabil. Încălcarea respectivă în procesul judiciar sporește pericolul social, deoarece metodele de comitere sunt diverse și pot genera consecințe grave,

precum condamnarea neîntemeiată a unei persoane nevinovate sau liberarea de la răspundere penală a unei persoane vinovate în comiterea infracțiunii” [197, p. 210 -211].

Tematica falsificării probelor l-a preocupat și pe un alt cercetător ucrainean în persoana lui Serghei Stepanov care, în lucrarea intitulată *„Встановлення фальсифікації (піддроблення) доказів та його наслідки”* menționează că: „falsificarea probelor presupune comportamentul activ al subiectului. Dacă judecătorul a cunoscut despre falsificarea anumitor probe într-un proces judiciar, dar n-a întreprins nici-o măsură și nu a pronunțat o hotărâre pe baza unor astfel de probe, atunci este greșit să afirmăm că instanța a falsificat probele” [199, p. 178].

Totodată, același autor mai susține și ideea potrivit căreia: „falsificarea este o acțiune exprimată prin denaturarea intenționată sau interpretarea incorectă cu bună știință, acoperirea anumitor fenomene, evenimente, fapte, etc. Ea poate fi exprimată prin crearea artificială de obiecte pentru a le oferi calitate de dovezi materiale sau scrise autentice, prezentarea unor obiecte care nu dețin asemenea calități în realitate, etc. Deseori, falsificarea se exprimă prin adăugarea de text în contracte, documente și procese verbale, introducerea de date care nu corespund adevărului în documente, înlocuirea sau ștergerea foilor din acestea sau falsificarea semnăturilor, inclusiv falsificarea actelor juridice pretinse a fi adoptate de către alte instanțe pentru a genera un prejudiciu sau avantaje în proces (de exemplu, o rezoluție falsificată privind aplicarea măsurilor de garanție a unei creanțe sau o decizie de declarare a unei entități economice ca falimentată). Cu asemenea documente, un participant la proces poate induce în eroare nu doar instanța, dar și alți participanți, generând astfel o anumită percepere a situației și încurajându-i să procedeze într-un fel sau altul, potrivit scopului urmărit prin fapta comisă” [199, p. 178].

Același autor, susține că: „falsificarea probelor materiale este întotdeauna rezultatul acțiunilor deliberate ale anumitor persoane care încearcă să denatureze și să deformeze informații adevărate despre evenimente sau fapte pentru a obține rezultatele pe care și le doresc” [199, p. 178].

Falsificarea probelor ca subiect de cercetare în cadrul tezei de doctorat a fost abordată inclusiv de către un alt autor din Republica Ucraina, în persoana lui Dmitro Pinciuk care, în lucrarea sa referitor la subiect cu tema *„Кримінально-процесуальні наслідки фальсифікації доказів”*, afirmă precum că: „falsificarea probelor este una dintre modalitățile de realizare a faptei de tragere la răspundere a unei persoane nevinovate, de liberare ilegală de răspundere a unei persoane bănuite sau acuzate, precum și de pronunțare a unei decizii/hotărârii ilegale” [198, p. 8].

Totodată, același autor menționează că: „falsificarea probelor în cadrul proceselor judiciare ar trebui înțeleasă ca orice denaturare a formei și conținutului probelor, care afectează

negativ examinarea completă și obiectivă a unei cauze de către o instanță. Falsificarea dovezilor ar trebui considerată falsificarea probelor scrise și materiale, pentru că o astfel de împărțire este pe deplin justificată de faptul că acțiunile cu caracter de denaturare, în cazurile specificate, diferă semnificativ. Denaturarea informațiilor conținute în acestea este mai mult caracteristică probelor scrise, iar distorsiunea proprietăților obiectelor materiale este caracteristică mai mult obiectelor din lumea materială. Subiecții falsificării probelor pot fi doar funcționarii care desfășoară proceduri penale din instituțiile statutului” [198, p. 13-14].

Similar situației constatate pe această dimensiune în cazul Federației Ruse, se atestă că subiectul respectiv este supus analizei și discuției inclusiv de către unii avocați din Ucraina.

În această ordine de idei, menționăm autorul Iulia Matveeva care, în publicația intitulată *„Адвокат продемонстрировал, как легко подделать электронные доказательства”* susține că: „devine tot mai dificil de-a stabili autenticitatea probelor în procesul expertizei” [179].

Mai mult decât atât, în rezultatul analizei materialelor științifice privind infracțiunea de falsificare a probelor publicate în Republica Polonă, se atestă că poziția apărătorilor referitoare la fapta respectivă a devenit una din ce în ce mai polemică în mediul online. În acest sens, menționăm opinia avocatului Mateusz Ziębaczewski, de origine poloneză, care abordează tematica de falsificare a probelor în publicația sa intitulată *„Tworzenie i preparowanie fałszywych dowodów – art. 235 kk”*. Acesta punctează asupra faptului că: „pentru răspunderea penală, nu este suficient crearea pur și simplu a unor probe false, ci este necesar și comportamentul corespunzător însoțit de acțiuni ce vor genera urmărirea penală împotriva persoanei vizate, fiind necesară inclusiv stabilirea/determinarea influenței produse asupra deciziei pronunțate, de către probele falsificate” [200].

Subiectul falsificării probelor reprezintă un obiect de studiu și pentru cercetătorii în domeniu din România, unde autorii Ilie-Adrian Ghirdoveanu și Florian Hărăboiu în publicația *„Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal”*, menționează că: „producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale de către un organ de urmărire penală, un procuror sau un judecător, constituie infracțiunea de cercetare abuzivă” [82].

Astfel, observăm că specialiștii români, similar cercetătorilor din Federația Rusă, Ucraina și Polonia, susțin ideea că falsificarea probelor este o faptă ilegală, iar subiectul infracțiunii respective necesită, evident, a fi supus răspunderii juridice pentru asemenea acțiuni de atentare la realitatea obiectivă într-un proces judiciar.

Problematica falsificării probelor generează atenția corespunzătoare inclusiv în cazul specialiștilor în domeniu din Regatul Spaniei unde, similar statelor enumerate anterior, la aspectul vizat se merită de menționat publicația *„Detección de falsificación, Pruebas de*

autenticidad | Componentes electrónicos” promovându-se ideea potrivit căreia: „datele sunt modificate în mod deliberat în așa fel încât să denatureze calitatea reală a obiectului, cu intenția de a frauda sau induce în eroare” [201].

Literatura de specialitate italiană de asemenea conține anumite cercetări pe această dimensiune, fiind prezentă inclusiv publicația autorului Silvia Schiavo, care, în studiul său intitulat „*Intorno alla sentenza pronunciata sulla base di prove false*” [202], menționează că, indiferent de procesul judiciar ca o cauză în parte, falsificarea probelor poate avea loc la orice etapă și se poate regăsi în cele mai minuscule elemente procedurale, fapt care face absolut necesar ca pronunțarea unei decizii definitive în cadrul acestuia să fie precedată în mod obligatoriu de examinarea multilaterală și sub toate aspectele legitime posibile.

Totodată, în mediul online de pe segmentul italian de Internet a fost relevat articolul „*Cosa rischia l'avvocato che falsifica le prove*”, prin care se abordează același subiect, potrivit căruia autorul Stefano Vendramini Balsamo mediatizează situația cazuistică a unui apărător ce a comis infracțiunea de falsificare a probelor în Republica Italiană. Astfel, conform articolului indicat, se menționează că: „falsificarea probelor de către un avocat constituie o încălcare foarte gravă a principiilor demnității și loialității pe care trebuie să le inspire profesia de apărător” [203]. De pe această poziție, conchidem cu certitudine că instituția *apărătorului* trebuie să accepte în profesia de avocat doar persoane demne și loiale atribuțiilor funcționale, care să nu admită încălcări pasibile de a diminua și a devaloriza importanța acestor principii de conduită.

Astfel, concluzionând asupra concepțiilor științifice privind infracțiunea de falsificare a probelor în contextul cercetărilor teoretico-practice din străinătate, putem conchide că majoritatea covârșitoare a lucrărilor și publicațiilor în domeniul aferent subiectului abordat, se limitează doar la spațiul ex-sovietic, iar în prezent la mediul academic de specialitate din Federația Rusă. Cauzele și motivele unei asemenea situații de fapt le-am explicat anterior, prin prisma contextului istoric și realităților legislative existente în prezent. La moment, în spațiul științific de specialitate nu se identifică alte monografii sau publicații aferente infracțiunii de falsificare a probelor, elaborate de către autori/cercetători din Republica Kazahstan, Republica Belarus, Republica Kârgâzstan și Republica Tadjikistan, ale căror legislații naționale conțin în sine norme penale separate care incriminează infracțiunea de referință ca componentă în parte. Potrivit versiunilor promovate de unii teoreticieni, situația respectivă se datorează în mare măsură acțiunii de „import/preluare” a normei corespunzătoare din legislația rusă, cu adaptarea ulterioară a acesteia specificului național. Anume prin aceasta se explică gradul înalt de asemănare după structură și conținut a normelor de referință incluse în legislația penală a statelor indicate.

Totodată, în concluzie se impune necesitatea de a menționa aportul considerabil adus de către autorii cercetărilor în domeniu din spațiul ex-sovietic la elaborarea și consolidarea semnificativă a unor concepte teoretice întemeiate științific și fiabile în timp, privind noțiunea și infracțiunea de falsificare a probelor, în contextul aplicabilității legislației moderne cu incidență asupra subiectului respectiv.

Astfel, în contextul surselor enumerate, au fost analizate doar unele dintre materialele științifice care vizează infracțiunea de falsificare a probelor, în timp ce realitatea obiectivă denotă că problema respectivă este una general răspândită și specifică practic fiecărui stat, fiindu-i caracteristice inclusiv multiple abordări pe toate dimensiunile teoretice posibile, realizate și dezvoltate de către cercetătorii în domeniu.

Rezultatele constatate în urma analizei tematicii abordate prin prisma lucrărilor științifice din străinătate, dar și a celor publicate pe palierul științific național, denotă cu certitudine nivelul și gradul insuficient de explorare și studiere a subiectului de referință, iar în acest context inclusiv necesitatea continuării cercetărilor teoretice pe această dimensiune, în vederea consolidării și fundamentării unei baze științifico-practice avansate, capabilă să asigure evoluția ascendentă a legislației naționale din statele care au pus în aplicare norme penale ce incriminează infracțiunea de falsificare a probelor.

1.3. Concluzii la Capitolul I

Falsificarea probelor afectează grav adevărul obiectiv într-un proces judiciar indiferent de natura acestuia, inclusiv imaginea publică și autoritatea sistemului de drept, de rând cu încrederea cetățenilor față de instituțiile statului destinate asigurării și realizării eficiente a actului justiției. În cazul acestui gen de infracțiuni, denaturarea adevărului obiectiv deși se realizează în urma activității ilicite executate de către o persoană în parte, consecințele acesteia, adică afectarea încrederii publice, survine ca produs al activității făptuitorului și nu ca rezultat al activității propriu-zise realizate de către acesta.

Unele aspecte ale subiectului examinat sunt analizate tangențial în lucrările autorilor S. Brînză, V. Stati, Al. Borodac, Iv. Macari, V. Cibotaru, X. Ulianoschi, Vl. Grosu, I. Țurcanu, C. Pîrțac și A. Airapetean, acestea constituind la moment baza teoretică autohtonă a investigării tematicii respective.

La nivel internațional aferent subiectului cercetării s-au expus autorii: R. Belkin, F. Faktullin, M. Strogovici, V. Musin, M. Treușnikov, V. Kurleandski, Iu. Șcigolev, M. Bajanov, L. Neceaiev, M. Bikmurzin, I. Arendarenko, E. Kupreașina, V. Borkov, R. Kostenko, A. Belozerskih, A. Halikov, N. Gromov, B. Volkov, A. Rarog, ș.a.

Este de remarcat că după adoptarea și punerea în aplicare a Codului penal începând cu anul 2003, autorii naționali de specialitate nu au introdus niciun concept nou și nu au modificat esențial stilul de abordare asupra subiectului propus spre discuție, astfel încât, prin respectiva teză de doctorat, ne propunem completarea studiilor realizate anterior în domeniu, prin accentuarea unor detalii și aspecte suplimentare de dezvoltare a științei pe dimensiunea subiectului vizat, caracteristice realităților existente în perioada actuală de dezvoltare a sistemului național de drept.

În legătură cu scopul propus spre realizare în cadrul lucrării respective, este extrem de important să menționăm că Codul de procedură penală al Republicii Moldova, din momentul punerii în aplicare și până în prezent, a suferit masiv o serie de modificări, inclusiv în partea ce vizează procedeele de administrare a probelor în procesul penal și competențele subiecților implicați în aplicarea mecanismelor respective, ca potențiali autori ai faptelor de falsificare a probelor în procesul penal (ofițeri de urmărire penală, procurori, ofițeri de investigații ș.a.).

Analizând în complexitatea lor teoriile și ideile promovate de către cercetătorii autohtoni în legătură cu subiectul examinat, putem conchide cu certitudine că elementele distinctive ale infracțiunii *falsificarea probelor* sunt desemnate în literatura națională de specialitate prin atribuirea unor particularități de bază, după cum urmează: afectarea și denaturarea adevărului obiectiv, cauzarea de consecințe juridice sau generarea condițiilor/posibilităților de survenire a acestora, inclusiv prezența intenției directe la comiterea acțiunilor respective.

Astfel, în acest capitol au fost examinate asemenea probleme cum ar fi conceptul teoretic al noțiunii de falsificare a probelor, interpretarea și aplicarea acesteia în condiția existenței mai multor idei, teorii, dar și abordări practice a subiectului vizat, inclusiv desemnarea unor particularități specifice infracțiunii de referință, alături de analiza teoriilor elaborate de școala națională de drept, precum și a celor existente în mediul științific de specialitate peste hotarele Republicii Moldova.

Contextual celor menționate și generalizând printr-o simbioză abordările teoretice existente pe această dimensiune: „...studiul respectiv și-a propus identificarea și analiza discrepanțelor aferente subiectului abordat, scopul fiind sensibilizarea comunității profesionale din domeniu în vederea lansării unor eventuale inițiative de redresare a situației. Importanța includerii normei respective în legea penală derivă inclusiv din natura eventualelor consecințe care pot surveni în urma comiterii unor asemenea fapte. Prioritatea națională de integrare europeană ne impune dezvoltarea conceptului unei justiții umanizate și armonizate cu înaltele standarde de responsabilizare și exigență profesională a organelor de ocrotire a normelor de drept, care devin instituții-garanții ale statului de drept și protecție a individului” [113, p. 21-22].

Din considerentele expuse, insistăm că subiectul investigației propuse nu este unul arbitrar în condiția în care, tematica abordată continuă să fie una problematică în aspect aplicativ și prezintă un interes semnificativ atât în context teoretic, cât și practic.

O asemenea situație se explică în mare parte prin perioada relativ scurtă de aplicare a normei penale în cauză, odată cu intrarea în vigoare a Codului penal actual, însă toate lucrările menționate sunt aprobate și acceptate de comunitatea științifică națională, acestea servind un suport semnificativ la realizarea tentativei de aprofundare asupra subiectului supus cercetării în cadrul prezentei lucrări, în paralel cu elaborarea mai multor articole teoretico-practice pentru conferințe științifice și reviste de specialitate.

În această ordine de idei, se impune formularea următoarelor concluzii:

1) în fondul literar de specialitate din spațiul național se conțin studii minime referitoare la infracțiunea de falsificare a probelor, iar puținele lucrări și publicații în acest domeniu, prenotate în conținutul expus supra, abordează doar superficial și foarte incomplet subiectul în cauză, fără a pătrunde în esența problematicii generate de carențele asupra cărora urmează să revenim în continuare;

2) lipsa absolută, în spațiul științific autohton, cel puțin a unei lucrări consacrate în parte infracțiunii de falsificare a probelor sub toate aspectele aferent cărora, urmează să abordăm în cadrul prezentului studiu întreg spectrul de probleme interpretative și aplicative specifice acesteia, inclusiv caracteristicile sistemului național de drept al Republicii Moldova;

3) necesitatea absolută a continuității cercetărilor științifice pe segmentul infracțiunii de falsificare a probelor, urmată de materializarea acestora prin elaborarea și implementarea proiectelor de inițiativă legislativă în vederea modificării și completării normei existente care, în formatul său actual nu corespunde cerințelor și realităților caracteristice perioadei contemporane de dezvoltare a sistemului de drept în Republica Moldova.

2. ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE FALSIFICARE A PROBELOR

2.1. Incriminarea infracțiunii falsificarea probelor în legislațiile penale ale statelor din spațiul UE

Actualmente, un element important pentru analiza și perceperea complexă a faptei de falsificare a probelor îl reprezintă studiul dreptului penal comparat al legislațiilor penale în cazul mai multor state și în acest context, vom susține ideea că: „[d]reptul comparat reprezintă o ramură esențială în literatura de specialitate scopul căreia este de-a realiza o cercetare multiaspectuală a categoriilor de fapte penale supuse cercetării. Infracțiunea de falsificare a probelor din perspectiva normativă internațională ne oferă posibilitatea să analizăm, sistematizăm și abordăm o nouă modalitate tipică sau o normă suplimentară pentru Legea penală a Republicii Moldova” [111, p. 111].

Abordarea subiectului supus cercetării prezintă o importanță majoră și actuală, în situația în care: „[p]revenirea și combaterea faptelor ilegale reprezintă o problemă globală, care poate fi soluționată prin atragerea la răspundere penală a făptuitorilor și aplicarea sancțiunilor penale pentru comiterea acțiunilor ilicite, doar prin conjugarea eforturilor și coordonarea procedurii judecătorești, inclusiv de urmărire penală, la nivelul comunități mondiale pe domeniul de specialitate. Doctrina penală autohtonă denotă multitudinea aspectelor de cercetare științifică a faptelor antisociale la general și a infracțiunii de falsificare a probelor în special. O analiză și un studiu științific abundent al faptei ilegale de falsificare a probelor o reprezintă și cercetarea elementelor de drept comparat a infracțiunii vizate. Un rol important în procesul de prevenire și combatere a faptelor de falsificare a probelor la nivel mondial le revine, în mare parte, organelor de drept a statelor, care aplică acest proces de sancționare în raport cu subiectul de drept. Studiarea și analiza variantei tipice a infracțiunii de falsificare a probelor, instituită în Codul penal al Republicii Moldova, practic ar fi imposibilă pe deplin fără a lua în considerație experiența internațională în acest domeniu. Astfel, analiza și cercetarea legislației statelor europene pe palierul incriminării infracțiunii de falsificare a probelor ar fi binevenită pentru cunoaștere, abordare, sistematizare și, desigur, pe final de realizare a unor propuneri cuprinzătoare și obiective *de lege ferenda* în raport cu realitatea practicii judiciare a Republicii Moldova” [111, p. 111].

În sensul ideilor abordate supra, ajungem la concluzia că: „[c]ompletarea și armonizarea legislației penale în conformitate cu noile forme și modalități de comitere a faptelor ilegale,

constituie un proces continuu care trebuie să persiste mereu într-un stat de drept. Una din acțiunile eficace în vederea constatării noilor genuri a metodelor infracționale o constituie studierea legislațiilor altor state” [109, p. 44].

În context, urmărind scopul evidențierii bunelor practici, au fost supuse studiului comparat prevederile normei penale autohtone prevăzute de art. 310 Cod penal în raport cu legislația penală a altor state, în următoarea ordine:

Republica Moldova. În prevederile art. 310 Cod penal este prevăzută răspunderea penală pentru două variante tipice de infracțiuni care implică acțiuni ilicite de falsificare a probelor, după cum ar fi:

„(1) *Falsificarea probelor în procesul civil de către un participant la proces sau de către reprezentantul acestuia*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1150 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani;

(2) *Falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în procesul penal*, se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani – alin. (2)” [27].

Republica Austria. Răspunderea penală pentru infracțiunile ce atentează la relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor într-un proces judiciar este specificată în Titlul XXI cu denumirea *Fapte penale împotriva justiției* din Codul penal al Republicii Austria.

Legiuitorul austriac a prevăzut în art. 293 *Falsificarea unui mijloc de probă* răspunderea penală pentru: „...*persoana care produce un mijloc de probă fals sau falsifică un mijloc de probă autentic, dacă acționează cu intenția ca mijlocul de probă să fie utilizat în cadrul unei proceduri judiciare sau administrative, într-o anchetă desfășurată în temeiul prevederilor Codului de Procedură Penală al R. Austria sau în cadrul unei proceduri în fața Camerei Deputaților*. Fapta dată se pedepsește cu amendă sau cu închisoare pe o perioadă de până la un an [110, p. 25; 33].

Analiza pedepsei prevăzute de către legiuitorul austriac în condiția infracțiunii prenotate ne indică expres la aplicarea a două tipuri de sancțiuni distincte, și anume amenda și privarea de libertate a făptuitorului, pe când legislația Republicii Moldova, pentru comiterea infracțiunii cu caracter similar, mai prevede și pedeapsa în formă de muncă neremunerată în folosul comunității și privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții ori de a exercita o anumită activitate.

În ordinea analizei comparative se denotă faptul, că în legislația autohtonă pedeapsa este aplicată pentru falsificarea probelor în procesul civil și penal, pe când Codul penal austriac prevede ca mijlocul de probă falsificat să fie utilizat și într-o procedură administrativă sau în cadrul unei proceduri în fața Camerei Deputaților, norme care nu sunt prevăzute în actul legislativ național.

În acest sens, ajungem la concluzia că legislația penală austriacă în raport cu cea națională a descris într-o formă mai îngustă tipurile pedepselor aplicate subiectului pentru atentarea la relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor, însă a extins modalitățile legislative asupra obiectului de atentare.

Republica Elenă. Aferent atentării la relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor, legiuitorul grec s-a expus în prevederile art. 150 *Modificarea probelor* din Capitolul II *Trădarea țării* Codul penal al Greciei.

Este notabil de indicat faptul, că în rezultatul analizei legislației penale elene constatăm că normele acesteia nu prevăd o reglementare independentă care ar prevedea răspunderea pentru falsificarea probelor. Însă, a fost constatat faptul că Codul penal grec reglementează o normă care cu un grad înalt de asemănare conține elemente specifice normei penale supuse cercetării în cadrul prezentei lucrări.

Astfel, art. 150 din Codul penal elen prevede aplicarea pedepsei privative de libertate în formă de detenție: „...persoanei care cu intenție modifică, distruge sau ascunde documente sau alte obiecte care pot fi utilizate pentru dovedirea exercitării drepturilor sau sprijinirea intereselor statului elen sau ale oricăror aliați ai săi față de un alt stat”. Același act legislativ definește *detenția*, modul și condițiile de executare a acesteia: „...drept pedeapsa cu detenția pe viață și provizorie, executată în unități sau sectoare de unități destinate exclusiv acestui scop. Durata detenției provizorii nu depășește 20 de ani și nici nu este mai mică de 5 ani, cu rezerva definițiilor din art. 91 privind detenția nedeterminată”, normă care oferă explicația privind posibilitatea liberării de răspundere după împlinirea limitei minime de detenție. În aceeași ordine de idei, este dată explicației noțiunea de *închisoare*, definiție care prezumă doar specificarea termenului de aplicare a privațiunii de libertate, și anume că: „[d]urata închisorii nu depășește 5 ani și nici nu este mai mică de 10 zile” [110, p. 25; 34].

Comparând prevederile art. 310 CP RM cu normele art. 150 din Codul penal grec constatăm faptul, că în Republica Moldova tipurile sancțiunilor aplicate făptașului pentru falsificarea probelor sunt expuse într-o varietate mai amplă, pe când în legislația elenă la subiectul abordat este prevăzută doar un singur tip de pedeapsă.

Analizând conceptul pedepsei privative de libertate în contextul termenelor prevăzute, stabilim că legiuitorul elen face referire la o normă generală plasată în art. 91, în timp ce actul legislativ al Republicii Moldova consemnează concret în fiecare articol pedeapsa ce urmează a fi aplicată pentru infracțiunea comisă, și art. 310 Cod penal nu constituie o excepție în acest sens.

În continuitate constatăm o altă divergență dintre normele penale ale acestor două țări, și anume termenul de aplicare a pedepsei privative de libertate. Astfel, ajungem la concluzia că legiuitorul elen a prevăzut o sancțiune mult mai dură pentru infracțiunea de modificare a probelor, aplicând pedeapsa privativă de libertate în formă de detenție de la 5 până la 20 de ani, iar în cazul Republicii Moldova pedeapsa aplicată este una de tipul închisorii pe un termen de până la 3 ani.

Este remarcabil și faptul că în prevederile normative din art. 310 Cod penal al RM, pedeapsa penală în formă de *închisoare* este expres prevăzută pentru falsificarea probelor doar în cadrul unui proces penal, potrivit alin. (2), în timp ce legislația elenă aplică detenția pentru orice faptă care atentează la autenticitatea probelor, situația respectivă fiind consemnată în art. 150.

În același context, constatăm o diferențiere a subiecților comiterii infracțiunilor supuse comparării. Astfel, în condițiile legislației elene se stabilește aplicarea pedepsei pentru toți subiecții în ordine generală, pe când în cazul legislației moldovenești sunt prevăzute anumite calități speciale ale subiecților, condiționate de participarea acestora în cadrul procesului civil sau procesului penal, după caz.

Cât privește termenul de *falsificare*, legiuitorul elen utilizează preponderent noțiunea respectivă pentru desemnarea infracțiunilor amplasate în Capitolul IX intitulat *Infracțiuni privind moneda* și Capitolul X intitulat *Infracțiuni privind documentele*, unde este stabilită distinct răspunderea penală pentru falsificarea, contrafacerea, punerea în circulație a monedelor și falsificarea documentelor, certificatelor și timbrelor.

Republica Bulgaria. Asemenea precizărilor efectuate în rezultatul cercetării legislației penale a statului elen, constatăm faptul că legislația bulgară nu conține o normă distinctă în partea ce ține de falsificarea probelor nemijlocit într-un proces judiciar, însă în același timp include în sine mai multe acțiuni alternative ce prevăd răspunderea penală a subiecților de drept pentru infracțiuni ce vizează denaturarea conținutului documentelor oficiale.

În această ordine de idei, exemplificăm cazul normelor stipulate în alin. (1) art. 308 din Codul penal al Bulgariei: „...întocmirea unui document oficial neadevărat ori alterarea conținutului unui document oficial cu scopul de a fi utilizat, se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani;

- *dacă obiectul faptei prevăzute în art. 308 alin. (1) îl reprezintă certificatele de moștenitor sau actele de stare civilă, actele notariale ori certificatele notariale, documentele de identitate bulgare sau străine, documentele de studii absolvite ori calificări obținute, permise de conducere a mijloacelor de transport, documente de înregistrare a mijloacelor de transport, autocolante de vize, alte documente ce atestă transferul sau instituirea unui drept de proprietate ori alte drepturi materiale, capacitate juridică, date personale ori de înregistrare* – art. 308 alin. (2), atunci făptuitorul va fi privat de libertate pe o perioadă maximă de 8 ani;

- *dacă subiectul de drept săvârșește fapta specificată în art. 308 alin. (1) cu scopul obținerii unui folos patrimonial* – art. 308 alin. (3) pct. 2) al aceluiași Cod penal, de asemenea va fi pasibil de răspundere penală. Agravanta în situația dată se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 10 ani;

- *persoana care confecționează, deține ori ascunde obiecte, materiale sau echipamente, despre care știe sau presupune că sunt destinate ori utilizate pentru întocmirea sau falsificarea unui document* – art. 308 alin. (7), va fi pedepsită cu închisoare până la 6 ani;

- *persoana care, singur ori prin intermediul altcuiva, întocmește un document sub semnătură privată neadevărat sau falsifică conținutul unui document privat și-l folosește pentru a dovedi existența sau inexistența unui drept, a unei obligații ori a unui raport juridic* – art. 309 alin. (1), va fi pedepsită penal. O astfel de faptă, calificată drept falsificare de documente, este pedepsită cu închisoare de până la 2 ani;

- *dacă infracțiunea precizată în art. 309 alin. (1) are ca obiect titlurile de valoare* – se aplică art. 309 alin. (2) și făptuitorul va fi pedepsit cu închisoare de până la 3 ani.

Cu toate că, în majoritatea cazurilor reiterate mai sus, pedeapsa este una de tipul închisorii, în legislația bulgară există și o condiție specială privind liberarea de răspundere penală pentru asemenea fapte. Prin urmare, nu se pedepsește participantul la o asociere care, înainte de finalizarea întocmirii unui document oficial neadevărat ori falsificării conținutului unui document oficial (dacă asocierea este constituită în acest scop) sau înainte distribuirii unor documente neadevărate ori falsificate (dacă asocierea este constituită în acest scop), renunță la săvârșirea faptei sale și comunică autorităților competente despre cele întâmplate – art. 308 alin. (6) Codul penal al R. Bulgaria” [110, p. 25-26; 35].

Republica Cipru. Codul penal al Republicii Cipriote de asemenea conține o normă ce reglementează penalizarea falsificării probelor în realitatea obiectivă.

În Partea a IV-a intitulată *Fapte penale contra înfăptuirii justiției*, în art. 116 din Codul penal al R. Cipriote *Falsificarea dovezilor* este prevăzută răspunderea penală pentru:

„[p]ersoana care, intenționând să inducă instanța în eroare, în orice procedură:

(a) falsifică dovezi prin alte mijloace decât mărturie mincinoasă sau instigare la mărturie mincinoasă;

(b) folosește cu bună știință aceste dovezi false.

Acțiunile respective formează elementele componente ale infracțiunii incriminabile și sunt pasibile de 7 ani de închisoare” [110, p. 26; 36].

În legislația cipriotă, norma penală intitulată *Falsificarea dovezilor* și plasată în art. 116 din Codul penal are un caracter general și produce incidență asupra unui cerc nedefinit de obiecte ale infracțiunii, fiind aplicabilă, după cum rezultă din textul acesteia, oricărei proceduri, spre deosebire de legislația Republicii Moldova în cazul căreia obiectul infracțiunii de falsificare a probelor este limitat doar pe segmentul procesului civil și penal.

La subiectul abordat, legislația cipriotă denotă o similitudine a conținutului normei cu cea elenă, respectiv o diferențiere de cea moldovenească, în ambele cazuri prevederile acestora fiind expuse într-o formă mai îngustă în partea ce ține de tipul pedepselor aplicate subiectului pentru atentarea la relațiile sociale ce vizează autenticitatea probelor.

Astfel, legislația statelor indicate prevede doar pedepse privative de libertate, în timp ce legislația Republicii Moldova oferă ca sancțiuni alternative inclusiv amenda sau munca neremunerată în folosul comunității, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau a exercita o anumită activitate și închisoare.

Similar normei corespunzătoare din legislația elenă care poartă un caracter generalizat în partea ce ține de subiectul faptei infracționale, în cazul legislației cipriote aceasta la fel nu este desemnată cu anumite calități speciale, ca cerință obligatorie față elementul respectiv al componenței de infracțiune, precum ar fi în cazul legislației penale moldovenești.

Republica Finlanda. În legislația penală a Finlandei falsificarea probelor cunoaște o incriminare distinctă, fiind dislocată în Capitolul 15 *Infracțiuni contra administrării justiției* la Secțiunea 7 *Falsificarea probelor* și Secțiunea 8 *Falsificarea agravantă a probelor*.

Potrivit dispoziției normei prevăzute în alin. (1) Secțiunea 7: „[o] persoană care, în scopul de a determina condamnarea unei persoane nevinovate sau de a provoca daune unei alte persoane, ascunde, distruge, deteriorează, modifică sau falsifică un obiect, document sau alt element necesar ca probă în fața unei instanțe sau în cadrul unei anchete penale, știind că are importanță în cauză – va fi pedepsită cu amendă sau închisoare de cel mult 2 ani. Iar în cazul în care, persoana întrunește condițiile alin. (1) și: „...prezintă o probă știind că aceasta este falsă sau falsificată, pentru a fi folosită ca probă în instanță sau în ancheta penală, sau folosește ea însăși proba respectivă într-o manieră înșelătoare – sunt aplicate prevederile alin. (2) sec. 7

Codul penal al Finlandei, fiind prevăzută pedeapsă analogică ca și în cazul alin. (1)” [110, p. 26; 37].

La Secțiunea 8 cu denumirea *Falsificarea agravată a probelor* este prevăzută o pedeapsă mult mai aspră decât în secțiunea precedentă, ultima fiind aplicată: „[î]n cazul în care, în rezultatul falsificării probelor:

- *apare un pericol grav ca o persoană nevinovată să fie condamnată la închisoare sau la o altă sancțiune penală severă;*
- *infracțiunea face referire la dovezi deosebit de importante;*
- *infracțiunea este comisă într-o manieră deosebit de metodică,*

și se apreciază că fapta este în formă agravantă și atunci când este evaluată în ansamblu, făptuitorul fiind condamnat pentru falsificarea de probe, în formă agravată, la închisoare de la 4 luni până la 6 ani” [110, p. 26; 37].

Legiuitorul finlandez a prevăzut răspunderea penală pentru falsificarea probelor în două norme distincte, circumstanțele agravante fiind dislocate într-o reglementare normativă separată. Urmează de specificat, că în prezent norma prevăzută în art. 310 Cod penal al RM nu prevede circumstanțe agravante care pot surveni în rezultatul falsificării probelor într-un proces civil sau penal.

La fel, constatăm că în secțiunile 7 și 8 din Codul penal al Finlandei nu sunt specificate condițiile obligatorii care urmează a fi întrunite de către subiectului infracțiunii, fiind indicat doar termenul nedefinit *o persoană*, pe când Codul penal al Republicii Moldova indică expres ca o condiție obligatorie deținerea statutului procesual.

La stabilirea pedepsei, constatăm că legiuitorul finlandez operează doar cu sancțiuni de tipul amenzii sau închisorii, în timp ce în legislația penală a Republicii Moldova este prevăzută o gamă mai vastă de pedepse aplicate. În sensul dat, menționăm inclusiv diferențierea comparativă a sancțiunilor, fiind evident faptul că, în Republica Moldova, art. 310 din Codul penal prevede sancțiunea închisorii care presupune privarea de libertate pe un termen de până la 3 ani, iar în Secțiunea 7 din Codul penal finlandez pedeapsa privativă de libertate nu depășește 2 ani. În același timp, Secțiunea 8 din legea penală a Finlandei, care prevede răspunderea pentru falsificarea agravată a probelor, circumstanță lipsă de altfel în cazul Republicii Moldova, stabilește pedeapsa cu închisoarea pe un termen de la 4 luni până la 6 ani. Diferența respectivă între extremele minimă și maximă, oferă un spațiu larg de manevră instanțelor de judecată în vederea asigurării unui grad înalt de individualizare a răspunderii și pedepselor aplicate autorilor faptei de referință, în funcție de multitudinea circumstanțelor cazului examinat, consecințele survenite, rolul și personalitatea subiectului.

Republica Cehă. În Codul penal al Republicii Ceha, nu este prevăzută expres răspunderea penală pentru falsificarea probelor, fiind lipsă inclusiv și o normă în acest sens destinată reglementării unor asemenea fapte sau, după caz, o eventuală definire a noțiunii de falsificare a probelor.

Pedeapsa penală pentru acțiunile ilegale care atentează la relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor într-un proces judiciar poate fi stabilită din Diviziunea IV intitulată *Alte imixtiuni în activitatea unei autorități publice*. Secțiunea 350 din cadrul aceleiași diviziuni, cu denumirea *Falsificarea și emiterea unui raport de expertiză medicală, a unui diagnostic sau a unei adeverințe medicale false* condamnă: „...persoana care falsifică un raport medical, un diagnostic sau o adeverință medicală sau alterează substanțial conținutul acestora cu intenția de a le folosi în cadrul unor proceduri în fața unei autorități din domeniul asigurărilor sociale sau în fața altei autorități publice, în proceduri penale, civile, instanței de judecată, ori care folosește în cadrul unor proceduri în fața unei autorități din domeniul asigurărilor sociale sau în fața altei autorități publice, în proceduri penale, civile, instanței de judecată un astfel de raport, diagnostic sau adeverință ca fiind autentice. Pedeapsa pentru o asemenea faptă este una de tipul închisorii pe o perioadă de până la 2 ani sau interzicerea exercitării activității” [110, p. 26; 38].

Republica Federală Germania. Sediul normativ de incriminare a tematicii supuse cercetării este prevăzut în prevederile art. 269 cu denumirea *Falsificarea de date cu forță probantă* din Secțiunea XXIII *Falsul intelectual*.

Norma respectivă în poziționarea alin. (1) sancționează: „[p]ersoana care, în scopul inducerii în eroare în cadrul raporturilor juridice, stochează sau modifică date în așa fel încât la recuperarea acestora ar rezulta un document fals sau falsificat ori care utilizează date astfel stocate sau modificate. O asemenea faptă se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani sau cu amendă.

Prevederile alin. (2) din același articol, *tentativa comiterii acestei infracțiuni, la fel este pedepsită penal*” [110, p. 26; 39].

În rezultatul analizei efectuate prin metoda comparativă, constatăm că obiectul faptei prevăzute în legislația penală a Republicii Federale Germania include în sine toate elementele de fapt ce dețin calități probante, indiferent de domeniul aplicării acestora, fapt care rezultă expres din textul normei, spre deosebire de art. 310 Cod penal în cazul legislației penale moldovenești, unde domeniile de aplicare sunt limitate în exclusivitate pe dimensiunea procesului penal și procesului civil.

În acest sens aferent legislației penale germane cu incidența asupra subiectului examinat constatăm că, datorită palierului foarte vast de aplicare a normei respective, legiuitorul a

prevăzut printr-o normă separată (alin. (2) din art. 269 Cod penal) inclusiv și tentativa ca modalitate de manifestare a faptei de falsificare de date cu forță probantă.

Aferent tipului pedepsei aplicate, constatăm că legiuitorul german aplică doar sancțiuni de tipul amenzii sau închisorii, pe când legislația penală moldovenească prevede utilizarea unui spectru mai larg de pedepse penale, situația respectivă în cazul Republicii Moldova generând posibilitatea unei individualizări mai eficiente a gradului de vinovăție și răspunderii aplicate urmare a acesteia, în funcție de întreaga gamă de circumstanțe specifice cazului examinat.

Totodată, constatăm faptul că legislația germană, similar normelor penale din același segment prevăzute în legislațiile altor state menționate, aplică pedepse privative de libertate pentru termene evident mai mari.

Aceeași situație se constată și în cazul subiecților faptelor prevăzute în art. 269 Cod penal al Republicii Federale Germania unde, datorită iarăși spectrului indefinit de domenii care nimeresc sub protecția normei respective, aceștia nu sunt specificați în mod exhaustiv, comparativ cu norma corespunzătoare din Codul penal al Republicii Moldova (art. 310), unde legiuitorul identifică expres subiecții și calitățile procesuale ale acestora, care nimeresc sub incidența sa.

Republica Letonia. În Codul penal al Letoniei, norma ce prevede răspunderea pentru falsificarea probelor este dislocată în Capitolul XXIII, intitulat *Infrațiuni împotriva administrării justiției*, Secțiunea 289 *Falsificarea probelor*.

În conformitate cu prevederile legislației penale letone: „[î]n cazul infracțiunii cercetate survine răspunderea penală pentru:

a) *Producerea voluntară de probe nereale sau ascunderea voluntară a unor probe existente, dacă acestea au fost comise de un judecător, un procuror sau un anchetator* – sec. 289 alin. (1) Codul penal al Letoniei. În cazul dat, se aplică pedeapsa privativă de libertate pentru o perioadă de cel mult un an sau pedeapsa privativă de libertate temporară, munca în folosul comunității sau amenda;

b) *Săvârșirea aceluiași fapte, dacă acestea au fost comise în scopul dobândirii de bunuri sau în cadrul unor proceduri privind crime grave sau deosebit de grave* – sec. 289 alin. (2). Făptașul acestei infracțiuni este privat de libertate pentru o perioadă de cel mult 3 ani sau este aplicată pedeapsa privativă de libertate temporară, munca în folosul comunității sau amenda” [110, p. 26; 40].

În rezultatul analizei Secțiunii 289 alin. (1) din Codul penal leton, constatăm faptul că în norma prenotată analogic legislației penale din Republica Moldova (art. 310 Cod penal), sunt prevăzuți expres subiecții infracțiunii și sancțiunea aplicată acestora pentru falsificarea probelor.

Similitudinea reglementărilor normative este exprimată prin comiterea acestor infracțiuni de către procuror și persoana care efectuează urmărirea penală, iar la aspectul diferențierii notăm faptul că în norma letonă este supus răspunderii și judecătorul, iar în cea autohtonă apărătorul admis în procesul penal.

În partea ce vizează tipul pedepselor aplicate în cazul ambelor norme penale supuse comparării, constatăm similitudini în ceea ce privește caracterul acestora. Astfel, atât în cazul legislației moldovenești, cât și în norma corespunzătoare din legislația letonă se aplică atât pedeapsa amenzii, muncii în folosul comunității, cât și închisoarea. Diferența dintre reglementările respective se manifestă prin introducerea de către legiuitorul național inclusiv a pedepsei complementare privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, iar la munca în folosul comunității fiind specificată lipsa de remunerare a acesteia.

Pentru a înțelege ce prezintă prin sine pedeapsa *privarea de libertate temporară*, în Codul penal al Republicii Letonia în Secțiunea 38 alin. (2¹) *Privarea de libertate* este indicat expres faptul că: „[î]n cazuri expres prevăzute de această lege, privarea de libertate temporară pentru cel mult 3 luni poate fi stabilită pentru infracțiuni penale și crime pentru care prezenta lege prevede privarea de libertate pentru cel mult 5 ani” [40].

Un alt element care urmează de evidențiat și nu este prevăzut în legea penală a Republicii Moldova (art. 310 Cod penal) îl constituie prevederile alin. (2) al aceleiași secțiuni din norma penală letonă, în care este indicat expres scopul comiterii aceste infracțiuni, în contextul căreia făptașul falsificării probelor urmărește dobândirea ilegală de bunuri sau produce voluntar probe nereale ori ascunde voluntar probele existente în cadrul unui proces/cauză penală privind comiterea unei crime grave sau deosebit de grave.

Republica Malta. Infracțiunea de falsificare a probelor nu cunoaște o abordare distinctă în Codul penal al Maltei. Însă în Partea Specială a prezentului act legislativ *Fabricarea de probe false* este explicată drept: „[f]apta de a contribui la apariția frauduloasă a oricărei fapte sau împrejurări, cu scopul ca respectiva faptă sau împrejurare să poată fi dovedită ulterior în cadrul mărturiei depuse împotriva unei alte persoane, cu intenția de a determina ca această altă persoană să fie acuzată sau condamnată în mod nedrept pentru orice infracțiune, în caz de condamnare, se pedepsește cu pedeapsa prevăzută pentru mărturie mincinoasă” [41].

În aceeași ordine de idei, constatăm că norma art. 110 din Codul penal al Maltei repetă totalmente desemnarea faptei de *Fabricare a probelor false*, stipulată în Partea Specială a aceluiași act normativ, fără a introduce eventuale condiții sau elemente calitative suplimentare.

Analizând norma art. 310 Cod penal al Republicii Moldova în raport cu cea instituită în art. 110 Codul penal al Maltei, ajungem la concluzia că denumirile acestora sunt asemănătoare, însă diferă după structură și caracterul conținutului reglementărilor propriu-zise. Fapta incriminată de către legiuitorul Maltei în articolul prenotat are un grad sporit de asemănare cu infracțiunea de *Declarație mincinoasă*, normă prevăzută de art. 312 CP RM.

Regatul Țărilor de Jos (Olanda). În legislația penală al Olandei nu este prevăzută în mod distinct răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor, însă includerea acesteia în prezenta lucrare poartă un caracter informativ și cognitiv, orientat la îmbogățirea spectrului de opinii și viziuni asupra subiectului abordat, prin compararea reglementărilor respective în aspect de structură, conținut și sancțiunile aplicabile.

În acest sens, au fost supuse cercetării normele instituite în partea a XII-a cu denumirea generică *Falsificarea documentelor, furnizarea de informații false și încălcarea obligației de furnizare a informațiilor*, în rezultat am constatat, că răspunderii penale sunt atrase:

„ - *persoana care întocmește un document fals sau falsifică un document cu intenția de a-l folosi ca dovadă a oricărui fapt, cu intenția ca acesta sau alte persoane să îl folosească ca și cum ar fi autentic și nefalsificat* – o asemenea infracțiune se pedepsește cu închisoare pe o perioadă de până la 6 ani sau cu o amendă, sec. 225 alin. (1) Codul penal al Olandei;

- *persoana care, în mod intenționat, folosește un document fals sau falsificat ca și cum ar fi autentic și nefalsificat sau care, în mod intenționat, livrează sau deține un astfel de document, deși aceasta cunoștea sau avea motive rezonabile să suspecteze că acest document este destinat unei astfel de utilizări* – sec. 225 alin. (2), făptașul va fi supus pedepsei analogice alin. (1) din același act legislativ;

- dacă fapta, specificată în sec. 225 alin. (1) și (2) este *săvârșită cu intenția de a pregăti sau de a facilita un act terorist*, durata pedepsei cu închisoarea prevăzută pentru infracțiunea dată va fi sporită cu o treime, infracțiune prevăzută în alin. (3)” [110, p. 27; 42].

În cazul Republicii Moldova norma similară celei prezente în Codul penal olandez, este plasată în art. 361 din Codul penal, aceasta deținând un grad minim de asemănare cu componența de infracțiune de falsificare a probelor doar în partea ce ține de mecanismul realizării laturii obiective.

Astfel, constatăm că în cazul legislației olandeze legiuitorul acestei țări a plasat sub protecția normelor penale mai multe obiecte cu potențial evident de falsificare (partea a X-a *Contrafacerea și falsificarea monedelor, titlurilor bancare și bancnotelor emise de guvern*, partea a XI-a *Contrafacerea și falsificarea ștampilelor, sigiliilor și mărcilor*, partea a XII-a *Falsificarea documentelor, furnizarea de informații false și încălcarea obligației de furnizare a*

informațiilor), dar nu și probele într-un proces judiciar ca element indispensabil al actului justiției.

Regatul Suediei. Abordarea normativă a faptelor de falsificare a probelor în legislația Suediei este instituită în Capitolul 15, cu denumirea *Jurământul strâmb, învinuirea falsă și alte depoziții false*.

Fapta incriminată în art. 8 alin. (1) din Codul penal al Suediei prevede răspunderea penală pentru persoana care: „...falsifică sau înlătură probe pentru ca o persoană nevinovată să fie trasă la răspundere sau dacă o persoană indică probe false cu această intenție. Persoana dată, în corespundere cu legislația Suediei, se pedepsește pentru falsificare de probe cu închisoarea până la 2 ani sau, dacă infracțiunea este minoră, cu amendă sau închisoare până la 6 luni. În conținutul alin. (2) al aceluiași articol este prevăzut că: [d]acă infracțiunea este gravă, se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 6 luni la 4 ani” [110, p. 27; 43].

Analizând prevederile alin. (1) art. 8 din Codul penal al Regatul Suediei constatăm faptul că legiuitorul țării date, pornind de la ideea condițiilor generale, totodată stipulează și o limitare în aplicarea pedepsei, expres indicând că în cazul comiterii unei infracțiuni minore pedeapsa executată va fi una mai blândă, condiție care nu este reglementată în Codul penal al Republicii Moldova.

În același context, constatăm faptul că în cazul alin. (2) legiuitorul suedez prevede o pedeapsă mai aspră, și anume dacă probele sunt falsificate în condiția învinuirii persoanei nevinovate de comiterea unei infracțiuni grave, normă care la fel nu este prevăzută de art. 310 Cod penal al RM.

Situație analogică actelor legislative deja supuse cercetării o constatăm și în poziția subiectului din norma prevăzută în art. 8 din Codul penal al Regatului Suediei. Astfel, în condiția articolului prenotat, subiecții infracțiunii date nu sunt specificați în mod exhaustiv, comparativ cu norma corespunzătoare din Codul penal al Republicii Moldova (art. 310), unde legiuitorul identifică expres subiecții și calitățile procesuale ale acestora.

Regatul Danemarcei. Legiuitorul danez nu a prevăzut într-o normă independentă infracțiunea de falsificare a probelor, însă în Capitolul 19 intitulat *Infracțiuni privind mijloacele de probă* din Codul penal al Danemarcei a plasat un set de norme care prevăd pedeapsa penală pentru acțiunile ilegale care atentează la relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor.

În aceeași ordine de idei, vom remarca faptul că similar legislației olandeze normele Codului penal al Danemarcei au plasat sub protecție mai multe obiecte cu potențial evident de falsificare (art. 166 - *imitarea, falsificarea de bani pentru a fi puși în circulație drept autentici*, art. 169 - *importarea sau distribuirea obiectelor care, sub formă și aspect, prezintă o asemănare*

exterioară semnificativă cu banii sau hârtiile de valoare, art. 169^a - producerea, dobândirea sau distribuirea monedelor electronice false etc.), dar nu și probele într-un proces judiciar ca element indispensabil al actului justiției.

În acest context, întru compararea normelor penale ale statului moldovenesc și ale celui danez a fost supus cercetării art. 171 din Codul penal al Danemarcei, care este amplasat în Capitolul 19 intitulat *Infrațiuni privind mijloacele de probă*. Astfel, constatăm că pedepsei penale este atrasă: „[p]ersoana care, cu intenția de a induce în eroare cu privire la aspecte de natură a produce consecințe juridice, se folosește de un înscris fals, va fi considerată vinovat de fals în înscrisuri. Prin înscris se înțelege o indicație în formă scrisă ori electronică cu precizarea emitentului, considerată de a servi drept dovadă. Un înscris este fals atunci când nu provine de la emitentul specificat sau i s-a atribuit un conținut ce nu provine de la acesta. Astfel, pentru comiterea infracțiunii prevăzute în alin. (1) făptuitorul se pedepsește cu privare de libertate pe un termen de până la 2 ani, iar pentru cea prevăzută în alin. (2) este prevăzută aplicarea pedepsei de tipul închisorii până la 6 ani, dacă aceasta se referă la o infracțiune foarte gravă sau dacă subiectul a săvârșit mai multe infracțiuni” [114 p. 63; 44].

Examinarea prezentei norme ne demonstrează că în pofida unui grad înalt de asemănare a titlurilor normelor supuse comparării, inclusiv în sensul semantic al acestora, legislația daneză plasează sub protecția normei respective o serie de alte obiecte ale atentatului ilicit, dar nu și probele ca elemente de fapt într-un proces judiciar.

Continuând analiza actelor legislative supuse comparării, evidențiem faptul că: „...în Codul penal al RM sunt menționate faptele ilicite realizate de către subiectul de drept care sunt urmate imediat și de consecințele juridice, adică pedeapsa penală aplicabilă faptelor admise, atât în procesul civil cât și în procesul penal. Într-o altă consecutivitate sunt dislocate infracțiunile privind mijloacele de probă în Codul penal al Danemarcei, unde observăm cu certitudine că mai întâi urmează descrierea normativă a faptelor care produc consecințe juridice iar apoi într-un articol separat (172), este menționată pedeapsa aplicabilă, în condiția existenței acțiunilor prevăzute în art. 171” [114, p. 63; 44].

Marele Ducat de Luxemburg. În cazul legislației din Ducatul Luxemburg este prevăzută răspunderea penală pentru o categorie întreagă de fapte ilicite care împiedică înfăptuirea justiției, iar în special: „...în conformitate cu art. 141 din corpolența Capitolului I, intitulat *Despre delict care împiedică înfăptuirea justiției* din Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 1 lună la 2 ani și cu amendă de la 251 la 45.000 de euro, fapta în vederea împiedicării cu bună știință a descoperirii adevărului, manifestată prin:

1) modificarea stării locurilor unei crime sau a unui delict, fie prin denaturarea, falsificarea sau ștergerea urmelor sau indiciilor, fie prin aducerea, deplasarea sau eliminarea obiectelor de orice fel;

2) distrugerea, sustragerea, tăinuirea sau falsificarea unui document oficial sau a unui alt obiect de natură să faciliteze descoperirea unei crime sau unui delict, ori căutarea dovezilor sau condamnarea vinovaților.

Atunci când faptele prevăzute în acest articol sunt comise de o persoană care, prin funcțiile sale, este chemată să contribuie la descoperirea adevărului, pedeapsa este de 5 ani închisoare și 75.000 de euro amendă. De asemenea, este pedepsită cu aceeași pedeapsă și persoana care, prin funcțiile sale, este chemată să contribuie la descoperirea adevărului și care nu divulgă, conștient, o informație ce ar putea contribui la descoperirea adevărului” [114, p. 64; 46].

Astfel, analiza normei respective în cazul legislației Ducatului Luxemburg denotă evident că atât în alin. (1) cât și în alin. (2) din art. 141 Cod penal, legiuitorul descrie de fapt modalitățile de realizare a laturii obiective, ceea ce în cazul legislației moldovenești este reflectat doar prin utilizarea sintagmei generale de falsificare a probelor, definitivarea sau detalierea acesteia fiind lipsă în legislația autohtonă. În acest sens considerăm modalitatea de expunere a normei penale în cazul legislației Ducatului Luxemburg ca fiind una irelevantă pentru respectiva componență de infracțiune în situația în care mecanismul de realizare a laturii obiective poate fi divers și reflectat printr-o multitudine de acțiuni orientate la falsificarea probelor, în timp ce norma art. 141 din Codul penal al Ducatului Luxemburg stipulează în mod exhaustiv acțiunile presupuse ca fiind fapte de falsificare a probelor. Astfel, în cazul unei eventuale falsificări a probelor prin aplicarea unui alt mecanism sau procedeu decât cele expres prevăzute în norma de referință, acțiunea respectivă nu va fi posibil de calificat potrivit acestei componente de infracțiuni.

Republica Polonă. Legiuitorul polonez nu desemnează printr-o normă separată infracțiunea de falsificare a probelor în parte, însă problematică falsificării o abordează tangențial la aspectul protejării altor valori sociale specificate în legea penală.

Astfel, potrivit art. 235 din Codul penal polonez se: „...instituie răspunderea penală pentru persoana care, prin crearea de dovezi false sau alte mijloace frauduloase, îndreaptă împotriva unei anumite persoane urmărirea penală pentru comiterea de infracțiuni, inclusiv infracțiuni fiscale sau de abateri disciplinare sau în cursul urmăririi penale întreprinde astfel de acțiuni este sancționată cu pedeapsa privării de libertate de până la 3 ani” [114, p. 65; 47].

În aceeași ordine de idei, se menționează inclusiv art. 132 din același act normativ, potrivit căruia este supusă răspunderii penale: „...persoana care, prestând servicii de informații pentru Republica Polonă, înșală autorități ale statului polonez prin furnizarea de documente false

sau contrafăcute sau prin ascunderea mesajelor reale sau prin furnizarea în fals de mesaje de importanță majoră pentru Republica Polonă, este pedepsit penal. O asemenea faptă se sancționează cu pedeapsa închisorii pe un termen de la 1 la 10 ani” [114, p. 65; 47].

Ungaria. În legătură cu același subiect cercetat, se menționează că: „Adunarea Națională a statului maghiar nu a incriminat expres fapta antisocială cu denumirea de falsificare a probelor în legea penală, însă în Capitolul XXVI cu denumirea *Infrațiuni împotriva sistemului judiciar*, în art. 268 cu titlul *Acuzații false*, sancționează subiectul de drept care admite falsificarea dovezilor în cadrul unui proces judiciar.

Astfel, potrivit art. 268 alin. (1) din Codul penal al Ungariei, este pedepsită cu închisoare până la 3 ani persoana care acuză în mod fals o altă persoană în fața unei autorități cu privire la săvârșirea unei infracțiuni și/sau comunică autorității orice dovezi falsificate împotriva unei alte persoane, în legătură cu o infracțiune.

Pedeapsa cu închisoare de la 1 la 5 ani se aplică în cazul în care este pornită o urmărire penală pe baza unor afirmații false, iar în cazul când acuzatul este condamnat pe baza unor acuzații false sau se formulează acuzații false în legătură cu o infracțiune pentru care pedeapsa maximă este închisoarea pe viață, pedeapsa aplicabilă este de tipul închisorii de la 2 la 8 ani.” [111, p. 114; 48].

Astfel, analiza conținutului în cazul normelor din legislațiile polonă și ungară, denotă evident gradul minim de abordare prin reglementările respective a eventualelor fapte de falsificare a probelor într-un proces judiciar, acțiunile din cadrul acestora producând incidență cu totul asupra altor situații.

Republica Slovacă. Conform legislației penale slovace: „[î]n Titlul V cu denumirea generică *Alte forme de atingere a autorității publice* din cadrul Codului penal al Slovaciei, pentru faptele de falsificare a probelor este prevăzută expres răspunderea penală, și anume în art. 344 intitulat *Obstrucționarea justiției*.

Prin urmare, în corespundere cu textul normei din art. 344, persoana care în fața instanței de judecată sau în fața organelor de urmărire penală prezintă drept adevărate dovezile pe care le știe că sunt false sau modificate, inclusiv falsifică, modifică sau obstrucționează probele sau împiedică obținerea de probe, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 6 ani.

Totodată, în conformitate cu alin. (2) al aceleiași norme juridice, poate fi aplicată o sancțiune sub forma privațiunii de libertate de la 3 la 8 ani, dacă subiectul de drept a comis în realitatea obiectivă faptele sus remarcate cu intenția de a obține beneficii substanțiale pentru el ori altă persoană sau pentru a provoca daune substanțiale ori alte consecințe deosebit de grave.

Astfel, în comparație cu alte state din spațiul european, în structura Codului penal al Slovaciei această infracțiune este specificată într-o formă mai desfășurată. În acest sens, în legea penală a Slovaciei se atestă și o variantă normativă agravantă a infracțiunii care presupune intenția obținerii unor beneficii substanțiale pentru sine ori pentru o altă persoană sau pentru a provoca daune substanțiale ori alte consecințe deosebit de grave, elemente calificative care nu sunt reflectate în cazul majorității dintre legislațiile penale europene.

De asemenea, un alt aspect de importanță majoră care urmează a fi supus studiului îl reprezintă elementul sancțiunii în cazul infracțiunilor prevăzute în legislațiile statelor indicate, cu anumite asemănări după obiectul atentatului cu infracțiunea de falsificare a probelor. La acest capitol este de specificat că legiuitorii maghiari și slovaci au fost într-un mod sau altul mai sumari și au prevăzut doar pedeapsa închisorii aplicată făptuitorului, în timp ce legiuitorul moldav a reiterat un complex variat de sancțiuni ce pot fi aplicate în privința făptuitorului a cărei faptă antisocială se încadrează în limitele art. 310 Cod penal al Republicii Moldova.

În condițiile descrise, este de notat că varianta detaliată a tipurilor de pedepse aplicabile subiectului pentru falsificarea probelor, în corespundere cu legea penală a Republicii Moldova, este una cuprinzătoare și valoroasă, deoarece oferă posibilitatea organului de aplicare a legii să manevreze în limitele și tipurile pedepselor în strictă corespundere cu gradul prejudiciabil cauzat ca urmare a săvârșirii infracțiunii de falsificare a probelor” [111, p. 114-115; 49].

Republica Franceză. Similar legislației penale din Marele Ducat de Luxemburg: „[În Codul penal al Franței, falsificarea probelor este reflectată prin descrierea modalităților de realizare a faptei respective în două variante.

Astfel, potrivit art. 434 - 4 din Codul penal francez, se indică că modificarea stării locului comiterii unei crime sau a unui delict fie prin alterarea, falsificarea sau ștergerea urmelor sau indiciilor, fie prin aportul, deplasarea sau suprimarea unor obiecte se pedepsește cu închisoare pe un termen de 2 ani, inclusiv cu amendă de 45.000 de euro. Potrivit variantei a doua, aceeași pedeapsă se aplică și persoanei care a distrus, sustras, ascuns sau alterat un document public sau privat ori un obiect de natură să faciliteze descoperirea unei crime sau a unui delict, cercetarea probelor sau condamnarea vinovaților.

Totodată, în articolul vizat este instituită expres modalitatea normativă care prevede sancțiuni mult mai aspre comparativ cu legislația Republicii Moldova, manifestate prin amendă de 75.000 de euro și 5 ani de închisoare, aplicabile persoanei care, prin funcțiile sale, este chemată să concureze la aflarea adevărului.

Articolul 441-1 amplasat în Titlul IV *Despre atingerile aduse încrederii publice*, Capitolul I *Despre falsuri*, desemnează noțiunea de *fals* ca fiind acțiunea care constituie orice

alterare frauduloasă a adevărului, de natură să cauzeze un prejudiciu, comisă prin orice mijloc, într-un înscris sau orice alt suport de exprimare a gândirii care are ca obiect sau care poate avea ca efect stabilirea dovezii unui drept sau a unui fapt ce are consecințe juridice.

În acest context, se merită de indicat că legislația penală franceză prevede expres noțiunea de *fals*, care este lipsă în cazul legislației penale din Republica Moldova.

Astfel, falsul și uzul de fals, în cazul legislației franceze se pedepsesc cu închisoare pe un termen de 3 ani și cu amendă de 45.000 de euro.

În condițiile descrise, se impune necesitatea unei polemici științifice orientată la conturarea și desemnarea noțiunii de infracțiune de falsificare a probelor specifică legislației autohtone, ținându-se cont de reglementările existente în legislația franceză aferentă subiectului în cauză, cu preluarea celor mai constructive idei în acest sens.

După cum am menționat, legiuitorul național a fost echilibrat în procesul elaborării și incriminării infracțiunii de falsificare a probelor în Partea specială a Codului penal, atât la aspectul dispoziției cât și al sancțiunii. Într-o altă ordine juridică se observă că legiuitorul francez, în comparație cu cel moldovenesc, a prevăzut într-o modalitate riguroasă elementele componente ale normei juridice de falsificare a probelor. Prin urmare, s-a constatat că în art. 434 - 4 al Codului penal francez este atras la răspundere penală inclusiv subiectul care prin *funcțiile sale este chemat să concureze la aflarea adevărului*, pe când organul legislativ al Republicii Moldova nu a acordat o atenție acestor categorii de persoane, pentru a fi nominalizați expres în varianta normativă în postura subiectului de drept.

Într-o altă conjunctură juridică, este de remarcat că actualul Cod penal francez a fost elaborat în baza dreptului roman și a dreptului francez obișnuit, motiv pentru care marea majoritate a sancțiunilor sub forma amenzii aplicate făptuitorilor reprezintă un concept care poate fi numit *extravagant*. Astfel, nici infracțiunea de falsificare a probelor nu este o excepție în acest sens, fapt pentru care legiuitorul francez a plasat expres amenda ca formă de pedeapsă aplicabilă în sumă de 45.000 de euro (prenotat în art. 434 - 4 alin. (1) și art. 441 - 1) și 75.000 de euro, pentru faptele antisociale admise în realitatea obiectivă prenotate în art. 434 - 4 alin. (2) din Codul penal al Republicii Franceze.

Așadar, analizând cele menționate, apare ca obligativitate științifică de a realiza o propunere *de lege ferenda* cu privire la modernizarea și/sau completarea art. 310 din Codul penal al Republicii Moldova în partea ce vizează sancțiunile aplicate, în bună practică cu legea penală franceză și, evident, adaptarea normei juridice naționale la realitatea practicii judiciare a statului nostru, în vederea bunei desfășurări a procesului de aplicare substanțială a legii penale în corespundere cu fapta ilicită admisă de făptuitor” [111, p. 111-115; 50].

2.2. Incriminarea infracțiunii falsificarea probelor în legislațiile penale ale statelor din spațiul ex-sovietic și ale altor state

După cum am menționat: „[f]alsificarea probelor reprezintă una dintre infracțiunile care atentează direct la autenticitatea probelor într-un proces civil și/sau penal – în corespundere cu prevederile actuale ale Legii penale a Republicii Moldova. În condițiile în care Codul penal al Republicii Moldova la momentul de față prevede expres doar două variante-tipice a modalităților normative de săvârșire a infracțiunii de falsificare a probelor, apare necesitatea stringentă de realizare a unor studii multiaspectuale care ar contribui la ajustarea cadrului normativ autohton. Una dintre principalele metode de realizare a acestui deziderat o reprezintă cercetarea elementelor comparative. Bunele practici din alte state formează un ansamblu de idei și repere, care-și aduce cu ușurință aportul la armonizarea legislației naționale. În ordinea textuală care urmează, ne propunem ca obiectiv analiza unor variante-tipice a infracțiunii de falsificare a probelor din statele ale spațiului ex-sovietic și din alte state, variante care vor contribui nemijlocit la formularea inițiativelor de completare a Codului penal al Republicii Moldova la compartimentul incriminării formelor și acțiunilor de falsificare a probelor, ce pot fi săvârșite în realitatea obiectivă” [119, p. 38].

Fiind în prezent un stat independent, înainte de 1991 Republica Moldova făcea parte din URSS în calitate de republică unională.

Astfel, după desființarea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, fiecare stat în parte și-a elaborat propriile politici și direcții de activitate, iar Republica Moldova nu a fost o excepție în acest sens. Cu toate că fiecare stat în parte din fostul URSS și-a elaborat și aprobat propriile Legi penale, totuși ele în mare parte sunt asemănătoare sau chiar cu modalități normative identice ca și în statul vecin.

În majoritatea țărilor din spațiul ex-sovietic este prevăzută expres răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor în ordinea care succede.

Federația Rusă. Potrivit Codului penal al Federației Ruse: „...sediul normativ referitor la incriminarea falsificării probelor într-un proces judiciar este dislocat în art. 303 cu denumirea *Falsificarea probelor și a rezultatelor activității speciale de investigație* din Capitolul 31 intitulat *Infracțiuni împotriva autorității de stat*.

Astfel, în corespundere cu norma juridică sus remarcată, este pasibilă de răspundere penală fapta privind *falsificarea probelor într-o cauză civilă*, săvârșită de către o persoană care participă la proces sau reprezentantul său, precum și *falsificarea probelor într-un proces contravențional* de către un participant la acesta sau reprezentantul său, precum și falsificarea probelor de către un funcționar autorizat să examineze procesele contravenționale. Pedepsa

pentru o asemenea faptă este una de tipul amenzii de la 100000 până la 300000 de ruble sau în mărime de un salariu ori alt venit al condamnatului pentru perioada de la 1 la 2 ani, sau cu muncă neremunerată pe un termen de până la 40 de ore, sau cu muncă corecțională pe un termen de până la 2 ani, sau cu arest de până la 4 luni” [118, p. 153; 52].

Este de menționat că, potrivit legii penale ruse, sunt pasibile de răspunderea penală și acțiunile ilegale de: „[f]alsificare a probelor într-o cauză penală de către un anchetator, persoană care efectuează cercetarea prealabilă, procuror sau apărător. În cazul dat, subiectul de drept va fi pedepsit cu limitarea libertății pe un termen de până la 3 ani sau cu muncă neremunerată pe un termen de până la 3 ani cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau a exercita o anumită activitate de până la 3 ani sau fără aceasta, ori cu privarea de libertate pe un termen de până la 5 ani cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau a exercita o anumită activitate de până la 3 ani” [118, p. 153; 52].

Totodată: „[f]alsificarea probelor într-o cauză penală cu privire la o infracțiune gravă sau deosebit de gravă, precum și falsificarea probelor, care au generat consecințe grave – se pedepsește cu închisoare de până la 7 ani și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții de până la 3 ani” [118, p. 153; 52].

Notabil este și faptul că: „[f]alsificarea rezultatelor activității speciale de investigații, de către subiectul autorizat să desfășoare măsura respectivă, în privința unei persoane care în mod evident nu este implicată în săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a aduce prejudicii onoarei, demnității și reputației de afaceri” [118, p. 153; 52] – la fel reprezintă o ilegalitate în sensul falsificării probelor. Pedepsa pentru comiterea unei astfel de infracțiuni prevede: „[a]mendă de până la 300000 de ruble sau în mărimea unui salariu sau altui venit al condamnatului pentru o perioadă de până la 12 luni, sau privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții ori de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani, sau închisoare pe un termen de până la 4 ani [118, p. 153; 52].

În contextul analizei potrivit metodei comparative, concluzionăm că: „...la capitolul *falsificarea probelor* reglementările existente în Codul penal al Federației Ruse se aseamănă semnificativ cu cele ale Codului penal al Republicii Moldova, îndeosebi în partea ce ține de componența de bază a infracțiunii la primele două fapte.

O deosebire esențială se observă în următoarele două cazuri:

- în art. 303 alin. (3) Codul penal al Federației Ruse este specificată o variantă tipică de calificativ agravant, în cazul falsificării probelor cu referire la o infracțiune gravă sau deosebit de gravă, precum și falsificarea probelor, care au generat consecințe grave, ceea ce în prevederile Codul penal al R. Moldova lipsește;

- în art. 303 alin. (4) din cadrul aceluiasi act legislativ este prevăzută răspunderea penală pentru falsificarea rezultatelor activității speciale de investigații de către un subiect de drept abilitat să desfășoare o asemenea activitate” [118, p. 153; 52].

Republica Kazahstan. Contextual cu mențiunile supra, se indică că: „[a]celeași prevederi ca și în Codul penal al Federației Ruse le întâlnim în legea penală a Republicii Kazahstan. Prin urmare, în Codul penal al Republicii Kazahstan, răspunderea penală pentru falsificarea probelor este statuată în art. 416 cu denumirea *Falsificarea dovezilor, rezultatelor activității speciale de investigație și a măsurilor de contraspionaj* din Capitolul 17 cu titlul *Infrațiuni penale împotriva justiției și procedurii de executare a sentințelor*.

Similar legislației ruse, legiuitorul Republicii Kazahstan a introdus ca element agravant al infracțiunii respective anumite consecințe manifestate prin pronunțarea unei sentințe, decizii sau a unui alt act judiciar nejustificat care se pedepesc cu privarea de libertate pe un termen de la 3 până la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 7 ani.

În același sens se va menționa gradul înalt de similitudine între normele infracțiunii respective în cazul legislației penale ruse și celei kazahe, situația respectivă fiind reflectată în alin. (6) din art. 416 Cod penal al Republicii Kazahstan, unde ca element distinct s-a introdus elementul răspunderii penale pentru falsificarea probelor referitor la o infracțiune împotriva integrității sexuale a persoanei minore” [118, p. 153-154; 53].

În legătură cu cele analizate în partea ce ține de normele penale din legislația rusă și kazahă cu privire la falsificarea probelor, se va reține lipsa unor reglementări similare cu caracter extensiv ce vizează obiectul infracțiunii, dar și pedepsele aplicate în cazul legislației penale a Republicii Moldova.

Republica Kârgâză. „Falsificarea probelor cunoaște o incriminare distinctă și în legea penală a Republicii Kârgâzstan. Prin urmare, art. 361 *Falsificarea probelor* care este amplasat în Capitolul 44 cu denumirea generică *Infrațiuni împotriva ordinii procesuale de obținere a probelor*, sancționează acțiunile ilicite de *falsificare a dovezilor într-o cauză civilă care este comisă de către o persoană implicată în proces sau reprezentantul său* – art. 342 alin. (1) Codul penal al Republicii Kârgâzstan. O asemenea faptă se pedepsește cu amendă sau cu închisoare pe un termen de până la 2 ani. Iar cea de-a doua variantă tipică de falsificare a probelor este prevăzută în alin. (2), care constă în *falsificarea acțiunilor speciale de urmărire penală, a proceselor verbale sau anexelor la acestea sau falsificarea dovezilor în procesul penal* de către persoana ce efectuează urmărirea penală, procuror, specialist, care participă în activitatea procesual-penală, sau avocat. În cazul dat, subiectul de drept se pedepsește cu amendă ori cu

închisoare pe un termen de la 5 până la 7 ani, cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 2 ani.

Analizând prevederile normative a statului kârgâz, putem remarca cu certitudine că norma juridică de incriminare a falsificării probelor este una asemănătoare cu cea prevăzută în art. 310 Codul penal al R. Moldova, în ceea ce ține de partea descriptivă. Este de menționat faptul, că în art. 361 alin. (2) Codul penal al Republicii Kârgâzstan, se reflectă și modalitatea normativă de falsificare a *acțiunilor speciale de urmărire penală* (activitate similară măsurilor speciale de investigații în cazul legislației penale a Republicii Moldova), precum și a proceselor verbale sau anexelor la acestea” [118, p. 154; 55].

Republica Tadjikistan. „În legislația penală a Republicii Tadjikistan, falsificarea probelor este prevăzută în art. 359 cu denumirea *Falsificarea dovezilor*. Ca și în textele legilor remarcate *supra*, în Codul penal al R. Tadjikistan sunt prevăzute două fapte tipice de falsificare a probelor, exprimate prin:

a) *falsificarea probelor într-o cauză civilă de către o persoană care participă la proces sau reprezentantul său* – art. 359 alin. (1) Codul penal al Republicii Tadjikistan. Aceasta se pedepsește cu muncă obligatorie în folosul comunității pe o perioadă de la 160 până la 240 de ore, sau amendă, sau muncă corecțională pe un termen de la 1 până la 2 ani;

b) *falsificarea probelor într-o cauză penală de către organul de constatare, ofițerul de urmărire penală, procuror sau apărător* – alin. (2). O asemenea faptă se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 3 ani și cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani.

În cazul alin. (3) din același articol privind falsificarea probelor în legislația tadjică, la reglementarea situației respective legiuitorul utilizează în calitate de elemente calificative anumite circumstanțe agravante analogice altor norme corespunzătoare din spațiul ex-sovietic, care permit individualizarea faptelor în funcție de multitudinea circumstanțelor cauzei, precum și a pedepselor aplicate ulterior. În acest sens, se menționează asemenea elemente calificative ca falsificarea probelor în cazul unei infracțiuni grave, inclusiv anumite consecințe grave survenite din imprudență. Astfel de acțiuni se pedepsesc cu închisoare pe un termen de la 5 până la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani [118, p. 154; 56].

În aceeași ordine de idei, vom menționa că [118, p. 154]: „[u]n model asemănător de incriminare a infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces judiciar cu cel instituit în Codul penal al Republicii Tadjikistan este dislocat și în legislațiile penale ale altor state, cum ar fi: Codul penal al Georgiei (art. 369 și 369¹) [57]; Codul penal al Republicii Belarus (art. 395) [58];

Codul penal al Republicii Armenia (art. 349) [59]; Codul penal al Republicii Azerbaidjan (art. 294) [60].

Republica Ucraina. Legiuitorul ucrainean nu a plasat falsificarea probelor ca o infracțiune distinctă, subiectul respectiv lipsind în totalitate din legislația națională a statului vecin.

Astfel, în cazul legii penale ucrainene noțiunea de fals ca faptă infracțională se regăsește în mai multe norme, obiectul de reglementare al cărora nu ține de domeniul justiției.

În acest sens, se menționează ca exemplu art. 158-3 *Falsificarea, sustragerea, distrugerea actelor electorale, documentației referendumului*, art. 220-2 *Falsificarea actelor financiare și a dărilor de seamă financiare*, art. 321-1 *Falsificarea medicamentelor*, art. 358 *Falsificarea documentelor, ștampilelor, sigiliilor și blanchetelor, precum și înstrăinarea lor*.

Astfel, în sensul normelor indicate, noțiunea de document oficial include în sine semnificația unui purtător de material de informație care confirmă sau, după caz, infirmă anumite situații de fapt și de drept, care au generat sau pot genera anumite consecințe juridice și respectiv servesc ca dovezi/probe în procesul de aplicare a legii la general, dar nicidecum nu în aspectul procesului penal sau civil, unde datele de fapt calificate ca probă dețin anumite calități și urmează a fi administrate într-un anumit mod stabilit potrivit ordinii procesuale.

În legătură cu aceasta se impune concluzia privind caracterul inefficient al legislației ucrainene pe acest segment. Or, lipsa unei asemenea reglementări condiționează deficiențe majore pentru activitatea subiecților de aplicare a legii în situația în care o eventuală faptă de falsificare a probelor în cadrul procesului penal sau civil nu se încadrează și nu poate fi plasată sub incidența nici uneia dintre normele incluse la moment în legislația penală ucraineană [31].

Japonia. „În Codul penal al Japoniei, infracțiunea de falsificare a probelor este amplasată în Capitolul 7, cu denumirea *Infracțiuni de ascundere a unui infractor și distrugere a probelor*. Așadar, în conformitate cu prevederile art. 104 din Codul penal al Japoniei este sancționată persoana care *a distrus, a falsificat sau a modificat dovezile într-un caz penal al altei persoane sau a folosit dovezi falsificate ori modificate*. Pedepsa pentru o asemenea faptă este una de tipul închisorii, cu muncă fizică obligatorie pe un termen de până la 2 ani sau cu amendă de până la 200 000 de yeni” [118, p. 154; 54].

Analiza normei din legislația niponă indică la o asemănare izbitoare cu norma autohtonă care reglementează același subiect. Astfel, similar legii penale moldovenești se pedepsește folosirea probelor false într-un proces penal, excepție fiind procesul civil. Totodată, în cazul legii penale japoneze este incertă plasarea de către legiuitor a noțiunii de probe modificate alături cu noțiunea de probe falsificate or, în viziunea noastră eventuala modificare a unor probe de fapt

reprezintă o falsificare. În acest sens legiuitorul japonez nu desemnează și nu diferențiază noțiunile de probe falsificate și probe modificate.

Contextual normei autohtone pe același segment constatăm lipsa unor asemenea elemente ca distrugerea sau modificarea probelor într-un proces penal sau caz civil, acțiunile respective prezumându-se evident a fi modalități de falsificare a probelor în sensul legislației moldovenești. În legătură cu aceasta se impune reiterarea lacunei respective ca fiind o omisiune substanțială pentru legislația penală moldovenească care în partea generală a codului penal nu desemnează printr-o normă separată noțiunea de falsificare a probelor, situația respectivă lăsând loc de interpretare pentru subiecții de aplicare a legii.

La compartimentul ce vizează pedepsele aplicabile pentru asemenea fapte se menționează lipsa în cazul legislației penale japoneze a pedepsei de privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, prezentă în legislația autohtonă ca sancțiune complementară.

Republica Populară Chineză. Legiuitorul Republicii Populare Chineze, nu a prevăzut o normă separată pentru fapta de falsificare a probelor, însă similar altor state cu aceeași situație normativă noțiunea de fals se regăsește în cazul altor norme penale cu incidență asupra diferitelor valori sociale plasate sub protecția acestora. În acest sens, pot fi menționate infracțiunile prevăzute în art. 280 și 375 din Codul penal chinez, care vizează alte obiecte de atentare decât probele într-un proces judiciar.

Așadar, se sancționează următoarele fapte ilegale:

„1) *falsificarea, vânzarea-cumpărarea, delapidarea, sustragerea deschisă sau nimicirea documentelor, legitimațiilor și ștampilelor oficiale* – prevăzute în alin. (1) art. 280, pedeapsa pentru o asemenea faptă fiind de tipul închisorii pe un termen de până la 3 ani, arest temporar, supraveghere sau privarea de drepturi politice, iar în circumstanțe agravante se aplică privarea de libertate pe o perioadă de la 3 la 10 ani;

2) *falsificarea, vânzarea-cumpărarea, delapidarea, sustragerea deschisă a documentelor oficiale, ștampilelor din instituțiile forțelor armate* – art. 375 alin. (1). O asemenea infracțiune se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 3 ani, arest temporar, supraveghere sau privarea de drepturi politice, iar în circumstanțe agravante se aplică privarea de libertate pe o perioadă de la 3 la 10 ani” [118, p. 155; 29].

Statul Israel. „Falsificarea probelor cunoaște o incriminare substanțială și în legea penală a Israelului. Așadar, în art. 242 *Distrugerea dovezilor* din Codul penal al statului dat, este prevăzută pedeapsa cu închisoare de 5 ani pentru persoana care distruge în mod intenționat o

probă, alterează conținutul unui document pentru ca acesta să nu poată fi citit, decodificat sau identificat ca dovadă într-un proces judiciar” [118, p. 155; 30].

Analiza normei respective în cazul legislației israeliene denotă o calitate de reglementare evident inferioară comparativ cu legislația Republicii Moldova, unde chiar și în condiția realității normative existente, legiuitorul desemnează clar domeniul de aplicare, obiectul infracțiunii și subiectul acesteia, în timp ce legislația statului Israel identifică foarte vag domeniu de aplicabilitate a normei vizate, obiectul plasat sub protecția atentatului respectiv, precum și subiectul faptei de referință, care în genere nu este desemnat cu vreo calitate specială.

Confederația Elvețiană. În Codul penal al Elveției, legiuitorul nu a specificat expres printr-o normă distinctă reglementarea faptei de falsificare a probelor, însă similar altor state din spațiul comunitar, abordează tangențial asemenea acțiuni ca în legea penală națională, care vizează în special documente oficiale ce probează/certifică anumite situații de drept și respectiv generează consecințe juridice.

Astfel, prin norma reglementată în art. 317 alin. (1) din Codul penal al Elveției cu denumirea *Falsificarea documentelor în legătură cu funcția deținută*, se stabilește răspunderea pentru funcționarii publici care creează în mod intenționat un titlu (document/înscriș) fals, falsifică un titlu sau folosesc greșit semnătura reală sau marca de mână a altuia pentru a fabrica un presupus titlu. În același timp, norma în cauză stabilește răspunderea pentru funcționarii publici care au notat în mod intenționat într-un titlu un fapt cu semnificație juridică, în special prin certificarea falsă a autenticității unei semnături sau a unei mărci de mână sau a exactității unei copii.

În acest sens, potrivit reglementărilor menționate în art. 317 din Codul penal al Elveției, este stabilită pedeapsa penală cu închisoarea pe un termen de până la 5 ani, iar conform alin. (2) din același articol pedeapsa va avea formă de amendă în cazul în care subiectul a acționat din neglijență [32].

Republica Albania. „În Republica Albania dislocația răspunderii penale pentru falsificarea probelor, cunoaște o instituire juridică în cadrul a trei norme legislative.

Astfel, Capitolul IX cu titulatura *Acte criminale contra justiției* din cadrul Codului penal al Republicii Albania, cuprinde art. 305, 305/a și art. 305/b, care prevăd expres răspunderea penală pentru faptele de falsificare a probelor.

În esența analizei științifice, este de notat că art. 305 cu denumirea *False raportări* din Codul penal al Republicii Albania prevede nemijlocit fapta de denunțare/sesizare falsă a unei infracțiuni care nu a fost săvârșită sau denunțarea în mod fals a unei persoane despre care se știe că nu a comis o infracțiune, precum și falsificarea probelor cu intenția de a iniția neîntemeiat

procesul penal. Pedepsa pentru o asemenea acțiune prevede amendă sau privațiune de libertate până la 5 ani, care se execută într-un penitenciar de tip deschis.

Articolul 305/a, intitulat *Declarații și probe false în fața procurorului*, incriminează răspunderea penală persoanei care în timpul procedurilor de administrare a probelor este interogată de către un procuror pentru a da informații veridice cu privire la infracțiunea investigată, însă acesta din urmă prezintă probe false și/sau orice alte informații verbale sau scrise, fiind conștient că aceste date/informații sunt în totalitate sau parțial false. O asemenea faptă se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 1 an.

Totodată, prevederile acestui articol nu sunt aplicabile dacă fapta a fost săvârșită, la orice etapă a procesului penal, de către persoana bănuită în săvârșirea infracțiunii sau inculpat sau de către persoana care potrivit legii urmează a fi scutită de obligația de a oferi informații ori mărturii, inclusiv de către persoana avertizată despre dreptul de a nu depune mărturie sau de a răspunde la întrebări.

O altă variantă tipică de sancționare a faptelor de falsificare a probelor în corespundere cu Codul penal al Republicii Albania este incriminată în art. 305/b, cu denumirea *Declarații și probe false prezentate în fața ofițerului din cadrul Poliției naționale*, caracterul și esența căreia este de fapt similară articolului 305/a, fiind distinctă doar calitatea subiectului care desfășoară acțiunea de administrare a probelor, respectiv procurorul într-un caz și ofițerul de poliție în altul.

Corespunzător normei juridice prenotate, orice persoană care în timpul procedurilor de administrare a probelor este interogată de către un ofițer de poliție pentru a da informații veridice cu privire la infracțiunea investigată, însă acesta din urmă prezintă probe false și/sau orice alte informații verbale sau scrise, fiind conștient că aceste date/informații sunt în totalitate sau parțial false. În atare circumstanțe, făptuitorul va fi sancționat cu pedeapsa închisorii pe un termen de până la 6 luni calendaristice.

Urmare a celor menționate, putem face o comparație științifică între unele reglementări normative din prevederile legislative menționate.

În condițiile date, precizăm că legiuitorul albanez în raport cu cel moldav a instituit general răspunderea penală pentru fapta de falsificare a probelor în art. 305 cu titlul *False raportări*, care se referă atât la un proces civil cât și la unul penal. Pe când în art. 310 CP RM, aceste variante-tipice sunt separate în două modalități normative, și anume alin. (1) al art. 310 CPRM și, respectiv, alin. (2) al art. 310 CP RM.

Notabil este faptul că legea penală a Republicii Albania prevede două modalități de realizare a faptei descrise, care presupun răspunderea pentru faptele de falsificare a probelor

(*Declarații și probe false în fața procurorului* (art.305/a) și *Declarații și probe false prezentate în fața ofițerului din cadrul Poliției naționale* (art. 305/b))” [114, p. 63-64; 45].

Islanda. „Legiuitorul islandez (Althing-ul) a stabilit expres răspunderea penală, contravențională, civilă și disciplinară pentru faptele antisociale comise în realitatea obiectivă. Pentru început, se va menționa că Althing este denumirea oficială a Parlamentului islandez, însemnând literar *ansamblul tuturor lucrurilor*.

Astfel, legiuitorul a dislocat substanțial în articolul 112 al Capitolului XII, intitulat normativ *Infracțiuni împotriva autorităților* din Codul penal al Islandei, răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor.

Prin urmare, în sensul art. 112 din Codul penal al Islandei se prevede că oricine care acordă ajutor unei persoane urmărite în legătură cu o infracțiune, cu scopul de a evita arestarea și/sau pedeapsa, ascunzându-l sau ajutându-l să scape, sau prezentând probe false despre persoană, fapte, evenimente sau chiar locul aflării făptuitorului – va fi sancționat penal. Pentru comiterea unei asemenea fapte se aplică amenda până la 5 salarii medii pe economie sau cu închisoare până la 1 an.

Aceeași pedeapsă penală va fi aplicată și subiectului care va admite obstrucționarea investigării unei infracțiuni prin distrugerea, modificarea sau înlăturarea elementelor probatorii ce ar putea avea calitatea de dovezi autentice în cazul unui proces judiciar.

Totodată, este de notat că în alin. (3) al aceluiași articol este instituită expres și o modalitate de eliberare de răspundere penală a subiectului care a falsificat probele într-un proces judiciar. Pentru a fi aplicată o asemenea prevedere, persoana pasibilă de răspundere penală trebuie să se încadreze juridic în cerințele normative a următoarei dispoziții: infracțiunea de falsificare a probelor să fie săvârșită în scopul de a se eschiva personal de la răspunderea penală sau în cazul în care a preîntâmpinat condamnarea unei rude apropiate, până la gradul III.

Notabil este faptul că în cadrul Capitolului XV, cu denumirea *Mărturii false și acuzații false* din Codul penal al Islandei, își regăsește dislocarea normativă art. 148, în care de asemenea este prevăzută pedeapsa penală pentru subiectul legii care falsifică probele.

Astfel, în corespundere cu prevederile art. 148, se pedepsește orice persoană care prin diverse modalități ascunde probele veridice și, vice versa, prezintă unele probe falsificate în scopul acuzării și condamnării unei persoane nevinovate. O asemenea faptă se sancționează prin aplicarea pedepsei în formă de închisoare pe un termen de până la 10 ani.

În condițiile descrise, este de specificat că Codul penal al Islandei plasează răspunderea penală pentru faptele antisociale de falsificare a probelor, care conduc la stabilirea realității

obiective, în conținutul mai multor norme, în timp ce Legea penală a Republicii Moldova o formulează printr-o singură normă juridică – art. 310 Cod penal” [111, p. 116-118; 51].

2.3. Concluzii la Capitolul II

În concluzie, se impune mențiunea privind caracterul neomogen al reglementărilor normative aferente subiectului supus examinării, prevăzute în legislațiile diferitelor state, indiferent de spațiul geografic. Analiza de rigoare în acest sens denotă, evident, insuficiența de reglementare normativă a subiectului respectiv în cazul unui grup impunător de state, situația în cauză fiind o lacună substanțială pentru sistemele naționale de drept ale acestora.

Totodată, situația de drept constatată pe acest segment în urma studiului comparat, rezultatele căruia sunt expuse în prezentul capitol, dictează necesitatea anumitor intervenții normative pe dimensiunea ce vizează *falsificarea probelor* și în cazul legislației penale a Republicii Moldova, caracterul și natura inițiativelor respective constituind obiectul de examinare în compartimentele ulterioare ale prezentei investigații.

În acest sens, se menționează faptul că: „[e]laborarea unui argument constructiv cu privire la semnele componenței de infracțiune supusă cercetării și anume fiind unul justificat, este dictată de cunoașterea experienței acumulate de către alte state în lupta cu acest fenomen antisocial. Diversificarea relațiilor sociale în domeniul justiției, prilejuită mai ales de evoluția instituțiilor de drept penal, cum ar fi cea de falsificare a probelor, a determinat efectuarea actualmente a unei cercetări multilaterale și distincte în actele normative ale altor state. Realizarea acestui studiu comparat de asemenea permite preluarea bunelor practici din legislația străină și înlăturarea lacunelor existente în prezent în legislația penală autohtonă” [118 p. 152].

În capitolul dat au fost analizate și comparate diverse formate normative a infracțiunii de falsificare a probelor, reflectate în spațiul juridic al legislațiilor naționale din mai multe state.

Astfel, analizând în totalitatea lor legislațiile penale în cazul a 32 de state enumerate în prezentul capitol, se impune concluzia evidentă că fapta ilicită de falsificare a probelor este desemnată ca infracțiune distinctă printr-o normă penală separată, indiferent de conținut și forma de redactare, doar în legislația a 16 dintre statele indicate. În același timp, legislațiile penale ale 16 state dintre cele menționate nu prevăd expres o normă separată în acest sens, iar reglementările normative prezente în legile penale corespunzătoare ale acestora doar tangențial abordează subiectul respectiv prin prisma altor valori din domeniul justiției puse sub protecția unor norme sistematizate în compartimente sau ale unor norme separate. În legătură cu aceasta, se va reține că o asemenea situație nicidecum nu asigură în măsură deplină implementarea obiectivului primordial al oricărui proces judiciar or, imposibilitatea unei securizări normative

eficiente a valorilor sociale care vizează corectitudinea și legalitatea administrării probelor, în cadrul acestuia, afectează direct și generează un efect absolut negativ asupra capacității statutului de a realiza actul justiției.

Scopul punctat care a servit drept forță motrice a respectivului studiu a fost identificarea, elucidarea și înaintarea unor propuneri esențiale în vederea completării și armonizării legislației naționale la compartimentul ce vizează extinderea obiectului de atenție și modalităților de realizare a laturii obiective în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, inclusiv asigurarea tragerii la răspundere penală și aplicării pedepselor corespunzătoare în cazul tuturor potențialilor subiecți ai faptei respective.

Urmărind scopul identificării normelor penale din legislațiile țărilor supuse cercetării, care ar servi drept obiect de inspirație într-o îmbunătățirea normei ce reglementează componența de infracțiune prevăzută de art. 310 din Codul penal al Republicii Moldova, ajungem la concluzia potrivit căreia: „[u]n model relevant în acest sens îl constituie reglementările similare din legislația penală a Federației Ruse, unde art. 303 din Codul penal stabilește răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor, incluzând un spectru mai vast al domeniilor de aplicare prevăzute expres în normă (alin. (1) - procesul civil și contravențional, alin. (2) - procesul penal și alin. (4) – activitatea specială de investigații), subiecții respectivi cu atribuții de administrare a probelor pe segmentele stipulate, cu delimitarea ca element calificativ separat a cazurilor de falsificare a probelor în cauzele penale privind infracțiunile grave și deosebit de grave, precum și cele soldate cu urmări grave” [113, p. 24; 52].

Reieșind din analiza cercetării efectuate concluzionăm cu certitudine că spre deosebire de statele fostului spațiu sovietic, la moment în comunitatea europeană doar în cazul unora dintre subiecții acesteia legiuitorul național a elaborat și a stipulat expres în legislația penală norme distincte privind infracțiunea de falsificare a probelor. În același timp, după cum am menționat deja, majoritatea statelor comunitare în cazul Uniunii Europene dispun în propriile legislații penale de norme care doar tangențial abordează subiectul respectiv, situații care în viziunea noastră constituie o lacună și deficiență semnificativă pentru sistemele de drept ale țărilor respective.

Totodată, în cazul fostelor state sovietice, unde legiuitorul acestora a prevăzut norme distincte în legislațiile naționale privind infracțiunea de falsificare a probelor, menționăm că anumite abordări legislative în acest sens, în unele cazuri, au fost mai laconice, iar altele într-o formulă mai detaliată, însă important este că, în final, toate aplică un sistem de pedepse bine stabilit pentru fapta antisocială ce atentează direct la autenticitatea probelor într-un proces judiciar.

Astfel, o particularitate comună pentru toate statele indicate ale căror legislații penale cu incidența asupra subiectului respectiv (falsificarea probelor) au fost studiate, îl constituie caracterul pedepselor aplicate, în toate cazurile fiind prevăzută sancțiunea închisorii, alături de alte pedepse complementare. Nu prezintă excepție în acest sens nici norma corespunzătoare din legislația penală a Republicii Moldova, la sancțiunea căreia ne-am expus deja prin prisma comparației în conținutul prezentului capitol.

Indiferent de modalitatea normativă de reflectare a reglementărilor respective în legislațiile naționale din statele indicate, în toate cazurile scopul comun urmărit este de a asigura eficiența procesului probațiunii și buna desfășurare a activității de administrare a probelor.

Drept constatare în cazul reglementărilor supuse studiului, relevăm că: „[În vederea excluderii lacunelor stipulate, caracteristice reglementărilor legislative în cazul Republicii Moldova pe dimensiunea respectivă, se impune: necesitatea modificării cadrului legislativ în vigoare aferent subiectului abordat, ținându-se cont de bunele practici internaționale, prin sistematizarea și analiza politicii penale de prevenire a falsificărilor de probe, inclusiv practicii judiciare în domeniu; elucidarea cauzelor și condițiilor generatoare ale infracțiunii respective, indiferent de formele de manifestare ale acesteia; evaluarea activității instituțiilor naționale de drept la prevenirea și combaterea falsificărilor de probe” [113, p. 24].

În contextul problematicei supuse cercetării, ajungem la concluzia că: „...armonizarea și ajustarea legislației naționale la noile forme și modalități de comitere a faptelor ilegale reprezintă o fază obligatorie care trebuie să-și dețină rolul și poziția mereu verticală în raport cu necesitățile actuale, în vederea neadmiterii absolvirii de răspundere juridică a infractorilor. Unul dintre scopurile de primă valoare a respectivului demers științific îl reprezintă informarea și prezentarea în fața cercetătorilor științifici a modalităților normative existente în alte state pe dimensiunea ce vizează incriminarea indirectă a infracțiunii de falsificare a probelor, inclusiv a variantelor tipice de aplicare a sancțiunilor prevăzute în legislațiile statelor menționate” [109, p. 43].

3. ELEMENTE ȘI SEMNE CONSTITUTIVE ALE INFRAȚIUNII FALSIFICAREA PROBELOR

3.1. Elementele obiective ale infracțiunii de falsificare a probelor

Obiectul infracțiunii

Actualmente: „[p]otrivit standardelor internaționale, orice proces judiciar trebuie să respecte demnitatea umană a fiecărei persoane. Infracțiunile de falsificare a probelor aduc o atingere gravă adevărului într-un proces judiciar și încrederii cetățenilor față de activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept” [110, p. 24].

Prin norma art. 52 Cod penal, legislația Republicii Moldova definește componența de infracțiune ca: „...totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Componența infracțiunii reprezintă baza juridică pentru calificarea infracțiunii potrivit unui articol concret din prezentul cod” [27].

Una dintre axiomele științei juridico-penale este ideea potrivit căreia, fiecare componență de infracțiune se caracterizează printr-un anumit cumul de semne obiective și subiective, între care există o corelație sistemică. Relevarea și sistematizarea structurală a fiecărei componente de infracțiune în baza celor patru grupe de elemente calificative (*obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă*) constituie una dintre cele mai importante realizări ale științei penale.

În teoria penală modernă, a devenit o tradiție de a analiza componentele de infracțiune începând cu semnele obiective; în primul rând atenția cercetătorilor este orientată către obiectul infracțiunii, prin care, de regulă, se înțelege elementul atacat, la care atentează autorul faptei infracționale și căruia i se cauzează sau i se poate cauza un prejudiciu. Obiectul, ca element al componenței de infracțiune, are o importanță deosebită, deoarece posedă o funcție sistemică, condiționând în mare parte modalitatea și mecanismul atentatului propriu-zis, consecințele acestuia, caracterul și gradul vinovăției subiectului, iar integritatea unora dintre obiecte poate fi prejudiciată doar de către o categorie aparte de subiecți (*subiecții speciali*).

Urmează de remarcat că însuși perceperea și interpretarea obiectului infracțiunii este o problemă de ordin conceptual. După cum susține autorul Ghenadie Novosiolov: „[s]tudierea semnelor generale și speciale ale obiectului infracțiunii, locul acestuia în sistemul relațiilor juridico-penale constituie o problemă rezolvarea căreia este dictată de mai multe considerente, inclusiv de conștientizarea conținutului obiectului, metoda și sarcinile legislației penale, locul său în sistemul reglementărilor sociale” [180, p. 3].

În ordinea aceluiași idei autorul Narcis Giurgiu, [80, p. 171] declară că: „[f]apta infracțională, ca act de conduită individuală, nu poate fi orientată împotriva tuturor relațiilor sociale dintr-o dată, ea vizând anumite valori sau relații sociale determinate, caracterul antisocial al acesteia derivând din faptul că ea lezează sau pune în pericol o parte sau un fascicol din valorile sau relațiile de a căror integritate depinde, până la urmă, existența și buna desfășurare a vieții sociale în ansamblul ei. Falsificarea probelor reprezintă un pericol social, deoarece, pe de o parte, aduce atingere încrederii publice în activitatea organelor de drept, iar pe de altă parte, produce pagube și orientează activitatea organelor de drept într-o direcție necorespunzătoare de aplicare a legii” [108, p. 128].

Astfel, după cum rezultă din cele menționate, rezolvarea problemei de percepere și conștientizare a obiectului infracțiunii are o importanță principală, iar literatura de specialitate oferă o multitudine de abordări și încercări ale cercetătorilor de a propune diverse căi de soluționare în acest sens. Ca rezultat, în doctrina juridico-penală s-au dezvoltat mai multe formate de percepere a obiectului infracțiunii, acesta fiind desemnat ca relații sociale, ca norme de drept, ca bunuri și interese, ca persoane fizice etc. Întrucât scopul și sarcinile prezentei lucrări nu constituie analiza și soluționarea acestei probleme fundamentale de ordin teoretic și aplicativ, în continuare ne vom conduce de cea mai răspândită și, după părerea noastră, cea mai pragmatică abordare a conceptului de obiect al infracțiunii în cazul falsificării probelor, promovat și dezvoltat de către știința juridico-penală în spațiul post-sovietic, potrivit căreia obiectul infracțiunii este perceput și interpretat ca fiind relațiile sociale ocrotite de legea penală, care asigură buna desfășurare a activității de administrare a probelor în cadrul unui proces civil sau penal.

Pentru a exclude eventuale confuzii în legătură cu identificarea obiectului infracțiunii de falsificare a probelor, este absolut necesar în viziunea noastră de a introduce o claritate între noțiunile de *produs al infracțiunii* și *obiect material al infracțiunii* în privința cărora opiniile sunt diverse și foarte incerte, în situația în care la moment lipsesc eventuale investigații de specialitate orientate la studierea în parte a *produsului infracțiunii*, ca institut separat al științei penale. O asemenea situație se atestă chiar și în pofida faptului că mulți cercetători în domeniu utilizează noțiunea respectivă la desemnarea/comentarea anumitor infracțiuni, obiectul de atentare al cărora este unul material și asupra cărora au survenit anumite consecințe perceptibile.

Astfel, considerăm că prin noțiunea de produs al infracțiunii poate fi desemnat obiectul material al atentatului propriu-zis în cazul oricărei fapte infracționale, soldate cu modificările de structură sau conținut ale acestuia. Spre exemplu, în cazul falsificării unei bancnote sau unui document oficial, obiectul material al faptei respective îl reprezintă bancnota sau documentul

propriu-zis supus acțiunilor de modificare/deteriorare împreună cu materialele din care acestea sunt confecționate, iar rezultatul final al acțiunilor de influență asupra obiectelor în cauză, îl constituie un produs al faptei de referință. O abordare teoretică puțin diferită ar fi posibilă în cazul falsificării unui document în care înscrisul modificat/contrafăcut/înlocuit poate fi calificat ca produs al infracțiunii, iar suportul material pe care este fixat înscrisul corespunzător, ca fiind obiect material al aceleiași fapte.

În sensul celor expuse, considerăm că noțiunile de obiect material al infracțiunii și produs al infracțiunii nu trebuie delimitate/deosebite. Or, obiectul material poate fi chiar produsul infracțiunii, cum ar fi, spre exemplu, în cazul fabricării, confecționării și falsificării unor obiecte sau documente care dețin calitatea de probe într-un proces judiciar sau, după caz, sunt prezentate de către participanți/subiecți cu solicitarea/pretenția unei asemenea calități. Astfel, considerăm că orice entitate/valoare materială însușește calitatea de obiect al infracțiunii, abia după survenirea schimbărilor/modificărilor rezultate în urma acțiunilor de influență ilicită asupra acestora. În altă ordine de idei, în lipsa unor asemenea acțiuni, entitatea materială își păstrează autenticitatea inițială, fără posibile schimbări survenite și, respectiv, nu suntem în prezența unei infracțiuni și nu avem un obiect al atentatului. Eventuala idee privind întrunirea calității de produs al infracțiunii abia după pierderea autenticității inițiale de către entitatea atacată, ca rezultat al infracțiunii comise, o considerăm lipsită de relevanță din motivele expuse; or, starea deja alterată a acesteia nu este decât o consecință a influenței infracționale exercitate.

Inițiind procesul analizei obiectului nemijlocit al falsificării probelor, se va reține că în literatura de profil sunt prezentate diferite expuneri asupra conținutului acestuia. Generalizarea viziunilor respective ne permite evidențierea a trei abordări fundamentale aferente tematicii respective.

Potrivit uneia din aceste abordări, autorii Alexandru Brilliantov și Nicolae Kosevici consideră că: „[o]biectul nemijlocit de bază al falsificării probelor îl constituie interesele justiției, care în general se manifestă prin soluționarea legală, întemeiată și corectă a cauzelor civile și penale” [153, p. 148].

Ideea respectivă rezultă din denumirea propriu-zisă a Capitolului XIV din Codul penal *Infracțiuni contra Justiției*, care proclamă interesele justiției în calitate de obiect generic al infracțiunilor incluse în acesta. Un astfel de procedeu metodic, când obiectul nemijlocit se determină ținându-se cont de denumirea capitolului corespunzător din Partea specială, include un fundament teoretic durabil. După cum se remarcă în literatura de specialitate, lipsa indicilor speciali expres prevăzuți privind obiectul unor infracțiuni în parte se completează prin studierea materialului legislativ concret, fapt care deseori necesită analiza denumirii unor capitole aparte

din legea penală, prin care legiuitorul indică nemijlocit obiectul infracțiunilor introduse în capitolul respectiv.

Reprezentanții celei de-a doua abordări desemnează în calitate de obiect nemijlocit de bază al falsificării probelor buna funcționare a instanțelor de judecată și a organului de urmărire penală [154, p. 14]. Însuși susținătorii teoriei respective identifică diferit noțiunea de *bună funcționare* a institutelor menționate. Unii specialiști o apreciază ca fiind activitatea prezentării către instanțele de judecată a unor probe (*scrise sau materiale*) veridice, administrate în ordinea stabilită legal [148, p. 17], iar alții o interpretează ca fiind relații de probațiune și juridico-penale, rezultatul final al cărora este soluționarea cauzei [168, p. 9].

O a treia abordare presupune recunoașterea drept obiect nemijlocit de bază, în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, ordinea procesuală de administrare și prezentare a probelor în cauzele civile și penale [178, p. 47].

În pofida unor necorespunderi evidente ale abordărilor menționate privind desemnarea obiectului nemijlocit de bază al infracțiunii de falsificare a probelor, acestea, în general, nu se contrazic, dar mai degrabă corelează între ele și se completează reciproc, reflectând de fapt diferite aspecte ale aceluiași obiect al infracțiunii. În acest sens, urmează de reținut că mecanismul influenței distructive asupra relațiilor sociale, în cazul falsificării probelor, poartă un caracter foarte complex. În primul rând, infracțiunea de referință încalcă ordinea procesuală de administrare și prezentare a probelor, reglementată prin normele Codului de procedură civilă și Codului de procedură penală. Un asemenea atentat la ordinea procesuală de probațiune încalcă buna funcționare și activitatea legală a instanțelor de judecată și a organului de urmărire penală, care în ansamblu prejudiciază justiția propriu-zisă.

Astfel, putem conchide că obiectul nemijlocit de bază al infracțiunii de falsificare a probelor poartă un caracter complex și multistructural. Atentând la ordinea procesuală de administrare și prezentare a probelor, infracțiunile respective încalcă buna funcționare a instanțelor de judecată și a organului de urmărire penală, cauzând în acest fel un prejudiciu semnificativ justiției în ansamblu. Cât privește obiectul nemijlocit suplimentar al infracțiunii de falsificare a probelor, calitatea respectivă poate fi atribuită onoarei și demnității persoanei, reputației profesionale, drepturilor patrimoniale, libertății fizice și altor drepturi ale cetățeanului. Totodată, în contextul desemnării obiectului infracțiunii de falsificare a probelor, similar capitolului XIV din Codul penal în ansamblu, legiuitorul include în noțiunea de justiție un sens mult mai larg decât activitatea instanțelor de judecată (justiția în sens îngust). Interdicțiile juridico-penale incluse în capitolul de referință presupun asigurarea protecției, inclusiv în domeniul altor relații sociale generate în procesul de realizare a actului justiției.

Este evident că caracterizarea obiectului infracțiunii de falsificare a probelor va fi incompletă în lipsa analizei obiectului material al acesteia. Identificarea obiectului material condiționează într-o măsură mai deplină adevărata orientare și scopul infracțiunii. În majoritatea normelor juridico-penale obiectul infracțiunii nu se indică expres, iar la identificarea acestuia vine în ajutor descrierea în norma penală a obiectului material. Acesta, spre deosebire de obiectul imaterial care este imposibil de perceput tactil, vizual, auditiv etc., poate fi vizualizat, examinat, palpat, măsurat și fixat.

Analiza caracteristicilor obiectului material al infracțiunii, cu scopul identificării și individualizării obiectului imaterial protejat de norma juridico-penală, este întemeiată și condiționată de faptul că anume obiectul material tradițional constituie acea parte a relațiilor sociale, aferent căruia și există relațiile respective.

Contextual celor expuse privind obiectul material al infracțiunii de falsificare a probelor, se impune necesitatea delimitării inclusiv a obiectului imaterial în cazul aceleiași infracțiuni, acesta fiind posibil de desemnat ca relațiile sociale din domeniul justiției, care asigură buna funcționare a organului de urmărire penală și a instanțelor de judecată, inclusiv asigură desfășurarea în ordinea legală stabilită a activității de administrare a probelor într-un proces penal sau civil.

Pornind de la aspectele conceptuale menționate, purcedem la analiza obiectului infracțiunii, calitatea căruia o dețin probele în procesul civil și procesul penal (*art. 310 alin. (1) și alin. (2) Cod penal*).

Astfel, potrivit prevederilor art. 117 Cod de procedură civilă al Republicii Moldova: „[p]robe în cauze civile sunt elementele de fapt, dobândite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei. În calitate de probe în cauze civile se admit elemente de fapt constatate din explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea cauzei, din depozițiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, din concluziile experților. Probele obținute cu încălcarea legii nu au putere de probațiune și nu pot fi puse de instanță în temeiul hotărârii” [25].

Perceperea nemijlocită de către instanța de judecată a elementului de fapt este foarte rar întâlnită în procesul civil. Cunoașterea personalității părților sau examinarea personală la fața locului sunt exemple dintre puținele procedee de percepere directă a elementelor de fapt. În majoritatea covârșitoare a cazurilor specifice procesului civil, instanța de judecată percepe elementele de fapt importate pentru soluționarea corectă a cazului indirect, prin intermediul și cu ajutorul probelor.

Astfel, probațiunea în procesul civil reprezintă prin sine modalitatea de percepere indirectă de către instanțele de judecată, prin intermediul procedeele de probare, a existenței sau lipsei elementelor de fapt importante pentru cauza civilă soluționată. Un rol deosebit probele procesului civil îl dețin în activitatea instanțelor care aplică normele de drept. Importanța respectivă este condiționată de scopul final al acestora, de a influența și a determina formarea convingerii intime a instanței de judecată, care prin sine reprezintă în esență sa semnificația actului justiției. Acumularea, cercetarea și aprecierea probelor în procesul civil se desfășoară prin aplicarea unor forme/procedee procesuale specifice anume activității instanțelor judecătorești.

Probele sunt orice date factice obiective, precum și informația despre acestea (*faptul prezenței persoanei într-un anumit loc și timp dovedește imposibilitatea săvârșirii anumitor acțiuni de către aceeași persoană într-un alt loc și timp*). Din informația cunoscută privind existența unui fapt se poate concluziona asupra inexistenței altuia. Toată activitatea judecătorească în procesul civil este orientată la constatarea laturii factice a cauzei, prin contrapunerea și analiza raportului dintre elementele de fapt *cunoscute* instanței și alte evenimente, stabilirea cărora abia urmează. Cu toate acestea, faptele realității obiective se produc în afara procesului judiciar, de aceea cunoașterea acestora poate avea loc doar prin intermediul datelor/informațiilor despre evenimentele respective. În acest fel, legea desemnează ca probe în procesul civil orice date și informații despre fapte sau evenimente, care au devenit subiectul cercetărilor judecătorești. La stabilirea circumstanțelor care au importanță pentru caz, instanța se poate ciocni cu cele mai diverse date și informații despre fapte. Spre exemplu, una dintre părți poate invoca stingerea datoriei, fapt pretins a fi dovedit prin recipisa corespunzătoare, însă în urma cercetării cauzei se va dovedi că recipisa respectivă este falsificată. În cauza privind recuperarea prejudiciului se pot oferi declarații ale martorilor care, ulterior, în urma verificării acestora, se dovedesc a fi neveridice sau chiar intenționat false.

În toate aceste cazuri, orice fapte și date despre acestea, atât corespunzătoare cât și contrare realității, dețin calitatea de probe pentru instanță. În legătură cu aceasta, se merită de menționat și faptul că persoanele cu calitatea de martori în procesul civil nu nimeresc sub incidența art. 313 Cod penal și respectiv nu pot fi trase la răspundere pentru refuzul acestora de a face declarații. Or, în sensul normei prenotate, reglementarea în cauză guvernează etapele de urmărire penală și cercetare judecătorească ale procesului penal [27].

În acest sens, considerăm situația în cauză ca fiind contradictorie normei stipulate în art. 136 alin. (2) Cod de procedură civilă, potrivit căreia: „[p]entru depoziții false făcute cu bună-știință, pentru refuzul sau eschivarea, contrar legii, de a face depoziții, martorul răspunde în

conformitate cu legislația penală” [25], respectiv aceasta constituind o lacună semnificativă a cadrului normativ în vigoare.

Astfel, unica consecință nefavorabilă suportată de către persoana cu calitate de martor în procesul civil care refuză sau se eschivează, contrar legii, de a face depoziții, rămâne sancțiunea procedurală în formă de amendă pasibilă de a fi aplicată potrivit ordinii stabilite de art. 135 alin. (3) Cod de procedură civilă conform căruia: „[d]acă refuză să facă depoziții fără a indica motivele sau dacă motivele sunt considerate de instanță ca fiind neîntemeiate, martorul poate fi supus unei amenzi de 10 unități convenționale” [25].

În unele surse ale literaturii de specialitate, se susține precum că datele factice constituie probe numai în cazul în care acestea se află în legătură cauzală directă cu evenimentul de referință. O asemenea abordare o considerăm incorectă, întrucât existența sau lipsa de existență a legăturii dintre probe prezentate și elementul de fapt, respectiv admisibilitatea și relevanța probei, poate fi apreciată doar după finalizarea procesului probațiunii. Or, potrivit prevederilor art. 130 Cod de procedură civilă: „[i]nstanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multilaterală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege. Nici un fel de probe nu au pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor. Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea cauzei. Ca rezultat al aprecierii probelor, instanța judecătorească este obligată să reflecte în hotărâre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele. Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund realității” [25].

Elementele de fapt se constată prin intermediul procedurilor/metodelor stabilite de lege: explicații ale părților și ale persoanelor interesate în soluționarea cauzei, probe materiale și cele scrise, înregistrări audio-video, concluzii ale experților. Mijloacele de probațiune sunt strâns intercorelate cu elementele de fapt. Anume mijloacele de probațiune sunt sursele de obținere/administrare a datelor despre elementele de fapt care urmează a fi constatate în fiecare cauză. Din situația respectivă rezultă că însuși mijloacele de probă, pe lângă elementele de fapt, dețin calitatea de probe judiciare. Nu întâmplător legea utilizează în raport cu mijloacele de probațiune termenul de *probă* (probe scrise sau probe materiale). Desigur că între elementele de fapt și mijloacele de probațiune există anumite semne distinctive, întrucât elementele de fapt constituie conținutul cercetării judecătorești, iar mijloacele de probațiune – forma acestuia.

Legătura dintre mijloacele de probațiune și conținutul probelor indică la faptul că orice mijloc de probare trebuie să conțină elemente de fapt, iar pe de altă parte, elementele de fapt pot fi obținute/constatate de către instanță doar prin aplicarea mijloacelor de probațiune stabilite legal. Mijloacele probatorii care nu conțin date despre fapte sau care conțin asemenea date, care însă sunt obținute din surse neprevăzute de lege, nu dețin valoare probatorie.

Probele judiciare sunt utilizate în instanță într-un anumit mod stabilit, adică în forma lor procesuală stabilită prin lege. Desigur că probațiunea în oricare alte domenii extrajudiciare de asemenea se desfășoară într-o anumită ordine, însă aceasta nu este modalitatea aplicată în procesul probațiunii judiciare. Forma procesual-civilă de utilizare a probelor judiciare presupune în primul rând folosirea surselor prevăzute de legislația procesuală în domeniu, iar în al doilea rând probele sunt relevate, fixate, acumulate și utilizate în ordinea reglementată detaliat de către normele legale și reprezintă un sistem unic de cerințe intercorelate, începând cu momentul relevării și până la aprecierea acestora.

Potrivit cerințelor legale stabilite în cadrul procesului civil, instanța acceptă spre examinare doar acele probe, care au importanță pentru cauză (art. 121 Cod de procedură civilă). Pe lângă aceasta, în anumite cazuri, participanții la proces sunt limitați în alegerea mijloacelor de probă. Astfel, conform art. 122 alin. (1) Cod de procedură civilă: „[c]ircumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probațiune nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante” [25]. În acest sens, generează incertitudine întrebarea privind calificarea acțiunilor persoanei, care conștient a denaturat datele despre fapte, însă aceste fapte din start nu pot fi acceptate de către instanță spre examinare. Întrucât problema admisibilității, pertinentei și concludenței probelor se decide de către judecată în temeiul legii, prezentarea unei probe false trebuie recunoscută ca infracțiune consumată din momentul acțiunii propriu-zise în acest sens, indiferent dacă au fost, sau nu, acceptate acestea spre apreciere.

Însuși faptul confecționării unui document sau altui purtător de informație de către participantul la proces sau reprezentantul acestuia, cu scopul prezentării ulterioare a acestuia în instanță, urmează de calificat drept infracțiune neconsumată. În asemenea cazuri nu poate fi exclusă și renunțarea de bună voie la comiterea infracțiunii (art. 56 Cod penal) sau, după caz, existența unei alte infracțiuni consumate, spre exemplu confecționarea și deținerea documentelor oficiale false (art. 361 Cod penal). Infracțiunea de falsificare a probelor în procesul civil prevăzută de norma alin. (1) art. 310 Cod penal, este atribuită de către legiuitor la categoria infracțiunilor ușoare, care nu prezintă un grad sporit de pericol social. De aceea, potrivit art. 26 alin. (2) Cod penal, pregătirea falsificării probelor în procesul civil exclude răspunderea sau pedeapsa penală.

Dacă participantul în procesul civil sau reprezentantul acestuia prezintă instanței în calitate de probă un document oficial falsificat, pe care l-a confecționat în alte scopuri și până la momentul depunerii cererii de inițiere a acțiunii civile, fapta respectivă, în condiția existenței scopurilor și motivelor specifice infracțiunii de confecționare, deținere, vânzare sau folosire a documentelor oficiale false sau, după caz, infracțiunii de fals în acte publice, urmează a fi calificată ca cumul al infracțiunilor prevăzute de art. 310 alin. (1) și art. 361 sau, după caz, art. 332 Cod penal. Falsificarea probelor în procesul civil poate fi comisă doar prin intenție directă, adică făptuitorul conștientizează că declară date false sau prezintă instanței informații falsificate, inclusiv își dorește acest lucru în vederea atingerii scopului urmărit.

În sensul normei legale, infracțiunea respectivă se caracterizează prin existența unui scop special al făptuitorului de a prezenta instanței de judecată datele false ca fiind adevărate și totodată, de regulă, a scopului în perspectivă de a obține pe această cale o decizie judecătorească favorabilă în cadrul procesului civil sau, după caz, de a diminua pentru sine eventualele consecințe negative de ordin juridic.

Întrucât noțiunea de *probe*, menționată anterior, include diferite fenomene (*elemente de fapt, date despre fapte, mijloace probatorii*), clasificarea probelor se poate face după câteva criterii. Spre exemplu, elementele de fapt se clasifică după un criteriu, iar mijloacele probatorii după altul. Clasificând probele, se obține ordonarea și simplificarea analizei acestora, aprecierea lor în funcție de locul ocupat în sistemul de clasificare. Acest procedeu are o importanță deosebită atât teoretică, cât și practică.

Unica modalitate de clasificare a faptelor probatorii este delimitarea acestora după caracterul legăturii directe sau indirecte cu evenimentul de referință. După cum am menționat deja, în calitate de probe sunt în primul rând înseși faptele realității obiective. Între faptele deja constatate de către instanță și cele care abia urmează a fi constatate există anumite relații/legături. În cazurile când aceste legături poartă un caracter cert, suntem în prezența unor probe directe. În alte cazuri caracterul acestei legături este unul ambiguu, de aceea și probele se consideră indirecte.

Întrucât datele despre fapte și evenimente constituie conținutul probelor, iar mijloacele probatorii sunt forma lor de reprezentare, clasificarea acestora este posibilă în ambele cazuri. Astfel, după sursa de proveniență probele pot fi divizate în *personale* și *materiale*. Noțiunea de „sursă” presupune un anumit obiect sau subiect, pe suprafața sau în conștiința căruia și-au găsit reflectarea anumite fapte care au importanță pentru cauză. Ca rezultat, într-un caz drept sursă de date este omul/persoana, iar în altul – obiectul material.

Probele personale (ale căror sursă sunt oamenii/persoanele), se divid în două grupe:

- a) explicațiile/declarațiile părților și terțelor persoane;
- b) depozițiile martorilor.

Potrivit prevederilor Codului de procedură civilă al R. Moldova, și anume art. 131: „[e]xplicațiile date de părți și intervenienți asupra circumstanțelor care le sunt cunoscute și care au importanță în proces urmează a fi verificate și evaluate deopotrivă cu celelalte probe. Explicațiile pot fi date oral sau în scris. Martor poate fi orice persoană care nu are interes în proces și căreia îi sunt cunoscute, direct sau indirect, fapte referitoare la cauză. Depozițiile martorului nu pot fi considerate probă dacă el nu a cunoscut personal faptele” [25].

Probele materiale, în sensul larg al acestora, se grupează în două categorii foarte generalizate: probe scrise și probe materiale.

Conform reglementărilor prevăzute în prevederile art. 137 CPC RM [25]: „[s]e consideră înscris orice document, act, convenție, contract, certificat, scrisoare de afacere ori scrisoare personală, alt material expus în scris cu litere, cifre, semne grafice, precum și primit prin fax, poștă electronică ori prin alt mijloc de comunicare sau în alt mod ce permite citirea informației care se referă la circumstanțe importante pentru soluționarea cauzei și care pot confirma veridicitatea lor. Se consideră probă sentințele, hotărârile și alte acte judecătorești, procesele verbale ale actelor procedurale, procesele verbale ale ședințelor judiciare, anexele (scheme, proiecte, desene, etc.) la procesele verbale ale actelor procedurale”. Articolul 138 al aceluiași cod definește următoarea procedură: „[î]nscrisurile se depun în judecată de către părți și de alți participanți la proces. Dacă înscrisul se păstrează la o autoritate, organizație sau la o altă persoană ori instituție, instanța, la cererea participantului la proces, dispune prezentarea lui în termen. Dacă pentru soluționarea cauzei importanță are numai o parte din document, instanța primește un extras din el, autentificat în modul stabilit de lege. Înscrisul, se depune în original sau în copie autentificată în modul stabilit de lege, indicându-se locul de aflare a originalului. Înscrisul, se depune în original când, conform legii sau unui alt act normativ, circumstanțele cauzei trebuie confirmate numai cu documente în original și când, ca urmare a soluționării cauzei, înscrisul își pierde efectul juridic sau când copiile de pe documentul prezentat au cuprinsuri contradictorii, precum și în alte cazuri când instanța consideră necesară prezentarea originalului. Dacă, în conformitate cu afirmațiile părții interesate, documentul în original se află pe mâna părții adverse, probațiunea se efectuează prin înaintarea unui demers privind obligarea părții adverse la prezentarea lui în original. În cazul în care partea adversă nu execută încheierea judecătorească privind prezentarea documentului în original, se va utiliza copia de pe original, prezentată de persoana interesată dacă legea nu prevede altfel. Instanța va aprecia forța probantă a copiei autentificate după intima ei convingere” [25]. Pentru a aprecia autenticitatea materialului

probatoriu, legiuitorul a prevăzut un mecanism clar, pe care l-a conturat în același act normativ, și anume în prevederile art. 139, după cum ar fi faptul că: „[d]ocumentele și alte acte eliberate de autorități și de persoane cu funcție de răspundere în limitele competenței și împuternicirilor lor se prezumă a fi autentice. Dacă are unele suspiciuni în privința autenticității lor, instanța este în drept să ceară din oficiu ca autoritatea sau persoana cu funcție de răspundere care le-a eliberat să certifice autenticitatea lor. La evaluarea documentelor și altor înscrisuri, instanța judecătorească trebuie să se încreadă, în raport cu alte probe, că documentul ori un alt înscris este emis de autoritatea autorizată, că este semnat de persoana împuternicită, că documentul conține toate elementele prescriptibile unor astfel de documente. La constatarea veridicității copiei de pe document sau de pe un alt înscris, instanța judecătorească verifică procedeul tehnic de copiere, garantarea identității cuprinsului copiei cu cel al originalului, modul de conservare a copiei. Instanța judecătorească nu poate considera dovedit un fapt adevărat numai prin copia de pe document, dacă originalul este pierdut, iar copiile de pe el prezentate de părți nu sunt identice, rămânând imposibilă determinarea prin intermediul altor probe a adevăratului cuprins în original” [25].

Lista indicată de înscrisuri nu este una exhaustivă, deoarece la categoria de probe scrise se pot atribui o gamă foarte largă de purtători materiali ai informațiilor cu diferit conținut. Caracteristicile înscrisurilor și probelor scrise sunt:

- a) prezența purtătorului corespunzător de informație (hârtie, metal, lemn, carton, bandă sau disc magnetic, etc.);
- b) existența metodei corespunzătoare de fixare (litere, cifre, note, semne, simboluri etc.);
- c) prezența ideii conținute și reflectate pe purtător prin metoda aplicată de către executor.

Un loc aparte în categoria indicată de probe îl dețin actele, printre care cele judiciare (hotărâri judecătorești, sentințe, decizii, încheieri etc.), administrative, de stare civilă (adeverințele de: naștere, deces, înregistrare a căsătoriei, divorț etc.), inclusiv cele emise de alți subiecți abilitați cu dreptul de emisie a unor asemenea documente. Un element caracteristic comun al înscrisurilor respective, în formă de documente, o reprezintă modul aparte, în prealabil stabilit, de emisie a acestora, valoarea juridică, ordinea de contestare și alte proceduri specifice aferente acestora. La categoria documentelor se atribuie în primul rând actele personale ale persoanei (buletin de identitate, pașaport, livret militar, carnet de muncă etc.). Prin documentele personale, în cadrul unui proces judiciar se constată elemente de fapt caracteristice personalității cetățeanului (numele, prenumele, locul și timpul nașterii, starea familială, studiile și alte date de anchetă). Particularitatea comună specifică acestei categorii de înscrisuri o reprezintă modalitatea aplicată de perfectare a acestora, fiind fixate de regulă pe blanchete confecționate special în acest

scop, ce conțin anumite rechizite în prealabil stabilite (serie, număr de ordine, ștampile, steme, elemente de siguranță, hârtie specială etc.). Calitatea de înscrisuri cu caracter de documente și valoare probatorie, o dețin inclusiv purtătorii de informație care atestă anumite elemente de fapt, aferente unor acțiuni/inacțiuni cu efecte și importanță juridice (contracte, acorduri, cereri, chitanțe, dispoziții de plată, citații, acte ale reviziilor, etc.). Esența acestor înscrisuri constă în fixarea voinței subiecților corespunzători, orientată la săvârșirea anumitor acțiuni sau inacțiuni ce produc efecte juridice.

Însă nu toate înscrisurile purtătoare de informații sunt destinate constatării anumitor elemente de fapt cu caracter juridic și nu toate dețin o anumită formă stabilită în prealabil. La categoria respectivă urmează de atribuit în primul rând corespondența de afaceri cu cea mai diversă tematică, care poate fi utilizată în instanță pentru constatarea circumstanțelor ce au importanță pentru caz. Corespondența personală a cetățenilor la fel se atribuie la categoria înscrisurilor probatorii, cu toate că aceasta niciodată nu se fixează în vreo formă stabilită, însă în unele cazuri poate influența direct atestarea și confirmarea anumitor circumstanțe de drept (de exemplu: scrisoarea unuia dintre subiecți din care rezultă recunoașterea de către acesta a paternității sale). Pentru corespondența personală este caracteristic faptul că autorii acesteia, nu presupun și nu anticipează importanța de drept a informațiilor relatate și fixate pe suportul/purtătorul corespunzător care, după caz, pot, sau nu, căpăta un caracter juridic și valoare probatorie, în funcție de circumstanțele speței în parte.

O categorie aparte de înscrisuri probatorii o constituie diversitatea largă a purtătorilor tehnici de informație (hărțile, schițele, planurile, scheme etc.) care, odată cu evoluția tehnico-științifică, se utilizează frecvent în viața cotidiană. Metoda specifică de fixare a elementelor de fapt în asemenea cazuri condiționează anumite metode în parte de percepere a informației stocate pe acești purtători. Dacă documentul juridic (contract, factură, chitanță etc.) poate fi perceput în mod obișnuit, fiind vizualizat sau citit direct, atunci în situația purtătorilor tehnici de informație, în multe cazuri, este necesară implicarea specialistului pentru descifrarea și interpretarea/explicarea datelor stocate.

Urmează de menționat că înscrisurile probatorii prezintă valoare pentru instanță în primul rând din punct de vedere al ideilor și informației pe care le conțin, în timp ce probele materiale servesc la constatarea faptului nu prin conținut, ci prin aspectul lor exterior, calități și particularități.

În acest sens, poate fi exemplificată cauza penală *nr. 2022030497*, urmărirea penală în cadrul căreia a fost pornită de către organul de urmărire penală în temeiul unei bănuieli rezonabile privind săvârșirea infracțiunii prevăzută de art. 310 alin. (1), rezultată din plângerea

avocatului G.C. care a acționat în interesele SRL „XX” ce deține calitatea procesuală de pârât în acțiunea civilă privind încasarea prejudiciului material, inițiată de către SRL „YY” ca reclamant (dosarul 2-20980/21). Potrivit sesizării înaintate organului de urmărire penală, se indică precum că reprezentanții SRL „YY” au prezentat instanței în calitate de probe, care dovedesc faptul prejudiciului suportat, două facturi fiscale cu seriile și numerele specificate, ambele eliberate de către SRL „OO” și datate cu aceeași zi, ale căror autenticitate este pusă la îndoială constatându-se suspiciuni de falsificare a acestora.

Astfel, în rezultatul urmăririi penale efectuate, s-a constatat că înseși blanchetele facturilor fiscale de referință, în calitatea lor de purtători materiali ai informației ca elemente de fapt relevante cauzei civile examinate, n-au fost supuse eventualelor modificări de structură materială și corespund parametrilor tehnici stabiliți pentru asemenea tip de blanchete, în timp ce informația introdusă în blanchetele respective diferă după structură și autorii semnatari.

Potrivit rezultatelor urmăririi penale, s-a stabilit că agentul economic emitent al facturilor de referință, a respectat ordinea de întocmire și eliberare a documentelor fiscale indicate, una dintre facturile menționate fiind introdusă anterior în registrul actelor (facturilor) anulate de către entitate și a lăsat astfel în vigoare doar ultima factură emisă conform numărului și seriei. Cât privește informația introdusă în blanchetele facturilor fiscale s-a stabilit că aceasta diferă doar după structura amplasării, dar nu și după conținut, chiar și în pofida faptului că semnatarii documentelor sunt diferiți.

În legătură cu aceasta, *prin ordonanța procurorului emisă în cauza penală indicată, s-a dispus clasarea procesului penal din motiv că fapta nu întrunește elementele componenței de infracțiune, decizia respectivă fiind motivată prin „lipsa semnului obligatoriu al laturii obiective în cazul respectivei componențe, respectiv prezentarea de probe false în instanță precum și însuși a obiectului infracțiunii, adică obiectul fals – facturile fiscale sunt autentice și nu sunt false”. În sensul aceleiași cauze, procurorul își motivează decizia inclusiv prin faptul lipsei la momentul emiterii acesteia, a unei aprecieri din partea instanței privind relevanța, admiterea sau, după caz, respingerea documentelor vizate, în calitate de probe* [71].

Contextual deciziei emise în cadrul cauzei penale indicate, se acceptă fără echivoc constatarea privind lipsa obiectului și laturii obiective a componenței de infracțiune, prevăzută de art. 310 alin. (1) Cod penal. Însă nu putem fi de acord cu motivarea acesteia prin lipsa la momentul emiterii hotărârii de referință, a unei aprecieri din partea instanței privind relevanța, admiterea sau, după caz, respingerea documentelor vizate în calitate de probe. Considerăm greșită opinia procurorului în acest sens; or, în interpretarea respectivă, se condiționează prezența sau lipsa infracțiunii cercetate de existența unei aprecieri a instanței față de documentele indicate

în cadrul procesului civil. În opinia noastră o asemenea abordare este inadmisibilă, întrucât subiectul faptei respective a prezentat documentele menționate urmărind din start intenția de a le oferi în calitate de probe instanței, care la rândul său urma să le supună aprecierii de admisibilitate doar în contextul modului și procedeelelor de administrare a acestora, fără a se expune asupra veridicității informației stipulate în documentele vizate sau autenticității blanchetelor utilizate, aceasta constituind prerogativa organului de urmărire penală în cadrul procesului penal.

Un exemplu elocvent în acest sens, putem menționa precedentul din cauza penală privind învinuirea lui L.D. în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (1) Cod penal (*dosarul din instanța de apel nr. 1r-109/15*), potrivit circumstanțelor căreia, în cadrul procesului civil inițiat la cererea de chemare în judecată a ultimului către SA „XXX” privind încasarea indemnizației unice, acesta a prezentat instanței certificatul cu nr. 46 din 30.11.2005, în conținutul căruia semnătura din numele contabilului și directorului general al întreprinderii indicate au fost falsificate.

Ca rezultat, *prin sentința Judecătoriei Buiucani mun. Chișinău din 21 aprilie 2015, inculpatul L.D. a fost recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (1) Cod penal, chiar și în condiția în care certificatul indicat n-a fost apreciat ca pertinent de către instanță în cadrul procesului civil, n-a fost recunoscut ca probă și respectiv nu a fost pus la baza emiterii hotărârii în cauza civilă* [76].

Concomitent, este necesar de a delimita înscrisurile probatorii de depozițiile martorilor expuse în formă scrisă. Actul procedural prin care se consemnează în formă scrisă depozițiile martorului nu capătă calitatea de înscris probatoriu și continuă să rămână purtător al mărturiei expuse în formă scrisă.

În capitolul X din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova *Probele și probațiunea*, este bine punctat faptul că: „[p]robele materiale sunt diferitele obiecte care, prin aspect, calitate, proprietăți, însușiri, schimbări, loc de aflare sau prin alte caracteristici, pot servi la constatarea circumstanțelor importante pentru soluționarea cauzei. Determinarea probelor materiale înseamnă desemnarea obiectelor de cercetare și stabilirea faptelor care urmează a fi dovedite prin aceste probe” [25].

Spectrul probelor materiale poate fi unul foarte larg și diferă de la un caz la altul. Orice obiect care prin urmele păstrate pe suprafața sa, prin aspectul exterior, iar în unele cazuri și prin simpla amplasare într-un anumit loc, are capacitatea de a constata anumite elemente de fapt importante pentru justa soluționare a cauzei, poate avea calitatea de probă materială care se

prezintă în instanță de către participanți sau terțe persoane în cadrul procesului civil sau, după caz, poate fi solicitat de către instanță din oficiu potrivit ordinii legale stabilite.

Înregistrările audio-video, prezentate de către părți în procesul civil, reprezintă conținutul imaginii vizuale și/sau coloanei sonore, fixate și stocate pe un suport magnetic, indiferent de forma și aspectul tehnic al acestuia, care prin conținutul, caracterul și încărcătura informativă deținute generează valoare probatorie și servesc la constatarea obiectivă a situației de fapt în speța examinată. Întru respectarea procedurii de probare a materialelor prezentate de participant în calitate de probă, legislația autohtonă a indicat expres mecanismul obligatoriu al acesteia, și anume că: „[p]ersoana care prezintă o înregistrare audio-video pe un suport electronic sau de altă natură ori solicită reclamarea unor astfel de înregistrări este obligată să indice persoana care a efectuat înregistrarea, timpul și condițiile înregistrării. Nu poate servi ca probă înregistrarea audio-video ascunsă dacă nu este permisă prin lege” [25].

În cazul reclamării unei eventuale falsificări a probelor scrise sau materiale, instanța este obligată de a întreprinde măsuri în vederea verificării autenticității și credibilității acestora, utilizând în acest scop toată gama de proceduri legale oferite de către legislație, iar în caz de necesitate, inclusiv prin dispunerea expertizei din oficiu în situațiile prevăzute de lege sau, după caz, la cererea părții sau a unui alt participant la proces, pentru elucidarea unor aspecte din domeniul științei, artei tehnicii, meșteșugurilor artizanale și din alte domenii, apărute în proces, care cer cunoștințe speciale.

Raportul de expertiză ocupă un loc aparte în lista mijloacelor probatorii, acesta constituind o probă mixtă care include în conținutul său informații despre sursa examinată și procesele cărora aceasta a fost expusă (fizice, chimice, mecanice, etc.).

Astfel, dacă instanța concluzionează asupra falsificării probelor materiale, acestea sunt excluse din lista probatoriului ca fiind inadmisibile și, după caz, sesizează organul de urmărire penală competent pentru examinarea situației constatate în aspect penal.

O răspundere mai aspră este prevăzută în cazul falsificării probelor în cadrul procesului penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau de către apărătorul admis în proces (art. 310 alin. (2) Cod penal). Gradul prejudiciabil sporit al infracțiunii respective se explică prin faptul că acțiunea de falsificare a probelor în această situație se comite de către persoane care, potrivit atribuțiilor funcționale și procesuale exercitate, dețin obligația de a stabili toate circumstanțele și adevărul obiectiv în cazul cercetat penal. Răspunderea pentru asemenea fapte survine doar în cazul falsificării probelor în cadrul procesului penal deja pornit, în timp ce acțiunea de falsificare/fabricare a datelor care pot servi doar ca motiv și temei pentru inițierea procesului penal, nu nimerește sub incidența componentei de infracțiune vizate (art. 310 alin. (2)

Cod penal). În asemenea cazuri, fapta comisă poate servi temei pentru calificarea acțiunilor săvârșite conform altor norme ale legii penale, subiectul respectiv de asemenea fiind abordat în prezentul studiu.

Conform prevederilor art. 93 Cod de procedură penală: „[p]robele sunt elemente de fapt dobândite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.

În calitate de probe în procesul penal se admit elemente de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace: declarațiile bănuितului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului; raportul de expertiză judiciară; corpurile delictelor; procesele verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești; documentele (inclusiv cele oficiale); înregistrările audio sau video, fotografiile; constatările tehnico-științifice și medico-legale; actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele; procesele verbale de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele și procesele verbale de consemnare a opiniei organului de control de stat al activității de întreprinzător, emisă conform prevederilor art. 276¹ dacă nu a fost expusă într-un proces-verbal de control; procesul verbal de control, întocmit în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător, un alt act de control/administrativ cu caracter decizional, întocmit de un organ de control în rezultatul unui control efectuat conform legislației speciale în vigoare.

Elementele de fapt pot fi folosite în procesul penal ca probe dacă ele au fost dobândite de către organele de control de stat, organul de urmărire penală, organul de constatare sau de altă parte în proces, cu respectarea prevederilor prezentului cod.

Datele de fapt obținute prin activitatea specială de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin. (2), în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți, autorizată de către instanța de judecată.

Datele de fapt obținute de către echipele comune internaționale de efectuare a urmăririi penale pot fi admise ca probe numai în cazul în care au fost administrate prin intermediul mijloacelor de probă prevăzute la alin. (2)” [24].

În acest sens, urmează de remarcat că dezbaterile teoretice privind probele și mijloacele probatorii constituie unul dintre cele mai complicate și contradictorii compartimente ale științei procesual-penale.

Reieșind din prevederile legislației civile și procesual-penale, inclusiv din abordările teoretice în domeniul probațiunii, probele pot fi desemnate în cel mai generalizat mod ca fiind datele despre fapte și evenimente, cu ajutorul cărora se stabilesc existența sau lipsa circumstanțelor care au importanță pentru cauza civilă ori penală, servind totodată ca izvor al unor asemenea informații. Cu alte cuvinte, probele constituie un cumul de conținut și forme ale datelor factice ce țin de sursele procesuale în care se reflectă obiectiv informația respectivă.

În pofida caracterului axiomatic al legăturii neîntrerupte dintre informația probatorie și izvorul probațiunii, în știința procesual-penală și practica aplicativă rămâne foarte discutabilă problema aprecierii juridico-penale în cazul falsificării sursei probatorii, care nu este însoțită de modificarea conținutului informației cu valoare probatorie.

La categoria celor mai răspândite cauze ale încălcărilor legate de admisibilitatea probelor se atribuie inclusiv atenția insuficientă față de sursa probatorie ca element ce constituie și formează aspectul procesual al informației cu caracter probatoriu.

În realitatea practică, problema aprecierii sursei probatorii în interacțiunea sa cu informația probatorie, este generată în special de cazurile când persoana care efectuează urmărirea penală falsifică procesul verbal al acțiunii procesuale prin contrafacerea semnăturilor din numele participanților reali sau inventați la acțiunea respectivă, însă fără a modifica conținutul informației reflectate în actul procedural.

Potrivit opiniei unora dintre teoreticieni, în asemenea cazuri falsificarea probelor lipsește. Fiind adeptul unei asemenea abordări, autorul Victor Borcov consideră că: „[o]rice încălcare a normelor de procedură penală de către instanța de judecată sau persoana care efectuează urmărirea penală în cadrul procesului penal condiționează inadmisibilitatea probelor administrate în acest mod, însă faptul respectiv nu înseamnă că orice încălcare, chiar și formală a normelor procesuale, este social periculoasă și constituie infracțiune” [155, p. 18]. În sensul unei astfel de viziuni, drept obiect al infracțiunii de falsificare a probelor se propune a fi recunoscută informația probatorie, adică informația despre fapte cu ajutorul căreia se stabilesc prezența sau lipsa circumstanțelor importante pentru cauzele civile sau penale, dar nu sursele probatorii.

Raportând ideea respectivă la practica judiciară realizată de către subiecții de aplicare a legislației penale în cazul Republicii Moldova, se menționează cauza penală *nr. 2017278002 (în judecată nr. 1-442/2017; nr. electronic 38-1-10682-06102017)*, în cadrul căreia ofițerul de urmărire penală S.N. a fost învinuit precum că la 26.11.2016, exercitând urmărirea penală în cauza penală nr. 2016270932 pornită conform elementelor componenței de infracțiune prevăzută de art. 349 alin. (1¹) Cod penal referitor la acțiunile lui M.I., în procesul audierii martorului E.I. și fiicei ultimei în calitate de martor minor, urmărind scopul de-a obține o altă situație procesuală

în cauza penală în partea ce vizează acțiunile polițiștilor în raport cu cele ale lui M.I., a denaturat intenționat conținutul declarațiilor oferite de către martorul E.I. și fiica minoră a acesteia, prin omiterea și neînscrierea în procesul verbal a informației furnizate de către ultimele privind acțiunile de maltratare/tortură fizică comise de către polițiști față de M.I.

Totodată, pentru a conforma acțiunile indicate de urmărire penală cerințelor legale stabilite de legislația procesual-penală, ofițerul de urmărire penală S.N. a indicat intenționat în mod eronat ora desfășurării acestora pe timp de zi, în timp ce de fapt acțiunile respective s-au efectuat în perioada de noapte. Concomitent, urmărind același scop de ajustare cerințelor legale a acțiunilor de urmărire penală efectuate, ofițerul de urmărire penală S.N. a introdus în procesul verbal de audiere a martorului minor datele de identitate ale pedagogului D.I. care de fapt, nu a fost prezentă fizic în timpul desfășurării acțiunii respective și s-a semnat ulterior.

Prin sentința Judecătoriei Orhei din 26.07.2019, inculpata S.N. a fost recunoscută vinovată de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (2) Cod penal, instanța concluzionând aferent deciziei respective că în pofida negării de către inculpată a faptelor incriminate, vinovăția acesteia a fost dovedită integral în cazul fiecăreia dintre acțiunile imputate ca modalitate de realizare a laturii obiective, respectiv, denaturarea declarațiilor oferite de către doi martori prin înscrierea selectivă a acestora și introducerea datelor eronate în procesele verbale ale acțiunilor indicate privind ora efectuării și prezența pedagogului [140].

Conform opiniei altor specialiști, componența de infracțiune se consideră consumată nu doar în cazul denaturării/modificării informației probatorii, dar și la falsificarea formelor externe de reflectare a acesteia, respectiv a surselor probatorii. Astfel, autorul Iurie Kuleșov consideră că falsificării pot fi supuse nu doar informațiile despre fapte și evenimente care s-au produs în trecut sau există la moment, dar și forma procesuală a probatoriului, invocând în acest sens argumentul potrivit căruia în afara aspectului și formei procesuale stabilite, nici o informație nu va avea valoare probatorie [175, p. 15].

Un exemplu în acest sens servește dosarul din Curtea de Apel Chișinău nr. 1a-1417/17 potrivit căruia, inculpata S.L. se învinuiește precum că exercitând funcția de ofițer de urmărire penală și deținând în contextul calității respective atribuții legale la efectuarea urmăririi penale, a audiat victima C.M. cu încălcarea prevederilor art. 260 alin. (4) și (5) Cod de procedură penală, în partea ce ține de obligativitatea confirmării corectitudinii declarațiilor consemnate prin semnarea fiecărei pagini a procesului verbal de către participantul la acțiune. În continuare, urmărind scopul ajustării procesului verbal indicat cerințelor legale, ofițerul de urmărire penală S.L. a contrafăcut semnăturile din numele victimei C.M. pe fiecare pagină din procesul verbal

prin metoda apăsării unei semnături autentice, inclusiv a înscris personal pe ultima filă a acestuia mențiunea „Procesul verbal este scris din cuvintele mele corect pentru ce și semnez”.

Ulterior, ofițerul de urmărire penală S.L. a pus procesul verbal falsificat în circumstanțele indicate, la baza raportului întocmit în cadrul procesului penal nr. 609 din 29.07.2016 privind propunerea de neîncepere a urmăririi penale în legătură cu lipsa faptului infracțiunii, pe care l-a înaintat în modul stabilit procurorului pentru examinare potrivit ordinii prevăzute de art. 274 Cod de procedură penală.

Prin sentința Judecătoriei Criuleni, inculpata S.L. a fost recunoscută vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (2) Cod penal, hotărârea respectivă fiind menținută ulterior și prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19.10.2017, care a statuat că instanța de fond corect a stabilit circumstanțele de drept și just a ajuns la concluzia că inculpata a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 310 alin. (2) Cod penal, aceste împrejurări fiind constatate din totalitatea probelor administrate în cadrul cauzei penale, care au fost corect apreciate din punct de vedere al pertinentei, concludentei, utilității și veridicității, iar în ansamblul lor din punct de vedere al coroborării reciproce [75].

Abordări la fel de contradictorii ale subiectului privind obiectul material al falsificării probelor o demonstrează și practicienii, opiniile cărora înregistrează o diversitate absolută la aprecierea juridico-penală în cazul faptei de falsificare a sursei probatorii (spre exemplu, procesul verbal de audiere a martorului într-o cauză penală), care nu este însoțit de modificarea informației probatorii.

Analizând aprecierile doctrinale menționate, remarcăm că interpretarea și perceperea în sens îngust a probelor ca fiind doar informația cu caracter probatoriu, exceptând în acest fel sursele probatorii, urmează a fi considerată drept neîntemeiată. Astfel, după cum menționasem anterior, conținutul obiectului nemijlocit al infracțiunii de falsificare a probelor include ordinea procesuală de administrare și prezentare a probelor, care indiscutabil se încalcă atât la falsificarea informației probatorii, cât și la falsificarea surselor acesteia. Concomitent, informația probatorie și sursele acesteia se află într-o relație permanentă de interconexiune, interacționând ca formă și conținut. Caracterizând această legătură, specialiștii în domeniul procesului penal remarcă, pe bună dreptate, că informația și datele despre circumstanțele infracțiunii păstrate în conștiința umană și pe obiectele lumii materiale pot fi utilizate ca probe în cadrul procedurii civile sau penale, însă cu condiția obligatorie de reflectare a acestora în modul și formele stabilite de lege. Prin urmare, se impune concluzia potrivit căreia falsificarea probelor are loc atât în cazul transformării/modificării intenționate a informației probatorii (*conținutul probelor*), cât și în cazul denaturării surselor acesteia (*formele de reflectare materială*).

Totodată, urmează de ținut cont de faptul că interpretarea în sens îngust a obiectului material în cazul infracțiunii de falsificare a probelor generează condiții și posibilități largi pentru manipularea situațională cu baza probatorie în procesul de administrare și prezentare a probelor. În asemenea situație, persoana care efectuează urmărirea penală, la apariția unui eventual interes, poate fără mari dificultăți distruge întregul cumul de probe ce urmează a fi administrate în cadrul procesului penal, pentru aceasta fiind suficientă falsificarea deschisă a surselor probatorii puse la baza învinuirii, fapt care în final va condiționa inadmisibilitatea acestora, cu toate consecințele corespunzătoare. În astfel de condiții, interpretând în sens îngust noțiunea de obiect material al falsificării probelor, acțiunile făptuitorului nu vor putea fi calificate potrivit art. 310 Cod penal din simplul motiv că falsificarea nu s-a extins asupra conținutului informației probatorii, cu toate că, prin esența sa, fapta generează nulitatea probelor în sens procesual.

Astfel, pornind de la conținutul obiectului nemijlocit al falsificării probelor, precum și de la raportul evident dintre informația probatorie și sursa acesteia care interacționează ca formă și conținut, drept obiect material al infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal, urmează de recunoscut atât informația despre fapte și evenimente cu ajutorul căreia se stabilesc prezența sau lipsa circumstanțelor ce au importanță în cauza civilă sau penală, cât și sursa acesteia. Prin urmare, falsificarea sursei probatorii presupune existența componentei de infracțiune prevăzută de art. 310 Cod penal, chiar și în cazul în care acțiunea nu a fost însoțită de denaturarea conținutului acesteia.

Aferent falsificării probelor în procesul penal, interpretarea în sens îngust a obiectului material al infracțiunii mai poate avea și o altă formă de manifestare. Potrivit opiniei unora dintre subiecții ce aplică normele de procedură penală, incriminarea infracțiunii prevăzute de alin. (2) art. 310 Cod penal este posibilă doar în cazul în care informația probatorie falsificată permite dovedirea circumstanțelor stipulate în art. 96 Cod de procedură penală. Cu alte cuvinte, subiecții respectivi consideră că informația sau datele care nu dispun de valoare probatorie, într-o anumită cauză penală, nu pot fi obiect al acțiunii de falsificare a probelor pasibilă de răspundere penală.

Abordarea respectivă generează un dezacord principal, în situația în care este inacceptabilă ideea potrivit căreia o asemenea informație nu permite dovedirea circumstanțelor prevăzute de art. 96 Cod de procedură penală. În acest sens, nu poate fi pusă la îndoială posibilitatea utilizării unei asemenea informații, consemnate corect în aspect procesual, de către bănuț, învinuit sau inculpat, ca o probă de apărare împotriva învinuirii înaintate. Din punct de vedere material, rezolvarea problemei privind existența elementelor componente de infracțiune în cazul falsificării probelor în genere nu poate fi condiționată de aprecierea importanței

probatorii a unor sau altor informații administrate în procesul civil sau penal de către participanți. După cum se menționează în unele surse ale literaturii juridico-penale: „[f]abricarea documentelor, care din anumite motive n-au fost acceptate de către instanță și examinate în calitate de probe, de asemenea presupune existență infracțiunii de falsificare a probelor, deoarece acțiunile persoanei care a prezentat probe falsificate nu depind și nu sunt condiționate de aprecierea judiciară a documentelor fictive prezentate autorității judecătorești” [160, p. 21].

Reieșind din aceasta, urmează de afirmat că obiectul material al faptei penale de falsificare a probelor îl constituie orice informație și sursa acesteia materializată procesual, indiferent de importanța probatorie aferentă unei cauze în parte.

Analiza semnalmentelor obiectului faptei de falsificare a probelor impune remarca privind necesitatea extinderii cercului de probe și mijloace probatorii ce urmează a fi calificate drept obiect al infracțiunii de referință. Astfel, considerăm necesar de a recunoaște drept obiect al infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal inclusiv probele utilizate în procesul contravențional și în procesul administrativ, întrucât sistemul de drept național urmează să beneficieze în mod egal pe toate domeniile și la toate nivelurile de protecție juridico-penală.

În acest sens, urmează de menționat prevederile art. 425 din capitolul IV din Codul contravențional, unde sunt stipulate noțiunea de probe și mijloacele probatorii în domeniul respectiv, potrivit cărora: „[p]robele sunt elemente de fapt, dobândite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței contravenției, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției și la cunoașterea altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei. În calitate de probe se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace: procesul verbal cu privire la contravenție, procesul verbal de ridicare a obiectelor și documentelor, procesul verbal de percheziție, procesul verbal privind cercetarea la fața locului, procesele verbale privind alte acțiuni procesuale efectuate în conformitate cu prezentul cod, explicațiile persoanei în a cărei privință a fost pornit proces contravențional, declarațiile victimei, ale martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, corpurile delictive, obiectele și documentele ridicate, constatările tehnico-științifice și medico-legale, raportul de expertiză” [26].

Conform prevederilor art. 87 Cod administrativ: „[a]utoritatea publică se conduce de probele pe care le consideră necesare, conform dreptului discreționar, pentru investigarea stării de fapt. În special ea poate:

- a) să solicite informații de tot felul;
- b) să audieze participanți, martori și experți/specialiști sau să solicite declarații scrise din partea acestora;

c) să solicite acte și dosare;

d) prin sesizarea directă a lucrurilor, să își creeze propria impresie despre un caz sau despre situația de la fața locului (cercetarea probei la fața locului), iar audierea participanților, a martorilor sau a experților/specialiștilor, precum și cercetarea probelor la fața locului se consemnează într-un proces-verbal” [28].

În contextul normelor legale prenotate și stipulate în Codul contravențional și Codul administrativ, se constată cu certitudine faptul că în ambele cazuri, similar procesului civil și celui penal, semnificația și importanța probelor, prin esența lor este aceeași, însă norma art. 310 Cod penal în redacția actuală nu permite de a califica falsificarea probelor în domeniile respective chiar și în situația în care, potrivit art. 10 Cod contravențional: „[c]onstituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională” [26].

Un exemplu semnificativ în acest sens servește cazul examinat în cadrul cauzei penale nr. 2020550027, pornită referitor la acțiunile lui „K”. Potrivit circumstanțelor cazului, „K” a fost implicat în accident rutier cu automobilul pe care-l conducea în lipsa poliței de asigurare obligatorie de răspundere civilă, din care motiv nu a fost solicitată Poliția la fața locului pentru fixarea și documentarea cazului. Fiind vinovat de comiterea accidentului și urmărind scopul de a obține restituirea prejudiciului cauzat din partea companiei de asigurări în favoarea victimei „B”, prin înțelegere prealabilă cu ultimul și în comun cu polițistul „C”, au înscenat ulterior accidentul deja după perfectarea poliței de asigurare obligatorie de răspundere civilă, prin reconstituirea situației accidentare într-un alt loc și respectiv în altă zi, urmată de documentarea și înregistrarea cazului de către polițistul „C” care, a întocmit materialele procesului contravențional referitor la fapta contravențională cu denaturarea evidentă și intenționată a circumstanțelor acesteia [70].

Din exemplul menționat se denotă cu certitudine săvârșirea intenționată de către subiecții indicați a unei fapte evidente de falsificare a probelor în cadrul procesului contravențional referitor la circumstanțele accidentului de referință, însă realitatea normativă existentă la moment nu permite încadrarea acțiunilor acestora sub incidența art. 310 Cod penal. Din aceste considerente, organul de urmărire penală a fost nevoit să plaseze acțiunile figuranților indicați în cauza respectivă doar sub incidența art. 238 Cod penal (*Dobândirea creditului, împrumutului sau despăgubirii/indemnizației de asigurare prin înșelăciune*), conform elementului calificativ de prezentare a unor informații false în scopul obținerii unei despăgubiri de asigurare.

În legătură cu aceasta, se impune mențiunea că, prin gradul de pericol social pe care-l prezintă, fapta de falsificare a probelor în cadrul procesului contravențional nu cedează cu nimic aceleiași acțiuni săvârșite în procesul civil sau penal, iar în unele cazuri răspunderea contravențională se realizează prin aplicarea sancțiunilor care semnificativ limitează drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor fizice sau juridice (de exemplu: „privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, privarea de dreptul de a deține anumite funcții, privarea de dreptul special, munca neremunerată în folosul comunității, arestul contravențional” [26]). Totodată, este evident faptul că procedura contravențională în partea ce ține de administrarea și aprecierea probelor, în mare parte, a fost concepută din start și pusă în aplicare prin similitudine procedeele procesuale caracteristice procesului penal. Din acest motiv, conținutul de sens al unor asemenea categorii de probe și mijloace de probațiune în cazul procesului contravențional nu se caracterizează printr-un specific aparte.

O altă situație incertă se atestă în cazul măsurilor speciale de investigații care nimeresc sub incidența Legii nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații, în art. 18 al căreia este stipulată lista și condițiile efectuării acestora pentru realizarea sarcinilor prevăzute de Legea prenotată.

Astfel, conform prevederilor art. 18 alin. (3) și (3¹) al Legii nr. 59/2012: „[m]ăsurile prevăzute la alin. (1) pct. 1), precum și cele prevăzute la alin. (1) pct. 2) lit. c), e), și f) se efectuează numai în cadrul unui proces penal, conform Codului de procedură penală al Republicii Moldova. Celelalte măsuri prevăzute la alin. (1) pct. 2) (*identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; investigația sub acoperire; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; cercetarea obiectelor și documentelor; achiziția de control*) se efectuează atât în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia. Măsurile prevăzute la alin.(1) pct.3) (*chestionarea; culegerea informației despre persoane și fapte; identificarea persoanei*) se efectuează în afara procesului penal. Măsurile prevăzute la alin. (1) pct. 1) lit. c), g) și h) (*interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor; documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistem de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice*), precum și cele prevăzute la alin. (1) pct. 2) (*identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; controlul transiterii banilor sau a altor valori materiale extorcate; investigația sub acoperire; supravegherea transfrontalieră; livrarea controlată; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; cercetarea obiectelor și*

documentelor; achiziția de control) pot fi efectuate în afara unui proces penal, în cadrul testului de integritate profesională, cu autorizarea judecătorului, în condițiile Legii nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale” [93].

În sensul reglementărilor indicate, se atestă o lacună semnificativă în cazul normelor art. 310 Cod penal, sub incidența cărora nu nimeresc și respectiv nu pot fi calificate faptele de falsificare a rezultatelor măsurilor speciale de investigații realizate în afara procesului penal conform stipulărilor prenotate; or, circumstanțele constatate în urma efectuării acestora, inclusiv în cadrul testării integrității profesionale în condițiile Legii nr. 325/2013 privind evaluarea integrității instituționale, la fel constituie probe care dovedesc anumite elemente de fapt, obținute printr-o imixtiune asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei și produc efecte juridice [92].

Din acest motiv, considerăm că domeniul respectiv pe segmentul ce vizează măsurile speciale de investigații efectuate în afara procesului penal, la fel necesită protecție juridico-penală ca și măsurile similare realizate în cadrul procesului penal și care constituie probe în sensul art. 93 Cod de procedură penală.

Excluderea acțiunilor respective de sub incidența procesului penal le plasează într-un anumit spațiu normativ mai defavorabil comparativ cu restul măsurilor speciale de investigații, ce se realizează doar în cadrul urmăririi penale și respectiv nimeresc sub protecția normei prevăzute de alin. (2) art. 310 Cod penal al RM, care, însă, nu produce incidență inclusiv în cazul acțiunilor extraprocesuale. Din considerentele expuse, o eventuală încercare de reglementare legală a situației respective ar genera incertitudini și dubii privind plasarea normativă a acțiunilor vizate în structura normei penale. În acest sens se propune a considera problematica respectivă ca fiind deschisă pentru polemică la discreția comunității științifice și practicienilor din domeniu.

Ținând cont de cele menționate, se propune extinderea obiectului infracțiunii de falsificare a probelor, prevăzută în art. 310 Cod penal, prin introducerea unor norme suplimentare privind răspunderea penală pentru falsificarea probelor în cadrul procesului contravențional și procesului administrativ, inclusiv a rezultatelor măsurilor speciale de investigații efectuate în cadrul procesului penal, fapt care va permite asigurarea unei protecții juridico-penale multilaterale a intereselor justiției.

Latura obiectivă a infracțiunii

Soluționarea succesivă a sarcinilor, în partea ce ține de studierea și analiza juridico-penală a faptei de falsificare a probelor, necesită și abordarea elementelor laturii obiective a infracțiunii respective. Anume aceste semne, de regulă, servesc în calitate de indiciu extern al

infracțiunii deja săvârșite și de cele mai multe ori sunt incluse de către legiuitor în textul normelor penale.

Consecvent cu aceasta, autorul Anatolie Doga în una din lucrările sale a menționat că: „[l]atura exterioară a actului infracțional este un element obligatoriu pentru orice infracțiune, condiționând răspunderea penală a unei persoane de exteriorizarea rezoluției delictuoase printr-o acțiune sau inacțiune ce comportă o schimbare în lumea obiectivă, fiind exclusă sancționarea gândurilor acelei persoane. Importanța unei examinări detaliate și multilaterale a semnelor laturii obiective a infracțiunii este dictată de mai multe împrejurări. În primul rând, anume de la constatarea laturii obiective începe determinarea faptului existenței sau inexistenței infracțiunii. De asemenea, experiența pozitivă formată în domeniul interpretării legii penale ne demonstrează că, în procesul calificării infracțiunilor, cele mai multe dificultăți apar în legătură cu elucidarea semnelor laturii obiective a faptei criminale. În al doilea rând, importanța relevării acestui element al componenței de infracțiune derivă și din faptul că, în dispozițiile din Partea specială a CP al RM, legiuitorul acordă prioritate determinării conținutului laturii exterioare a infracțiunii. De tehnică legislativă, acest lucru este unul inerent și indispensabil, întrucât particularitățile fiecărei componențe de infracțiune rezultă din semnele ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii” [65, p. 11].

Autorii autohtoni, și anume Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu și Mariana Grama, consideră că: „[l]atura obiectivă reprezintă unul din cele patru elemente ale componenței infracțiunii și constă în totalitatea condițiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru existența infracțiunii” [10, p. 156].

Alți cercetători moldoveni în persoana lui Stanislav Copețchi și Igor Hadîrca susțin poziția că: „...[e]rorile frecvente de calificare potrivit semnelor laturii obiective sunt dictate de numărul mare de semne ale respectivului element, comparativ cu semnele altor elemente ale componenței de infracțiune. Cu atât mai mult că, din cele patru elemente ale componenței de infracțiune, dispoziția normei de incriminare cuprinde în mare parte semnele care descriu conduita ilicită a persoanei, adică semnele laturii obiective. Nu există normă în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova în care să lipsească descrierea comportamentului activ sau pasiv al persoanei, interzis de legea penală. Tocmai de aceea e și firesc ca un număr mare al erorilor de calificare să aibă drept temei stabilirea incorectă a semnelor laturii obiective” [20, p. 123].

În contextul aceluiași subiect, axându-ne pe opinia autorul rus Vladimir Kudreavțev, relatăm că: „...latura obiectivă a infracțiunii este elementul care, de regulă, este cel mai integral reflectat în dispoziția articolului din Codul penal, considerent din care s-ar părea că delimitarea

infracțiunilor după semnele laturii obiective a componenței infracțiunii este unul mai puțin complicat, însă, de fapt, erori în aplicarea legii penale aici sunt mai multe. În continuare, același autor încearcă să argumenteze care ar fi cauza acestui fenomen, explicând că semnele laturii obiective formează cu mult mai multe combinații decât semnele altor elemente ale componenței de infracțiune, acestea fiind diverse, având un caracter alternativ sau estimativ” [174, p. 160].

Analiza prevederilor legale în vigoare ne permite de a releva unele particularități ale laturii obiective în cazul infracțiunii de falsificare a probelor. În primul rând acestea sunt condiționate de modul în care se expune dispoziția normei penale analizate. Astfel, dispozițiile alin. (1) și (2) din art. 310 Cod penal descriu doar fapta social-periculoasă și nu dau importanță eventualelor consecințe ale falsificării bazei probatorii, ceea ce ne permite de a recunoaște componența infracțiunilor respective ca fiind una formală, care nu necesită obligativitatea survenirii urmărilor.

Latura obiectivă a faptelor prevăzute de alin. (1) și (2) ale art. 310 se manifestă prin falsificarea obiectelor infracțiunilor respective, adică falsificarea probelor în cadrul procesului civil - alin. (1), și în cadrul procesului penal - alin. (2). În pofida diferenței dintre obiectele atentatelor criminale într-un caz sau altul, influența infracțională asupra acestora are un caracter unic, orientat la falsificare, fapt care ne permite să concluzionăm despre coincidența deplină a elementelor laturii obiective în cazul ambelor componente de infracțiune.

La descrierea acțiunii infracționale, legiuitorul a folosit terminologia provenită din limba latină (*falsus – fals, facio – a face*), care de mai mult timp a devenit aplicabilă și obișnuită pentru lexicul juridico-penal. În dicționare, sensul acestui termen de regulă se desfășoară prin sinonimele – contrafacere, comitere de fals, denaturare [74].

Astfel, esența faptelor infracționale prevăzute de art. 310 constă în crearea unor probe denaturate și contrafăcute în cadrul procesului civil și penal, care presupune anumite acțiuni manipulatorii cu materialele purtătoare de informație probatorie (corpuri delictive, procese verbale, rapoarte de expertiză sau acte de constatare tehnico-științifică, alte documente procesuale cu caracter probatoriu etc.).

Una dintre componentele importante ale formei de manifestare a acțiunii infracționale (ca element de bază al laturii obiective) este modul/metoda de comitere a acesteia. Metoda este o caracteristică semnificativă a acțiunii, prin care se individualizează fapta, atribuindu-se anumite trăsături în parte. Printre elementele facultative ale componenței de infracțiune, metoda comiterii acțiunii are o importanță juridico-penală deosebită, însă în normele art. 310 Cod penal legiuitorul nu specifică în parte modul/procedeul/metoda de falsificare a probelor, fapt din care rezultă că acestea pot fi cele mai diverse (contrafacerea fizică sau intelectuală a documentelor procesuale,

deteriorarea, modificarea structurii corpurilor delictive etc.) și nu influențează calificarea faptei infracționale. În același timp, conform prevederilor art. 96 alin. (1) pct. 1) Cod de procedură penală: „[În cadrul urmăririi penale și judecării cauzei penale trebuie să se dovedească: faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii...” [24]. Această condiție este una imperativă pentru procesul probatoriu, indiferent de caracterul facultativ sau obligatoriu al elementelor componente de infracțiune. Cerința procesuală respectivă este una logică, deoarece constatarea metodei de comitere a infracțiunii asigură concretizarea și materializarea acțiunii socialmente periculoase, fapt din care rezultă că nestabilirea metodei de falsificare a probelor ca element obligatoriu al laturii obiective, chiar și în condiția existenței celorlalte laturi ale componente de infracțiune, face imposibilă tragerea persoanei la răspundere penală.

Cu toate că falsificarea, în sensul direct al noțiunii respective aferentă infracțiunii examinate, presupune crearea de probe false sau denaturarea celor existente, considerăm că interpretarea noțiunii respective urmează să fie una mai extinsă, astfel încât să includă acțiunile de înlocuire, distrugere, deteriorare, tănuire sau sustragere a probelor, întrucât aceste situații nu nimeresc în măsură deplină sub incidența noțiunii de „falsificare” și drept consecință generează incertitudini semnificative la calificarea juridică și încadrarea normativă a faptei ilicite.

Un exemplu în acest sens poate servi *fapta infracțională cercetată de Oficiul principal al Procuraturii mun. Chișinău în cadrul cauzei penale nr. 2018898022, pornită aferent acțiunilor unor persoane neidentificate, presupuse a fi angajate ale Poliției în una dintre subdiviziunile polițienești din mun. Chișinău, care, în circumstanțe nestabilite, după efectuarea constatării tehnico-științifice, au înlocuit substanța narcotică, anexată la materialele cauzei penale privind circuitul ilegal de droguri, cu o altă substanță neatribuită la această categorie, faptul respectiv fiind constatat ulterior, abia după dispunerea expertizei chimice* [69].

Din circumstanțele menționate se denotă cu certitudine săvârșirea intenționată de către subiecții indicați nu doar a infracțiunii *Circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora în scop de înstrăinare* (art. 217¹ alin. (4) lit. b)), dar și a unei fapte evident ilicite de manipulare cu probele existente, însă realitatea normativă existentă la moment nu permite încadrarea acțiunilor acestora sub incidența art. 310 Cod penal, din lipsa unui asemenea element calificativ al laturii obiective ca înlocuirea probelor.

Cu toate acestea, argumentele invocate nu oferă temeiuri pentru interpretarea extinsă a noțiunii de falsificare a probelor și metodelor de comitere a acestora, în situația în care norma legală presupune expres înțelegerea acțiunii în cauză anume în sensul stabilit de legiuitor.

Astfel, după cum indică autorul Alexei Ignatov: „[Într-un stat democratic și de drept, este inadmisibilă interpretarea restrânsă sau extinsă a legii, întrucât aceasta generează subiectivism la

aprecierea normei legale, iar în fapt, la corectarea acesteia fără aplicarea procedurilor legislative corespunzătoare. Interpretarea legii urmează să corespundă întocmai textului, sensului inclus și să nu admită restrângerea sau extinderea acțiunii normei interpretate” [169, p. 33].

Diversitatea și diferențele atât de accentuate la aprecierea juridico-penală a metodelor de influență asupra bazei probatorii impun concluzia privind necesitatea extinderii laturii obiective a infracțiunii prevăzute de art. 310. Ținând cont de multitudinea modalităților de a genera impact negativ asupra probelor, considerăm că dispozițiile alin. (1) și (2) din art. 310 urmează a fi completate cu prevederi suplimentare privind eventuale acțiuni social-periculoase aferente probelor, alternative falsificării acestora, cum ar fi spre exemplu distrugerea, deteriorarea, înlocuirea, sustragerea sau tăinuirea probelor.

Un argument în favoarea opiniei respective ar fi faptul că metodele indicate de influență asupra bazei probatorii, în multe cazuri ar putea cumula în sine mai multe acțiuni dintre cele enumerate, completându-se reciproc.

Astfel, contextual noutății științifice specificate anterior, se propune de fapt implementarea noțiunii normative de *falsificare a probelor*, unificând fapta respectivă prin înglobarea sub incidența acesteia a tuturor modalităților indicate de alterare ilicită a probelor într-un proces penal, civil, contravențional sau administrativ. Considerăm oportună și binevenită o asemenea abordare în condiția în care, după cum am menționat deja, normele art. 310 Cod penal în redacția actuală nu presupun asemenea modalități de influență asupra probelor, fapt care generează imposibilitatea de plasarea a acțiunilor respective sub incidența acestora, iar desemnarea și identificarea legală a noțiunii propriu-zise de falsificare a probelor, în legea penală lipsește. În acest sens, considerăm construcția normativă propusă ca fiind capabilă de-a face față și a corespunde oricăror situații de atentare ilegală la integritatea probelor administrate în cadrul proceselor indicate.

Totodată, în sensul interpretativ al modalităților propuse de realizare a laturii obiective, se va înțelege corespunzător acestora, după cum urmează:

denaturarea sensului (falsificarea intelectuală) – acțiunea de formulare sau reformulare prin consemnarea scrisă a unei informații verbale, parvenită de la participanții audiați în cadrul unui proces penal, civil, contravențional sau administrativ, de către persoana împuternicită să administreze și să fixeze asemenea date în calitate de elemente de fapt care servesc ca probe. Prin aceeași modalitate, pot fi consemnate procesual inclusiv datele de fapt obținute în urma măsurilor speciale de investigații de către persoana împuternicită să efectueze asemenea activități care, concomitent cu acțiunile respective sau, după caz, la finalizarea acestora, fixează rezultatele obținute prin întocmirea rapoartelor și proceselor verbale corespunzătoare, anexate ulterior în

calitate de probe la materialele cauzei penale. Denaturarea sensului probei administrate, în cadrul procedurilor de referință, presupune prin sine o astfel de consemnare a datelor de fapt fixate în scris pe suportul material (spre exemplu, în procesul verbal al acțiunii procesuale desfășurate) sau, după caz, în formă audio-video pe un purtător magnetic (disc sau bandă magnetică etc.), încât acestea își păstrează aparent formele după structură, însă, audiate sau citite ulterior de către terțe persoane, acestea sunt percepute cu un alt înțeles al cuvintelor, expresiilor, formelor sau construcțiilor semantice, un alt conținut logic sau un alt sens lexical, gramatical ori literal, exclud înțelesul exact, neinterpretat, al unui cuvânt sau al unei expresii, fiind posibilă inclusiv și o interpretare multiplă a înțelesurilor și sensurilor puse la baza acestora. O altă variantă alternativă de realizare a modalității respective de falsificare a probelor ar fi omisiunea intenționată și refuzul de a consemna în procesul verbal al acțiunii procesuale a anumitor circumstanțe importante și relevante pentru cazul examinat. Un element caracteristic, specific doar variantei respective de realizare a laturii obiective în cazul infracțiunii de falsificare a probelor prin modalitatea de referință, ar fi timpul săvârșirii faptei indicate, aceasta fiind posibilă de realizat exclusiv în timpul efectuării acțiunii procesuale de audiere a participantului, indiferent de domeniul procedural (este posibilă atât în procesul penal sau civil, cât și la desfășurarea acțiunilor respective în cadrul procesului contravențional sau administrativ).

În esența cazului, un exemplu servește *speța judiciară menționată deja, unde în cadrul cauzei penale nr. 2017278002 (în judecată nr. 1-442/2017; nr. electronic 38-1-10682-06102017), ofițerul de urmărire penală N.S. a fost învinuită precum că la 26.11.2016, exercitând urmărirea penală în cauza penală nr. 2016270932, în procesul audierii martorului E.I. și fiicei ultimei în calitate de martor minor, a denaturat intenționat conținutul declarațiilor oferite de către acestea prin omiterea și neînscrierea în procesul verbal a informației furnizate de către ultimele privind acțiunile de maltratare/tortură fizică comise de către polițiști față de M.I.* [140].

Din situația respectivă rezultă evident posibilitatea comiterii infracțiunii de falsificare a probelor inclusiv prin inacțiune; or, subiectul vizat în speța de referință intenționat a omis necesitatea fixării integrale a declarațiilor oferite de către participanții la acțiunea procesuală și nici n-a întreprins vreo acțiune în vederea consemnării acestora, deși era obligată s-o facă potrivit cerințelor legale. Totodată, prin inacțiunile sale admise în circumstanțele stipulate în speța vizată, neconsemnând în volum deplin declarațiile verbale oferite de către participanții la acțiune, subiectul în persoana ofițerului de urmărire penală N.S. a denaturat de fapt tabloul probatoriu general al infracțiunii cercetate.

Modificarea conținutului sau structurii inițiale – presupune acțiuni manipulatorii active, orientate la introducerea anumitor schimbări în forma de expunere inițială a entității probatorii,

indiferent de caracterul acesteia (declarații scrise, înregistrări audio, conținutul proceselor verbale de consemnare a circumstanțelor etc.) sau, după caz, la introducerea unor asemenea schimbări inclusiv în configurația fizică a suportului material pe care sunt fixate probele indicate (blanchetele proceselor verbale, documentelor oficiale, purtători magnetici de informație înregistrată în regim audio-video) sau a obiectului care el însuși constituie un corp delict ca mijloc de probă. În legătură cu asemenea acțiuni, se impune delimitarea noțiunilor utilizate de „conținut” și „structură”. Astfel, prima entitate (conținutul) include totalul elementelor de fapt constatate aferent unei cauze (penale, civile, contravenționale sau administrative) și consemnate în formă scrisă, acestea fiind de regulă textele tipărite sau manuscrise din procesele verbale ale acțiunilor procesuale, indiferent de calitatea participantului de la care au fost recepționate declarațiile verbale, inclusiv procesele verbale sau rapoartele privind consemnarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații. În același timp, a doua entitate vizată (structura) presupune cumulumul caracteristicilor fizice și particularităților de formă, dimensiune sau cantitate, numărul componentelor și interacțiunea reciprocă a acestora, specifice unor obiecte din lumea materială, prezente fizic la dosarele corespunzătoare în cauzele civile, penale, contravenționale sau administrative, acestea fiind de regulă corpurile delictive ca mijloace materiale de probă, documentele anexate în calitate de probe, inclusiv blanchetele propriu-zise ale actelor procesuale sau alți purtători tehnici de informație cu caracter probatoriu. Contextual modalității respective de realizare a laturii obiective, se punctează necesitatea obligatorie de survenire a schimbărilor de referință în conținutul probei scrise sau, după caz, în structura corpului delict ca mijloc material de probă ori a purtătorului material de informație probatorie, astfel încât, ca rezultat al exercitării influențelor respective, mijlocul de probă își pierde parțial calitățile și particularitățile cu valoare probatorie pe care le-a deținut inițial sau, după caz, le atribuie o nouă dimensiune pe fonul tabloului probatoriu general într-un proces civil, penal, contravențional sau administrativ.

Un exemplu în acest sens servește *cauza penală cu învinuirea lui M.A. în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (2) Cod penal (nr. de judecată 1-59/2016; 12032016)*, în cadrul căreia ultimul a fost acuzat precum că el, deținând funcția de ofițer de investigații în cadrul Centrului Național Anticorupție și fiind desemnat cu atribuții de ofițer de urmărire penală prin ordonanța procurorului în cauza penală nr. 2014970626, a urmărit scopul falsificării probelor în procesul penal indicat. Folosindu-se intenționat de situația de serviciu, a întocmit procesul verbal de examinare a înregistrării audio fixată pe un disc magnetic, conținutul căruia, potrivit raportului de expertiză, a fost supus modificării prin aplicarea unui filtru antialiasing și copiat pe un alt purtător cu aplicarea computerului sau altui utilaj, ca rezultat al cărui fapt au fost modificate caracteristicile și particularitățile vocii persoanelor

participante la dialog (timbrul vocii, tăria, particularitățile specifice de pronunțare a cuvintelor). În asemenea condiții, potrivit aceluiași raport de expertiză, înregistrarea audio în litigiu nu este valabilă pentru efectuarea unui examen comparativ în vederea identificării persoanei după fonograma vorbită [139].

Astfel, din analiza circumstanțelor de caz aferente speței vizate, rezultă inclusiv posibilitatea de falsificare a probelor cu utilizarea unor mijloace tehnice în acest scop, ca instrumente de comitere a infracțiunii, procedeul respectiv fiind valabil și pentru alte modalități de realizare a laturii obiective. La aceeași metodă de falsificare a probelor urmează de atribuit și acțiunile active ale subiectului realizate prin ștergerea, adăugarea sau înlocuirea textului în conținutul unui proces-verbal al acțiunii procesuale, eventual extragerea și înlocuirea unei file din acesta, executată după caz inclusiv cu utilizarea mijloacelor tehnice ca instrument de săvârșire a infracțiunii care de fapt, în esență, reprezintă aceeași modificare a conținutului.

Un element aparte de realizare a modalității respective îl constituie falsificarea semnăturilor aplicate manual de către participanți în procesele verbale ale acțiunilor procesuale în cazul procesului penal sau, după caz, pe documentele prezentate în procesul civil, prin care se consemnează anumite elemente de fapt calificate drept probe. În acest sens, se va menționa caracterul multiplu al mecanismelor de falsificare a semnăturilor aplicate pe actele procesuale sau documentele prezentate ca probe, ce ar putea fi executate atât prin contrafacerea simplă, cât și plastografie, copiere, scanare, fotografiere cu fixarea ulterioară pe purtător etc. În partea ce ține de lista enumerată a mecanismelor de falsificare a semnăturii, se va reține că aceasta nu poate fi una exhaustivă în situația în care modalitățile respective pot varia în limitele unui spectru foarte larg de acțiuni, condiționat de mai mulți factori, începând cu cunoștințele teoretice sau deprinderile practice ale subiectului, inclusiv ingeniozitatea acestuia, până la nivelul de evoluție tehnico-științifică a mijloacelor tehnice utilizate în calitate de instrumente.

Astfel, contrafacerea semnăturii manuale reprezintă în fapt acțiunea activă a subiectului, manifestată prin reproducerea frauduloasă a unei semnături autentice cu imitarea elementelor grafice ale acesteia, în scopul redării unui grad maxim posibil de asemănare cu originalul.

La rândul său, plastografia reprezintă un alt mecanism de falsificare a semnăturilor manuale, prin copierea în fapt a elementelor grafice ale acesteia, utilizându-se în acest scop iluminarea purtătorului pe care-i amplasată versiunea autentică a semnăturii, de regulă pe fonul sticlei la lumina zilei sau a unei alte surse de iluminare artificială.

Copierea, scanarea sau fotografierea, cu fixarea ulterioară pe purtător a semnăturii manuale, reprezintă mecanisme care implică de regulă o diversitate largă de mijloace și

dispozitive tehnice ca instrument de realizare a acțiunii respective și necesită anumite cunoștințe teoretice sau deprinderi practice din partea subiectului.

În contextul celor menționate aferent falsificării semnăturii manuale ca unul dintre elementele modalității de modificare a conținutului sau structurii probei, imperativ se impune punctarea importanței acesteia, în situația în care orice act procesual prin care se consemnează elementele de fapt administrate ca probe într-un proces penal, civil, contravențional sau administrativ, urmează a fi confirmat ca conținut și autenticitatea acestuia prin aplicarea semnăturii de către toți participanții la acțiunea aferent căreia a fost perfectat documentul respectiv și, doar în condiția în care corespunde cerințelor legale stipulate (spre exemplu art. 260 Cod de procedură penală), acesta urmează a fi recunoscut, admis și utilizat în calitate de probe. În asemenea condiții, nerespectarea cerințelor legale stabilite pentru structura, conținutul și confirmarea autenticității actelor procesuale, diminuează importanța probatorie a acțiunii sau, după caz, chiar condiționează nulitatea acestora în proces.

În legătură cu semnăturile executate manual de către participanții în proces și mecanismele falsificării acestora, la fel de important se impune și mențiunea privind lipsa unor reglementări legale distincte a institutului semnăturii în legislația națională, inclusiv în cadrul procesului civil, penal, contravențional și administrativ unde, procedura respectivă de confirmare a autenticității probelor prin aplicarea semnăturii, indiferent de forma consemnării acestora, poartă un caracter foarte relativ. O asemenea situație, pe lângă lipsa unor reglementări certe în acest sens, se datorează și caracterului extrem de instabil al metodei respective de confirmare a autenticității probelor, în condiția în care orice semnătură poate fi denaturată, modificată totalmente sau parțial chiar de către autorul acesteia în calitatea sa de participant la proces, cu invocarea ulterioară de către el însuși a faptului falsificării posibile la orice etapă a procesului, urmată de pretinderea nulității probei administrate. În asemenea condiții, considerăm problematica respectivă ca fiind potențialul obiect al unui studiu separat, dedicat în parte institutului semnăturii personale (manuale) în cadrul procesului civil, penal, contravențional sau administrativ.

Sustragerea probelor – urmează a fi interpretată și înțeleasă ca acțiuni active ale subiectului infracțiunii, realizate alternativ prin una dintre modalitățile stipulate în sensul dispozițiilor prevăzute de normele alin. (1) ale art. 186 - 190 Cod penal, adică pe ascuns, deschis, prin atac însoțit de aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei ori cu amenințarea unei asemenea violențe, inclusiv prin șantaj și escrocherie. La interpretarea acțiunii respective, se menționează necesitatea unei delimitări obligatorii a elementelor infracțiunilor indicate de componența falsificării probelor; or, faptele respective sunt radical diferite după

obiectul atentatului și scopul urmărit. Astfel, în sensul reglementărilor stipulate în normele alin. (1) din art. 186 - 190 Cod penal, urmează de înțeles și apreciat doar metodele de sustragere a probelor ca modalitate de săvârșire a infracțiunii de falsificare a probelor potrivit noului format al componenței respective propus în contextul inițiativei *de lege ferenda* și, totodată, de exclus o eventuală confundare a acesteia cu infracțiunile propriu-zise de furt, jaf, tâlhărie, șantaj sau escrocherie, obiectul atentării cărora sunt bunurile persoanei ca valoare materială, iar scopul diferă de cel al infracțiunii de falsificare a probelor. Totodată, în contextul interpretărilor menționate, nu se exclude nici situația sustragerii corpurilor delictate recunoscute ca probe în cadrul procesului penal, civil sau contravențional, însă percepute de către subiect în exclusivitate ca obiecte de valoare materială. În asemenea cazuri, obligatoriu se impune necesitatea stabilirii scopului urmărit de către autorul faptei, iar în cazul confirmării acestuia ca fiind orientat exclusiv spre sustragerea corpului delict ca valoare materială și nu ca probă, acțiunile respective urmează a fi încadrate potrivit normei penale sau, după caz, contravenționale, care prevede infracțiunea/contravenția contra patrimoniului.

Tăinuirea – urmează a fi interpretată ca acțiunile sau inacțiunile subiectului infracțiunii, care deține deja o probă sau mai multe, anterior administrate corespunzător într-o cauză penală, civilă, contravențională sau administrativă, manifestate prin înlăturarea acesteia de la materialele dosarului respectiv sau, după caz, omiterea intenționată a obligației de a o atașa la materialele aferente cazului examinat. În același timp, considerăm că tăinuirea probelor ar putea fi realizată inclusiv prin inacțiunea subiectului infracțiunii respective care, cunoscând cu certitudine locul aflării acestora sau persoana care deține informații importante cu caracter probatoriu relevante cazului examinat, intenționat manifestă pasivitate și nu întreprinde acțiuni orientate la consemnarea procesuală și administrarea corespunzătoare a probelor respective în cauza examinată.

Înlocuirea – se va înțelege ca fiind acțiunile active ale subiectului infracțiunii care deține deja o probă sau mai multe, anterior administrate corespunzător într-o cauză penală, civilă, contravențională sau administrativă, manifestate prin extragerea acesteia din dosarul cauzei și plasarea în locul ei a unor alte probe necorespunzătoare realității sau, după caz, care doar parțial reflectă adevărul obiectiv. În acest fel, de fapt, suntem în prezența unei schimbări cu locul a probelor de referință, scopul final urmărit de subiect fiind același.

Deteriorarea sau distrugerea – presupune acțiuni manipulatorii intenționate și active de influență fizică asupra probei, indiferent de caracterul acesteia, prin care se neutralizează și se extermină, parțial sau total, acele calități și particularități de conținut sau structură care-i atribuie acesteia valoarea probatorie într-o cauză civilă, penală, contravențională ori administrativă. În

acest sens, se va impune specificarea delimitativă a acestor două entități calificative. Astfel, în cazul deteriorării se presupune uzarea/stricarea și neutralizarea doar parțială a acelor caracteristici specifice elementului probatoriu, în timp ce prin distrugere se va înțelege exterminarea și eliminarea completă, posibil chiar și însoțită de dispariția fizică a probei. În legătură cu aceasta, se va menționa caracterul alternativ al acțiunilor respective, fiind suficient doar unul dintre aceste două elemente calificative pentru a considera fapta infracțională de falsificare a probelor consumată. O situație și cerințe de calificare similare sustragerii probelor, se atestă inclusiv în cazul acțiunilor de deteriorare sau distrugere a probelor ca modalitate de realizare a laturii obiective în cazul noului format propus al infracțiunii de falsificare a probelor. În acest sens, se va reține necesitatea obligatorie de constatare a scopului urmărit de făptuitor care, în situația când acționează distructiv asupra corpului delict recunoscut ca probă cu intenția de a nimici un bun ca valoare materială și nu ca element probatoriu în cadrul unuia dintre procesele indicate, urmează a fi sancționat în exclusivitate potrivit normei corespunzătoare din legislația penală sau contravențională, ce reglementează răspunderea pentru fapte din categoria respectivă.

Crearea artificială a probelor – se va interpreta ca fiind acțiunile intenționate ale subiectului infracțiunii care, utilizând procedeele procesuale stabilite potrivit legislației corespunzătoare procesului civil, penal, contravențional sau administrativ, administrează în cadrul procedurilor respective date și elemente de fapt cărora le atribuie statutul de probe, însă în realitate acestea nu există și nici n-au existat ca fapte consumate sau elemente ale acestora ce reflectă adevărul obiectiv aferent unei cauze din domeniile procesuale indicate. Pentru consumarea infracțiunii de falsificare a probelor comisă prin metoda respectivă, se impune absolut obligatoriu necesitatea ca datele și elementele de fapt administrate, cărora subiectul le atribuie într-un mod fals calitatea de probe, să fie consemnate procesual corespunzător potrivit cerințelor legale stabilite în domeniul procedurii civice, penale, contravenționale sau administrative. În lipsa unei asemenea consemnări/documentări procesuale, nu putem opera cu calificativul de creare artificială a probelor în cazul subiectului special, abilitat prin lege cu atribuții de administrare a probelor, examinarea sau soluționarea unei cauze din domeniile indicate. În același sens, la realizarea laturii obiective prin metoda respectivă, subiectul infracțiunii poate administra în calitate de probe false inclusiv obiecte din lumea materială care există realmente, însă acestea nu au nici o tangență la cauza examinată sau, după caz, pot fi supuse anumitor manipulări și influențe fizice, în urma cărora obiectele respective obțin anumite calități sau proprietăți atribuite în mod fals circumstanțelor cauzei examinate. Exemple de realizare a modalității respective de falsificare a probelor pot servi cazurile de perfectare a

actelor procedurale privind consemnarea unei acțiuni procesuale care în realitate nu a fost efectuată (Exemplu: întocmirea proceselor verbal de audiere a unor martori inventați) sau, după caz, imitare a unei acțiuni procesuale reale (Exemplu: acțiunea de cercetare la fața locului sau reconstituirea faptei, se desfășoară într-un alt loc decât cel unde a fost comisă infracțiunea în fapt), depistare și ridicare a unor obiecte sau documente cărora, în forma lor originală sau după anumite manipulări cu acestea, le sunt atribuite calitatea de probe cu tangență directă sau indirectă la cazul examinat.

Similar modificării conținutului sau structurii inițiale, utilizarea mijloacelor tehnice sau altor obiecte în calitate de instrumente la comiterea infracțiunii de falsificare a probelor este posibilă și în cazul altor metode de realizare a laturii obiective, inclusiv la sustragere, tăinuire sau înlocuire, creare artificială, deteriorare sau distrugere. În acest sens, este absolut reală utilizarea diferitelor instrumente destinate spargerii încăperilor sau dulapurilor metalice, unde se păstrează probele în scopul sustragerii acestora, inclusiv a armelor sau altor obiecte în calitate de arme utilizate pentru atacul asupra terțelor persoane în scopul sustragerii deschise a mijloacelor probatorii.

Totodată, în contextul celor menționate, nu se exclude o eventuală incertitudine la încadrarea normativă a faptelor de falsificare a probelor conform acțiunilor calificative descrise în perspectiva implementării proiectului *de lege ferenda*, generată de componenta semantică a noțiunilor de sustragere, tăinuire, deteriorare sau distrugere, care prin sine însuși, la sens propriu, nu presupun nici un fel de acțiuni de falsificare. Astfel, se impune necesitatea unui comentariu explicativ aferent situației respective, potrivit căruia se va reține că la desemnarea acțiunilor menționate, ca modalități alternative de realizare a faptei de falsificare a probelor, se va ține cont de obiectul de bază al atentatului și scopul principal al făptuitorului, care din start este fixat ca fiind influențarea tabloului probatoriu într-o cauză civilă, penală, contravențională sau administrativă. În caz contrar, dacă scopul autorului faptei a fost determinat drept sustragerea, tăinuirea, deteriorarea sau distrugerea obiectului atentatului ca valoare materială și nu ca intenție de a influența procesul probațiunii, acțiunile respective urmează a fi încadrate potrivit componentelor de infracțiune sau contravenție corespunzătoare. În ceea ce privește acțiunile de denaturare a sensului, modificarea conținutului sau structurii inițiale, precum și în cazul creării artificiale ca modalități de falsificare a probelor, scopul faptei indicate rezultă chiar din caracterul acțiunilor respective, care se deduce logic din dispoziția normei penale.

Identificarea metodei/mecanismului de comitere a acțiunii de falsificare a probelor pentru fiecare situație în parte are o importanță juridico-penală deosebită, deoarece în cazul infracțiunilor respective metoda determină esența faptei infracționale și se află într-o legătură

neîntreruptă cu aceasta, reprezentând un complex unic de acțiuni aplicate de făptuitor pentru atingerea scopului urmărit.

Totodată, în sensul aceleiași inițiative *de lege ferenda*, noțiunile de prejudicii materiale în proporții mari și deosebit de mari vor avea semnificația și valoarea exprimată în bani, prevăzută în art. 126 Cod penal.

Cu regret, o analiză sistematizată la nivel național a cazurilor de falsificare a probelor calificate potrivit art. 310 Cod penal, după metoda de comitere a infracțiunii sau alte criterii în sensul altor elemente ale componenței de infracțiune, nu este posibilă, deoarece norma respectivă a fost introdusă în legea penală abia începând cu anul 2003, iar aplicarea acesteia este problematică și din alte considerente cu tangență asupra subiectului infracțiunii în cauză, aferent cărora vom reveni în continuare.

O altă lacună semnificativă a normelor conținute în prevederile art. 310 Cod penal, în viziunea noastră, este lipsa incidenței asupra cazurilor de creare artificială a probelor ce servesc ca temei pentru pornirea urmăririi penale. Acțiunile în cauză se prezumă a fi săvârșite la etapa de constatare a infracțiunii potrivit ordinii stabilite de art. 273 Cod de procedură penală sau până la înregistrarea sesizării despre aceasta, cu scopul dobândirii temeiului pentru pornirea urmăririi penale, sau, după caz, cu același scop în cadrul măsurilor speciale de investigații, realizarea cărora se permite în afara procesului penal. În asemenea situație se atestă imposibilitatea calificării și încadrării normative a acțiunilor subiecților implicați potrivit art. 310 Cod penal, normele căruia presupun examinarea acțiunilor de falsificare a probelor doar în cadrul procesului penal.

Astfel, în situația menționată se constată că acțiunea de creare artificială a probelor ce servesc drept temei pentru pornirea urmăririi penale, inclusiv în cadrul măsurilor speciale de investigații, efectuarea cărora poate fi realizată în afara procesului penal, în lipsa unei norme corespunzătoare separate, nu poate fi calificată și recunoscută ca una dintre metodele de falsificare a probelor în sensul art. 310 Cod penal.

Preponderent, metodele enumerate de săvârșire a infracțiunii de falsificare a probelor se caracterizează printr-o trăsătură comună – comportamentul activ al făptuitorului.

Totodată, în unele surse ale literaturii de specialitate se promovează ideea potrivit căreia latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor se poate realiza inclusiv prin inacțiune, în situația în care subiectul cu calitate specială refuză anexarea la cauza penală a datelor factice care se contrapun și resping probele falsificate existente deja în cadrul procesului penal. În acest fel, probele existente deja în procesul penal sunt percepute conștient de către subiect ca fiind

falsificate, însă sunt utilizate intenționat de către acesta pentru confirmarea sau, după caz, infirmarea/respingerea vinovăției bănuțitului, învinuitului sau inculpatului [156, p. 7].

În legătură cu abordarea menționată privind posibilitatea realizării laturii obiective a infracțiunii de falsificare a probelor prin inacțiune, insistăm asupra temeiniciei acesteia, considerând-o ca fiind o ipoteză absolut fiabilă în contextul modalităților descrise anterior de falsificare prin *denaturarea sensului* (falsificarea intelectuală) sau *tăinuirea* probelor, inclusiv în contextul altor mecanisme și metode imprevizibile de realizare a laturii obiective, lista cărora nu este una exhaustivă. Astfel, se menționează posibilitatea absolută de realizare a metodelor respective prin inacțiune, spre exemplu în cazul omiterii intenționate de către subiect a anumitor circumstanțe importante ale cazului ca elemente probatorii, pe care nu le consemnează cu reavoință în conținutul procesului verbal al acțiunii procesuale, în scopul de a obține denaturarea tabloului probatoriu general și ca rezultat, efectul final urmărit.

O situație similară se atestă și în cazul tăinuirii probelor ca modalitate de realizare a laturii obiective, unde subiectul infracțiunii, fiind conștient de statutul procesual deținut și obligația/atribuția legală de a cerceta multilateral și obiectiv cazul examinat prin administrarea tuturor probelor pertinente și concludente, indiferent de caracterul și incidența acestora asupra cauzei, în asemenea condiții admite intenționat ignorarea, refuzul de a consemna sau neatașarea la materialele cauzei a unor probe deja existente sau, referitor la care cunoaște cu certitudine despre existența lor și nu întreprinde acțiuni orientate la fixarea, ridicarea sau consemnarea acestora cu ulterioara utilizare în cadrul speței examinate.

În acest sens, analizând în complexitatea sa subiectul abordat, statuăm că latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor poate fi realizată atât prin acțiune, cât și prin inacțiune în anumite condiții.

Analiza laturii obiective a faptei de falsificare a probelor va fi incompletă, dacă nu vom examina momentul consumării de drept a acestei infracțiuni, care de fapt este o problemă intens discutată și incertă pentru subiecții de aplicare a legii. Falsificarea probelor în sensul art. 310 Cod penal poate avea o percepere ambiguă: ca proces și ca rezultat al procesului. Astfel, în teoria penală s-au format câteva opinii aferent momentului juridic de consumare a infracțiunii examinate. Potrivit primei opinii, promovată preponderent în literatura de studii, infracțiunea de falsificare a probelor urmează a fi considerată consumată din moment prezentării în instanță a probelor falsificate [157, p. 195]. Adepții celei de-a doua abordări insistă că infracțiunea se consideră consumată din momentul anexării probelor falsificate la materialele cauzei [159, p. 19]. Întrucât componența infracțiunii respective este una formală, pentru determinarea/identificarea momentului consumării acesteia nu este necesar de a stabili dacă au

fost, sau nu, admise probele falsificate de către instanță și puse la baza unei sentințe sau altui act judiciar, au servit sau nu probele respective drept temei pentru adoptarea unei alte hotărâri procesuale și în ce măsură au condiționat emiterea acestora ori, dacă au generat alte consecințe socialmente periculoase.

În opinia noastră, stabilirea momentului consumării infracțiunii examinate urmează a fi abordat diferențiat, de la un caz la altul, ținându-se cont de metoda falsificării probelor, etapa procesuală la care s-a realizat acțiunea respectivă, subiectul care a comis fapta, precum și de alte circumstanțe ale situației în parte.

Într-adevăr, datorită specificului desfășurării procesului civil și celui penal, datele cu valoare probatorie pot fi prezentate în calitate de probe prin diferite metode. Spre exemplu, atribuirea calității de probe în procesul civil purtătorilor materiali de informație necesită executarea de către subiecții probațiunii a anumitor acțiuni prealabile. Dacă subiecții probațiunii au calitatea de participanți în procesul civil, aceștia sau, după caz, reprezentanții lor urmează să prezinte probele în instanță. Însă procedura prezentării probelor în instanță poate fi diferită. În unele cazuri proba falsificată poate fi prezentată în instanță nemijlocit de către participantul la procesul civil, iar în altele, aceasta poate fi expediată pe cale poștală sau transmisă prin intermediul reprezentantului, creându-se astfel o situație ce poate influența aprecierea juridică și încadrarea normativă a faptei, întrucât momentul consumării infracțiunii se face în funcție de metoda prezentării probei false. Cu toate că atât într-un caz, cât și în altul, infracțiunea urmează a fi considerată ca fiind consumată din momentul parvenirii probei falsificate la dispoziția completului de judecată, nu se exclud situații când acțiunile participantului care a expediat probele falsificate pot constitui o tentativă de infracțiune, cum ar fi spre exemplu cazul în care, datorită anumitor motive obiective și independente de voința făptuitorului, proba falsificată expediată sau transmisă în adresa instanței n-a ajuns la dispoziția acesteia.

Falsificarea probelor în cadrul procesului penal, ținându-se cont de particularitățile aferente administrării, prezentării, verificării și aprecierii acestora, poate fi săvârșită doar de un cerc restrâns de subiecți. De fapt, momentul consumării infracțiunii depinde direct de aceste particularități și nu poate fi condiționat de survenirea anumitor consecințe suplimentare, cum ar fi spre exemplu adoptarea unei hotărâri intenționat ilegale.

La falsificarea documentelor și corpurilor delictive în cadrul procesului penal, infracțiunea urmează a fi considerată drept consumată din momentul anexării acestora la materialele cauzei penale, deoarece numai în asemenea condiții ele pot genera valoare probatorie.

Concluzia respectivă, însă, este justă doar în cazul a două tipuri de probe – corpurile delictive și documentele. Anexarea acestora la materialele cauzei penale, potrivit cerințelor

legislației procesuale, se decide prin emiterea ordonanței corespunzătoare privind anexarea obiectelor sau documentelor respective în calitate de corpuri delictive. Anume emiterea unei asemenea ordonanțe urmează de recunoscut drept moment al consumării infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (2) Cod penal. În partea ce ține de restul tipurilor de probe, falsificarea acestora urmează a fi considerată consumată din momentul întocmirii de către subiect a procesului verbal corespunzător sau altor documente, privind consemnarea rezultatelor cu pretinsă valoare probatorie și anexarea/plasarea acestuia la materialele dosarului.

Finalizând examinarea laturii obiective a infracțiunii de falsificarea probelor, considerăm necesar de a reitera următoarele concluzii:

1) latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor se caracterizează printr-o construcție formală și se realizează prin săvârșirea acțiunilor active, orientate la crearea și influențarea obiectului infracțiunii, indiferent de consecințe;

2) articolul 310 din Codul penal nu prevede răspunderea penală pentru deteriorarea, distrugerea, înlocuirea, sustragerea, tănuirea și crearea artificială a probelor, care pot servi ca acțiuni alternative pentru denaturarea bazei probatorii. Această lacună necesită a fi înlăturată nu prin interpretarea extensivă a metodelor și noțiunii de falsificare, dar prin intervenție legislativă și completarea normelor corespunzătoare. În același sens, se impune necesitatea completării art. 310 cu un element calificativ suplimentar referitor la răspunderea penală pentru falsificarea probelor rezultate din măsurile speciale de investigații în cadrul procesului penal, care la fel produc efecte juridice. Completările respective vor asigura interpretarea fără echivoc a normelor penale și vor crea o bază normativă unică, necesară pentru protecția în măsură deplină a intereselor justiției pe segmentul aferent procesului probatoriu;

3) momentul consumării de drept a infracțiunii de falsificare a probelor urmează a fi apreciat diferențiat, ținându-se cont de: metoda falsificării, etapa procesuală, subiectul faptei săvârșite și alte caracteristici specifice individuale fiecărui caz în parte. Infracțiunea de falsificare a probelor în cadrul procesului civil se consideră consumată din momentul parvenirii probei denaturate la dispoziția completului de judecată, în timp ce în cadrul procesului penal, datorită particularităților specifice de administrare, prezentare, verificare și apreciere a probelor, fapta infracțională se consideră consumată din momentul anexării probei falsificate la materialele cauzei penale cu emiterea deciziei (ordonanței) în acest sens, sau, după caz, odată cu întocmirea procesului verbal privind consemnarea rezultatelor unei acțiuni cu conținut falsificat care nu corespund adevărului, însă pretins a fi cu valoare probatorie. Toate cazurile de retragere ulterioară de către subiect a probelor falsificate din materialele cauzei penale (indiferent de

perioada de timp trecută) urmează a fi interpretate ca o acțiune de căință și nicidecum ca refuz benevol de la săvârșirea infracțiunii.

3.2. Elementele subiective ale infracțiunii de falsificare a probelor

Latura subiectivă a infracțiunii

Subiectul și latura subiectivă a infracțiunii sunt elementele subiective și caracterizează componenta interioară a faptei/atentatului infracțional.

Astfel, autorul autohton Ivan Macari subliniază în una din lucrările sale că: „[c]onținutul laturii subiective a faptei criminale este așa-zisul aspect exterior al infracțiunii (ceea ce-i ascuns și are loc în ...conștiința umană), pe când latura obiectivă reprezintă aspectul ei exterior (ceea ce vedem în realitate, simțim și se desfășoară în fața noastră)” [101, p. 94].

Prin urmare, într-o altă opinie, remarcată de către autorul Alexandru Boroș, observăm că: „[l]atura subiectivă a infracțiunii constă într-o atitudine psihică, alcătuită din elemente intelective, volitive și afective care determină și însoțesc actul fizic de executare. Spre deosebire de latura obiectivă a infracțiunii care se materializează într-un act exterior de execuție, latura subiectivă exprimă momentul subiectiv, poziția psihică a subiectului infracțiunii în raport cu activitatea materială desfășurată de el” [11, p. 119].

Legătura de cauzalitate dintre aceste două elemente ale componenței de infracțiune este vădit prezentată și în alte lucrări de specialitate. Astfel, în lucrările profesorului Matei Basarab se punctează că: „[l]atura obiectivă trebuie analizată în strânsă legătură cu latura subiectivă întrucât pentru existența infracțiunii nu se poate concepe o latură fără cealaltă, fiindcă ele formează o unitate. Ca atare nu este suficient să se stabilească numai comiterea de către o persoană a acțiunii (inacțiunii) și urmarea periculoasă a acesteia, ci trebuie să se constate și că acestea au fost precedate și însoțite de procese psihice specifice vinovăției, ca trăsătură a infracțiunii, întrucât răspunderea penală presupune atât un temei obiectiv (latura obiectivă), cât și unul subiectiv (latura subiectivă). Latura subiectivă se deduce întotdeauna din cea obiectivă” [3, p. 174-175].

Săvârșirea oricărei infracțiuni, de regulă, se asociază în conștiința umană cu câțiva factori. Mai întâi de toate, oamenii dau atenție faptei infracționale comise precum și consecințelor survenite, urmată de aprecierea importanței acestora, gradului prejudiciabil și abia doar după aceasta, dacă rezultatul infracțional este deosebit de periculos, încearcă să înțeleagă cine și de ce a comis acțiunea respectivă. Un model asemănător de apreciere se conturează și în literatura juridico-penală unde, de mai mult timp a devenit tradiție analiza juridică a infracțiunii, începând cu semnele obiective și abia după aceasta se trece la caracteristicile subiectului și laturii subiective. Însă, situația respectivă nicidecum nu semnifică diminuarea rolului și importanței

semnelor subiective, întrucât oricare componentă de infracțiune reprezintă prin sine unitatea elementelor caracteristice obiective și subiective ale faptei comise, fiind imposibilă ignorarea scopului, planurilor și atitudinii volitive a subiectului activ orientat la atingerea scopului propus. De aceea, pentru a recunoaște o faptă drept infracțiune, este necesar de stabilit în fiecare caz aparte capacitatea persoanei care a comis delictul respectiv de a purta răspundere penală și atitudinea psihică a acesteia față de cele săvârșite (vina, motivul, scopul infracțiunii comise, starea emotivă a persoanei la momentul săvârșirii acțiunii infracționale). Anume din acest motiv, în cadrul analizei juridico-penale a caracteristicilor infracțiunii de falsificare a probelor, urmează de examinat semnalmentele obiective ale acestei categorii de infracțiuni, la care tradițional se atribuie elementele laturii subiective și ale subiectului.

Stabilirea semnalmentelor laturii subiective a oricărei infracțiuni, întotdeauna este însoțită de anumite dificultăți. Acestea de regulă sunt condiționate de faptul că la realizarea activității de percepere a evenimentului infracțional produs, persoana care aplică legea urmează să dea o apreciere retrospectivă proceselor psihice interioare, produse în conștiința persoanei care a săvârșit infracțiunea. Diferența semnificativă de timp între evenimentul infracțional și momentul stabilirii semnalmentelor laturii subiective deseori generează tentativa persoanelor bănuite în comiterea infracțiunii de a relata circumstanțele cazului în favoarea sa, iar propriile acțiuni de a le interpreta ca fiind fără intenție sau vinovăție.

Abordând dificultățile aferente stabilirii laturii subiective a infracțiunii, nu putem trece cu vederea faptul că în multe cazuri, la formularea interdicțiilor juridico-penale, legiuitorul nu întotdeauna indică în textul normei forma vinovăției, situația respectivă generând anumite probleme la calificarea și încadrarea juridică a acțiunilor în parte. În literatura de specialitate se menționează că în situațiile când caracterul acțiunii infracționale indică evident la faptul că aceasta poate fi săvârșită doar cu intenție directă, atunci indicarea formei vinovăției în dispoziția normei juridico-penale nu este obligatorie [184, p. 56]. Această regulă este pe deplin aplicabilă și în cazul infracțiunilor contra justiției, datorită cărui fapt în doctrina penală s-a conturat în mod stabil abordarea formei de vinovăție în toate cazurile respective, ca fiind săvârșite în exclusivitate cu intenție directă, în special când acțiunile respective se referă la cazurile aferente relațiilor sociale în domeniul administrării probelor autentice.

Ținând cont de caracterul formal al infracțiunii prevăzute de art. 310, urmează de concluzionat fără echivoc că faptele infracționale examinate pot fi săvârșite doar cu intenție directă. Scopul ca element formator al componentei de infracțiune deține rolul de concretizare care este determinat de caracterul pericolului generat. Dacă scopul este prevăzut expres în norma legală, aceasta presupune nemijlocit intenție directă.

În cazul infracțiunii de falsificare a probelor, similar tuturor componentelor cu caracter formal, conținutul scopului faptei comise întotdeauna se manifestă prin conștientizarea caracterului social periculos al acțiunii respective și dorința survenirii rezultatului acesteia. Cu alte cuvinte, intenția directă în cazul unor asemenea infracțiuni se exprimă prin perceperea și conștientizarea influenței realizate asupra obiectului protejat, respectiv asupra probelor în procesul civil sau penal și dorința persoanei de a se produce această influență cu scopul survenirii consecințelor urmărite.

Totodată, analiza laturii subiective a infracțiunii de falsificare a probelor, va fi incompletă fără examinarea motivului acesteia, care tradițional se atribuie la categoria semnelor facultative ale componentei de infracțiune. Este evident faptul că în normele art. 310 Cod penal lipsesc indici privind motivul infracțiunii respective, de elementele date ținându-se cont doar la individualizarea pedepsei. Însă, în unele cazuri, persoanele care aplică legea ignoră această regulă general recunoscută, atribuind motivului și scopului importanța de elemente obligatorii ale componentei de infracțiune în cazul falsificării probelor, situație care restrânge semnificativ sfera de aplicare și interpretare a respectivelor norme juridico-penale. În acest sens, considerăm inadmisibilă o asemenea interpretare arbitrară a normelor art. 310 Cod penal, în dispozițiile cărora lipsesc cerințe exprese aferente motivului sau scopului infracțiunii respective.

Astfel, din punctul de vedere al legislației penale în vigoare, motivul și scopul falsificării probelor nu constituie elemente obligatorii ale componentei de infracțiune, prevăzută de art. 310 Cod penal, având doar importanță facultativă. Însă aceasta nicidecum nu presupune ignorarea scopului și motivului falsificării probelor la calificarea infracțiunii respective. În pofida caracterului facultativ al scopului și motivului falsificării probelor, elementele respective au o importanță juridico-penală deosebită. Motivul își lasă amprenta asupra întregului proces volitiv și condiționează intenția săvârșirii infracțiunii, deținând un rol important nu doar la identificarea laturii subiective, dar și la caracterizarea altor semne ale componentei de infracțiune, inclusiv la evaluarea gradului prejudiciabil al acesteia. Chiar și fiind lipsă din componența nemijlocită de infracțiune, în unele cazuri motivul constituie o condiție obligatorie fără de care se face imposibilă determinarea componentei de infracțiune (de exemplu: săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă). Vinovăția, motivul și scopul faptei de falsificare a probelor sunt intercorelate reciproc, din care considerente calificarea corectă a infracțiunii și individualizarea pedepsei aplicate fără identificarea scopului și motivului este imposibilă.

Problema motivului la săvârșirea faptei de falsificare a probelor nu a rămas fără atenția comunității științifice care, în marea sa majoritate, desemnează motivul infracțiunii respective ca

fiind, după caz, lăcomia, carierismul, perceperea falsă și eronată a interesului de serviciu, ameliorarea artificială a propriilor indici de serviciu etc. Concluzii similare aferente motivului săvârșirii infracțiunii de falsificarea probelor se conțin și în sursele literare ale altor autori, confirmate prin rezultatele studierii practicii aplicative [165, p. 168-173].

În context semantic, noțiunea de *motiv* presupune acea forță motrice cu caracter emotiv, care-l determină pe subiect să acționeze într-un fel sau altul. Motivul infracțiunii în special, poate fi desemnat ca autodeterminarea conștientă, tendința spre comiterea unei fapte concrete (actul volitiv) caracterizată printr-un anumit grad prejudiciabil, prevăzută de legea penală ca infracțiune, orientată la atingerea rezultatului urmărit.

Prin noțiunea de *scop* al infracțiunii se subînțelege modelul imaginar al viitorului rezultat, spre atingerea căruia tinde persoana care săvârșește infracțiunea.

Motivul se află într-o relație strânsă cu scopul infracțiunii, împreună determinând scenariul acțiunilor infracționale ale subiectului.

În pofida caracterului indicat ca fiind facultativ al scopului și motivului săvârșirii infracțiunii de falsificare a probelor, considerăm necesar de a aborda mai detaliat elementele respective caracteristice laturii subiective, întrucât identificând aceste semne ale tabloului criminogen în cazul faptei de referință, persoana care efectuează urmărirea penală aferentă unor asemenea cazuri, poate stabili mijloacele, metodele și algoritmul investigației deja la etapa inițială a procedurii, asigurând finalizarea cu succes a acesteia. Elementele indicate se află într-o relație directă cu mecanismul comiterii faptei de falsificare a probelor și metoda de atingere a rezultatelor infracționale, reieșind din deținerea drepturilor/împuternicirilor/atribuțiilor procesuale de către subiect.

Astfel, generalizând ideile relatate, considerăm posibil și necesar de a desemna, în calitate de motive ale infracțiunii de falsificare a probelor, asemenea atitudini din partea subiectului ca *lăcomia, răzbunarea, interpretarea falsă a interesului de serviciu, inclusiv interesele personale* care pot fi foarte variate și diverse.

Lăcomia - este o stare emotivă, cu conotație patrimonială caracteristică subiectului infracțiunii de falsificare a probelor, care este generată nemijlocit de cerințele sau pretențiile individuale ale acestuia, indiferent de statutul și calitatea procesuală deținută. Această circumstanță depinde și este condiționată în mare parte de orânduirea social-economică, de mediul cultural și valoric în care s-a format subiectul ca personalitate individuală și profesională. Esența motivației respective rezultă din tendința subiectului infracțiunii de falsificare a probelor, de a folosi calitatea specială generată de statutul procesual deținut, pentru a-și ameliora situația materială prin însușirea sau obținerea unor bunuri care nu-i aparțin sau nu i se cuvin, utilizând în

acest scop elemente și date de fapt utilizate într-un proces judiciar ca probe, ce nu corespund adevărului în urma denaturării ilicite a caracterului acestora chiar de către el însuși. În mare parte, o asemenea atitudine, în cazul subiecților infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces penal, este condiționată de realitățile noastre sociale și economice, care nu permit funcționarilor de stat în acest domeniu să-și asigure un nivel de viață decent pentru sine și membrii familiei, iar decalajul semnificativ dintre veniturile generate în alte sectoare de activitate și antagonizarea evidentă a diferitelor categorii sociale generează sentimentul de invidie urmat de nașterea ideii privind îmbunătățirea performanțelor materiale care, în lipsa unor alte oportunități în acest sens, rămâne a fi realizată pe segmentul de activitate ce ține de funcția deținută.

Răzbunarea - este o stare de fapt cu conotație emotivă, generată de regulă în urma sau pe fondul anumitor situații contradictorii și conflictuale, relațiilor ostile dintre două sau mai multe persoane, consecințele cărora dau naștere sentimentului de obidă, supărare, ofensă, nemulțumire în legătură cu anumite acțiuni, fapte, dorința și tendința de-a obține satisfacție morală pentru ofensa adusă prin răsturnare de situație și cauzarea unor emoții similare rivalului. Asemenea situații și atitudini sunt specifice și caracteristice oricăror persoane care pot deține calitatea procesuală de reprezentanți într-un proces civil, dar și persoanelor deținătoare de funcții publice care presupun anumite atribuții procesuale, obținând astfel calitatea de subiect în contextul infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces penal. Chiar și în pofida anumitor cerințe stabilite față de funcția deținută și comportamente obligatorii prescrise prin actele normative subiecților respectivi, precum ar fi obligația de a fi tolerant, obiectiv și de a respecta legislația, nu trebuie exclusă intervenția factorului uman, în condiția în care funcționarul respectiv se află sub influența permanentă a factorilor externi de diferită natură (biologici, economici, sociali etc.), care sunt capabili să genereze manifestarea unor asemenea trăsături de caracter și emoții ca sensibilitatea nervoasă, necazul, supărarea, nemulțumirea sau jignirea.

Perceperea eronată a intereselor de serviciu - presupune acțiunile persoanei împuternicite de a efectua urmărirea penală, orientate la satisfacerea unor interese departamentale, cu caracter corporativ, condiționate preponderent de cerința și sarcina obținerii cu orice preț a anumitor indici de activitate la compartimentele ce vizează descoperirea infracțiunilor sau remiterea cauzelor penale în judecată, urmată de ameliorarea situației statistice a instituției pentru utilizarea acestora în rapoartele periodice către structurile ierarhice superioare sau, după caz, în alte scopuri cu conotație socială și politică. De regulă, o asemenea motivație survine și este generată în urma intervenției directe sau indirecte a componentei administrative caracteristică oricărei structuri statale, în cadrul căreia sunt constituite organe de urmărire penală.

Or, anume conducătorii de diferite niveluri sunt factorii direct interesați în obținerea anumitor performanțe statistice pe segmentul indicilor de activitate. În același timp, motivul respectiv poate avea și un caracter individual, specific în parte doar pentru subiectul care efectuează urmărirea penală sau procuror, care la falsificarea probelor într-un proces penal se pot ghida de anumiți factori determinanți ai unui asemenea comportament, ca rezultat al propriei viziuni sau interpretări a noțiunii de interes de serviciu. Însă, după cum am relatat deja, motivul în cauză de regulă poartă un caracter corporativ, fiind determinat în mare parte de cerințe excesive sau neîntemeiate privind obținerea anumitor indici de activitate, stabilite față de subiecți la nivelul instituțiilor din care aceștia fac parte, conducătorii cărora fiind implicați în goana după rezultate statistice, ignoră de multe ori asemenea principii elementare ale conduitei profesionale ca legalitatea, integritatea și onestitatea. În acest sens, considerăm aceeași motivație ca fiind parțial valabilă și la falsificarea probelor în cazul unui proces civil, unde participantul în calitate de reprezentant al unei persoane juridice, care purcede la realizarea unor asemenea acțiuni, la fel poate interpreta sau percepe fals interesele entității reprezentate sau, după caz, poate proceda astfel sub influența conducerii acesteia.

Alte interese personale - potrivit pct. 11.1 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 15.05.2017 *Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu*, motivul respectiv este interpretat ca fiind un: „...interes nepatrimonial, care rezultă din necesitățile sau intențiile personale ale persoanei publice, respectiv, persoanei cu funcție de demnitate publică, din activitățile acestor persoane, în calitatea lor de persoane private, din relațiile lor cu persoane apropiate sau persoane juridice, indiferent de tipul de proprietate sau forma organizatorico-juridică, din relațiile sau afiliațiile personale cu partide politice, cu organizații necomerciale și cu organizații internaționale, precum și care rezultă din preferințele sau angajamentele acestora” [89].

În acest context, prin alte interese personale urmează de înțeles tendința subiectului care falsifică probele, de a dobândi un beneficiu fără conotație materială, generat de asemenea idei ca carierismul, dorința de a agrava situația reală, de a obține un serviciu reciproc sau un sprijin/susținere la soluționarea anumitei probleme, inclusiv de a ascunde eventual propria incompetență profesională. Însă interpretarea teoretică a motivului respectiv generează mai multe incertitudini în situația în care acesta deține un grad înalt de asemănare cu motivul percepției eronate a intereselor de serviciu, care la prima vedere coincid sau se substituie reciproc. În acest sens, considerăm că aceste două entități sunt separate și nu trebuie confundate. Or, interesul personal și perceperea eronată a interesului de serviciu se opun reciproc ca motive, fiind

caracterizate printr-un pericol social diferit. Astfel, în cazul percepției eronate a interesului de serviciu, motivul nu rezultă din tendința subiectului de a obține satisfacție personală sau de a atinge rezultatul urmărit cu caracter nepatrimonial, în asemenea cazuri subiectul infracțiunii de falsificare a probelor fiind ghidat de alte idei, cum ar fi, spre exemplu, sentimentul fals de patriotism. Analizând motivul interesului personal în cazul infracțiunii cercetate, urmează de menționat că acțiunile subiectului în cazul acesteia sunt orientate la atingerea și satisfacerea intereselor personale legate de carieră, familie, tănuirea eventualelor erori comise la efectuarea urmăririi penale, care nu au nici o tangență cu interesele departamentale sau corporative. În acest fel, motivele respective nu coincid, nu pot fi confundate și, respectiv, urmează a fi interpretate și aplicate delimitativ la calificarea și individualizarea infracțiunii de falsificare a probelor. În același sens, urmează de diferențiat motivul interesului personal în cazul falsificării probelor, de cel al lăcomiei, în cazul primului dintre acestea fiind caracterizat în condițiile expuse prin lipsa elementului patrimonial ca factor determinant al acțiunilor întreprinse de către subiect, iar în cazul celui de-al doilea, din contra, fiind prezent masiv factorul patrimonial ca element generator al acțiunilor infracționale.

După cum am relatat anterior, motivul și scopul infracțiunii sunt entități puternic intercorelate, întrucât scopul infracțional este generat de motiv, dar care nu coincid nici după conținut și nici după destinație. Astfel, în calitate de scopuri ale săvârșirii infracțiunii de falsificare a probelor pot fi desemnate după cum urmează:

Falsificarea probelor într-un proces penal, cu scopul tragerii cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate - presupune activitatea procesuală a subiectului infracțiunii, care în situația respectivă poate fi doar ofițerul de urmărire penală sau procurorul, realizată obligatoriu în cadrul unui proces penal, orientată la administrarea elementelor de fapt necorespunzătoare realității obiective însă pasibile să servească în calitate de preținse probe ale vinovăției persoanei, rezultatul final al cărora urmează a fi recunoașterea în calitate de bănuït și înaintarea învinuirii cu remiterea cauzei în judecată, în condiția în care subiectul infracțiunii de falsificare a probelor cunoaște cu certitudine despre nevinovăția persoanei trase la răspundere.

Falsificarea probelor într-un proces penal, cu scopul cauzării de daune onoarei, demnității sau reputației persoanei - presupune acțiunile subiectului infracțiunii, posibil de a fi realizate atât într-un proces penal, cât și în cadrul procesului civil, orientate la afectarea/alterarea entităților indicate ca valori ale componentei morale caracteristice oricărei persoane. Prin noțiunea de *onoare* urmează de înțeles cumulul principiilor de înaltă morală a persoanei, iar noțiunea de *demnitate umană* presupune cumulul trăsăturilor morale pozitive ale persoanei, stima acesteia față de sine însuși. În același timp, *reputația* presupune opinia comunității despre

calitățile personale în raport cu neajunsurile persoanei. Astfel, falsificarea probelor de către unul dintre subiecții infracțiunii respective, indiferent de caracterul procesual al acțiunii, în cadrul unui proces penal sau civil, poate cauza un prejudiciu semnificativ drepturilor și intereselor fundamentale ale persoanei, inclusiv onoarei, demnității, reputației individuale față de conducător, față de alte persoane din mediul profesional, iar ca consecințe pot genera sfârșitul carierei în lipsa căreia îi sunt afectate veniturile sau, după caz, chiar și sensul vieții.

Falsificarea probelor în scopul satisfacerii intereselor departamentale sau corporative - se caracterizează printr-un grad înalt de asemănare cu motivul aceleiași infracțiuni în cazul percepției eronate a intereselor de serviciu, fiind generat în același context de cursa „nesănătoasă” după indicii performanți de activitate în serviciu în cadrul colectivului unde-și exercită atribuțiile de serviciu subiectul. Un asemenea scop este caracteristic preponderent infracțiunii de falsificare a probelor în cadrul unui proces penal, în situația în care anumite cerințe privind indicii de activitate în acest sens, sunt stabilite anume în instituțiile statale unde sunt constituite și activează organe de urmărire penală. Considerăm o astfel de practică ca fiind foarte vicioasă și motiv generator principal al majorității infracțiunilor de falsificare a probelor în cazul Republicii Moldova. În acest sens, se vor menționa spețele judiciare expuse în prezenta lucrare aferent infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces penal, din esența cărora, practic în toate cazurile, rezultă în exclusivitate scopul satisfacerii intereselor departamentale.

Scopul satisfacerii intereselor personale - poate fi desemnat ca o tendință individuală de a majora artificial indicii personali ai activității profesionale pe domeniul de competență a persoanei care efectuează urmărirea penală, în vederea obținerii unei creșteri pe scara ierarhică a funcțiilor din structura organului de urmărire penală, inclusiv dorința de a ascunde starea reală de lucruri și propria incompetență. În acest aspect, scopul respectiv corespunde după multe semnalmente motivului realizării altor interese personale cu caracter nepatrimonial la comiterea infracțiunii de falsificare a probelor, însă după cum am relatat deja, aceste două entități de regulă sunt intercorelate și se condiționează reciproc.

În context, analiza modalităților de manifestare a scopului și motivelor ca elemente generatoare ale factorului volitiv, în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, ne permite să concluzionăm cu certitudine că acestea, deși nu poartă un caracter imperativ pentru realizarea respectivei componente de infracțiune, constituie totuși un factor determinant la încadrarea juridică a faptei în cauză, constatarea multilaterală și obiectivă a tuturor circumstanțelor infracțiunii, aprecierea gradului de pericol social și vinovăție, inclusiv pentru individualizarea și stabilirea tipului de pedeapsă aplicată subiectului.

Cele relatate despre motivele falsificării probelor ne permit aprecierea importanței juridico-penale a acestora, în contextul posibilității influențării caracterului pedepsei penale stabilite pentru faptele respective, în cazul în care aceste motive sunt stipulate în art. 76 - 77 Cod penal. De altfel, tradițional, fără atenția specialiștilor în domeniu rămâne abordarea unui asemenea subiect ca influența motivului infracțiunii de falsificare a probelor asupra aprecierii gradului prejudiciabil al faptei respective. Studiarea mai multor surse de specialitate, cu trimitere la rezultatele diverselor analize aferente faptelor de falsificare a probelor în cazul Federației Ruse, denotă o atitudine incertă, iar în unele cazuri și lipsită de importanță din partea persoanelor care aplică legea, dar și a teoreticienilor, cu referire la un asemenea motiv cum ar fi carierismul, considerându-l ca fiind secundar și fără un impact major asupra individualizării pedepsei aplicate. În același timp, o altă importanță îl capătă motivul lăcomiei la săvârșirea infracțiunii de falsificare a probelor, care, de regulă, se pedepsește mai aspru comparativ cu infracțiunile similare comise din alte motive. În acest sens, urmează de menționat că motivul lăcomiei care stă la baza săvârșirii infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal, după caz, poate indica la necesitatea unei calificări suplimentare, cum ar fi, spre exemplu, cazul când persoana care efectuează urmărirea penală falsifică probele pentru o anumită remunerație pretinsă/extorcată de la terțe persoane interesate.

Astfel, cele expuse confirmă faptul că motivul falsificării probelor, în pofida lipsei unei influențe asupra calificării faptei, oricum are o importanță juridico-penală semnificativă. Pe o parte, acesta favorizează stabilirea corectă a gradului de vinovăție a făptuitorului, iar pe altă parte, poate fi luat în considerație la stabilirea pedepsei penale sau, după caz, cumulativ cu alte circumstanțe să influențeze aprecierea de către instanță a gradului prejudiciabil al acțiunilor autorului și infracțiunea săvârșită de către acesta, la emiterea deciziei de condamnare condiționată.

Situația respectivă ne permite înaintarea propunerilor privind abordarea diferențiată a scopului și motivului falsificării probelor. Ținând cont de gradul prejudiciabil sporit al acțiunilor în cauză, manifestate prin falsificarea probelor din motive de lăcomie sau cu scopul tragerii ilegale la răspundere penală (eliberare de la aceasta), comparative cu aceleași acțiuni săvârșite din alte considerente subiective, motivului și scopului indicat urmează să li se atribuie o importanță diferențiată.

Subiectul infracțiunii

Subiectul infracțiunii se identifică ca fiind persoana care a săvârșit infracțiunea și posedă capacitatea de a purta răspundere penală pentru aceasta, iar aferent infracțiunilor contra justiției

se menționează că eficacitatea actului respectiv, este posibilă doar în condiția respectării stricte a legislației în vigoare de către înșiși subiecții implicați ca factori determinanți. Anume prin aceasta se explică separarea de către legiuitor într-o categorie aparte a infracțiunilor ce atentează la regulile stabilite în domeniul realizării actului justiției și a subiecților acestora, întrucât asemenea fapte subminează nu doar autoritatea instanțelor de judecată și instituțiilor ce contribuie la înfăptuirea justiției, dar și autoritatea statului în general. Regula în cauză privind separarea subiecților pasibili de răspundere, este valabilă inclusiv în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, legiuitorul desemnând un cerc restrâns de subiecți ai acesteia. Comiterea infracțiunii de falsificare a probelor de către persoane învestite cu atribuții de combatere a criminalității influențează negativ eficacitatea măsurilor de contracarare a acesteia, indiferent de motivele care au condiționat fapta respectivă, iar cazurile de atentare la interesele justiției generează sentimentul de neîncredere al cetățenilor în valoarea și puterea legii, inclusiv sabotează capacitatea statului de a menține ordinea de drept pe teritoriul asupra căruia își exercită suveranitatea.

Contextual raționamentelor expuse, se impune concluzia potrivit căreia: „.....subiectul infracțiunii este un institut important al dreptului penal, care cuprinde atât persoana care a comis o infracțiune (subiectul activ), cât și persoana căreia i-au fost încălcate drepturile (subiectul pasiv). Pentru a fi subiect al infracțiunii este necesar de a întruni anumite condiții stabilite de lege (vârsta, responsabilitatea), în lipsa cărora persoana nu va putea fi considerată subiect al dreptului penal și nici nu va putea fi trasă la răspundere penală” [117, p. 69].

În legătură cu examinarea semnelor subiectului infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal, vom remarca că noțiunea și calitățile acestuia constituie o structură destul de complicată și multilaterală, care necesită o studiere atentă și corectare. La caracteristicile principale ale subiectului, legea atribuie vârsta și responsabilitatea, ultima desemnată prin art. 22 Cod penal ca fiind: „....starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile” [27]. Cerințele respective față de subiectul infracțiunii de falsificare a probelor nu generează dubii și incertitudine. Codul penal al R. Moldova, prin art. 21 indică că: „[s]unt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani” [27].

Totodată, particularitățile obiectului infracțiunii de falsificare a probelor, caracterul acțiunilor realizate, iar în unele cazuri și deținerea unor împuterniciri deosebite (de exemplu: efectuarea urmăririi penale, măsurilor speciale de investigații, etc.), presupune că răspunderii penale pentru falsificarea probelor pot fi supuși doar un cerc restrâns de subiecți, care exercită

funcțiile corespunzătoare cu atribuții în domeniu. Acești subiecți, pe lângă particularitățile generale, trebuie să mai posede și anumite calități suplimentare, specifice doar pentru ei, care nu pot fi arbitrare, dar de natură să-i permită realizarea faptei prejudiciabile indicate în legea penală. Cumulul acestor calități suplimentare îi atribuie autorului infracțiunii respective calitatea de subiect special.

Aferent axiomei privind lipsa dubiilor față de calitățile subiectului infracțiunii de falsificare a probelor, urmează de menționat că în mediul științific de specialitate pe domeniul respectiv, polemica de bază referitor la aceasta vizează posibilitatea de extindere sau restrângere a listei subiecților speciali. Pe o parte, situația în cauză e condiționată de cerințele tehnicii legislative și șablonarea semnalmentelor identitare ale subiectului infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal, iar pe altă parte de contradicțiile conceptuale privind subiectul special.

În acest sens, se menționează carența semnificativă în cazul normei privind infracțiunea de falsificare a probelor în procesul civil, generată de incertitudinea în partea ce privește subiecții acesteia, circumstanță care permite de a interpreta extensiv cercul de persoane pasibile de răspundere penală sau, după caz, de a da o interpretare restrânsă noțiunii respective. Alte complicații în același sens, sunt condiționate de caracterul superficial al noțiunilor utilizate în dispoziția normei penale menționate.

Ținând cont de circumstanțele indicate, vom caracteriza succesiv semnalmentele subiecților infracțiunii de falsificare a probelor, pornind de la concepția clasică potrivit căreia semnele subiectului special sunt indicate în dispoziția normei sau rezultă din conținutul general al componenței corespunzătoare.

Astfel, norma juridică de la alin. (1) al art. 310 din Codul penal indică la un anumit caracter și conținut al faptei de falsificare a probelor, potrivit căreia acțiunile respective pot fi săvârșite doar la examinarea judiciară în cadrul procesului civil de către persoanele participante în proces sau reprezentanții acestora. Însă legea penală nu desfășoară noțiunile respective și nu oferă lista exhaustivă a subiecților în cauză, statutul procesual al cărora și rolul acestora în proces îl putem cunoaște doar în urma analizei prevederilor art. 7 alin. (2), art. 55 - 59, art. 62, 63, 65, 67, 73, 74 și 75 Cod de procedură civilă în sensul cărora, la categoria participanților în procesul civil, sunt atribuiți: „...părțile, intervenienții, procurorul, petiționarii, persoanele care, în conformitate cu art. 7 alin. (2), art. 73 și 74 al aceluiași cod, sunt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane sau care intervin în proces pentru a depune concluzii în apărarea drepturilor unor alte persoane, precum și persoanele interesate în cauzele privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și în cauzele cu procedură specială” [25].

Reprezentanți în procesul civil sunt recunoscute persoanele responsabile cu capacitate de exercițiu, care dețin împuternicirile corespunzătoare întocmite și perfectate în modul stabilit, modalitatea de desemnare a acestora și împuternicirile legale fiind specificate în art. 75 - 81 Cod de procedură civilă. Astfel, analiza art. 55 din Codul de procedură civilă denotă evident că la categoria participanților în procesul civil urmează de atribuit doar persoanele interesate în finalitatea și consecințele juridice ale procesului civil. Declarațiile intenționat mincinoase ale martorului, concluzia falsă a expertului sau traducerea incorectă de către traducător atrag după sine răspunderea penală conform art. 312 Cod penal doar în cazul în care faptele menționate au fost comise în cadrul procesului civil, procesului penal sau procesului contravențional, însă martorul, expertul și traducătorul nu sunt persoane interesate în finalitatea procesului și consecințele de drept ale acestuia și, prin urmare, nu pot nimeri sub incidența calității procesuale de participant.

O altă incertitudine la atribuirea calității de participant în procesul civil o generează situația părții civile și părții civilmente responsabilă, recunoscuți potrivit ordinii stabilite în cadrul procesului penal. Astfel, în viziunea noastră, categoria respectivă de persoane nu pot fi subiecți ai infracțiunii de falsificare a probelor în procesul civil; or, aceștia sunt interesați în finalitatea și consecințele procesului civil, dar, totodată, dețin și calitatea de participanți în cadrul procesului penal. În acest sens, orice acțiuni întreprinse în vederea falsificării probelor orientate la favorizarea acțiunii civile inițiate în cadrul procesului penal urmează a fi calificate și apreciate ca infracțiune de falsificare a probelor în procesul penal. Utilizarea normei prevăzute în art. 310 alin. (1) Cod penal în cazul părții civile și părții civilmente responsabile, recunoscute astfel în cadrul procesului penal, ar însemna de fapt aplicarea legii penale prin analogie, în condiția în care situația respectivă nu este reglementată expres de normele în vigoare și generează astfel incertitudine de interpretare și dubii la aplicare.

Cu toate acestea, după cum susțin cercetătorii în domeniu, cercul de subiecți ai infracțiunii de falsificare a probelor este ceva mai îngust decât lista participanților la proces stabiliți de legislația procesuală civilă. Subiecții infracțiunii respective trebuie să posede nu doar împuterniciri, dar și drepturi procesuale, inclusiv capacitate de exercițiu pentru realizarea în cadrul procesului a acțiunilor cu efect juridic de administrare a probelor și participare la relațiile procesuale corespunzătoare [148, p. 24-25].

Precizarea respectivă permite de a soluționa polemica privind atribuirea la categoria subiecților falsificării probelor acelor persoane care, în fapt, dispun de acces real la probele administrate în proces (asistenții judecătorilor, grefierii, martori, personalul tehnic al instanțelor de judecată, experții, specialiștii ș.a.). În legătură cu aceasta, trebuie de acceptat că în prezent

persoanele menționate nu pot fi recunoscute și calificate ca subiecți ai infracțiunii examinate, iar acțiunile acestora, orientate la falsificarea probelor, urmează de încadrat în condiții generale potrivit normelor corespunzătoare cu incidență asupra fiecărui caz în parte, în funcție de calitatea subiectului.

Lista subiecților infracțiunii de falsificare a probelor în cadrul procesului penal este strict determinată în norma alin. (2) art. 310 și poartă un caracter exhaustiv. Din textul dispoziției respectivei norme juridico-penale, rezultă cercul restrâns de subiecți ai falsificării probelor, limitat exclusiv la persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau apărătorul admis în proces.

Astfel, potrivit art. 57 alin. (1) Cod de procedură penală și art. 1 alin. (1) al Legii nr. 333/2006 privind statutul ofițerului de urmărire penală: „[o]fițerul de urmărire penală este persoana care, în numele statului, în limitele competenței sale, efectuează urmărirea penală în cauze penale și exercită alte acțiuni prevăzute expres de lege” [24; 94].

Conform art. 2 al Legii nr. 3/2016 cu privire la Procuratură: „[p]rocurorul este persoana cu funcție de demnitate publică care exercită atribuțiile Procuraturii, prevăzute de Constituție, de prezenta lege, de alte acte legislative și de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, și este numit în această funcție în modul prevăzut de prezenta lege” [95].

În acest sens, conform art. 51 alin. (1) Cod de procedură penală: „[p]rocurorul este persoana care, în limitele competenței sale, exercită sau, după caz, conduce în numele statului urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanță, exercită sau, după caz, conduce și alte atribuții prevăzute de prezentul cod. Procurorul care participă la judecarea cauzei penale are funcție de acuzator de stat” [24].

Noțiunea de apărător în procesul penal este desemnată în art. 67 alin. (1) – alin. (3) Cod de procedură penală potrivit căruia: „[a]părătorul este persoana care, pe parcursul procesului penal, reprezintă interesele bănuیتului, învinuitului, inculpatului, îi acordă asistență juridică prin toate mijloacele și metodele neinterzise de lege. În calitate de apărător în procesul penal pot participa: avocatul, alte persoane abilitate prin lege cu atribuții de apărător; un avocat din străinătate în cazul în care acesta este asistat de o persoană indicată la pct.1). Persoanele indicate în alin.(2) capătă calitatea de apărător din momentul în care și-au asumat angajamentul de a apăra interesele persoanei în cauză cu consimțământul acesteia. Avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat dobândește calitatea de apărător în momentul în care coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat emite decizie privind acordarea asistenței juridice calificate. Avocatul care acordă asistență juridică bănuیتului sau învinuitului la reținere sau arestare se consideră apărătorul lor pe această perioadă

de timp și cu consimțământul lor el poate continua participarea în calitate de apărător până la terminarea procesului în cauza respectivă sau până la includerea în proces a unei alte persoane din rândul celor menționate la alin. (2)” [24].

Cu toate că apărătorul nu se atribuie la partea acuzării, indicarea acestuia în textul normei legale ca subiect al falsificării probelor este logică, întrucât legislația procesuală în domeniu îi oferă dreptul (chiar și dacă unul limitat) de a administra probe, în legătură cu care fapt acțiunile apărătorului orientate la falsificarea probelor anexate potrivit demersului său la materialele cauzei penale sau, după caz, deja existente în cadrul acesteia, nimeresc sub incidența infracțiunii analizate.

Generalizarea ideilor promovate în literatura de specialitate aferent problematicii privind lista subiecților infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal denotă o divizare semnificativă de opinii între adepții care consideră necesară extinderea cercului de subiecți ai infracțiunii de referință, prin includerea inclusiv a altor funcționari sau persoane cu tangență directă ori indirectă la procesul de administrare a probelor sau gestionare ulterioară și susținătorii ideii privind inoportunitatea acesteia [170, p. 12].

Astfel, aferent subiectului falsificării probelor în procesul penal, autorul I. Blagodari consideră necesar a extinde cercul acestora prin includerea judecătorului și altor persoane care asigură apărarea sau reprezentarea în cadrul procesului penal [159, p. 19].

Apreciind și analizând respectivele abordări doctrinale, considerăm oportun și optăm pentru extinderea normativă a listei subiecților infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal, prin includerea, alături de cei existenți deja, și a judecătorului, asistentului judecătorului, grefierului, consultantului procurorului, care, datorită competențelor procesuale și obligațiilor de serviciu exercitate, direct sau indirect, dispun de acces la probele administrate și, respectiv, au posibilitatea reală de a le influența.

În același timp, norma alin. (2) art. 310 nu-și răsfrânge incidența inclusiv asupra altor subiecți ai procesului penal, care direct sau indirect dețin competențe procesuale și împuterniciri legale în vederea administrării probelor. La categoria acestora urmează de indicat conducătorul organului de urmărire penală care este subiect procesual independent (art. 56 Cod de procedură penală), conducătorul organului care efectuează activitatea specială de investigații, ofițerul de investigații în cazul măsurilor speciale de investigații realizate cu scop de administrare a probelor în cadrul procesului penal, inclusiv reprezentantul organului de constatare în procesul constatării infracțiunii potrivit ordinii stabilite de art. 273 Cod de procedură penală unde, în norma alin. (2), se consemnează dreptul organelor de constatare să rețină făptuitorul, să ridice corpurile delictive și să întocmească actele de constatare corespunzătoare care constituie mijloace de probă [24].

Astfel, constatăm că: „[î]n prevederile art. 273 Cod de procedură penală, sunt enumerate organele de constatare, drepturile acordate acestora la efectuarea acțiunilor de constatare și modul în care procedează după întocmirea actelor de constatare, care în contextul normei prenotate și al reglementărilor stipulate în art. 93 și 163 Cod de procedură penală, la fel constituie probe. Însă, în norma alin. (2) din art. 310 Cod penal, nu sunt prevăzuți ca potențiali subiecți ai infracțiunii respective reprezentanții instituțiilor/autorităților prevăzute în norma prenotată. Concomitent, art. 163 Cod de procedură penală califică ca mijloace de probă procesele verbale ale acțiunilor procesuale, întocmite conform prevederilor legale în vigoare, în cazul în care ele confirmă circumstanțele constatate în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații, consemnarea cărora, potrivit prevederilor stipulate în art. 132⁵ alin. (1) Cod de procedură penală, se efectuează de către ofițerul de investigații prin întocmirea proceselor verbale corespunzătoare” [113, p. 23-24; 24].

În sensul situației menționate, ținând cont de faptul că toate persoanele indicate nu doar dispun de acces liber la materialele procesului penal, dar și dețin competențe procesuale de efectuare a acțiunilor de urmărire penală și fixare a informației probatorii, aceștia indiscutabil urmează a fi recunoscuți subiecți ai infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal.

În contextul celor expuse: „...urmează de remarcat nespecificarea în lista subiecților stipulați și a altor participanți la procesul penal (*Ex.: victima/partea vătămată, partea civilă și reprezentanții acestora, martorul*), care în unele situații, chiar și în contextul statutului procesual al unora dintre ei, fiind preîntâmpinați despre răspunderea penală potrivit prevederilor art. 312 Cod penal, oricum pot realiza acțiuni de falsificare a probelor (Exemplu: Prezentarea organului de urmărire penală sau instanței a probelor materiale falsificate în prealabil), care nu pot nimeri sub incidența infracțiunii de *prezentare cu bună-știință a declarației mincinoase* și totodată se face imposibilă încadrarea acestora conform prevederilor art. 310 Cod penal” [113, p. 23].

Astfel, nu putem nega faptul că reglementarea normativă a subiecților infracțiunii de falsificare a probelor necesită reformare și perfecționare, în special în partea ce ține de falsificarea probelor în procesul penal.

Ținând cont de dezvoltarea destul de dinamică a legislației procesual-penale, considerăm inoportună determinarea exhaustivă a subiecților infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal, întrucât aceasta se poate modifica inclusiv prin extindere ca urmare a modificărilor survenite în lege. În legătură cu aceasta, pentru a nu introduce modificări în norma alin. (2) art. 310 Cod penal de fiecare dată când se va produce o astfel de extindere a listei subiecților infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal, noi propunem lăsarea deschisă a acesteia și înlocuirea printr-o formulare de ordin general, desemnând în calitate de subiecți participanții la

procesul penal, atât din partea acuzării cât și apărării, deținători ai dreptului de administrare și prezentare a probelor. Considerăm că anume o astfel de construcție a normei penale permite de a ține cont și de a răsfrânge incidența legală în cazul oricăror modificări ale legislației procesual-penale, în partea ce vizează participanții la procesul penal împuterniciți cu dreptul de administrare a probelor, fără a introduce de fiecare dată modificările necesare în dispoziția normei.

În această ordine de idei, pentru excluderea caracterului exhaustiv al listei de subiecți enumerați și asigurarea unui efect de incidență mai extinsă a normei respective inclusiv asupra altor potențiali subiecți, ca variantă alternativă sau, după caz, într-un format mixt alături de subiecții menționați deja, poate fi utilizată o formulare de ordin general care va îngloba toți subiecții implicați în activitatea de administrare, păstrare și apreciere a probelor într-un proces.

Totodată, o atenție aparte se merită și în cazul abordării problematicii privind calitățile subiectului infracțiunii de falsificare a probelor care, potrivit opiniei majoritare a cercetătorilor și practicienilor în domeniu, urmează de calificat în exclusivitate ca fiind unul *special*. O asemenea situație rezultă în prezent și din dispozițiile alin. (1) și (2) ale art. 310 Cod penal unde, în formatul actual, anume caracterul exhaustiv al listei subiecților enumerați generează corespunzător și calitățile respective pentru aceștia, ca fiind doar speciale.

În acest sens, considerăm inacceptabilă o asemenea poziție și optăm pentru ideea clasificării subiecților infracțiunii de referință, în funcție de metoda/modalitatea de realizare a laturii obiective, fiind siguri că anume un asemenea criteriu ne permite să afirmăm și să constatăm posibilitatea comiterii faptei penale de falsificare a probelor inclusiv de către un subiect cu calități generale.

Astfel, pornind de la metodele/modalitățile de realizare a laturii obiective enumerate în textul de format nou al dispoziției alin. (1) din art. 310 Cod penal, propus cu titlu *de lege ferenda* ca noutate științifică în cadrul prezentului studiu, menționăm drept exemplificare modalitatea de falsificare a probelor prin modificarea conținutului sau structurii inițiale, sustragerea, deteriorarea sau distrugerea probelor, inclusiv crearea artificială a acestora, care în fapt, sunt acțiuni posibile și accesibile spre realizare de către oricare altă persoană fizică responsabilă, care a împlinit vârsta de 16 ani. Astfel, pentru comiterea faptei de sustragere, deteriorare sau distrugere a probelor, absolut nu este obligatoriu ca subiectul să fie din categoria celor implicați în activitatea de administrare, păstrare sau apreciere a probelor, adică să dețină o eventuală calitate procesuală în acest sens sau, după caz, să realizeze acțiuni tangențiale acesteia. Săvârșirea unei infracțiuni de falsificare a probelor prin modalitățile respective, alături de subiecții speciali, este susceptibilă inclusiv oricărei alte persoane care întrunește condițiile

generale ale subiectului, este motivată corespunzător și urmărește atingerea scopului propus, indiferent de caracterul acestora.

O situație diametral opusă se atestă în cazul falsificării probelor prin denaturarea sensului (falsificarea intelectuală), tăinuirea sau înlocuirea acestora ca modalități de realizare a laturii obiective, când admiterea acțiunilor/inacțiunilor respective sunt posibile în exclusivitate prin participarea subiecților cu calități speciale din categoria celor ce dispun de drepturi și atribuții reglementate legal ce vizează procesul de administrare, păstrare și apreciere a probelor. Mai mult decât atât, după cum se menționase anterior, în cazul falsificării intelectuale, realizarea laturii obiective prin modalitatea respectivă este posibilă exclusiv în timpul efectuării acțiunii procesuale și doar de către subiectul special investit cu atribuții legale de efectuare a acesteia. Totodată, calitatea de subiect special, în cazul falsificării intelectuale ca modalitate de realizare a laturii obiective a infracțiunii respective, o poate deține inclusiv participantul investit cu drepturi și obligații de a participa la efectuarea acțiunii procesuale, ale cărui activități se consemnează în procesul verbal al acesteia. Un exemplu în acest sens ar fi pedagogul psiholog care participă la audierea minorului în condițiile procedurii speciale și astfel, acționând intenționat cu scopul denaturării tabloului probatoriu general în cauza penală sau, după caz, denaturării declarațiilor consemnate ca probă în parte, formulează sau reformulează informația verbală percepută de la minorul audiat, astfel încât aceasta își pierde totalmente din veridicitate sau își modifică sensul inițial, generând într-un final alterarea autenticității rezultatelor audierii minorului ca probă în proces.

Analizând cumulativ rezultatele examinării semnelor subiective ale infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal, considerăm oportun de a formula următoarele concluzii fundamentale:

1) falsificarea probelor în cadrul procesului civil și procesului penal constituie infracțiune, săvârșită doar cu intenție directă. Intenția persoanei care săvârșește falsificarea probelor include conștientizarea gradului prejudiciabil al acțiunilor comise orientate la denaturarea bazei probatorii, precum și dorința survenirii rezultatului urmărit;

2) în unele cazuri, persoanele care aplică legea consideră ca element obligatoriu al laturii subiective, în cazul falsificării probelor, scopul alternativ de a atrage la răspundere penală persoana cu bună știință nevinovată, sau învinuirea acesteia în comiterea unei infracțiuni mai grave, liberarea ilegală de răspundere penală sau îmblânzirea răspunderii pentru persoana vinovată de comiterea unei infracțiuni. Suntem de părerea că o asemenea interpretare contravine evident dispozițiilor formulate de către legiuitor în normele alin. (1) și (2) ale art. 310 Cod penal, unde lipsesc stipulări privind eventuale scopuri ale infracțiunii de falsificare a probelor;

3) motivele tipice ale infracțiunii de falsificare a probelor sunt lăcomia, carierismul, perceperea și interpretarea falsă a intereselor de serviciu, majorarea artificială a propriilor indici de activitate profesională, inclusiv dorința de a evita răspunderea pentru eventuale activități procesuale necorespunzătoare. Fără a influența calificarea faptei, motivele indicate cu toate acestea au o importanță juridico-penală semnificativă. Pe de o parte acestea favorizează determinarea corectă a vinovăției autorului, iar pe altă parte pot fi luate în considerație la stabilirea pedepsei penale sau, după caz, în cumul cu alte circumstanțe să influențeze aprecierea de către instanță a gradului prejudiciabil al acțiunilor realizate de către făptuitor și infracțiunii săvârșite de către acesta la emiterea deciziei privind aplicarea pedepsei condiționate;

4) reglementarea legislativă a subiecților infracțiunii de falsificare a probelor necesită reformare, în special în partea ce ține de procesul penal, unde în lista subiecților infracțiunii nu sunt indicați mai mulți participanți la procedura respectivă, deținători ai competențelor procesuale și împuternicirilor de administrare a probelor (ofițerul de investigații, reprezentantul organului de constatare). Astfel, lista subiecților infracțiunii de falsificare a probelor în procesul penal se recomandă de a fi lăsată deschisă, indicând că această calitate o pot deține participanții la procesul penal atât din partea acuzării cât și a apărării, investiți cu împuterniciri și drepturi de administrare și fixare a probelor. În altă ordine de idei, desemnarea expresă a subiecților respectivi în textul normei din art. 310 alin. (2) Cod penal poate fi înlocuită printr-o noțiune generală care va desemna subiectul pasibil de răspundere penală în acest caz, indiferent de funcția și statutul deținut de acesta în structura organului de urmărire penală, procuratură sau judecată.

3.3. Concluzii la Capitolul III

Analiza juridico-penală a infracțiunii falsificarea probelor punctează următoarele particularități:

1) în partea ce vizează obiectul infracțiunii supuse cercetării, se conchide evident că obiectul generic al faptei respective îl constituie relațiile sociale din domeniul justiției, reglementate prin lege, care asigură în modul stabilit procedura de administrare a probelor în procesul penal și procesul civil. Totodată, obiectul nemijlocit al aceleiași infracțiuni îl constituie elementele de fapt constatate în cadrul procesului civil sau penal, administrate în modul stabilit prin lege, recunoscute și acceptate în calitate de probe directe sau indirecte, concludente și pertinente unor spețe în parte, care contribuie la stabilirea adevărului obiectiv. Potrivit rezultatelor studiului efectuat, în cazul infracțiunii respective, se constată posibilitatea existenței atât a obiectului material, cât și a obiectului imaterial. În legătură cu formatul normativ actual de

redare a infracțiunii de referință, se va reține caracterul incomplet al acestuia, în situația în care sub incidența art. 310 Cod penal nu nimeresc și alte domenii procesuale în cadrul cărora sunt utilizate probele ca elemente de fapt, pentru stabilirea adevărului obiectiv. În acest sens, se menționează procedura contravențională și cea administrativă, precum și rezultatele activității speciale de investigații, care servesc temei pentru pornirea unui proces penal. Astfel, potrivit rezultatelor cercetării, se constată cu certitudine necesitatea extinderii obiectului infracțiunii de referință prin modificarea/completarea normelor penale stipulate în art. 310 Cod penal, în corespundere cu proiectul *de lege ferenda* expus în conținutul prezentei lucrări;

2) conform rezultatelor studiului, în cazul infracțiunii de falsificare a probelor se atestă posibilitatea de realizare a laturii obiective atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Astfel, realizarea laturii obiective prin acțiune presupune activități manipulatorii active ale subiectului, orientate la denaturarea conținutului/structurii autentice a elementelor de fapt administrate în calitate de probe. În același timp, săvârșirea prin inacțiune a faptei respective presupune inactivitatea subiectului orientată la omisiunea intenționată a necesității de administrare a probelor, despre existența cărora cunoaște cu certitudine sau, după caz, care i-au devenit cunoscute în procesul realizării unei acțiuni procesuale în parte, deși potrivit atribuțiilor funcționale era obligat să realizeze această activitate. Formatul actual al normelor stipulate în art. 310 Cod penal nu definește prin sine acțiunea/inacțiunea de falsificare a probelor și, nu include acțiunile alternative în acest sens ca variante posibile de realizare a laturii obiective. Astfel, prin prisma inițiativei *de lege ferenda*, expusă în prezentul studiu, se concluzionează necesitatea extinderii normative a modalităților de realizare a laturii obiective, care urmează a fi prevăzute expres în dispoziția art. 310 Cod penal și, totodată, va servi în acest sens pe rolul de definiție a noțiunii de falsificare a probelor;

3) analiza aspectului volitiv al faptei supuse cercetării, ne demonstrează că: „[l]atura subiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor se exprimă doar prin intenție directă, ca rezultat al conștiinței și voinței subiectului infracțiunii și reprezintă conținutul atitudinii psihice a făptuitorului față de cele comise. Falsificarea probelor se comite nu doar cu intenția de a schimba calitatea unei probe, dar inclusiv pentru a induce în eroare părțile în proces și instanța de judecată sau organul de urmărire penală, prin impunerea unor probe false ca fiind veridice. Infracțiunea supusă cercetării se caracterizează printr-o componentă formală, respectiv se consideră consumată din momentul realizării acțiunii de falsificare a probelor, indiferent de survenirea consecințelor, motivul și scopul urmărit” [15, 692-696]. La încadrarea normativă și aprecierea infracțiunii de falsificare a probelor, scopul și motivul de care s-a condus subiectul nu au importanță calificativă, însă, fiind un element important al laturii subiective, servește la

constatarea tuturor circumstanțelor cazului, stabilirea adevărului obiectiv și individualizarea răspunderii penale pentru subiect;

4) în sensul aceleiași cercetări: „[u]n capitol aparte al problemei abordate îl constituie subiecții infracțiunii de falsificare a probelor, care potrivit normei art. 310 Cod penal sunt indicați expres. Astfel, în fapt, exhaustivitatea stipulărilor menționate nu lasă loc și exclude posibilitatea calificării și încadrării conform normei indicate a acțiunilor de falsificare a probelor comise de către reprezentanți ai organului de constatare, ofițeri de investigații la efectuarea măsurilor speciale de investigații în cadrul urmăririi penale, agenți constatatori în cadrul proceselor contravenționale, inclusiv experți, judecători, asistenți ai procurorilor, asistenți ai judecătorilor sau grefieri, care eventual dispun de posibilități reale de a influența procese penale, civile, administrative sau contravenționale prin falsificarea probelor administrate în cadrul acestora. Or, încadrarea juridică a acțiunilor respective comise de către ultimii potrivit altor norme penale, eventual ar putea influența consecințele juridico-penale ale acestora și diminua din importanța și scopul sancțiunii aplicate” [113, p. 23]. În acest sens, se impune necesitatea înlăturării caracterului exhaustiv al normelor prevăzute în art. 310 Cod penal în partea ce vizează subiecții infracțiunii de referință și extinderea listei respective pentru asigurarea incidenței legale asupra unui număr indefinit de persoane care, într-o situație sau alta, pot avea acces la probele administrate și exercita în raport cu acestea acțiuni de denaturare prin realizarea uneia dintre modalitățile prevăzute în cuprinsul dispoziției alin. (1) din *lege ferenda* propusă.

Produsul final al prezentului studiu vine să demonstreze pertinent și eficient necesitatea modificării în sensul suplinirii și extinderii aspectului de reglementare a normelor prevăzute în art. 310 Cod penal, care vizează două categorii de relații în domeniul jurisprudenței (penal/civil).

Astfel, se relevă situația în care sub incidența normei stipulate nu nimerește: procedura de administrare a probelor în cadrul procesului contravențional; consemnarea rezultatelor măsurilor speciale de investigații realizate de către ofițerul de investigații atât în cadrul procesului penal, cât și până la pornirea acestuia conform stipulărilor prenotate, inclusiv în cadrul procedurii administrative realizate de către autoritățile publice în conformitate cu cerințele Codului administrativ aprobat prin Legea nr. 116/2018.

4. ASPECTE DELIMITATIVE ȘI REGIMUL SANȚIONATOR AL INFRAȚIUNII FALSIFICAREA PROBELOR

4.1. Delimitarea infracțiunii falsificarea probelor de infracțiuni omogene

Realizarea justiției în numele statului Republica Moldova constituie atribuția exclusivă a instanțelor de judecată, care examinând rezultatele activității instituțiilor de drept ce contribuie la înfăptuirea activității respective în cadrul cauzelor penale, civile, contravenționale sau administrative, adoptă decizii obligatorii asupra fondului litigiului. La realizarea actului justiției, o atenție deosebită urmează a fi acordată asigurării garanțiilor constituționale ale cetățenilor privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, inviolabilității personale și altor interese legale.

Potrivit art. 20 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova: „[o]rice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime” [61].

În vederea asigurării și realizării dreptului menționat, legislația națională desemnează normele penale sistematizate în Capitolul XIV al Codului penal, intitulat *Infrațiuni contra justiției*, potrivit cărora se: „...stabilește răspunderea penală pentru o serie de infracțiuni orientate la destabilizarea relațiilor sociale în domeniul justiției (art. 303 - 323 Cod penal), însă una dintre cele mai periculoase fapte infracționale în acest sens, ținând cont de eventualele consecințe ale acesteia, urmează de recunoscut anume infracțiunea de falsificare a probelor prevăzută în prevederile art. 310” [113, p. 21].

Eficacitatea justiției este posibilă doar în condiția respectării stricte a legislației în vigoare de către înșiși subiecții implicați direct sau indirect la realizarea acesteia. Anume prin aceasta se explică separarea/delimitarea de către legiuitor, într-o componentă aparte, a elementelor infracțiunii ce atentează la regulile stabilite în domeniul administrării probelor și subiecții acestora, întrucât asemenea fapte subminează nu doar autoritatea instanțelor de judecată și instituțiilor ce contribuie la înfăptuirea justiției, dar și autoritatea statală în general.

Astfel, în viziunea noastră, subiectul abordat în prezentul studiu și necesitatea delimitării acestuia în raport cu alte componente de infracțiune deține o importanță semnificativă, întrucât: „[l]a baza oricărei hotărâri emise în cadrul unui proces judiciar stau probele, care întotdeauna și imperativ urmează să corespundă cerințelor legislației procesuale în vigoare. Între timp, practica cotidiană destul de frecvent ne demonstrează și ne prezintă cazuri de falsificare a acestora, inacceptabil de a fi tolerate și care necesită, respectiv, obligatoriu survenirea unor consecințe de

ordin juridico-penal în vederea excluderii unor situații similare în viitor, constatare, urmată de înlăturarea obligatorie a cauzelor și condițiilor care le-au generat, pentru realizarea eficientă și întocmai a obiectivelor justiției, atingerea standardelor de satisfacție morală a cetățenilor. Falsificarea probelor nu se regăsea anterior în legislația penală a Republicii Moldova ca componentă de infracțiune separată. Totodată, Codul penal în redacția din anul 1961 delimita unele acțiuni ca modalitate de comitere a infracțiunilor asemănătoare. În acest sens, se indică la normele care prevedeau răspunderea penală pentru *tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate, constrângerea de a face depoziții, constrângerea martorului sau părții vătămate de a face depoziții mincinoase, constrângerea expertului de a da o concluzie mincinoasă, constrângerea traducătorului de a face o traducere falsă, denunțarea calomnioasă, depozițiile mincinoase și concluziile de expertiză sau traducerea falsă* (art. 190-196 CP al RM). Însă prezentarea nemijlocită în cadrul procesului penal sau civil a probelor în prealabil falsificate nu era prevăzută de către legea penală, respectiv acțiunea în cauză nu era pasibilă de pedeapsa penală. Comiterea unor asemenea abuzuri în cadrul proceselor contravenționale sau civile făcea imposibilă sancționarea penală, chiar și în situația în care, datorită evoluției realităților și proceselor social-economice, consecințele acestora puteau fi destul de semnificative” [113, p. 22].

În acest sens, pentru a evita divergențele care pot apărea la calificarea faptei ilicite, exprimate prin falsificarea probelor, ne propunem să analizăm diferențele din punct de vedere al componentei juridico-penale a infracțiunii cercetate în raport cu declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, falsul în acte publice, amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală și denunțarea falsă sau plângerea falsă.

Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă

Potrivit art. 312 alin. (1) Cod penal se prevede răspunderea penală pentru: „[p]rezentarea, cu bună-știință, a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret, dacă această acțiune a fost săvârșită în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată ori internațională” [27].

În acest sens, se indică asupra faptului că probele au o importanță esențială la înfăptuirea justiției, servind drept reper de bază la aflarea adevărului fără de care justiția nu-și poate îndeplini funcțiile sale în vederea atingerii scopului legal.

În rezultatul analizei normei prevăzute în art. 312 Cod penal, constatăm că drept element care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei

care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei în cadrul procesului penal, sunt acceptate declarațiile martorului, părții vătămate, concluzia întocmită de către expert sau specialist și traducerea sau interpretarea.

Astfel, se rezumă faptul că încălcarea de către martor, expert, specialist, traducător sau interpret a prevederilor acestei norme pune în pericol buna desfășurare a justiției, fapte care sunt soldate cu atragerea la răspunderea penală.

Din practica judiciară rezultă vădit că nu există cauză penală în care, la aflarea adevărului, să nu-și aducă contribuția declarațiile martorilor, acestea fiind probe esențiale de cunoaștere a circumstanțelor săvârșirii faptei infracționale. Însă, pentru ca declarațiile respective să producă efectul scontat la înfăptuirea actului justiției, acestea urmează a fi veridice și corespunzătoare adevărului, în timp ce necorespunderea acestora situației reale produce un rezultat negativ, exprimat prin emiterea unor hotărâri ilegale, fondate pe date false.

Pe lângă faptul că atât infracțiunea de falsificare a probelor cât și declarația mincinoasă, traducerea incorectă sau concluzia falsă fac parte din categoria infracțiunilor contra justiției, ambele au un obiect comun de atentare, adică relațiile sociale privitor la activitatea de aflare a adevărului în procesul înfăptuirii justiției, relații puse în pericol, care servesc drept probe în procesul penal sau civil.

Privind prezentarea, cu bună-știință, a declarației mincinoase, conchidem că infracțiunea dată pune în pericol întregul proces de înfăptuire a justiției. Fapta dată, ca și falsificarea probelor, poate genera atât tergiversarea proceselor penale inițiate cât și condamnarea unei persoane nevinovate.

Din punctul de vedere al condițiilor săvârșirii infracțiunilor supuse cercetării, se indică faptul că ambele pot fi comise doar în cadrul urmăririi penale și în faza de judecare a cauzei de către instanță. Totodată, urmează de menționat că faptele în cauză pot fi săvârșite inclusiv și în procesul acțiunilor de constatare a circumstanțelor infracțiunii, realizate de către organul de constatare, potrivit ordinii stabilite de art. 273 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Or, conform alin. (2) din articolul prenotat, organele de constatare: „...au dreptul, în condițiile prezentului cod, să dispună efectuarea constatărilor tehnico-științifice și medico-legale, inclusiv să citeze persoane și să obțină de la ele declarații, cu întocmirea proceselor verbale, în condițiile prevăzut de art. 260-261 Cod de procedură penală” [24].

Specificul laturii obiective în cazul infracțiunii prevăzute de art. 312 constă în acțiunile de prezentare, cu bună-știință, a declarației mincinoase, concluziei false, a interpretării sau traducerii incorecte.

În speța acestui articol se relevă faptul că a prezenta declarații mincinoase înseamnă a comunica informații cu privire la anumite fapte care denaturează adevărul, nu corespund realităților de fapt cunoscute martorului sau părții vătămate.

Prin concluzia expusă în raportul de expertiză, se înțeleg datele stabilite în rezultatul cercetării obiectelor materiale și celor administrate, iar prezentarea acestui act final în formă falsă prezumă expunerea informației care nu corespunde adevărului.

A prezenta o traducere incorectă înseamnă a efectua în scris o traducere necorespunzătoare adevărului, fie prin afirmații mincinoase făcute de traducător în operațiunile de traducere, fie prin omisiuni, adică prin trecerea sub tăcere a unor afirmații și enunțuri care urmau a fi traduse.

Prezentarea declarației mincinoase este expres condiționată de obligativitatea declarării acelor împrejurări de fapt, pe care martorul le cunoaște în legătură cu cauza respectivă și care pot servi drept probe la constatarea fondului acesteia sau altor împrejurări importante pentru justa soluționare a circumstanțelor examinate.

Pentru a întruni elementele respectivei componente de infracțiune este obligatoriu ca martorul, partea vătămată, interpretul, traducătorul, specialistul și expertul să fie avertizați de către subiectul de aplicare a legii despre răspunderea pe care o poartă în corespundere cu prevederile art. 312 Cod penal. De asemenea, subiecții prenotați vor fi informați și avertizați asupra inadmisibilității prezentării datelor ce vor servi drept probe în procesul penal, care au fost obținute cu încălcarea prevederilor legale.

Elementul material al infracțiunii prevăzute de art. 312, săvârșită de către expert, ține de acțiunea acestuia orientată la întocmirea unei concluzii false, care poate fi realizată atât prin prezentarea unor constatări false, cât și prin omisiunea de a indica toate datele stabilite în urma cercetării obiectelor materiale și datelor administrate.

Elementul material al traducerii incorecte, săvârșită de un traducător, interpretare incorectă, făcută de un interpret, este exprimat prin afirmații mincinoase sau omisiuni în a traduce totul sau a reda faptele înțelese, consemnate corespunzător prin expunerea acestora în formă scrisă pe un purtător (exemplu: proces-verbal de audiere, traduceri separate ale unor acte procesuale, alte documente din dosarul cauzei penale sau civile, etc.).

Analizând alte modalități de realizare a elementelor declarației mincinoase, și anume sub forma tăcerii/opunerii privind clarificarea unor împrejurări esențiale despre care martorul sau partea vătămată este întrebat, declarăm ferm că nu suntem de acord cu o astfel de calificare penală, întrucât asemenea fapte pe deplin se încadrează sub incidența unei componente de infracțiune separată, și anume cea prevăzută de art. 313 Cod penal. Totodată, considerăm că

refuzul de a depune mărturii nu este condiționat de intenția de a altera adevărul sau de a induce în eroare organul de drept, dar se rezumă din natura conținutului pe care o au declarațiile martorului sau a părții vătămate, informații care urmează a fi recunoscute ca probe pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

Este notabil faptul, că încălcarea procedurii de audiere în condițiile Codului penal al Republicii Moldova în cazul martorului sau părții vătămate, manifestate prin neprevenirea acestora asupra răspunderii penale ce o poartă în cazul prezentării, cu bună-știință a declarațiilor mincinoase, atrage nulitatea aprecierii acestei acțiuni de urmărire penală ca probă în procesul penal.

În același sens, se impune necesitatea delimitării declarației mincinoase de denunțarea sau plângerea falsă, realizate de către victimă în cadrul procesului penal; or, semnalmentele componentelor respective se caracterizează printr-un grad înalt de asemănare reciprocă, inclusiv în raport cu elementele componente de falsificare a probelor. Anume din aceste considerente este imperativ necesar punctarea unor criterii certe de delimitare a acestora, întrucât practica aplicării normelor respective în activitatea cotidiană de către subiecții legii denotă o ambiguitate evidentă de interpretare a elementelor calificative prin prisma atât a laturilor subiective cât și celei obiective, specifice infracțiunilor de referință.

În sensul celor menționate, situația relatată poate fi exemplificată prin sentința emisă la 25.09.2005 de către Judecătoria Briceni pe cauza penală nr. 1-189/2004, potrivit circumstanțelor căreia *N.B. a adresat Poliției un denunț prin care sesiza organele competente că numiții M.G. și L.O. în luna ianuarie a anului 2004 au recrutat-o pe fiica ei N.L., și au transportat-o în orașul Dubai din Emiratele Arabe Unite în scopul exploatării sexuale. Drept urmare a sesizării parvenite în privința lui M.G. și L.O. a fost intentată urmărirea penală în baza componentei de infracțiune prevăzute de art. 165 alin. (2) lit. d) Cod penal al RM. Pe parcursul urmăririi penale N.B., în calitate de parte vătămată, și-a reconfirmat declarațiile făcute anterior, din care rezulta vinovăția persoanelor M.G. și L.O. Ulterior, însă, organul de urmărire penală a constatat că atât în denunț, cât și la etapa urmăririi penale depozițiile numitei N.B. erau mincinoase. De asemenea, N.B. și-a recunoscut vinovăția în fața instanței de judecată, menționând că a adresat un denunț calomnios și a făcut declarații false cu scopul ca fiica sa să se întoarcă acasă din străinătate [133].*

În rezultatul evaluării situației de fapt și de drept, instanța de judecată a încadrat activitatea infracțională a numitei N.B. în baza unui concurs de infracțiuni, identificându-se, astfel, incidența a două norme de incriminare: art. 311 (*denunțarea falsă*) și art. 312 (*declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă*). Decizia în cauză s-a argumentat prin

faptul că activitatea infracțională a inculpatei conține semnele constitutive a două infracțiuni: denunțare falsă, cu bună știință a persoanelor în săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave, făcută organului cu drept de pornire a urmăririi penale – art. 311 alin. (2) lit. a) CP și prezentarea cu bună-știință a declarației mincinoase, săvârșită în cadrul urmăririi penale, legată de învinuirea de săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave – art. 312 alin. (2) lit. a) Cod penal.

Soluția promovată de instanța de judecată pe marginea speței invocate o considerăm ca fiind una incorectă. În acțiunile persoanei prenotate nu poate fi reținută infracțiunea de denunțare falsă în concurs cu declarația mincinoasă, când faptele privesc una și aceeași situație, prin care se urmărește tragerea la răspunderea penală a unei persoane nevinovate pentru săvârșirea unei infracțiuni.

Întru motivarea acestei poziții, invocăm următoarele argumente:

1) declarațiile mincinoase făcute de către partea vătămată precedată de denunțarea falsă nu constituie altceva decât asigurarea continuității săvârșirii celei din urmă infracțiuni. În speță, posibilitatea încadrării faptelor menționate în baza unui concurs real ar fi fost justificată doar în ipoteza în care, din declarațiile făptuitorului făcute pe parcursul urmăririi penale, s-ar fi referit la alte evenimente false decât cele făcute în denunț (de exemplu, dacă în cazul descris mai sus, prin declarațiile făcute de către N.B. în calitate de parte vătămată, aceasta ar fi invocat niște declarații mincinoase, din care ar fi rezultat că la săvârșirea infracțiunii ar fi participat și o altă persoană). De fapt, soluția invocării unui concurs de infracțiuni contravine și articolului 4 din Protocolul nr. 7 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale din 04.11.1950, potrivit căruia: „[n]imeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat” [122].

2) prezentarea declarațiilor mincinoase de către N.B. despre săvârșirea faptei de trafic de ființe umane de către persoanele M.G. și L.O. a constituit un mijloc de apărare a acesteia pentru săvârșirea infracțiunii de denunțare falsă. Prezentarea unor declarații veridice de către N.B. s-ar fi echivalat cu autodenunțarea sau recunoașterea vinovăției pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 311 Codul penal, lucru la care, potrivit prevederilor legislației în vigoare, inculpatul nu poate fi obligat.

În rezultatul studierii circumstanțelor și a deciziei primite pe această cauză putem conchide că fapta de denunțare falsă (art. 311) nu poate fi calificată în concurs real cu infracțiunea de declarație mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă (art. 312), atunci când prin cea de-a doua faptă se reconfirmă învinuirea mincinoasă a aceleiași sau acelorași persoane despre săvârșirea unei infracțiuni.

Așadar, în normele penale cu privire la falsificarea probelor (art. 310) și declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă (art. 312), considerăm că ar fi mai potrivit de a specifica eventualele consecințe survenite în cazul admiterii unor asemenea probe de către instanța penală sau civilă, urmată de structurarea pedepselor în strictă dependență anume de acest factor.

Aceeași abordare este valabilă în cazul declarațiilor făcute prin constrângere (art. 309), aici însă răspunsul este mai puțin evident. Conform jurisprudenței Curții Europene, art. 6 alin. (1) din Convenție [62], se garantează dreptul de a nu se autoincrimina, iar un exemplu esențial în acest sens ne pot servi hotărârile Curții de la Strasbourg din 8 februarie 1996 – *John Murray c. Regatul Unit* [85] și din 5 noiembrie 2002 – *Allan c. Regatul Unit* [86].

Analiza delimitativă, prin aspectul elementelor subiective în cazul infracțiunilor prevăzute în art. 310 și art. 312 Cod penal, denotă evident o serie de coincidențe în partea ce ține de forma vinovăției, motive, scop urmărit și în același timp, diferențe absolute pe dimensiunea subiecților infracțiunilor de referință.

Contextual celor expuse, putem menționa cu certitudine în cazul ambelor infracțiuni, că factorul volitiv la săvârșirea acestora se exprimă prin voința subiectului de a vedea realizată fapta, indiferent de survenirea anumitor urmări prejudiciabile. Din situația respectivă derivă ideea că atât infracțiunea de falsificare a probelor cât și declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă sunt componente formale și, respectiv, se consideră consumate din momentul realizării laturii obiective, indiferent de survenirea consecințelor.

Astfel, atât în cazul infracțiunii de falsificare a probelor (art. 310) cât și la declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă (art. 312), indiferent de modalitățile realizării semnelor laturii obiective și consecințele survenite, forma vinovăției în toate cazurile se manifestă exclusiv prin intenție directă orientată la atingerea scopului urmărit, fără a fi necesară constatarea atitudinii psihice a autorului față de urmările prejudiciabile în cazul survenirii acestora. Respectiv, prezența intenției directe ca formă a vinovăției în cazul infracțiunilor de referință este o condiție absolut obligatorie; or, lipsa acesteia în acțiunile autorului faptei condiționează inevitabil și lipsa componentei de infracțiune cu efectul juridic corespunzător ce survine în urma unei asemenea constatări.

Caracterul imperativ al regulii indicate poate fi exemplificat prin practica judiciară aferentă cauzei penale privind învinuirea lui I.O. în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (2) Cod penal, în cadrul căreia ultimul a fost învinuit precum că deținând funcția de ofițer de urmărire penală și respectiv fiind persoană publică, urmărind scopul administrării probelor în cauza penală nr. 2015380399, a falsificat procesul verbal de audiere a martorului L.D. prin

contrafacerea semnăturii din numele acestuia, fapt confirmat prin rezultatele expertizei grafologice dispuse în cadrul procesului penal. Potrivit rechizitoriului, inculpatul I.O. se învinuia de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (2) Cod penal. În ședința de judecată și la etapa urmăririi penale, inculpatul I.O. a recunoscut parțial vina în săvârșirea infracțiunii incriminate.

Astfel, cercetând în ședința de judecată probele prezentate de către acuzare, instanța a decis achitarea inculpatului I.O. din motivul lipsei în acțiunile ultimului a componenței de infracțiune incriminate.

În acest sens, instanța a statuat că acuzarea nu a probat faptul modificării conținutului declarațiilor oferite de către L.D. în calitate de martor, or, doar aplicarea semnăturii unei alte persoane pe procesul verbal de audiere nu poate duce la falsificarea probei. Mai mult decât atât, nu a fost probată de acuzare existența unei sentințe în cauza penală unde L.D. a fost audiat în calitate de martor, în care s-ar fi invocat nulitatea probei martorului. În atare circumstanțe, instanța nu a constatat că I.O. ar fi avut intenția să falsifice proba, or, s-a atestat doar aplicarea unei semnături, în timp ce de către acuzare s-a indicat drept scop acumularea probatoriului. În acest context, instanța indică precum că scopul acumulării probelor nu este un semn al laturii subiective în cazul dat și nu poate servi drept temei de tragere la răspundere penală. Or, scopul acumulării probelor într-un proces penal de către ofițerul de urmărire penală este o acțiune legală. Motivele și scopurile nu au importanță pentru latura subiectivă, deși ele pot fi variate: răzbunare, interese personale, vanitate etc. Totodată, în legătură cu aceeași speță, instanța menționează că latura subiectivă se caracterizează prin intenție directă. Făptuitorul își dă seama că falsifică probele și dorește aceasta. În cadrul examinării nu s-a atestat, că I.O. ar fi avut o intenție să falsifice proba, atestându-se doar aplicarea unei semnături. Or, învinuirea a invocat ca intenție acumularea probatoriului [138].

În același sens, aferent infracțiunilor prevăzute în ambele norme ale art. 310 Cod penal (*Falsificarea probelor*), inclusiv în cazul art. 312 Cod penal (*Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă*), considerăm ca fiind lipsit de importanță motivul de care se conduce autorul la comiterea faptelor respective, fiind posibilă o diversitate largă a semnului respectiv, de la invidie și răzbunare până la ură sau cupiditate. Urmează de menționat în legătură cu normele indicate, că nici legiuitorul nu a specificat expres în conținutul acestora nicio cerință privind motivul unei asemenea conduite a făptuitorului. Din situația indicată rezultă încă o dată caracterul secundar al semnului respectiv în cazul componențelor de infracțiune prevăzute în normele art. 310 și 312 Cod penal. O situație puțin diferită constatăm în cazul normei prevăzute în art. 312 alin. (2) Cod penal, unde legiuitorul desemnează la lit. b) în calitate de circumstanță

agravantă interesul material, din caracterul căruia rezultă evident și motivul lăcomiei. În cazul celorlalte calificative agravante prevăzute în norma alin. (2) din art. 312 Cod penal, motivul infracțiunii nu rezultă expres din conținutul acestora.

O situație practic asemănătoare este caracteristică și în partea ce ține de scopul infracțiunilor prevăzute în art. 310 și 312 alin. (1) Cod penal ca semn indispensabil al laturii subiective, care de asemenea nu este stipulat expres sau exhaustiv de către legiuitor în normele indicate, însă acesta poate fi în mod evident dedus în urma analizei faptei propriu-zise prin coroborare cu reglementările normative de referință. Astfel, similar motivului infracțiunii, scopul faptelor de falsificare a probelor (art. 310 Cod penal) sau, după caz, declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă (art. 312 alin. (1) Cod penal), la fel poate fi identificat printr-o diversitate vastă de așteptări și rezultate urmărite de către făptuitor, începând cu dorința de a obține o decizie favorabilă în cadrul unei spețe de proces penal sau civil, până la tendința de a condiționa emiterea unei asemenea decizii în defavoarea altei persoane.

O altă situație se constată în cazul normei prevăzute în art. 312 alin. (2) Cod penal, unde legiuitorul stipulează expres scopurile săvârșirii infracțiunii de referință, desemnându-le în calitate de circumstanțe agravante, după cum urmează potrivit lit. a), b) și c) din norma respectivă. Analiza caracterului și conținutului condițiilor indicate denotă evident și scopul comiterii faptelor penale stipulate în alin. (1) din același articol, orientat la atingerea rezultatului scontat manifestat în cazul lit. a) prin învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, în cazul lit. b) prin obținerea unui profit material și în cazul lit. c) prin crearea unor probe acuzatorii artificiale.

În acest sens, aferent infracțiunilor de referință cercetate în aspect delimitativ, putem afirma cu certitudine că motivul și scopul în cazul acestora sunt strâns intercorelate și foarte frecvent motivul generează scopul format.

Examineate în context delimitativ prin prisma subiectului în cazul infracțiunilor prevăzute de art. 310 și 312 Cod penal, constatăm o diferență vădită de calități specifice acestuia, inclusiv și în cazul infracțiunii prevăzute de art. 312 Cod penal, în special. Astfel, cât privește infracțiunea reglementată de art. 312 Cod penal în partea ce ține de declarația mincinoasă, subiectul este unul general, cu vârsta răspunderii de la 16 ani, fără semne/calități distincte. În același timp, analiza subiectului în cazul infracțiunii de falsificare a probelor (art. 310 Cod penal), inclusiv în cazul concluziei false sau traducerii incorecte (art. 312 Cod penal), denotă cu certitudine necesitatea imperativă a prezenței calităților speciale caracteristice subiecților în asemenea situații. Astfel, conform cerințelor stipulate în norma alin. (1) art. 310 Cod penal, subiectul infracțiunii respective urmează să dețină obligatoriu calitatea procesuală de participant

sau reprezentant al acestuia în cadrul procesului civil. În același sens, potrivit cerințelor stipulate în norma alin. (2) art. 310 Cod penal, subiectul infracțiunii respective urmează să dețină obligatoriu calitatea procesuală de ofițer de urmărire penală, procuror sau apărător, atribuită în modul stabilit de lege. Totodată, cerințe asemănătoare de calitate specială a subiectului se impun și în cazul infracțiunii privind prezentarea unei concluzii false sau traduceri și interpretări incorecte, conform normei alin. (1) art. 312 Cod penal, unde autorul faptei urmează să dețină corespunzător funcția și atribuții de specialist sau expert ori, după caz, traducător sau interpret, atribuite în modul stabilit de lege.

Concluzionând aferent subiectului supus cercetării delimitative, conchidem că introducerea normei de falsificare a probelor în calitate de componentă de infracțiune separată în Codul penal urmează a fi apreciată ca o decizie corectă și oportună, orientată la fortificarea sistemului judiciar al Republicii Moldova, în contextul în care obiect al atentatului criminal în situația respectivă îl constituie relațiile sociale care asigură funcționarea normală a instituțiilor împuternicite de către stat să realizeze actul justiției. Astfel, săvârșind acțiuni orientate la falsificarea probelor, infractorul se contrapune modului stabilit de administrare a acestora în cadrul procesului penal și civil, în situația în care noțiunea de probe, administrarea, pertinența și admisibilitatea acestora sunt determinate de legislația în vigoare. Problemele existente de reglementare procesuală, calificare și prevenire a infracțiunilor contra justiției, în special a infracțiunilor de falsificare a probelor prezentate organelor de drept, necesită o abordare și analiză științifico-practică în scopul înlăturării lacunelor existente.

Falsul în acte publice

Infracțiunea prevăzută în art. 310 Cod penal cu denumirea *Falsificarea probelor* și modalitatea normativă a infracțiunii unificate în art. 332 *Falsul în acte publice* din același act legislativ, la prima vedere par că ar avea numeroase asemănări la aspectul elementelor componente. Însă, în procesul efectuării unui studiu aprofundat și de rigoare la categoria delimitării semnelor infracțiunilor prenotate în raport cu faptele comise în realitatea obiectivă, care ulterior au fost raportate și încadrate juridic la normele penale respective, s-au obținut anumite demarcări în sensul care urmează.

La etapa incipientă, este de menționat că variantele tipice ale infracțiunii prevăzute în art. 310 Cod penal pot fi considerate ca fapte ilicite, încadrându-se în categoria infracțiunilor care împiedică îndeplinirea de către subiecții de aplicare a legii a obligațiilor de serviciu în vederea realizării sarcinilor și scopului justiției în Republica Moldova.

Analizând infracțiunea prevăzută în art. 332 într-o formă delimitativă cu cea prevăzută de art. 310 Cod penal, constatăm că aceasta face parte din faptele antisociale din grupul infracțiunilor care aduc atingere bunei desfășurări a activității în sfera publică, dar care nu are tangență nemijlocită cu aspectul coruptibil.

La acest segment de cercetare, aducem în evidență expunerea autorului român Vintilă Dongoroz, care în lucrarea sa „*Fals în înscrieri publice*”, definește înscrierea ca acțiune prejudiciabilă a infracțiunii de fals în acte publice și care trebuie de înțeles în următoarea ordine: „[î]nscris în sensul penal este orice piesă care prin conținutul său – nu numai prin existența sa – este destinată a dovedi un fapt susceptibil de consecințe juridice, așadar o declarațiune cu efecte juridice care a luat ființă și care servește fie pentru a crea fie pentru a proba drepturile” [67, p. 171].

Potrivit opiniei expuse de către autorul Vasile Cibotaru în lucrarea „*Falsificarea probelor: examen teoretic și practic*”: „[e]miterea unei decizii judecătorești, întemeiată și legală, depinde direct de administrarea legală și obiectivă a tuturor probelor, precum și de sinceritatea și acțiunile tuturor participanților în proces cu privire la prezentarea probelor. Ca rezultat, orice atentare la rigorile legale cu privire la procesul probatoriu, atât în procedura civilă, cât și penală, pune sub semnul întrebării decizia instanței, cauzând prejudiciu atât drepturilor procesuale ale participanților la proces, cât și intereselor justiției în general” [18, p. 37].

Evaluând materia științifică supusă cercetării, ajungem la concluzia că infracțiunile examinate sunt însoțite de unele consecințe grave și deosebit de grave pentru comunitatea umană. Același autor susține poziția potrivit căreia admiterea cu bună-știință a falsului: „...provoacă un spectru larg de consecințe social negative, atât directe, cât și indirecte: cauzează daune participanților la proces, în special, se aduce atingere onoarei și demnității, reputației, intereselor materiale, libertății fizice, vieții și sănătății acestora; se lezează imaginea justiției, se compromite încrederea față de organele de urmărire penală și autoritatea sistemului judecătoresc; se lezează drepturile fundamentale ale omului – dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil” [18, p. 38].

Delimitarea de către legiuitor a acestor două infracțiuni este evidențiată și prin faptul că articolul *Falsificarea probelor* se regăsește în cadrul Capitolului XIV din Codul penal, cu denumirea *Infracțiuni contra justiției*, pe când infracțiunea *Falsul în acte publice* este dislocată în limitele Capitolului XV din același act legislativ, intitulat *Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică*.

Analizând amplasarea infracțiunilor supuse cercetării în normele capitolelor dislocate în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova, atragem o atenție sporită și altor aspecte

importante care necesită a fi precizate în cursul științific de delimitare a respectivelor fapte antisociale.

În condițiile descrise, o latură științifică supusă cercetării ca formă de stabilire și identificare a unor limite mărginitorii o reprezintă valoarea socială.

La acest compartiment, este meritoriu de citat părerea unor autori francezi, care remarcă faptul că: „[a]ctivitatea de stabilire a regulilor juridice presupune și impune în principal cercetarea valorilor sociale pe care dreptul intenționează să le aprofundeze, să le promoveze” [141, p. 163].

Totodată, conceptul de *valoare* trebuie definit și din punct de vedere doctrinar, pentru o înțelegere mai cuprinzătoare a acestuia, și, evident, utilizarea termenului corect, în raport cu prevederile normative instituite în Legea penală a Republicii Moldova.

Fiind analizată lucrarea științifică a lui Petru Iluț „*Valori, atitudini și comportamente sociale - între asimilare și practicare*”, s-a constatat că în opinia autorului termenul de *valoare*: „...are o polisemie accentuată cu înțelesuri total distincte, mergând de la cel de valoare în sens economic și până la expresia *valori naționale*, care la rândul ei se referă atât la un specific național, cât și la personalități de valoare” [90, p. 71].

Revenind la criteriul delimitativ al valorii sociale, vom remarca argumentele doctrinare ale autorilor autohtoni Sergiu Brînză și Vitalie Stati, care sunt de părere că: „[v]aloarea socială fundamentală, apărută împotriva infracțiunilor prevăzute în capitolul XIV din Partea Specială a Codului penal, include următoarele segmente:

- 1) activitatea de examinare și soluționare a cauzelor de către instanțele de judecată;
- 2) activitățile desfășurate în paralel de către alte persoane decât judecătorii, care contribuie la justa soluționare a cauzelor (activitatea prejudicială);
- 3) activitatea ce precede judecata (activitatea prejudicială);
- 4) activitatea ulterioară judecării, presupunând punerea în executare a hotărârii judiciare (activitatea postjudiciară)” [13, p. 720].

În același context, autorii remarcați mai sus, susțin ideea că: „[v]aloarea socială care este apărută împotriva faptelor socialmente periculoase, remarcate la capitolul XV din Partea Specială a Codului penal, se exprimă prin:

a) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune respectarea de către persoanele publice și persoanele publice străine a obligației de a pretinde, accepta sau primi remunerația în strictă conformitate cu legea;

b) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care este incompatibilă cu săvârșirea unor fapte de corupere a persoanelor publice sau a persoanelor publice străine;

c) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care este incompatibilă cu bănuiala că persoanele publice, persoanele cu funcție de demnitate publică, persoanele publice străine sau funcționarii internaționali pot fi influențați în exercitarea atribuțiilor lor;

d) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care este incompatibilă cu bănuiala că influența asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau a unui funcționar internațional poate fi cumpărată în urma promisiunii, oferirii sau dării de recompensă ilicită unui traficant de influență;

e) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune îndeplinirea de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu în mod corect, fără abuzuri, cu respectarea intereselor publice, precum și a drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și ale celor juridice;

f) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune îndeplinirea de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu în mod corect, fără excese, cu respectarea intereselor publice, precum și a drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și ale celor juridice;

g) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune îndeplinirea corespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor sale de serviciu;

h) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care implică inviolabilitatea secretului informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate;

i) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care presupune respectarea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică a obligației de a nu deține bunuri obținute ilicit a căror valoare depășește substanțial mijloacele dobândite;

j) buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care este condiționată de încrederea publică în autenticitatea documentelor oficiale” [13, p. 850-851].

Totodată, analizând valoarea socială apărută împotriva infracțiunilor amplasate în capitolele XIV și XV din Codul penal al Republicii Moldova, nu putem trece cu vederea mențiunile care se referă la obiectul juridic generic. Acesta, la rândul său, în calitate de element component al infracțiunii, la fel constituie un aspect important în analiza semnelor delimitative.

Astfel, în opinia autorilor prenotați mai sus: „[o]biectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în capitolul XIV din Partea Specială a Codului penal îl constituie relațiile sociale cu privire la activitatea de înfăptuire a justiției și activitatea de contribuire la înfăptuirea justiției” [13, p. 720]. Iar, cu referire la faptele penale amplasate în capitolul XV din același act legislativ, autorul autohton Ion Macari susține ideea că obiectul juridic generic al acestora: „...îl constituie

totalitatea relațiilor sociale ce asigură formarea și funcționarea normală a aparatului organelor administrației publice” [101, p. 381].

În viziunea expusă de către penalistul Alexandru Borodac: „[o]biectul juridic special îl reprezintă relația socială pentru care a fost instituită infracțiunea corespunzătoare, care permite dezvoltarea naturii sociale și juridice a acesteia, cărei i se provoacă întotdeauna daune și fără atentarea la ea nu ar exista infracțiunea” [7, p. 107]. Abordarea dată o apreciem ca fiind plauzibilă și considerăm că obiectul juridic special la fel constituie un factor delimitativ important în cazul infracțiunilor supuse cercetării.

Cu referire la argumentele remarcate supra, este de menționat că, în viziunea autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute în art. 310 Cod penal îl constituie: „...relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor, atât într-un proces civil cât și în cadrul unui proces penal” [13, p. 735, 738]. Iar, obiectul juridic special al infracțiunii de la art. 332 Cod penal: „...îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care este condiționată de încrederea publică în autenticitatea documentelor oficiale” [13, p. 929].

Dacă am abordat demarcările enunțate cu referire la semnele obiective și anume la obiectul infracțiunii, ar fi incorect să purcedem la următorul element component delimitativ fără a ne referi la obiectul material și/sau imaterial al faptelor infracționale supuse cercetării.

Mai întâi de toate, constatăm faptul că: „[l]egea penală a Republicii Moldova nu prevede expres o definiție juridică a obiectului material sau imaterial al infracțiunii, în art. 2 al Codului penal fiind enumerate cele mai importante valori care sunt ocrotite de cadrul legal, iar o definiție a obiectului dat poate fi dedusă din literatura de specialitate” [115, p. 140].

În acest context, un grup de autori autohtoni remarcă că prin: „[o]biectul material al infracțiunii poate fi înțeleasă entitatea materială asupra căreia se îndreaptă influențarea nemijlocită infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingerea obiectului juridic al infracțiunii” [10, p. 151].

Într-o opinie argumentată la acest subiect este expusă poziția autorului Daniela-Iuliana Lămășanu, care în lucrarea „*Elementul material al conținutului generic obiectiv al infracțiunii*” susține faptul că: „[e]lementul material trebuie să fie descris cu precizie, claritate atât în ce privește acțiunea sau inacțiunea pe care legiuitorul dorește să o incrimineze, cât și a eventualelor cerințe esențiale (cum ar fi mijloacele sau procedeele de săvârșire, a locului și timpului săvârșirii), dacă aceste elemente pot să caracterizeze mai precis elementul material al incriminării” [91, p. 86].

Este de notat faptul că în rezultatul studiului științific efectuat, ajungem la concluzia că obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute de art. 310 îl formează elementele de fapt din care sunt fabricate probele false, care ulterior sunt admise într-un proces civil și/sau penal.

Aferent faptei penale prevăzute în art. 332, unii autori autohtoni precizează că: „[o]biectul material sau imaterial al acestei infracțiuni îl reprezintă documentul oficial autentic (în ipoteza înscrierii în documentele oficiale a unor date vădit false sau în ipoteza falsificării documentelor oficiale, presupunând modificarea conținutului unor documente oficiale autentice, nu însă introducerea în asemenea documente a constatărilor sau mențiunilor false) sau materia primă utilizată în vederea falsificării documentului oficial (în ipoteza falsificării documentelor oficiale presupunând contrafacerea acestora)” [13, p. 929].

Notabil mai este și faptul că elementele care formează obiectul material și/sau imaterial al infracțiunilor descrise, într-o oarecare măsură, odată cu utilizarea acestora, formează produsul infracțiunii.

La acest segment al cercetării, autorul Artur Reșetnicov remarcă faptul că: „...prin *produsul infracțiunii* trebuie de înțeles acea entitate care a apărut ca atare în urma săvârșirii infracțiunii, în rezultatul influențării nemijlocite infracționale la care a fost supusă o altă entitate (alte entități)” [125, p. 190].

Prin urmare, se impune concluzia potrivit căreia probele false în cadrul unui proces civil și/sau penal, prin cumulul lor, indiferent de modul de materializare a acestora și forma de exteriorizare, în final constituie un produs al infracțiunii de falsificare a probelor, cu toate elementele specifice acestei componente. Acestea, la rândul lor, pentru a nu ne repeta, pot fi cu vehemență identificate în normele juridice instituite în art. 93 din Codul de procedură penală [24] și în art. 117 Cod de procedură civilă [25] al Republicii Moldova. Dacă e să ne referim și la cea de-a doua infracțiune analizată, atunci putem specifica că produsul falsului în acte publice îl formează însuși documentul oficial fals.

Pentru a percepe noțiunea unui document și din punctul de vedere al unor savanți juriști, a fost studiată lucrarea lui Gheorghe Golubenco „*Conceptul de document în criminalistica contemporană*”, în cadrul căreia autorul a declarat că: „[î]n aspect etimologic noțiunea de „document” provine de la latinescul „documentum”, ceea ce în Roma antică însemna „tot ce poate servi ca mărturie, lecție, exemplu”. Această noțiune, dar și derivatele ei „documentație”, „documentare” au intrat de mult timp în uzul anchetatorilor, lucrătorilor operativi, procurorilor, experților, judecătorilor, dar și tuturor acelor care zi de zi luptă cu criminalitatea și înfăptuiesc justiția. Cu documentele se operează, se discută, acestea se ridică, se examinează, se trimit la expertiză. Cu ajutorul lor se cercetează infracțiuni, se demască persoanele vinovate în săvârșirea

lor. Acest termen se folosește în textele actelor normative, este pe larg utilizat și de savanții juriști, de experții-criminaliști. Și acest lucru este firesc deoarece urmărirea penală prezintă, în fond, un proces de depistare, apreciere și utilizare a unor documente, dar și alcătuirea altor documente semnificative din punct de vedere juridic” [81, p. 185].

În sensul înțelegerii noțiunii de document oficial fals, este de menționat că la 06.07.2016 Parlamentul European de comun cu Consiliul Europei a aprobat Regulamentul nr. 1191 *privind promovarea liberei circulații a cetățenilor prin simplificarea cerințelor de prezentare a anumitor documente oficiale în Uniunea Europeană și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1024/2012* în care a deslușit și explicat pe înțelesul întregii comunității europene ce prevede noțiunea de document oficial.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 3 din Regulamentul citat anterior (nr. 1191 din 06.07.2016), prin conceptul: „*documente oficiale* se înțelege:

a) documentele care emană de la o autoritate sau de la un funcționar al unei jurisdicții a statului, inclusiv cele care emană de la ministerul public, de la un grefier sau de la un executor judecătoresc;

b) documentele administrative;

c) actele notariale;

d) certificate oficiale depuse pe acte sub semnătură privată, cum ar fi certificatele oficiale privind mențiuni de înregistrare, viza de investire cu data certă și legalizări de semnătură;

e) documentele întocmite de către agenți diplomatici sau consulari ai unui stat membru, care își desfășoară activitatea pe teritoriul oricărui stat în calitate oficială, în cazul în care documentele respective trebuie să fie prezentate pe teritoriul altui stat membru sau agenților diplomatici sau consulari ai unui alt stat membru, care își desfășoară activitatea pe teritoriul unui stat terț” [130].

În sensul menționat, insistăm asupra ideii potrivit căreia documentele oficiale sunt eliberate de către autoritățile publice ale statului, fiind destinate individualizării persoanei ca element identitar de desemnare/identificare a acesteia în parte, utilizate inclusiv pentru atestarea anumitui statut sau regim juridic existent în privința unui individ sau drepturilor și obligațiilor deținute de către acesta. Astfel, se evidențiază elementul comun pentru aceste documente, și anume că ele toate sunt eliberate de anumite autorități publice.

Însă expunerea dată într-o altă formă este abordată de către un grup de autori autohtoni care consideră că: „[n]oțiunea de *document oficial* se referă nu doar la documentele eliberate de autoritățile publice, dar și la documentele prezentate autorităților publice” [17, p. 67].

În același context, abordând noțiunea de *document oficial* constatăm faptul că *produs al falsului în acte publice* poate fi și documentul electronic.

La nivelul Uniunii Europene, prin Directiva nr. 1999/93/CE din 13.12.1999 *privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice*, s-a menționat expres că: „...dreptul intern reglementează domeniile legale în care pot fi utilizate documente electronice” [77].

Astfel, raportând la cadrul legal autohton în conformitate cu prevederile Legii nr. 91 din 27.06.2014, s-a constatat că prin conceptul de *document electronic* se înțelege: „...informație în formă electronică, creată, structurată, prelucrată, păstrată și/sau transmisă prin intermediul computerului sau al altor dispozitive electronice, semnată cu semnătură electronică în conformitate cu prezenta lege. Documentul electronic poate fi utilizat de către persoanele fizice și juridice în toate domeniile de activitate în care este posibilă utilizarea mijloacelor tehnice și de program ce permit crearea, prelucrarea, expedierea, recepționarea, păstrarea, modificarea și/sau nimicirea informației în formă electronică. Documentul electronic poate fi utilizat în scopul expedierii informației, ținerii corespondenței, întocmirii actelor juridice, precum și în calitate de document care reflectă fapte economice” [96].

Totodată, într-o analiză comparativă și paralelă cu reperele prenotate, este de menționat că în corespundere cu enunțările Hotărârii Guvernului nr. 844 din 26.07.2007, prin termenul de *document electronic* poate fi înțeleasă: „...informația în formă electronică, creată, structurată, prelucrată, păstrată, transmisă cu ajutorul computerului, altor dispozitive electronice sau mijloacelor software și hardware, semnată cu semnătură digitală” [88]. Iar în continuitatea condiționalității dislocate la art. 2 din cadrul aceluiași act al executivului național, prin conceptul de *circulație a documentelor electronice* se subînțelege: „...totalitatea proceselor de creare, prelucrare, expediere, transmitere, primire, păstrare, modificare și/sau nimicire a documentelor electronice, cu aplicarea tehnologiilor informaționale și de telecomunicații” [88].

În literatura științifică, interesul cercetării în poziționarea doctrinară a unui document electronic a fost manifestat și de către autorul Artur Reșetnicov, care în lucrarea „*Identificarea soluțiilor de calificare în cazul falsificării documentelor electronice*” menționează că: „[t]ehnologiile informaționale moderne schimbă esențial nu doar conformația economiei naționale, dar și modul de viață, modul de gândire al oamenilor, mecanismele de funcționare a instituțiilor societății, precum și instituțiile puterii de stat. La rândul său, infraționalitatea utilizează abil performanțele științei și ale tehnicii pentru atingerea scopurilor sale. Are loc *globalizarea și intelectualizarea* infraționalității. Crearea unui document electronic constă în fixarea unui sumum de simboluri matematice care nu sunt legate între ele. Probabil, aceasta este una dintre cauzele principale care îi împiedică pe unii autori să-i recunoască documentului

electronic calitatea de document oficial. O soluție de calificare a unei fapte ilicite ce are ca acțiune falsificarea unui document electronic, va depinde de calitățile subiectului de drept, iar dacă subiectul infracțiunii este o persoană cu funcție de răspundere – indiferent dacă falsificarea documentului electronic este sau nu accesorie accesului ilegal la informația fixată pe acest document, indiferent dacă falsificarea documentului electronic este sau nu realizată pe calea introducerii în programele pentru calculator a modificărilor cu caracter virusulent, precum și indiferent dacă subiectul este sau nu alcătuitoarea documentului electronic – se va aplica art. 332 *Falsul în acte publice* din Codul penal” [126, p. 103 și 106].

În corespundere cu normele dicționarului de termeni juridici al Registrului de stat al actelor juridice al Republicii Moldova, în sensul *actului sub semnătura privată*, poate fi înțeles mijlocul de probă din categoria înscrisurilor ce cuprinde pe larg conținut și semnătura părților, elemente necesare pentru valabilitatea lui [129].

De rând cu cele menționate, considerăm cu certitudine că din sinteza expusă privind documentul oficial și modalitățile de exteriorizare ale acestuia, rezultă evident că actul respectiv se poate materializa inclusiv printr-un document cu caracter privat, prezentat de către subiecții interesați în adresa autorităților publice investite cu atribuții de procesare a informației reflectate în el.

În articolul științific „*Pot oare documentele private să formeze obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 332 și 361?*” autorul Artur Reșetnicov notează faptul că: „...documentul privat (convertit în document oficial), caracterizat prin falsitate, poate evolua ca obiect material (produs) al infracțiunii prevăzute la art. 332 Cod penal. [P]unerea la dispoziția organelor sau persoanelor oficiale a documentelor private, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile legii, conferă acestor documente aptitudinea de a evolua ca obiect material (produs) al infracțiunilor prevăzute la art. 332 CP RM. Prin *document personal* se înțelege acel *document privat* care este întocmit de către o persoană fizică în numele său propriu, și nu în calitate de persoană angajată la o întreprindere, instituție sau organizație. Așadar, în esență, în funcție de autorul documentului privat, clasificarea unor asemenea documente vizează:

- 1) documente private întocmite de persoane fizice;
- 2) documente private întocmite de persoane juridice de drept privat” [127, p. 87 și 90].

În continuitatea cercetării respective, este de remarcat și ideea că infracțiunea *Falsificarea probelor* se delimitează de componența infracțiunii *Falsul în acte publice* inclusiv prin conținutul celui de-al doilea element obiectiv.

La acest capitol, conchidem aferent poziției autorului Ion Macari precum că: „[l]atura obiectivă în art. 310 Cod penal, se manifestă prin realizarea acțiunilor de falsificare a probelor

(fapta prejudiciabilă) de către unii dintre subiecții de drept menționați expres în modalitatea normativă, care ulterior vor fi prezentate în cadrul unui proces civil sau penal” [101, p. 401]. Iar la definirea laturii obiective a infracțiunii încriminate în art. 332 Cod penal, vom face trimitere la ideea doctrinară, potrivit căreia, aceasta constă în fapta prejudiciabilă de: „[î]nscriere de către o persoană publică în documentele oficiale a unor date vădit false, precum și falsificarea unor astfel de documente, dacă aceste acțiuni au fost săvârșite din interes material sau din alte interese personale” [27].

Cu referire la situația faptică de săvârșire din interes material și personal a infracțiunii prevăzute de art. 332 CP RM, facem trimiterea de rigoare la sentința emisă de către Judecătoria Ocnița din 03.04.2012 în cadrul cauzei penale nr. 1-49/2012, astfel: *N.I. activând în funcția de maistru de protecție a fâșiilor forestiere a Secției de întreținere a căii Ocnița a Întreprinderii de Stat „Calea Ferată din Moldova”, având obligația să întocmească corect și să predea la timp în contabilitatea întreprinderii toate actele contabile întocmite în urma comercializării lemnului din fâșiile forestiere de protecție ce aparțin Întreprinderii de Stat „CFM”, urmărind scopul de profit, la 16.05.2011, a înscris date vădit false în documentele oficiale, și anume în bonul de plată seria EH nr. 911898, care este document de strictă evidență, precum că a eliberat cet. G.V. lemne de foc în cantitate de 2m³ în sumă de 396 lei, bani pe care i-a introdus în contabilitatea SÎCF „Ocnița”, pe când de facto, N.I. i-a eliberat lui G.V. 4m³ de lemne, încasând suma de 792 lei, iar diferența de 396 lei a însușit-o N.I. personal* [134].

În circumstanțele de fapt descrise în speța citată, instanța de judecată, urmare a analizei și examinării materialului probatoriu acumulat, a stabilit vinovăția lui N.I. în temeiul art. 332 alin. (1) Cod penal, și anume, admiterea cu bună știință a falsului în acte publice, fapte exprimate prin înscrierile de ordin fals efectuate de către N.I. în documentele oficiale, acțiuni săvârșite din interes material și personal. Prin urmare, N.I. și-a recunoscut vinovăția cu referire la fapta imputată și, ca urmare, a fost atras la răspundere cu aplicarea în privința ultimului a unei pedepse sub forma amenzii în mărime de 150 de unități convenționale, echivalentul a 3000 de lei, sancțiune intrată în vigoare la data aplicării.

În opinia unor autori autohtoni, se constată că faptele antisociale, prevăzute de art. 310 și 332 Cod penal, sunt infracțiuni formale, care se consumă în următoarea ordine:

- din momentul falsificării probelor [14, p. 589], în unificarea art. 310 Cod penal;
- din momentul săvârșirii înscrierii în documentul oficial a datelor vădit false sau falsificării documentului [14, p. 641], în economia art. 332 Cod penal.

În cadrul expunerilor de mai sus, au fost relevate repere științifice care semnifică evidenta delimitare a infracțiunii de falsificare a probelor și a celei de fals în acte publice, prin prisma complexului de elemente componente a semnelor constitutive obiective ale infracțiunilor vizate.

În continuitatea studiului respectiv, ne aliniem științific poziției de demarcare a infracțiunilor prenotate în corespundere cu elementele subiective ale faptelor antisociale, instituite în normele juridice ale Legii penale a Republicii Moldova.

Fiind supusă analizei, latura subiectivă atât a infracțiunii de *Falsificare a probelor* cât și a *Falsului în acte publice*, constatăm fără echivoc că în ambele cazuri acțiunea se manifestă prin intenție directă.

În vederea înțelegerii sensului adecvat al conceptului de *intenție directă*, operăm cu o caracterizare a acesteia întâlnită în literatura de specialitate, expusă de către un grup de autori autohtoni. Astfel, ei declară că aceasta din urmă: „[s]e caracterizează prin aceea că infractorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale, prevede urmările ei prejudiciabile și dorește survenirea acestor urmări” [10, p. 204].

În limitele laturi subiective, se mai regăsește și noțiunea de *motiv al infracțiunii*, care, în funcție de circumstanțele cazului individual, poate, sau nu, avea importanță pentru încadrarea normativă a faptelor respective, însă acesta, de multe ori, poate proba realitatea obiectivă și demonstra cauza comiterii infracțiunii.

Într-o opinie separată, autorul Marius-Ioan Mureșan în lucrarea „*Motivul și scopul diferitor categorii de infracțiuni în cadrul participăției și individualizării pedepsei penale*” remarcă faptul că: „[m]otivul infracțiunii joacă un rol foarte important la aprecierea și calificarea adecvată a infracțiunii, precum și la individualizarea corectă a răspunderii și aplicarea corespunzătoare a pedepsei penale” [104, p. 55].

În aceeași ordine de idei, autorul Daniela Ursu în lucrarea „*Motivul infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant*” își expune poziția precum că: „[m]otivul constituie acel factor mobilizator care se manifestă și este orientat spre producerea rezultatului infracțional și constituie o parte a întregului proces volitiv” [143, p. 25], în timp ce autorul Violeta Cojocaru menționează cu reperul de citare în lucrarea sa științifică intitulată „*Scopul și motivul infracțiunilor prevăzute la art. 278 CP RM (Actul terorist)*” că motivul infracțiunii privit la un aspect general: „[c]onstituie imboldul interior, adică acea necesitate, dorință, pasiune, emoție, acel sentiment care determină persoana să săvârșască infracțiunea și îi dirijează voința în momentul săvârșirii ei” [21, p. 173].

Consecvent cu opiniile citate aferent definirii motivului infracțiunii, reliefăm poziția autorilor Alexandru Mariț și Marius-Ioan Mureșan, care consideră prin prisma manuscriselor

publicate în lucrarea „*Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale*” că: „[m]otivul răspunde la întrebarea de ce persoana săvârșește o acțiune (inacțiune)?, tot acesta descoperă fundamentul utilitar al personalității infractorului și constituie acel factor care joacă rolul de reglator în mecanismul de activitate infracțională” [102, p. 106].

În continuitatea aceluiași gând, prezentăm opiniile doctrinarilor autohtoni în lumina cercetării respective, aliniate la tematica supusă analizei, și anume că motivele infracțiunii prevăzute în art. 310 Cod penal: „...se exprimă în ură, egoism, interesul material, năzuința de a obține unele avantaje nepatrimoniale, compătimire, sentimentul de solidaritate interpretat eronat, etc., iar în sensul art. 332, același element distinctiv al laturii subiective este întâlnit sub forma interesului material și/sau a altor interese personale care persistă în conștientul/inconștientul făptuitorului” [13, p. 736].

Cu referire la poziția făptuitorului în cadrul infracțiunilor prevăzute de art. 310 Cod penal, este de menționat că în primul rând subiectul este unul general, și anume persoana fizică responsabilă care în momentul comiterii infracțiunilor menționate a atins vârsta de 16 ani. Totodată, apare calitatea deosebită și individuală a subiectului de drept. Astfel, profesorul universitar Alexandru Borodac, în una din lucrările sale științifice menționează că subiectul infracțiunii prevăzute în art. 310 Cod penal: „...este un subiect special, direct nominalizat în dispoziția normei penale” [8, p. 458], definiție care ne permite să constatăm că dispoziția variantei tipice incriminatorie la infracțiunea de *Falsificare a probelor*, ne demonstrează evident și cu exactitate care este calitatea specială a subiectului, atât într-un proces civil cât și în cadrul unui proces penal.

Analizând fapta penală unificată în art. 332 Cod penal, menționăm că în componența infracțiunii respective la fel se regăsește calitatea valoroasă și particulară a persoanei care deține titlul normativ de subiect al infracțiunii. La acest compartiment, deducem expres din textul Legii penale că falsul în acte publice poate fi realizat de către o persoană publică, iar potrivit art. 332 alin. (2) lit. b) – subiectul infracțiunii nominalizate poate fi persoana care deține funcția de demnitate publică.

Persoana publică, în sensul subiectului special, este o persoană fizică care a fost numită într-o funcție publică în conformitate cu respectarea cadrului legal al Republicii Moldova. În condițiile Legii nr. 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, prin conceptul de *funcție publică* poate fi înțeles: „...ansamblul atribuțiilor și obligațiilor stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică” [97].

Într-o conjunctură normativă mai specifică, care este nuanțată în Legea nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare, persoana publică este definită drept: „...persoană care exercită funcții publice sau o altă persoană care, datorită statutului, poziției sociale sau altor circumstanțe, trezește interesul public” [98], iar prin sintagma persoanei ce exercită funcții publice, în sensul actului legislativ citat se statuează: „...persoana fizică care exercită atribuțiile puterii publice (executive, legislative ori judecătorești) sau persoană juridică ce prestează servicii de utilitate publică, sau persoană fizică care administrează persoana juridică ce prestează servicii de utilitate publică ori subdiviziuni ale acesteia” [98].

Totodată, în corespundere cu prevederile art. 123 alin. (2) din CP al RM, în termenul de persoană publică se încadrează: „...funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public” [27].

Autorul Ruslan Popov în lucrarea „*Persoana publică în calitate de subiect special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal: considerațiuni generale*” susține ideea potrivit căreia: „[p]entru a percepe înțelesul noțiunii *persoană publică*, este necesar de menționat că noțiunea a apărut în textul legii penale a Republicii Moldova ca urmare a respectării de către statul nostru a unor angajamente asumate pe plan internațional. În acest sens, în *Nota informativă* la proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative [105], se argumentează că modificările și completările propuse la Codul penal au drept scop ajustarea legislației naționale în domeniul contracarării corupției la prevederile: Convenției ONU împotriva corupției; Convenției penale a Consiliului Europei privind corupția, precum și a Protocolului adițional la această Convenție, ratificat de Republica Moldova prin Legea nr. 157-XVI din 06 iulie 2007. Astfel, modificările și completările propuse au fost dictate atât de discordanțele existente între prevederile legislației naționale și standardele internaționale anticorupție, relevate mai sus, cât și de tratările lacunare în legislația națională a unor aspecte imperative, prevăzute de convențiile internaționale nominalizate, obligația implementării cărora a fost asumată la momentul semnării și ratificării acestora. Implementarea unor standarde internaționale anticorupție unice constituie unul din obiectivele majore ale colaborării internaționale în structurile regionale anticorupție” [120, p. 81-82].

La capitolul analizei și înțelegerii cu precizie a subiectului infracțiunii din art. 332 CP RM în calitate de persoană publică, facem o referință la speța practică care argumentează expres și temeinic calitatea unei asemenea persoane în conjunctura subiectului de drept al falsului în acte publice, și anume vom supune analizei sentința Judecătoriei Edineț din 23.05.2014 pe dosarul nr. 1-56/14. În esența cazului, menționăm că *Procuratura în Serviciul Nord al Procuraturii Anticorupție a înaintat instanței de judecată dosarul penal despre faptul că, Y.Y. activând în funcția de Director al gimnaziului XXX din satul XXX al raionului Edineț, fiind numită în funcția respectivă prin Ordinul nr. 02/P din 25.08.2003 al Directorului General al Direcției Generale învățământ Edineț, având în virtutea funcției deținute o serie de atribuții de serviciu prevăzute în contractul individual de muncă nr. 02 din 25.08.2003, fișa postului directorului gimnaziului XXX, regulamentul intern al gimnaziului precum și alte acte normative în vigoare, fiind responsabil de numirea în funcție a angajaților gimnaziului, organizarea și controlul activității angajaților gimnaziului privind respectarea de către ultimii a regimului și graficului de muncă, asigurarea îndeplinirii corecte a tabelelor de pontaj și evidență a timpului de muncă prestat efectiv de către angajații din subordine în baza cărora sunt calculate și achitate salariile cuvenite pentru munca prestată, acționând în mod intenționat, fiind în acest mod persoană publică investită cu anumite drepturi și obligații în vederea exercitării acțiunilor administrative de dispoziție, organizatorico-economice și de conducere executivă a instituției de învățământ, folosind intenționat situația de serviciu, din interes material și alte interese personale, Y.Y. a înscris în documentele oficiale date vădit false, și anume a înscris și a inclus în tabelele de evidență a timpului de muncă, care constituie documente oficiale de calcul și achitare a salariului angajaților, a datelor false privind zilele de muncă a unui angajat (M.M. – care este soțul lui Y.Y.) precum că M.M. a activat în cadrul gimnaziului XXX în calitate de paznic, fapt pentru care lui M.M. i-a fost achitat un salariu în sumă totală de 17.229,22 lei, pe când de facto, M.M. se afla peste hotarele Republicii Moldova [135].*

În aceste împrejurări, urmare a analizei probelor prezentate de către ambele părți în situația faptică descrisă mai sus, instanța de judecată a constatat vinovăția lui Y.Y. în limitele cazuistice menționate supra, fapt pentru care lui Y.Y. i-a fost aplicată o sancțiune sub forma amenzii în sumă de 200 de unități convenționale, pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 332 alin. (1) Cod penal al RM.

Consecvent cu explicațiile prenotate aferent funcției publice, notabil este și faptul că subiectul special al infracțiunii de fals în acte publice poate avea inclusiv calitatea de persoană cu funcție de demnitate publică – art. 332 alin. (2) lit. b) Cod penal [27]. La acest subiect, autorul autohton Nicolae Sadovei a declarat că: „[o] categorie aparte de raporturi juridice, care nu se

încadreză în tiparul clasic al unui raport juridic de muncă, o formează raporturile de exercitare a funcției de demnitate publică. Statutul juridic al persoanelor care exercită funcții de demnitate publică este reglementat prin intermediul unei legi speciale – Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică nr. 199 din 16.07.2010” [132, p. 82].

Prin urmare, în conformitate cu prevederile Legii menționate mai sus, prin termenul *funcție de demnitate publică* se înțelege: „...funcție publică ce se ocupă prin mandat obținut direct, în urma alegerilor, sau indirect, prin numire în condițiile legii. Funcțiile de demnitate publică se instituie în temeiul actelor emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern, în limitele competenței lor, stabilite de Constituție și de alte legi. Demnitarii sunt persoane care exercită funcții de demnitate publică în temeiul Constituției, al Legii nr. 199/2010 și al altor acte legislative” [99].

Simultan cu această definiție a conceptului funcției de demnitate publică, este de menționat că Legea penală a Republicii Moldova la fel oferă o explicație normativă la acest subiect. Astfel, potrivit reglementărilor art. 123 alin. (3) Cod penal: „[p]rin persoană cu funcție de demnitate publică se înțelege: persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, altă persoană cu funcție de demnitate publică stabilită prin lege; persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale” [27].

Generalizând segmentul de cercetare și analiză științifică a conceptului persoanei cu funcție de demnitate publică, rezumăm notabil că autorul Ruslan Popov în lucrarea „*Persoana cu funcție de demnitate publică în calitate de subiect special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV din Partea Specială a Codului penal*”, declară că: „[d]efiniția noțiunii de *persoană cu funcție de demnitate publică* din alin. (3) art. 123 CP RM nu vine decât să dezvolte prevederile art. 2 al Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, ...calitatea de persoană cu funcție de demnitate publică este o calitate specială agravantă a subiectului infracțiunii, îmbinând ipostazele de:

- 1) calitate specială a subiectului infracțiunii;
- 2) circumstanță agravantă a infracțiunii” [121, p. 64, 66].

Finalmente opinăm cu ideea generică din literatura științifică, potrivit sensului principal că: „...în structura generală a infracționalității, este în creștere numărul faptelor infracționale legate de falsificarea documentelor oficiale. În același timp, odată cu dezvoltarea progresului tehnico-științific, se diversifică iminent procedeele de falsificare a documentelor oficiale, privite ca mijloace de fixare a informației oficiale. Astfel de fenomene au următoarele cauze:

proliferarea tot mai amplă a tehnicii de calcul și a celei de copiere-multiplicare; atenuarea controlului asupra activității organelor și persoanelor care emit documente oficiale; insuficiența sau lipsa de performanță a tehnicii criminalistice destinate descoperirii falsurilor etc. Din aceeași gamă de cauze face parte discordanța sistemică a actelor normative în materie, dar și lipsa unei unități terminologice în cadrul legislației și a unei abordări unitare a creației legislative în sfera circulației documentelor oficiale, cauze care duc inevitabil la deficiențe în procesul de aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile legate de falsificarea documentelor oficiale. Între timp, așa cum afirmă G. Juravliova legii penale îi revine un rol important în reglementarea răspunderii pentru ilegalitățile ce presupun falsul în acte publice. Gradul sporit de pericol social al acestor ilegalități justifică aplicarea mijloacelor juridico-penale. Or, înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false, ca și falsificarea unor astfel de documente, provoacă perturbații în activitatea entităților publice, precum și înlesnește considerabil comiterea altor infracțiuni, care pot fi mai grave decât cele reunite sub denumirea marginală de fals în acte publice” [17, p. 65].

Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală

O altă modalitate de reglementare normativă, instituită în Capitolul cu denumirea *Infracțiuni contra justiției* din Partea specială a Codului penal, o reprezintă acțiunea ilicită *Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală*, normă juridico-penală dislocată în art. 303 din actul legislativ prenotat.

Infracțiunea respectivă, ca și cea de falsificare a probelor, face parte din categoria faptelor antisociale care împiedică îndeplinirea de către subiecții de aplicare a legii a obligațiilor lor în vederea realizării sarcinilor și scopurilor justiției, însă, în pofida existenței unor caractere omogene, normele penale menționate mai sus dispun și de diverse elemente delimitative și diferențiate la care ne vom referi în continuitatea analizei.

Notabil este faptul că norma juridică din Legea penală a Republicii Moldova privind *Amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală* cu indicele statistic 303, reunește două modalități tipice ale infracțiunii și o formă agravantă a acțiunii ilegale în cauză.

Potrivit prevederilor art. 303 alin. (1) CP RM, prima variantă tipică a infracțiunii analizate exprimă nemijlocit: „[a]mestecul, sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată naționale sau internaționale cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei concrete sau de a obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale” [27]. Iar cea de-a doua modalitate normativă, în condiționalitățile art. 303 alin. (2) CP RM, prezumă: „[a]mestecul, sub orice formă, în activitatea organelor de urmărire

penală sau a personalului instanțelor de judecată internaționale cu scopul de a împiedica cercetarea rapidă, completă și obiectivă a cauzei penale” [27].

Aferent modalităților de reglementare normativă ale art. 310 CP RM, acestea au fost descrise mai sus, iar pentru a exclude reiterarea lor, ne vom limita la cele expuse anterior.

Astfel, în lumina descriptivă a art. 303 CP RM menționăm că autorul Gheorghe Ulianovschi, în lucrarea *„Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției”* opinează asupra faptului că: „[j]ustiția – ca una dintre cele trei puteri în stat se înfăptuiește în scopul apărării și realizării drepturilor și libertăților oamenilor, precum și a celorlalte drepturi și interese legitime deduse organelor judiciare. În același timp, apărând interesele cetățenilor și ale societății, justiția însăși este vulnerabilă față de unele fapte social periculoase. Ținând seama de această realitate, în scopul asigurării îndeplinirii de către justiție a sarcinilor sale deosebit de complexe, statul a incriminat unele fapte ca infracțiuni care împiedică activitatea justiției. Aplicarea măsurilor de constrângere penală pentru faptele social periculoase ce împiedică realizarea cu succes a justiției este unul din cele mai puternice și efective mijloace de apărare a ei. De aceea fiecare stat este interesat ca înfăptuirea justiției să fie nu numai strict reglementată, dar și garantată prin incriminarea faptelor ce împiedică normala ei desfășurare” [144, p. 9].

Consecvent cu aceasta este de menționat faptul că, în corespundere cu textul instituit în Legea Supremă, și anume cel prevăzut la art. 114: *„Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești”* [61], se consacră că: „[s]istemul instanțelor judecătorești constituie baza autorității judecătorești, consfințite ca atare prin Constituție și legislația în vigoare, abilitate cu dreptul de a judeca procesele civile, penale și administrative în limita competențelor conferite de lege” [145, p. 384].

Abordarea în cauză este susținută și de un grup de autori autohtoni, care în lucrarea *„Constituția Republicii Moldova: comentariu”* invocă că: „[i]nstanța judecătorească este unicul organ statal abilitat să înfăptuiască justiția” [142, p. 412].

Totodată, Curtea Constituțională a Republicii Moldova, în calitate de autoritate independentă în vederea efectuării controlului constituționalității legii, la 23.06.1997, prin Hotărârea cu nr. 21 s-a expus asupra faptului că: „[f]ormele de înfăptuire a justiției sunt judecarea de către instanțele judecătorești a tuturor cauzelor privind raporturile juridice, civile, administrative și penale, precum și orice alte cauze pentru care legea nu stabilește o altă competență. Aceste instanțe judecătorești au împuterniciri diferite și înfăptuiesc justiția în forme procesuale diferențiate” [84].

În continuare vom supune analizei delimitative infracțiunile prenotate prin prisma obiectului juridic special, care în opinia autorilor Stanislav Copețchi și Igor Hadîrcă:

„...reprezintă valoarea socială individuală concretă care este lezată sau pusă în pericol nemijlocit prin comiterea unei fapte infracționale concrete” [20, p. 113].

În expunerea autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati se relevă faptul că: „[o]biectul juridic special al faptelor dislocate în art. 303 și art. 310 CP RM, sunt:

- relațiile sociale cu privire la neadmiterea imixtiunii în activitatea instanței judecătorești naționale sau internaționale, ca unic promotor al actului de justiție (*alin. (1) art. 303*) [13, p. 727];

- relațiile sociale cu privire la neadmiterea imixtiunii în activitatea organelor de urmărire penală sau a personalului instanțelor de judecată internaționale (*alin. (2) art. 303*) [13, p. 730];

- relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor în procesul civil/penal (*art. 310*) [13, p. 735, 738].

În contextul descris mai sus este de specificat, că modalitatea reglementării normative în prezent a prevederilor art. 303 CP RM e în vigoare de la începutul anului 2013. Aceasta din urmă a fost supusă modificărilor de rigoare prin Legea nr. 64 din 04.04.2013 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova [100], promulgată prin Decretul nr. 637 din 16.05.2013 [73], fapt pentru care, actualmente obiectul juridic special condamnă imixtiuni în activitatea instanței judecătorești/organelor de urmărire penală naționale sau internaționale.

Profesorul universitar din România, dl Alexandru Boroi, consideră latura obiectivă drept o componentă delimitativă a infracțiunii, care: „...este formată din acțiunea sau inacțiunea incriminată, urmarea imediată și legătura de cauzalitate” [12, p. 244].

Studiind literatura autohtonă în susținerea poziției date, am constatat că autorii din Republica Moldova, analizând latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute în art. 303 și 310 CP RM, au descris acest element în următoarea ordine:

- 1) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de exercitare a amestecului, sub orice formă, în judecarea cauzelor de către instanțele de judecată naționale sau internaționale cu scopul de a împiedica examinarea multilaterală, deplină și obiectivă a cauzei concrete sau de a obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești ilegale (*alin. (1) art. 303*) [14, p. 587];

- 2) amestecul, sub orice formă, în activitatea organelor de urmărire penală (sau a personalului instanțelor de judecată internaționale, conform ultimelor modificări legislative) cu scopul de a împiedica cercetarea rapidă, completă și obiectivă a cauzei penale (*alin. (2) art. 303*) [8, p. 466];

- 3) fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de falsificarea probelor (*art. 310*) [13, p. 735].

Analizând semnele laturii obiective a faptei antisociale dislocate în norma art. 303 alin. (1) CP RM, este important de remarcat una dintre ideile autorului român Nicolae Cochinescu, care în lucrarea „*Organizarea puterii judecătorești în România*” ajunge la concluzia că: „[o]biectul principal al activității de îndeplinire a justiției este soluționarea litigiilor dintre subiectele de drept – persoane fizice sau persoane juridice – cu privire la drepturile lor subiective. În același timp, această activitate are o serie de trăsături specifice, legate în principal de regulile tradiționale de desfășurare a proceselor judecătorești” [22, p. 32-33].

Aferent definirii formei de amestec în activitatea organelor de urmărire penală, autorul Tudor Osoianu de comun cu un grup de reprezentanți ai mediului științific, în lucrarea „*Tactica acțiunilor de urmărire penală*” reiterează faptul că aceste ilegalități se manifestă prin: „...gândire ce constă în determinarea conținutului și ordinii activității spre determinarea tuturor circumstanțelor infracțiunii comise și stabilirea vinovaților cu stricta respectare a vinovăției, cu utilizarea rațională a timpului și forțelor” [106, p. 39].

Întru asigurarea consecutivității cercetării, menționăm faptul că un alt element al componenței de infracțiune care contribuie nemijlocit la delimitarea modalităților de reglementare normativă îl constituie latura subiectivă a infracțiunii, care în cazul nostru este similară ambelor norme penale.

Astfel, în rezultatul analizei componenței psiho-volitive în cazul acțiunilor realizate de către autorul faptelor indicate prin prisma laturii subiective caracteristică normelor prevăzute în art. 303 și art. 310 CP RM, constatăm că acestea se manifestă prin intenție directă, iar motivul în ambele cazuri poate fi divers, începând cu un eventual interes material, orientat la obținerea unui profit sau avantaje, până la interese politice sau de altă natură. În pofida faptului că latura subiectivă în cazul ambelor infracțiuni deține un caracter asemănător, elementul în cauză poate înregistra o diversitate largă de manifestare în funcție de semnele particulare caracteristice acesteia, precum scopul și motivul, inclusiv atitudinea psiho-emoțională a autorului în raport cu urmările rezultate din acțiunile sale.

Analiza normei prevăzute în art. 303 alin. (1) CP RM ne aduce în lumină lucrarea „*Drept constituțional și instituții politice*” în care autorul Ion Deleanu opinează asupra faptului că: „[f]uncția de înfăptuire a justiției constă în soluționarea obiectivă a cauzelor legate de încălcarea normelor consacrate juridic” [72, p. 121]. Iar în ceea ce privește amestecul în urmărirea penală, faptă prevăzută de alin. (2) al aceluiași act legislativ, în poziția unor cercetători autohtoni, se rezumă intervenția sub orice formă în: „...activitatea desfășurată de organele de urmărire penală, în limitele căreia sunt administrate și verificate probele necesare privind existența infracțiunii,

identificarea făptuitorilor, stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul a se dispune trimiterea acestora în judecată” [107, p. 7].

Concomitent, întru examinarea completă a elementelor constitutive subiective vom supune cercetării subiectul infracțiunii prevăzut în articolul 303 Cod penal. Ca rezultat, constatăm că în cazul alineatelor (1) și (2) subiectul infracțiunii este unul general. În acest sens, este obligatoriu ca făptașul să fie persoană fizică responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Condiția dată este obligatorie cât prevederilor normei art. 303 atât și celor prevăzute în art. 310. Totodată, subiectul infracțiunii poate fi și unul special, care este descris nemijlocit în variantele modalităților normative din Partea specială a Codului penal instituite direct la art. 303 alin. 3 și art. 310 alin. (2) CP RM.

În cazul alin. (2) art. 310 Cod penal, subiectul special este persoana cu funcție de răspundere – procuror, ofițer de urmărire penală sau apărătorul admis în procesul penal, iar în cazul prevederilor alin. (3) art. 303 acestea sunt aplicabile în condițiile alineatelor (1) și (2), când sunt săvârșite cu folosirea situației de serviciu.

Denunțarea falsă sau plângerea falsă

Introducerea în Codul penal al Republicii Moldova a răspunderii penale pentru comiterea faptelor ce constituie infracțiuni în domeniu justiției asigură protejarea bunei desfășurări a activității legale a organelor de ocrotire a normelor de drept, sporirea nivelului credibilității cetățenilor în sistemul judiciar din țară, inclusiv protejarea drepturilor fundamentale ale justițiabililor autohtoni.

O altă modalitate de reglementare normativă care a fost supusă cercetării pe criteriul delimitativ în raport cu infracțiunea de falsificare a probelor o reprezintă *Denunțarea falsă sau plângerea falsă*.

Prin săvârșirea infracțiunii de denunțare falsă se lovește direct în trei valori sociale ocrotite de legea penală, și anume: în buna desfășurare a justiției, în demnitatea și în libertatea persoanei învinuite pe nedrept.

Potrivit legii procesual-penale, denunțul și plângerea reprezintă mijloacele de sesizare a organului de urmărire penală despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșire a unei infracțiuni (art. 262 CPP RM).

Denunțarea falsă se atribuie și ea la categoria infracțiunilor ce atentează la aflarea adevărului în procesul penal ca postulat fundamental al activității respective, realizată de către organul de urmărire penală și instanțele judecătorești, răspunderea pentru aceasta fiind consemnată în norma art. 311 Cod penal, potrivit căruia latura obiectivă se realizează prin:

„[d]enunțarea cu bună știință falsă, în scopul de a-l învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, sau plângerea cu bună știință falsă despre săvârșirea unei infracțiuni, făcută unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a porni urmărirea penală” [27].

Întru diferențierea acestor două modalități de sesizare care poartă un caracter infracțional, conducându-ne de prevederile actualului Cod de procedură penală și opinia unui grup de autori din Republica Moldova, definim faptul că: „[p]lângerea este înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică căreia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracțiune”, iar prin conceptul de denunț se înțelege: „...înștiințarea făcută de o persoană fizică sau juridică despre săvârșirea unei infracțiuni” [66, p. 430; 24].

În condiția cercetării elementelor infracțiunii prevăzute de art. 311 Cod penal, autorii autohtoni Sergiu Brînză și Vitalie Stati au menționat faptul că: „[a]tât în cazul plângerii, cât și al denunțului, acestea trebuie obligatoriu să corespundă cu cerințele procesuale înaintate pentru valabilitate, astfel încât să fie create toate condițiile pentru declanșarea unei proceduri penale. În cazul în care denunțul sau plângerea nu corespund cerințelor legitime pentru veridicitate și nu vor putea să fie la baza pornirii urmăririi penale, acestea nici nu vor putea constitui obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 311 CP RM” [13, p. 724].

În acest sens, pornind de la primul element al componenței infracțiunilor supuse cercetării delimitative, este de menționat că în opinia unor autori și conform legislației penale naționale obiectul infracțiunii poate fi enunțat în ordinea care succede:

- relații sociale referitoare la înfăptuirea justiției a căror existență este ocrotită prin apărarea activității de urmărire și de judecată a organelor judiciare penale, astfel încât această activitate să nu fie deviată de la normala înfăptuire a justiției prin plângeri sau denunțuri mincinoase și prin producerea sau ticluirea de probe contrare adevărului (mincinoase). Denunțarea falsă are și un obiect juridic secundar (adiacent), și anume relațiile sociale ocrotite prin apărarea demnității și a libertății persoanei învinuită ori condamnată pe nedrept [78, p. 491], în situația reglementării modalității normative dislocate în art. 311 CP RM [27].

- relațiile sociale cu privire la autenticitatea probelor în procesul civil și/sau penal – potrivit condiționalității art. 310 CP RM. Iar componentele și/sau elementele din care sunt falsificate probele într-o cauză penală și/sau proces civil, reprezintă și obiectul imaterial al infracțiunii de falsificare a probelor [27].

În continuitatea subiectului abordat, ne vom axa pe expunerile unui grup de autori din România care consideră că în cazul plângerii sau denunțului fals: „...obiectul material lipsește, deoarece acțiunea care constituie elementul material al acestei infracțiuni, adică învinuirea

mincinoasă ca și producerea sau ticluirea de probe mincinoase, nu se îndreaptă nemijlocit asupra unui lucru, bun sau persoană. Probele mincinoase produse sau ticluite în sprijinul unei învinuiri nedrepte nu constituie obiecte materiale, ci produse sau mijloace de săvârșire a infracțiunii, la fel ca și plângerea sau denunțul” [2, p. 648].

Întru argumentarea poziției expuse de către autori, pornim de la faptul că obiectul material constă în lucrul sau ființa care încorporează unele valori ocrotite prin legea penală și asupra căreia se îndreaptă acțiunea sau inacțiunea prevăzută de această lege. În acest sens, infracțiunea de denunțare falsă nu are un obiect material. Elementul material al acestei infracțiuni – învinuirea mincinoasă și ticluirea sau tăinuirea de probe mincinoase nu atentează asupra unui bun material sau integrității fizice a persoanei.

Infracțiunea de denunțare falsă cunoaște și un obiect specific, exprimat prin atentarea la relațiile sociale care ocrotesc demnitatea și libertatea persoanei învinuite pe nedrept în săvârșirea unei infracțiuni.

Astfel, în viziunea unor autori, denunțarea falsă are un obiect multiplu și nu unul complex. Existența unui obiect multiplu are o importanță esențială pentru practica judiciară la stabilirea momentului consumării acestor infracțiuni. Infracțiunea cu obiect complex se consumă atunci când au fost lezate toate obiectele juridice speciale ale infracțiunilor reunite. Acest fapt, în cazul infracțiunii de denunțare falsă se produce în momentul lezării obiectului principal. În această infracțiune calitatea de coautor o are și persoana care aduce atingere doar unuia din obiecte cu condiția îndeplinirii și celorlalte condiții legale, aceasta fiind dobândită de către cel care lezează prin acțiunile sale nemijlocit obiectul juridic special principal. Putem vorbi despre un coautorat atunci când două sau mai multe persoane întocmesc conștient și semnează un denunț fals și prin el sesizează organele de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană nevinovată.

Un element specific și obligatoriu infracțiunii de denunțare falsă îl constituie persoana denunțată, astfel încât în lipsa semnului respectiv nu putem vorbi despre întrunirea condițiilor necesare pentru prezența componentei infracțiunii menționate.

În partea ce ține de latura obiectivă a infracțiunii de denunțare falsă, aceasta dispune de caracteristici generale elementului respectiv al componentei de infracțiune, exteriorizându-se dinamic în acțiuni manifestate prin prezența fizică la organul competent, enunțarea verbală sau relatarea scrisă a ideilor prestabilite și amenajate într-o ordine logică privind faptele inexistente în realitatea obiectivă, pretinse a fi comise de către o persoană în parte.

În lucrarea „*Reflecții asupra laturii obiective a infracțiunii de denunțare falsă*” autorul Anastasia Gîrlea, citându-l pe un alt doctrinar, și anume Bogdan Sergiu, a opinat pentru faptul

că: „[i]nfracțiunea de denunțare falsă poate fi comisă de orice persoană și ea este incriminată în majoritatea sistemelor judiciare penale europene. Rațiunea incriminării acestei fapte este aceea de a evita desfășurarea unei proceduri penale împotriva unei persoane nevinovate, cunoscute fiind efectele negative atât asupra celui cercetat, cât și asupra credibilității sistemului judiciar dacă ulterior se constată că s-au desfășurat proceduri penale împotriva unei persoane fără un temei în realitatea faptică sau în cea juridic penală. Pentru ca fapta să fie tipică, latura obiectivă trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

1) *să existe o acțiune de învinuire mincinoasă*. Caracterul mincinos rezultă în mod direct fie din împrejurarea că fapta nu există, fie că ea nu a fost săvârșită de cel împotriva căruia se depune plângerea sau denunțul;

2) *învinuirea să se facă prin plângere sau denunț*. Aceste noțiuni trebuie înțelese în sens procedural;

3) *învinuirea să fie făcută împotriva unei persoane determinate*. Dacă plângerea se face *in rem*, atunci nu există o faptă tipică de denunțare calomnioasă, având în vedere că desfășurarea unei proceduri împotriva unei anumite persoane este consecința exclusivă a organelor judiciare care au instrumentat acea plângere depusă *in rem*;

4) *învinuirea să se refere la săvârșirea unei infracțiuni*. Nu este necesară o încadrare juridică riguroasă și exactă, ci doar ca fapta descrisă în plângere sau denunț să aibă apartenența tipicității unei infracțiuni” [83, p. 43; 9, p. 106-107].

În aceeași ordine de idei, autorul citând „*Comentariul Codului penal al Federației Ruse în redacția Vladimir Radcenko*”, aduce în evidență faptul că: „[d]in punct de vedere al laturii obiective, denunțarea falsă sau plângerea falsă se exprimă în comunicarea datelor care nu corespund realității. Acestea trebuie să conțină date referitoare la săvârșirea unei infracțiuni concrete, săvârșită. De aceea nu poate fi considerată în calitate de denunț fals comunicarea făcută într-o formă generală, precum că într-o anumită localitate, într-un anumit raion s-ar fi comis o infracțiune, fără a expune anumite fapte concrete” [83, p. 43; 185, p. 738].

În viziunea autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor: „[c]onstă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de falsificare, ce se poate efectua prin orice mijloace susceptibile a produce o contrafacere a unei probe, sau modificarea conținutului unor probe autentice” [15, p. 692-693].

Întru aranjarea logică a cercetării date ne vom expune aferent altui semn component, și anume laturii subiective a infracțiunii de denunțare falsă sau de plângere falsă. Astfel, un grup de autori autohtoni comentând normele Codul penal al Republicii Moldova au rezumat că această faptă antisocială: „...poate fi săvârșită numai prin intenția directă. Norma alin. (1) art. 311 CP

RM prevede expres că denunțarea se manifestă prin bună știință falsă, astfel se exclude orice altă formă de vinovăție. Motivul denunțării false are importanță pentru calificarea penală a faptei numai în cazul săvârșirii ei din interes material, normă expres prevăzută în art. 311 alin. (2) lit. b) CP RM (denunțatorul intenționează a folosi, a acapara averea persoanei denunțate în mod fals sau a trage alte foloase materiale de pe urma condamnării persoanei nevinovate). Desfășurarea infracțiunii de denunțare falsă se poate prezenta în forma actelor de pregătire, tentativă și ca infracțiune consumată. Însă, în cazul alin. (1) art. 311 CP RM, pregătirea infracțiunii de denunțare nu este incriminată (art. 26). Infracțiunea de denunțare falsă se poate prezenta și în formă de infracțiune prelungită. De regulă, în realizarea aceluiași denunț fals la diferite perioade de denunț se inventează noi probe mincinoase” [4, p. 684].

Consecvent celor invocate la descrierea elementului laturii subiective a infracțiunii de denunțare falsă sau plângere falsă, în raport cu fapta ilicită de falsificare a probelor, susținem poziția unui grup de autori naționali care în lucrarea „*Codul penal comentat și adnotat*” menționează faptul că în cazul infracțiunii prevăzute în art. 310 CP RM, cel din urmă: „...se manifestă prin intenție directă. Făptuitorul dorește sau acceptă survenirea urmărilor prejudiciabile ale faptei sale” [5, p. 499].

Analizând ideile relatate, se va reține că similar infracțiunii de falsificare a probelor, în cazul denunțării false sau plângerii false, acțiunea respectivă poate fi comisă în realitatea obiectivă doar printr-o intenție directă.

Potrivit doctrinei de specialitate română, subiectul care este și făptuitorul acțiunii ilicite prevăzute în art. 311 CP RM, este divizat în subiect *activ* și *pasiv*.

Astfel, un grup de autori din statul vecin în lucrarea „*Explicații teoretice ale Codului penal Român*” susțin ideea că subiectul activ al infracțiunii de denunțare falsă sau plângerea falsă este: „...orice persoană fizică, fiindcă pentru existența acestei infracțiuni nu se cere ca subiectul activ să îndeplinească vreo condiție sau să aibă vreo calitate anume, iar subiectul pasiv, este, reprezentantul societății amenințate în normala înfăptuire a justiției, prin săvârșirea infracțiunii în una din modalitățile acesteia” [68, p. 147].

Dacă e să ne referim la subiectul infracțiunii de falsificare a probelor, acesta este: „[p]ersoana fizică responsabilă care în momentul comiterii infracțiunii a împlinit 16 ani” [27]. Totodată, potrivit normei prevăzute în art. 310 alin. (1), subiect al infracțiunii este participantul în procesul civil sau mai poate fi și reprezentantul acestuia, iar în situația alin. (2) subiectul este special, și anume persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau apărătorul admis în procesul penal.

Din punct de vedere al obiectului de atentare în cazul infracțiunii prevăzute de articolul 311 CP RM, acesta este specific unor fapte penale comise contra libertății și demnității persoanei, legiuitorul plasând cerința de săvârșire a acesteia în condiții de sesizare mincinoasă a organelor judiciare, care în lipsa primelor acțiuni nu va constitui o infracțiune independentă. De aici rezultă că doar o simplă sesizare prin plângere sau denunț despre o infracțiune săvârșită, fără a învinui o persoană concretă în comiterea ei, nu constituie infracțiune de denunțare falsă. Asemeni subiectului general al infracțiunii de falsificare a probelor, subiectul denunțării false poate fi orice persoană fizică și responsabilă, care a împlinit vârsta stabilită de lege, adică 16 ani.

La infracțiunea de denunțare falsă se admite și forma de participare penală, autor, instigator și complice, prin realizarea de către fiecare a acțiunilor individuale potrivit rolurilor desemnate în prealabil, însă activitatea comună a acestora este orientată, în mod evident, spre atingerea scopului unic urmărit.

În cazul plângerii false, calitatea de autor al acesteia o poate deține inclusiv și unul dintre soți pentru celălalt sau, după caz, copilul major pentru părinți. Însă, în asemenea cazuri urmează de menționat că, potrivit art. 263 alin. (6) Cod de procedură penală, victima poate declara că nu însușește o asemenea plângere [24].

O abordare clară în acest sens o expune autorul Gheorghe Dăringă în lucrarea „*Unele probleme privind infracțiunea de denunțare calomnioasă*”, declarând că: „[d]acă o persoană învinuiește prin denunț sau plângere mincinoasă pe altă persoană de săvârșirea unei infracțiuni, iar o altă persoană ticluiește sau întocmește probe mincinoase în sprijinirea acestei învinuiri nedrepte, fiecare răspunde în calitate de autor” [64, p. 37].

Infracțiunea prevăzută de norma art. 311 Cod penal al RM poate fi săvârșită inclusiv de către o persoană cu funcție de conducere dintr-o instituție de stat sau cu atribuții de control, de către funcționari sau persoane care în virtutea funcției deținute au obligația să sesizeze organul de urmărire penală. În cazul în care, aceste persoane vor depune o sesizare ce va conține date necorespunzătoare realității în scopul de a-l învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, vor fi recunoscuți drept autori ai infracțiunii de denunțare falsă.

Dacă denunțatorul completează sesizarea cu privire la infracțiunea săvârșită sau aflată în curs de pregătire, prin comunicarea sau prezentarea unor date inventate/fabricate/falsificate, în asemenea situație acestea din start nu pot pretinde la calitatea de probe. Denunțul intenționat calomnios poate servi doar temei pentru pornirea urmăririi penale, însă administrarea, analiza și aprecierea ulterioară a probelor, deja în cadrul procesului penal, țin de competența exclusivă a organului de urmărire penală, care aplică corespunzător în acest scop mecanismele legale prescrise de legislația procesual-penală. Doar în condiția respectării cerințelor respective, datele

de fapt constatate pot obține calitatea de probe. În acest sens, crearea artificială a probelor acuzatorii, pe lângă denunțul fals, nu corelează cu elementele constructive ale falsificării probelor într-un proces penal. Regula respectivă este valabilă și pentru declarația mincinoasă, însoțită de crearea artificială a probelor acuzatorii. Totodată, nu se exclude situația în care funcționarul public, care gestionează procesul penal, poate deveni complice la săvârșirea unei fapte infracționale - de denunțare falsă sau de declarații mincinoase - însoțită de crearea artificială a probelor acuzatorii. Urmărind scopul tragerii cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate, funcționarul public din cadrul organului de urmărire penală poate intra în cârdășie cu o terță persoană pentru obținerea unui denunț fals sau, după caz, a unor declarații mincinoase, consolidate prin anumite probe acuzatorii fabricate artificial. Dacă în asemenea situație, datele falsificate vor fi anexate la materialele procesului penal în calitate de probe și puse ulterior la baza învinuirii înaintate, acțiunile respective ale funcționarului public care gestionează procesul penal urmează de calificat conform art. 311 Cod penal sau art. 310 alin. (2) Cod penal după caz, cu trimitere la art. art. 41 – 46 Cod penal în funcție de circumstanțele constatate și norma corespunzătoare din art. 306 Cod penal.

Declarația mincinoasă cumulată cu fabricarea artificială de probe acuzatorii (art. 312 Cod penal) poate fi generată de acțiunile de instigare din partea funcționarului public care gestionează procesul penal. În asemenea situații, acțiunile persoanelor respective urmează de calificat conform normei corespunzătoare din art. 312 Cod penal cu trimitere la una din normele art. art. 41 - 46 Cod penal, în funcție de circumstanțele constatate și art. 310 alin. (2) Cod penal (falsificarea probelor în procesul penal). Dacă declarațiile mincinoase sunt utilizate pentru tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate, atunci în calificarea propusă, în loc de art. 310 alin. (2) Cod penal, urmează de incriminat norma corespunzătoare din art. 306 Cod penal. Dacă determinarea persoanei de a face declarații mincinoase, a expertului de a formula o concluzie falsă sau a traducătorului de a face o traducere incorectă, se exprimă prin aplicarea față de aceștia a șantajului, amenințărilor cu violența fizică/psihică sau aplicarea unei asemenea violențe, inclusiv prin realizarea altor acțiuni ilegale orientate la atingerea rezultatului urmărit, dacă acțiunile respective nu constituie tortură, tratament inuman sau degradant, acestea nimeresc sub incidența normei care prevede răspunderea penală pentru constrângerea de a face declarații și, respectiv, urmează a fi calificate conform prevederilor art. 309 Cod penal.

Răspunderii penale pentru denunțarea falsă pot fi supuse și persoanele juridice, însă pedeapsa pentru astfel de subiecți nu este prevăzută în parte, aceasta fiind aplicată persoanei cu funcție de răspundere care a făcut denunțul fals în numele persoanei juridice. Astfel, persoana cu

funcție de răspundere săvârșește infracțiunea de abuz de serviciu în condiții de concurs ideal cu infracțiunea de denunțare falsă.

În partea ce ține de subiectul infracțiunii de denunțare falsă sau plângere falsă, norma în cauză presupune aceleași condiții similare infracțiunii de falsificare a probelor în partea ce vizează subiecții acestora. Astfel, avem o asemănare vădită în ambele tipuri de infracțiuni, fiind posibilă forma de vinovăție prin participație.

Concomitent, se înregistrează o similitudine evidentă în partea ce ține de realizarea laturii subiective. Astfel, atât în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, cât și la comiterea infracțiunii de denunțare sau plângere falsă săvârșirea acestora se caracterizează doar prin intenție directă.

Infracțiunea prevăzută de norma art. 311 CP RM în partea ce vizează atât denunțarea cât și plângerea falsă poate fi exprimată ca formă inclusiv prin acțiuni de pregătire și tentativă, acestea anticipând inițierea procesului penal, în timp ce acțiunea deja realizată de depunere a denunțului sau plângerii false se consideră ca fiind consumată din momentul înregistrării sesizării respective care servește temei legal pentru inițierea procedurilor procesuale corespunzătoare. Astfel, spre deosebire de denunțarea sau plângerea falsă, în cazul falsificării probelor activitatea infracțională este caracteristică perioadei de post înregistrare a sesizării despre infracțiunea săvârșită sau în curs de pregătire, la etapa de constatare a infracțiunii sau, după caz, deja în faza procesului penal.

Motivul depunerii plângerii false, și anume în circumstanțele în care acțiunea respectivă urmărește un interes material, ne indică la importanța și necesitatea analizei subiectului prenotat datorită gradului sporit al consecințelor ce pot surveni în rezultatul pornirii unei cauze penale în privința unei persoane nevinovate și ulterior soldat cu pagube materiale nejustificate.

În susținerea acestei poziții, facem referință la Sentința pe dosarul *nr. 1-288/2021; 1-21077792-51-1-25052021*, din 05 august 2021, emisă de către Judecătoria Ungheni, în baza căreia P.M. a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 311 alin. (2) lit. a) și b) Cod penal al Republicii Moldova.

Astfel, P.M. fiindu-i adus la cunoștință faptul că poartă răspundere penală pentru denunțul sau plângerea falsă, făcută cu bună știință, având scopul de a învinui o persoană de comiterea unei infracțiuni deosebit de grave, acționând cu intenție directă, înțelegând caracterul ilegal și prejudiciabil al acțiunilor sale, prevăzând urmările și dorind, în mod conștient, survenirea acestora, a depus o plângere falsă, solicitând atragerea la răspundere penală a cetățeanului P.M. pentru însușirea prin înșelăciune a mijloacelor financiare în sumă de 54705 euro, 54884 dolari SUA, precum și altor bunuri materiale, astfel cauzându-i un prejudiciu

material în proporții deosebit de mari în sumă totală de 2223996 lei, în baza căreia a fost pornită urmărirea penală (cauza penală nr. 2017240072) conform elementelor infracțiunii prevăzute de art. 190 alin. (5) Cod penal. La data de 21 ianuarie 2020, prezenta cauză penală a fost clasată, iar B.C. a fost scos de sub urmărire penală [137].

Circumstanțele constatate de către instanță ne demonstrează faptul că motivul care a stat la baza depunerii plângerii false a servit interesul material și doar descoperirea acestei infracțiuni, cu acumularea mijloacelor probatorii, au permis protecția juridică a persoanei nevinovate.

Legiuitorul, incluzând infracțiunea prevăzută de norma art. 311 Cod penal al RM în categoria grupului infracțiunilor care atentează la înfăptuirea corectă a justiției, a urmărit scopul protejării activității organelor judiciare de prezentarea unor probe necorespunzătoare adevărului și denaturarea în acest fel a actului de realizare a justiției la general.

Infracțiunea în cauză prezintă un prejudiciu sporit și se consumă din momentul când a avut loc învinuirea persoanei nevinovate de săvârșirea unei infracțiuni, în rezultatul depunerii denunțului sau plângerii cu bună știință falsă referitor la infracțiunea săvârșită, înaintată oficial instituțiilor de drept abilitate cu atribuții legale de pornire a urmăririi penale sau judecare a cauzei. În același timp, prezentarea acelorași sesizări unor alte instanțe, neîmputernicite cu drept de inițiere a urmăririi penale sau judecarea cauzei, nu presupune consumarea imediată a infracțiunii respective. Astfel, se conturează evident un element obligatoriu al existenței infracțiunii respective, exprimat prin necesitatea deținerii competențelor speciale de către instituțiile recepționare ale sesizărilor în cauză, în partea ce vizează examinarea acestora și dreptul de soluționare a chestiunii privind pornirea urmăririi penale.

O altă condiție obligatorie, ce vizează componența respectivă de infracțiune, este imperativitatea caracterului penal al faptei denunțate, respectiv, sesizarea depusă trebuie să conțină informații cu privire la o infracțiune săvârșită sau în curs de pregătire, inclusiv cu privire la autorul acesteia. În acest sens, nu va întruni elementele componenței de infracțiune prevăzută de art. 311 Cod penal orice sesizare despre comiterea sau pregătirea unei abateri disciplinare sau fapte contravenționale.

O altă situație pentru existența componenței de infracțiune și consumarea acesteia în sensul normei prevăzute în art. 311 Cod penal, și anume în aspectul denunțării false, o constituie învinuirea unei persoane concrete. Dacă denunțarea nu se referă la acțiunile unei persoane concrete, această acțiune nu mai este calificată drept denunțare falsă.

În contextul expunerii și afirmării condițiilor și cerințelor enunțate pentru calificarea infracțiunii prevăzute de art. 311 CP RM, oferim exemplul Sentinței emise la 22 decembrie 2020

de către Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani, pe dosarul nr. 1-20118739-12-1-28092020 (1-2585/2020), care l-a recunoscut vinovat pe XX de comiterea infracțiunii prevăzute de alin. (1) art. 311 Cod penal, stabilindu-i pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității pe un termen de 140 de ore.

Astfel, la 12 februarie 2020, I.V., fiind preîntâmpinat contra semnătură de răspundere penală pe care o poartă pentru depunerea unui denunț fals făcut cu bună știință, având scopul de a învinui o persoană de săvârșirea unei infracțiuni, acționând cu intenție directă, înțelegând caracterul ilegal și prejudiciabil al acțiunilor sale, prevăzând urmările și dorind, în mod conștient, survenirea acestora, a înaintat o plângere falsă, solicitând atragerea la răspundere penală a cetățeanului U.R. pentru comiterea unei pretinse fapte de sustragere a mijloacelor bănești în sumă de 350 euro. În baza plângerii de puse de către I.V. organul de urmărire penală din cadrul Inspectoratului de poliție Buiucani a Direcției de poliție mun. Chișinău a intentat o cauză penală privind comiterea infracțiunii prevăzute de art. 186 alin. (2) lit. C) și d) din Codul penal. La 11 mai 2020 prezenta cauză penală a fost clasată, din motiv că fapta nu întrunește elementele componenței de infracțiune, cu scoaterea cetățeanului U.R. de sub urmărirea penală. În ședința de judecată inculpatul I.V. vina în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 311 CP RM a recunoscut-o pe deplin [136].

Caracterul asemănător al infracțiunilor prevăzute de art. 311 și art. 310 Cod penal se evidențiază inclusiv pe filiera obiectului generic al atentatului, care în ambele cazuri îl constituie aceleași valori sociale.

În concluzia expusă aferent analizei componenței infracțiunilor de falsificare a probelor și celei de denunțare falsă sau plângere falsă, relevăm prezența unui grad sporit de prejudiciu care lezează direct instituțiile implicate la realizarea actului justiției, prin ticluirea urmată de prezentarea probelor false și susținerea acestor învinuiri în defavoarea unei persoane nevinovate.

4.2. Aprecierea gradului prejudiciabil, consecințelor infracțiunii de falsificare a probelor și influența acestora asupra calificării, stabilirii răspunderii și pedepsei penale

Dacă e să ținem cont de caracterul latent pronunțat al infracțiunii de falsificare a probelor, putem afirma cu certitudine că acțiunile respective nu reprezintă excese sporadice în activitățile de procedură civilă și penală, dar constituie o practică infracțională care diferă de la un mediu național la altul, constituind de fapt un pericol semnificativ pentru bazele sistemului de drept. Fapta examinată prezintă un pericol sporit nu doar prin amploarea sa, dar și prin esență, deoarece chiar și un singur fapt de denaturare a informației probatorii, generează inevitabil dubii referitor la legalitatea hotărârii judecătorești și ca urmare prejudiciu intereselor justiției la general.

Trebuie de recunoscut faptul că în viziunea și conform percepției persoanelor care aplică legea (în primul rând subiecții de aplicare a legii din cadrul instituțiilor de drept), problema gradului prejudiciabil al faptei de falsificare a probelor, cu regret, este lipsită de importanță și neactuală.

Analizând falsificarea probelor ca normă prevăzută în actualul Cod penal al Republicii Moldova, constatăm faptul că gradul prejudiciabil al unor asemenea acțiuni se identifică prin nivelul de influență negativă asupra relațiilor sociale în cadrul unui proces judiciar.

Astfel, spre exemplu autorul Vitalie Vișneakov în lucrarea sa „Уголовно-правовая оценка фальсификации доказательств” indică la faptul că: „[p]rejudiciul și impactul negativ generat de falsificare a probelor la nivel general condiționează subminarea așteptărilor sociale bazate pe credința privind supremația legii, având drept consecință formarea analfabetismului juridic, lipsa de încredere în raport cu autoritatea judiciară. La nivel individual, potrivit aceluiași autor, utilizarea probelor falsificate poate genera emiterea hotărârilor procesuale ilegale și neîntemeiate, iar ca urmare nu doar subminează autoritatea sistemului de drept, ci și încalcă drepturile și libertățile persoanelor implicate în activitățile procesuale” [161, p. 13].

Situația relatată nu generează dubii, însă abordarea propusă, prin importanța sa, nu reflectă totuși pe deplin esența gradului prejudiciabil al infracțiunii supuse cercetării, deoarece nu ține cont de toate nivelurile influenței distructive a acestuia. Falsificarea probelor subminează nu doar bazele justiției și drepturile procesuale ale participanților la proces, dar și atentează la drepturile elementare ale persoanei privind accesul la justiție și protecția juridică.

Este evident faptul că atunci când într-un proces sunt utilizate probe falsificate, nu poate fi vorba despre nici-un fel de echitate și corectitudine a examinării circumstanțelor și emiterii deciziilor judecătorești. Această situație a fost menționată nu doar odată de către Curtea Europeană pentru Drepturile Omului: „Atunci când circumstanțele în care au fost obținute probele generează dubii privind autenticitatea și corectitudinea, utilizarea unei astfel de probe poate submina întreaga echitate a sistemului judecătoresc” (hotărârea CEDO în cazul *Ialoh contra Germaniei*, plângerea nr. 54810/00 și cele ulterioare, precum și hotărârea CEDO în cauza *Han contra Marii Britanii* și hotărârea CEDO în cauza *Allan contra Marii Britanii*, plângerea nr. 48539/99) [87].

Astfel, declarăm cu certitudine că gradul prejudiciabil al falsificării probelor, nu se limitează doar la capacitatea de prejudiciere a intereselor publice ale justiției și drepturilor unora dintre participanții la proces. Efectul distructiv al falsificării probelor depășește limitele intereselor unor state sau indivizi în parte, deoarece acțiunea respectivă atentează la drepturile

firești ale persoanei (dreptul la protecție juridică și o judecată echitabilă), recunoscute și protejate de comunitatea mondială în întregime.

Ținând cont de cele menționate, gradul prejudiciabil al falsificării probelor poate fi examinat în trei niveluri intercorelate reciproc:

- la nivel *individual*, unde se manifestă prin capacitatea de a prejudicia interesele participanților în parte ai procesului penal sau civil și acest prejudiciu nu se limitează doar la încălcarea unor drepturi procesuale, dar poate avea și alte manifestări soldate cu cele mai diverse consecințe. Astfel, falsificarea probelor în procesul civil poate cauza prejudiciu material, poate submina autoritatea sau genera falimentul unui agent economic. Falsificarea probelor în procesul penal poate condiționa condamnarea neîntemeiată, respectiv să prejudicieze onoarea și demnitatea persoanei, inclusiv poate cauza daune materiale prin achitarea amenzii aplicate neîntemeiat sau prestarea muncii neremunerate, limitarea libertății fizice în cazul condamnării la pedeapsă privativă de libertate și chiar poate vătăma sănătatea sau atenta la viața persoanei, spre exemplu în cazul îmbolnăvirii în perioada deținerii în penitenciar sau, în urma suicidului la care recurg în unele cazuri indivizii condamnați neîntemeiat. Un argument fără echivoc în acest sens servește experiența istorică, când în perioada *represaliilor comuniste* se aplica pe larg falsificarea probelor, ceea ce a dus la pierderea a mii de vieți omenești [124];

- la nivel *social*, unde gradul prejudiciabil al falsificării probelor se manifestă prin prejudicierea intereselor justiției în sens larg, prin subminarea încrederii în instituțiile justiției și autorității acestora;

- la nivel *universal* (firesc), din punctul de vedere al căruia gradul prejudiciabil al falsificării probelor se manifestă prin încălcarea dreptului indispensabil al persoanei la protecție și judecată echitabilă ca garant al celorlalte drepturi și libertăți.

Abordarea propusă în trei nivele față de gradul prejudiciabil al falsificării probelor ne oferă o imagine multilaterală asupra fenomenului respectiv, care mai are și o importanță teoretică semnificativă.

În primul rând, lasă fără îndoială motivarea socială privind necesitatea stabilirii răspunderii penale pentru fapta de falsificare a probelor. Or, recunoașterea de către Republica Moldova a omului ca valoare supremă presupune obligativitatea instituirii unor mijloace eficiente de protecție a persoanei, printre cele mai importante fiind interdicția juridico-penală. În acest sens, penalizarea acțiunilor orientate și denaturarea intenționată și conștientă a probelor constituie un element al garanției drepturilor indispensabile ale omului la protecție juridică și judecată echitabilă, ca o condiție importantă pentru asigurarea respectării eficiente a celorlalte drepturi și libertăți.

În cel de al doilea rând, abordarea în trei nivele a subiectului respectiv, permite înțelegerea faptului de ce componența infracțiunii de falsificare a probelor este construită ca una formală. Utilizând această structură a componenței de infracțiune, legiuitorul pe bună dreptate a punctat că falsificarea probelor prezintă pericol ca faptă propriu-zisă, chiar și în lipsa anumitor consecințe pentru participanții la proces (adică consecințe de nivel individual). Cu alte cuvinte, din punctul de vedere al legiuitorului, importante sunt nivelurile *universal* și *social* care, în fapt, pot fi și fără materializarea consecințelor la nivel *individual*, iar dacă asemenea urmări totuși survin, acestea pot servi ca un indiciu al gradului prejudiciabil sporit al faptei sau, după caz, ca circumstanță agravantă la stabilirea pedepsei aplicate.

În al treilea rând, abordarea propusă în vederea perceperii gradului prejudiciabil al faptei de falsificare a probelor ne permite să punem la îndoială corespunderea acesteia aprecierii legislative, un indiciu formal al căreia îl reprezintă sancțiunea/pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea corespunzătoare. Urmează de reiterat că falsificarea probelor generează un spectru foarte larg de consecințe sociale negative, atât directe cât și indirecte, manifestarea estimativă a cărora a fost specificată anterior. Un efect distructiv atât de accentuat în cazul falsificării probelor se află într-un contrast adânc cu aprecierea legislativă a gradului prejudiciabil generat de fapta respectivă, conform căreia infracțiunea prevăzută de alin. (1) art. 310 Cod penal se atribuie la categoria celor ușoare, iar infracțiunea prevăzută de alin. (2) art. 310 Cod penal se atribuie la categoria celor mai puțin grave (art. 16 Cod penal).

Situația respectivă generează dubii evidente cu privire la corespunderea aprecierii normative, reflectată în normele alin. (1) și (2) art. 310 Cod penal, gradului prejudiciabil real în cazul infracțiunii de falsificare a probelor și ne permite să presupunem că legiuitorul subapreciază adevăratul caracter prejudiciabil al faptei examinate.

Subaprecierea gradului prejudiciabil al falsificării probelor generează o serie întreagă de consecințe cu caracter atât politico-penal cât și juridico-aplicativ.

În primul rând, situația respectivă denaturează principiul juridico-penal al echității în sensul larg al noțiunii, care nu se limitează doar la proporționalitatea aplicării pedepsei, ci se răsfrânge asupra tuturor etapelor de activitate legislativă și aplicativă, inclusiv asupra penalizării faptei social periculoase.

Pe parcursul cercetării subiectului abordat în prezenta lucrare am ajuns la concluzia că: „[l]ipsa unei structurări suplimentare a art. 310 CP în funcție de gravitatea infracțiunii în cadrul căreia au fost falsificate probele (în cazul procesului penal), inclusiv în dependență de consecințele acțiunilor respective, constituie o altă problemă ce urmează a fi înlăturată, în contextul în care analiza sancțiunilor stipulate de norma indicată și efectului aplicării acestora în

raport cu eventualele consecințe ale infracțiunii de fals a probelor nu rezistă nici unei critici” [113, p. 24].

În contextul celor expuse, constatăm că atribuirea infracțiunii de falsificare a probelor în procesul civil și cel penal la categoria celor ușoare și mai puțin grave, demotivează subiecții de aplicare a legii de a releva și a descoperi aceste crime, întrucât în condițiile unor suprasolicitări de serviciu ultimii de regulă sunt orientați la contracararea altor infracțiuni, și anume din categoria celor grave, deosebit de grave și excepțional de grave.

Totodată, subaprecierea gradului prejudiciabil în cazul falsificării probelor și atribuirea infracțiunii respective la categoria celor ușoare și mai puțin grave nu permite aplicarea întregului arsenal al măsurilor speciale de investigații pentru depistarea și probarea acestora, întrucât nu se întrunește condiția stabilită prin norma art. 132¹ alin. (2) pct. 2) Cod de procedură penală: *„[e]xistă o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege”* [24].

În același sens, se va menționa că abordarea și atitudinea legislativă față de aprecierea gradului prejudiciabil al infracțiunii examinate constituie un impediment evident la contracararea activităților de pregătire pentru săvârșirea infracțiunii de falsificare a probelor în procesul civil, normă prevăzută în alin. (1) art. 310 Cod penal; or, potrivit alin. (2) art. 26 Cod penal: *„[r]ăspunderii penale și pedepsei penale sunt supuse numai persoanele care au săvârșit pregătirea unei infracțiuni mai puțin grave, grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”* [27]. În asemenea situație, activitatea de pregătire pentru săvârșirea unei infracțiuni de falsificare a probelor în procesul civil, care se atribuie la categoria celor ușoare, nu poate fi sancționată, întrucât nu nimerește sub incidență legală în acest sens.

Totalitatea circumstanțelor indicate ne oferă suficiente temeiuri pentru a concluziona asupra necesității evidente de a modifica, în sensul corectării, abordările legislative la aprecierea gradului prejudiciabil al infracțiunii de falsificare a probelor.

În legătură cu aceasta, se propune înăsprirea sancțiunilor prevăzute prin introducerea pedepsei privative de libertate pe un termen variabil între limita minimă, lăsată la discreția instanței în varianta normativă fără agravante și, respectiv, limita maximă stabilită până la 15 ani în versiunea care prevede prezența agravantelor corespunzătoare, fapt care va permite nu doar aprecierea adecvată a pericolului real pe care-l prezintă falsificarea probelor și asigurarea proporționalității dintre fapta comisă și urmările legale ale acesteia, dar va genera posibilități legale pentru reacția juridico-penală în cazul activităților de pregătire a unor asemenea infracțiuni, inclusiv premise pentru o activitate mai eficientă orientată la relevarea și probarea acestora.

În același sens, menționăm că modificarea propusă prin majorarea limitei termenului maxim al sancțiunii privative de libertate va condiționa nemijlocit clasificarea infracțiunii de falsificare a probelor la categoria celor grave și, respectiv, va oferi posibilitatea aplicării măsurilor speciale de investigații potrivit cerințelor legale.

Concomitent cu înăsprirea pedepsei pentru falsificarea probelor se propune păstrarea fără modificare a limitelor minime ale acesteia, în condiția în care, la aplicarea legii, se întâlnesc cazuri calificate juridic absolut identic (exemplu: în cazul alin. (2) art. 310), însă se deosebesc conform semnelor obiective și subiective după gradul prejudiciabil, iar păstrarea acestui spațiu de manevră între limitele minime și maxime ale sancțiunilor prevăzute va permite individualizarea pedepsei.

În continuitatea analizei subiectului abordat, relevăm faptul că dispozițiile normelor penale prevăzute în art. 310 nu prevăd și nu stipulează expres în textul acestora modalitatea de falsificare a probelor, motivul și scopul comiterii faptei respective. Cu alte cuvinte, descrierea legislativă a acțiunilor infracționale prevăzute în art. 310 Cod penal este una foarte abstractă și nu produce incidență asupra diferitelor modalități de falsificare a probelor, care se deosebesc între ele după gradul prejudiciabil, în funcție de motiv, scop, obiect și alte criterii.

Desigur că circumstanțele menționate nu pot fi ignorate în procesul de elaborare a inițiativelor de modificare propuse de noi la compartimentul laturii obiective și sancțiunilor prevăzute de normele art. 310 Cod penal. În special se va ține cont de faptul că limitele sancțiunilor urmează a fi direct proporționale și să corespundă semnelor laturii obiective specifice componenței respective de infracțiune. Altfel spus, cu cât mai determinate și mai exacte sunt semnalmentele componenței de infracțiune, cu atât mai îngustă trebuie să fie ruptura dintre limitele minime și maxime ale sancțiunii, și viceversa. Dar, întrucât infracțiunile de falsificare a probelor își produc incidența asupra unui cerc destul de larg de acțiuni, care se pot deosebi după gradul prejudiciabil, spațiul de manevră între limitele minime și maxime ale sancțiunilor prevăzute pentru fapta de falsificare a probelor trebuie să fie unul destul de larg. În acest sens, păstrarea limitelor minime existente odată cu majorarea limitelor maxime ale sancțiunilor existente va permite oferirea unui spațiu de manevră semnificativ pentru instanță, necesar în scopul aprecierii raționale a diferențelor de fapt, specifice fiecărui caz în parte.

În contextul aceluiași subiect, nu putem ignora problema diferențierii răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art. 310 Cod penal. Astfel, normele alin. (1) și alin. (2) din articolul prenotat în redacția lor actuală presupun răspunderea penală pentru calificarea simplă a infracțiunii de falsificare a probelor în procesul civil și penal, însă nu permit de a lua în considerație diferențe semnificative în funcție de motivul și scopul faptei infracționale urmărite

de autorul acesteia. Este evident faptul că gradul prejudiciabil al falsificării probelor fiind motivat prin tendința de a nu admite încălcarea termenelor procesuale, nicidecum nu poate fi comparat cu gradul prejudiciabil în cazul falsificării probelor cu scopul tragerii ilegale la răspundere penală a persoanei, nevinovăția căruia se cunoaște cu bună știință. De altfel, în condițiile structurii actuale a normelor art. 310 Cod penal, gradul mult mai înalt al prejudiciului în asemenea cazuri nu poate fi luat în considerație adecvat la stabilirea pedepsei, întrucât scopul atragerii ilegale la răspundere penală a unei persoane nevinovate ridică gradul prejudiciabil până la un astfel de nivel, în cât apare necesitatea abordării problemei privind diferențierea răspunderii penale și introducerea în structura prezentei norme a elementului calificativ corespunzător. Reflectarea normativă adecvată a adevăratului grad prejudiciabil în cazul infracțiunii de falsificare a probelor necesită nu doar modificarea sancțiunilor prevăzute în art. 310, ci și perfectarea unui sistem de elemente calitative ale infracțiunii date.

Analiza situației menționate și a practicii aplicării prevederilor legale privind răspunderea penală pentru comiterea infracțiunii de falsificare a probelor denotă eficiența minimă a acestora. Frecvența redusă a cazurilor de tragere la răspundere penală a persoanelor responsabile de comiterea infracțiunilor de referință este condiționată în mare măsură de: complexitatea probării unor asemenea fapte, încercările de protejare a intereselor departamentale și manifestările de solidaritate falsă percepute eronat de subiecții acestora, inclusiv de imperfecțiunea reglementărilor penale pe această dimensiune. Pe altă parte, practica cotidiană denotă cu certitudine că problemele de interpretare a normei legale privind infracțiunea de falsificare a probelor, precum și complicațiile apărute la aplicarea răspunderii penale în cazul acestor componente de infracțiuni generează erori la calificarea faptelor respective. În multe cazuri, faptele examinate se califică incorect ca infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și nu ca infracțiune împotriva justiției, manifestată prin atentarea la ordinea stabilită de administrare a probelor.

4.3. Concluzii la Capitolul IV

În condițiile reperelor de fapt și de drept enunțate în prima parte a prezentului capitol, este notabil de concluzionat că faptele penale supuse cercetării delimitative, și anume *falsificarea probelor (declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă; falsul în acte publice; amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală și denunțarea falsă sau plângerea falsă)* sunt unele din infracțiunile des întâlnite și predispuse de a fi comise în realitatea obiectivă.

Analiza delimitativă a infracțiunilor vizate este posibilă datorită criteriului esențial abordat care îl formează complexul elementelor componente infracțiunilor supuse cercetării, cum ar fi: grupul elementelor obiective (obiectul și latura obiectivă) și ansamblul elementelor subiective (latura subiectivă și subiectul). Mai mult decât atât, în vederea realizării și obținerii unei cercetări esențiale, actuale, constructive și inovatorii au fost operate trimiteri analitice și științifice la alte elemente cuprinzătoare care au realizat pe deplin cercetarea delimitativă a respectivelor fapte antisociale.

Din categoria acestor elemente fac parte: motivul infracțiunii, definirea conceptelor corespunzătoare și valoarea socială împotriva căreia se atentează, inclusiv produsul infracțiunii și alte componente enunțate generic și explicativ în conținutul prezentului studiu.

Orice faptă antisocială produsă în rezultatul aplicării unor elemente de fals reprezintă o anvergură care aduce prejudicii diverselor relații sociale, odată ce a fost comisă în realitatea obiectivă. Studiul delimitativ al infracțiunii de falsificare a probelor raportat la: declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, falsul în acte publice, amestecul în înfăptuirea justiției și în urmărirea penală și denunțarea falsă sau plângerea falsă – este o cercetare care scoate în prim-plan, principalele elemente componente de diferențiere a unei fapte penale. Rezultatul acestei lucrări poate servi drept pilon metodico-practic pentru întreaga comunitate de cercetători, care vor putea iniția studii științifice aferente subiectului abordat ca faptă antisocială comisă în condițiile realității obiective.

Astfel, realizarea prezentului studiului delimitativ a permis identificarea și formularea unor noi modalități de reglementare normativă și posibilitatea înaintării unor propuneri esențiale, menite să lichideze din lacunele existente în legislația penală autohtonă.

Cât privește aprecierea gradului prejudiciabil, a consecințelor infracțiunii de falsificare a probelor și a influenței acestora asupra calificării, stabilirii răspunderii și pedepsei penale, am constatat următoarele:

1) gradul prejudiciabil al infracțiunii de falsificare a probelor poate fi examinat în trei nivele intercorelate reciproc: la nivel individual, unde acesta se manifestă prin capacitatea de a dăuna intereselor unor participanți la proces în parte (proprietate, onoare și demnitate personală, reputație profesională sau de afaceri, libertate fizică, integritate fizică, viață, sănătate, etc.); la nivelul societății, unde gradul prejudiciabil al infracțiunii de falsificare a probelor se manifestă prin prejudicierea intereselor justiției în sens larg (discreditarea instituțiilor statului, subminarea autorității și încrederii față de organele de drept, etc.) și la nivel universal prin atacarea drepturilor firești ale omului la protecție juridică și judecată echitabilă, ca garanții indispensabile pentru celelalte drepturi și libertăți;

2) efectul distructiv al infracțiunii respective contrastează accentuat cu aprecierea legislativă a gradului prejudiciabil pe care aceasta îl prezintă și, potrivit căreia, falsificarea probelor în procesul civil (alin. (1) art. 310 Cod penal) se clasifică ca infracțiune ușoară, iar falsificarea probelor în procesul penal (alin. (2) art. 310 Cod penal) ca infracțiune mai puțin gravă. Faptul respectiv generează dubii semnificative privind corespunderea aprecierii dintre gradul prejudiciabil al infracțiunii de falsificare a probelor și situația normativă reflectată în normele legale cu incidență asupra acestora, circumstanță care ne permite de a presupune admiterea unei subaprecieri evidente de către legiuitor a pericolului generat;

3) subaprecierea gradului prejudiciabil al infracțiunii prevăzute în art. 310 Cod penal condiționează o serie de consecințe negative, încălcând principiul echității care nu se limitează doar la proporționalitatea pedepsei stabilite, ci se răsfrânge asupra tuturor etapelor activității aplicative, inclusiv asupra penalizării acțiunilor prejudiciabile, demotivează subiecții de aplicare a legii de a realiza acțiuni orientate la depistarea și probarea acestui tip de infracțiuni, servește ca impediment de netrecut pentru contracararea juridico-penală a activității de pregătire pentru falsificarea probelor în cazul procesului civil, deoarece, potrivit alin. (2) art. 26 Cod penal, răspunderea penală survine doar pentru pregătirea infracțiunilor clasificate drept mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave;

4) a fost identificată necesitatea modificării normelor care prevăd răspunderea penală pentru falsificarea probelor în partea ce ține de aplicarea sancțiunilor, și anume prin majorarea limitei maxime a pedepsei cu închisoare, stabilită atât în cazul normei de bază (alin. 1 art. 310 CP RM din *lege ferenda*), cât și la normele care stipulează circumstanțele agravante ale infracțiunii de referință, fapt care va permite nu doar de a răspunde adecvat în vederea anihilării gradului prejudiciabil real generat de falsificarea probelor, dar va oferi și premisele de ordin juridico-penal necesare pentru reacția corespunzătoare la activitățile de pregătire a infracțiunii respective și în cadrul procesului civil, inclusiv va crea condiții și premise pentru activizarea subiecților de aplicare a legii din cadrul instituțiilor de drept în vederea relevării și probării faptelor de referință. Totodată, s-a ajuns la concluzia că este necesar de a păstra fără modificări limita minimă a sancțiunilor, fapt care va oferi un spațiu semnificativ instanței pentru aprecierea rațională a tuturor modalităților de comitere a infracțiunii de falsificare a probelor, ținându-se cont de asemenea elemente subiective ca scopul, motivul, consecințele survenite etc.;

5) reflectarea normativă a gradului prejudiciabil real în cazul infracțiunii de falsificare a probelor necesită nu doar modificarea sancțiunilor prevăzute în art. 310 Cod penal, ci și perfectarea unui sistem de elemente calitative ale faptei date.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute în urma realizării prezentului studiu sunt materializate prin elucidarea în prim-plan a analizei detaliate a elementelor constitutive ale componenței normative instituite la art. 310 Cod penal al Republicii Moldova și prin studierea aprofundată a infracțiunii de falsificare a probelor din legislațiile penale ale altor state. Totodată, urmare a acestui rezultat, a devenit posibilă înaintarea unor propuneri semnificative *de lege ferenda*, scopul cărora este de a contribui major la delimitarea, conformarea și eficientizarea activității de incriminare penală a infracțiunii supuse cercetări.

Ca rezultat, putem evidenția următoarele **concluzii** care rezultă din problemele abordate în contextul examinării infracțiunii de falsificare a probelor:

1. În fondul literar de specialitate din spațiul național se conțin studii minime referitoare la infracțiunea de falsificare a probelor, iar puținele lucrări și publicații pe acest segment abordează doar superficial și foarte incomplet subiectul în cauză, fără a pătrunde în esența problematicii generate de carențele specificate în prezenta lucrare.

2. Falsificarea probelor nu se regăsea anterior în legislația penală a Republicii Moldova ca o componență de infracțiune distinctă, respectiv acțiunea în cauză nu era pasibilă de pedeapsa penală. În asemenea condiții, comiterea acestei infracțiuni în cadrul proceselor penale sau civile făcea imposibilă sancționarea subiectului pentru fapta care conținea elemente certe de falsificare a probelor, chiar și în situația în care, datorită evoluției realităților și proceselor social-economice, consecințele acestora puteau fi destul de semnificative. Totodată, Codul penal în redacția anului 1961 delimita unele acțiuni ca modalitate de comitere a infracțiunilor asemănătoare. Pentru prima dată în dreptul penal al Republicii Moldova *Falsificarea probelor* ca infracțiune distinctă a fost inclusă în Partea Specială prin Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002.

3. În cazul a jumătate (50%) dintre statele ale căror legislații penale au fost supuse cercetării în legătură cu subiectul studiului dat, fapta ilicită de falsificare a probelor este desemnată ca infracțiune distinctă printr-o normă penală separată. Legislația penală a statelor care nu prevăd expres o normă separată în acest sens, doar tangențial abordează subiectul respectiv prin prisma altor valori din domeniul justiției puse sub protecția unor norme sistematizate în compartimente sau unor norme separate.

4. Se atestă o asemănare evidentă, după structură și conținut, dintre norma penală națională privind falsificarea probelor și reglementările analogice din legislațiile statelor din spațiul ex-sovietic, această situație fiind condiționată în mare parte de contextul istoric comun și abordarea doctrinară similară a respectivului obiect de studiu în cadrul școlilor naționale de

drept, fapt datorat inclusiv izvoarelor literare comune de origine preponderent rusă, datate cu perioada sovietică sau din zilele noastre.

5. Atât legislația națională, cât și reglementările corespunzătoare din legislațiile altor state, nu desemnează normativ și nu oferă o interpretare fără echivoc a noțiunii de falsificare a probelor în toate variațiile posibile acesteia, fapt care permite și generează tălmăcirea arbitrară a acțiunilor respective de către subiecții de aplicare a legii sau teoreticieni. În acest sens, se impune absolut necesar modificarea/completarea radicală a dispozițiilor normative conținute în art. 310 Cod penal, prin introducerea unei interpretări desfășurate a noțiuni de falsificare a probelor, cu reflectarea unui spectru mai larg de modalități și mecanisme pasibile de aplicat în procesul de realizare a laturii obiective. Caracterul imperativ al necesității respective rezultă evident din importanța relațiilor sociale protejate de norma vizată și din gradul prejudiciabil al faptei infracționale prevăzută de aceasta.

6. Fapta infracțională de falsificare a probelor nu este doar un exces separat al subiecților, ci, ținând cont de gradul înalt de latență a infracțiunilor respective, acestea capătă dimensiuni criminogene mult mai largi care amenință și afectează direct calitatea actului justiției, inclusiv bazele sistemului național de drept. De altfel, falsificarea probelor este periculoasă nu doar prin dimensiunile și gradul de răspândire a acesteia, dar și prin esența sa, întrucât chiar și comiterea unui singur caz de denaturare a informației probatorii generează dubii privind legalitatea unei decizii judiciare în parte, prejudiciind interesele justiției la general.

7. Studiul teoretic și sondajul realizat în cadrul cercetării efectuate, denotă cu certitudine că: „[a]plicarea în practica cotidiană a normei penale destinată contracarării și prevenirii cazurilor de falsificare a probelor generează o serie de dificultăți condiționate în mare parte de carențele semnificative caracteristice conținutului și structurii acesteia, în contextul existenței lacunelor legislative și necorespunderii prevederilor în vigoare pe acest segment, reglementărilor procesual-penale la compartimentul ce vizează administrarea probelor și subiecții implicați în acest proces. Or, practica aplicării reglementărilor în cauză este neuniformă, caracterizată prin incertitudine și interpretări ambigue” [113, p. 21-22].

8. Latura subiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor comisă în ambele domenii (civil/penal) se caracterizează prin vinovăție, adică intenție directă. Atitudinea psihică a făptuitorului în cazul infracțiunii respective se manifestă în primul rând prin intenția orientată direct spre falsificarea probele (total sau parțial) și concomitent de a duce în eroare organele de aplicare a legii. Odată cu vinovăția subiectului de drept, în acest întreg proces apare motivul și scopul, care sunt într-o strânsă legătură cu vinovăția infracțiunii, ca semn de bază al laturii subiective. În acest sens, concluzionăm că, pentru a analiza și aplica cu veridicitate norma penală

prevăzută în art. 310 Cod penal, este meritoriu și bine venit de a cunoaște în detaliu întregul proces de atitudine volitivă a făptuitorului față de circumstanțele ce îl determină la comiterea infracțiunii de referință, chiar și în condiția în care motivul și scopul acesteia nu au importanță pentru constatarea și încadrarea juridică a faptei respective.

9. Factorul volitiv la infracțiunea de falsificare a probelor se exprimă prin voința subiectului de a realiza fapta, indiferent de survenirea consecințelor prejudiciabile. Acest lucru derivă din ideea că infracțiunea analizată are o componentă formală și respectiv nu este necesar de a constata atitudinea psihică a persoanei față de urmările prejudiciabile, întrucât acestea nu constituie un semn obligatoriu al laturi obiective.

10. În ambele modalități normative ale infracțiunii analizate, probele supuse falsificării constituie obiecte materiale ale infracțiunii și nu produse ale infracțiunii, acestea întrunind calitatea respectivă după exercitarea influenței infracționale asupra caracterului și formei lor autentice, urmată de survenirea modificărilor corespunzătoare în rezultatul desfășurării activității respective. Numai după un asemenea proces de denaturare, obiectul atentatului capătă calitatea de probă falsificată și respectiv devine un obiect al infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal.

11. În contextul normelor stipulate în Codul contravențional și Codul administrativ, se constată cu certitudine faptul că în ambele cazuri, similar atât procesului civil cât și celui penal, semnificația, importanța și scopul probelor, prin esența lor, este aceeași, însă norma art. 310 Cod penal în redacția actuală nu permite de a califica falsificarea probelor în domeniile respective.

12. Potrivit normelor art. 310 Cod penal, subiecții infracțiunii sunt indicați expres. În fapt, exhaustivitatea stipulărilor menționate nu lasă loc și exclude posibilitatea calificării și încadrării conform normei indicate a acțiunilor de falsificare a probelor comise de către reprezentanții organului de constatare, ofițerii de investigații la efectuarea măsurilor speciale de investigații în cadrul urmăririi penale, agenții constatatatori în cadrul proceselor contravenționale, reprezentantul autorității care examinează și soluționează procesul administrativ, inclusiv experți, consultanții procurorului, judecători, asistenții judecătorilor, grefieri și alți subiecți implicați în activitatea de administrare, păstrare și apreciere a probelor, care eventual dispun de posibilitatea reală de a influența procesele penale, civile, administrative sau contravenționale prin falsificarea probelor administrate în cadrul acestora. Or, încadrarea juridică a acțiunilor respective comise de către ultimii potrivit altor norme penale, eventual ar putea influența consecințele juridico-penale ale acestora și diminua din importanța și scopul sancțiunii aplicate [113, p. 23].

13. Subaprecierea normativă a gradului prejudiciabil în cazul falsificării probelor și atribuirea infracțiunilor respective la categoria celor ușoare și mai puțin grave nu permite

aplicarea întregului spectru al măsurilor speciale de investigații pentru depistarea și probarea acestora, întrucât nu se întrunește condiția legală stabilită prin norma art. 132¹ alin. (2) pct. 2) Cod de procedură penală.

14. Prevederile articolului 310 din Codul penal nu prevăd răspunderea penală pentru deteriorarea, distrugerea, înlocuirea, sustragerea sau tăinuirea probelor, care sunt de fapt acțiuni alternative de realizare a laturii obiective în cazul infracțiunii de referință, pe lângă denaturarea în esență a probelor, în condiția în care scopul final urmărit este unul comun de denaturare a tabloului probatoriu general într-o speță juridică din categoria celor menționate. Această lacună necesită a fi înlăturată nu prin interpretarea extensivă a metodelor și noțiunii de falsificare, dar prin intervenție legislativă și completarea normelor corespunzătoare. Completările respective vor asigura interpretarea fără echivoc a normelor penale și vor crea o bază normativă unică, necesară pentru protecția în măsură deplină a intereselor justiției pe segmentul aferent procesului probatoriu.

15. Tipurile de pedepse penale stabilite la moment de normele alin. (1) și alin. (2) ale art. 310 Cod penal nu reflectă în măsură deplină gradul prejudiciabil al infracțiunii respective și importanța unei protecții eficiente a relațiilor sociale din domeniul administrării probelor. În legătură cu aceasta, se impune necesitatea modificării sancțiunilor aplicate în sensul înăsprii acestora, pentru excluderea atitudinii formale a subiecților față de necesitatea respectării exacte a cerințelor legale stabilite pe dimensiunea administrării probelor.

16. În cazul infracțiunilor contra justiției, potrivit legislației penale naționale, este aplicată, ca măsură de pedeapsă complementară, privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen anumit. Pedeapsa respectivă se dorește a fi un tip de barieră legală cu caracter preventiv, orientată la prevenirea comiterii de către subiect a unor alte infracțiuni din aceeași categorie, însă, în fapt, aceasta este limitată prin termenul stabilit, fiind și teoretic inefficientă, în situația în care ne raportăm la prevederile art. 111 Cod penal: „[s]tingerea antecedentelor penale anulează toate incapacitățile și decăderile din drepturi legate de antecedentele penale” [27]. Astfel, o asemenea pedeapsă oferă subiectului posibilitatea de a obține repetat funcții și calități speciale ce presupun activități în cadrul instituțiilor care realizează actul justiției. În acest sens, pledăm pentru modificarea termenului de aplicare a pedepsei complementare, majorându-i limita stabilită în prevederile prezentului Cod penal.

Problema științifică actuală, care se pretinde a fi soluționată conform rezultatelor prezentului studiu, constă în elaborarea unei abordări conceptuale complexe cu referire la infracțiunea de falsificare a probelor în corespundere cu cadrul teoretico-normativ existent, ceea ce a permis identificarea imperfecțiunilor de care suferă normele supuse analizei și,

corespunzător, înaintarea unui șir de propuneri destinate să îmbunătățească dispoziția normei incriminatorii examinate, în vederea facilitării activității practicienilor la aplicarea corectă a normelor prevăzute la art. 310 CP RM, dar și pentru asigurarea unei dezvoltări constante a cadrului teoretic aferent subiectului abordat.

În calitate de **rezultat** al studiului efectuat, considerăm necesar înaintarea unor recomandări cu titlu *de lege ferenda* în vederea modificării și completării Codului penal al Republicii Moldova, în ordinea care succede:

Capitolul XIV din Partea specială, prevederile articolului 310 se modifică și se completează cu următorul cuprins:

„Articolul 310. Falsificarea probelor

(1) Falsificarea, adică denaturarea sensului, modificarea conținutului sau structurii inițiale, sustragerea, tăinuirea, înlocuirea, deteriorarea sau distrugerea, precum și crearea artificială a probelor în procesul civil sau administrativ de către un participant, reprezentantul acestuia sau, după caz, de către o altă persoană implicată în activitatea de administrare, păstrare și apreciere a probelor,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1150 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite de către reprezentantul autorității publice cu statut de agent constator, care soluționează în limitele competenței sale cauza contravențională,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 850 la 1500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite de către reprezentantul organelor de constatare prevăzute în art. 273 alin. (1) Cod de procedură penală în cadrul activității de constatare a infracțiunilor, rezultatele căreia au servit temei pentru pornirea sau, după caz, refuzul de a porni urmărirea penală,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 1000 la 1500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin. (1), săvârșite în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală sau măsuri speciale de investigații, reprezentantul organului de constatare, procuror, consultantul procurorului, apărătorul admis în procesul penal sau, după caz, de către o altă persoană implicată în activitatea de administrare, păstrare și apreciere a probelor,

se pedepsesc cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(5) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3) sau (4):

a) săvârșite de două sau mai multe persoane;

b) soldate cu cauzarea de prejudicii materiale în proporții mari sau deosebit de mari persoanelor fizice sau juridice;

c) soldate cu liberarea unei persoane vinovate în comiterea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, de la răspunderea sau pedeapsa penală,

se pedepsesc cu închisoare de până la 8 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 5 ani.

(6) Acțiunile prevăzute la alin. (1), (2), (3), (4) sau (5):

a) săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale;

b) soldate cu învinuirea unei persoane nevinovate în comiterea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave,

se pedepsesc cu închisoare de la 12 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 5 ani.”

BIBLIOGRAFIE

Surse bibliografice în limba română:

- 1) AIRAPETEAN, Artur, IONIȚĂ, Diana, PRODAN, Svetlana, POPOV, Ruslan. *Note de curs Drept Penal. Partea Specială* (Ciclul I), Chișinău. Aprobare la ședința Senatului USEM din 01.07.2013, proces verbal nr. 9.
- 2) BASARAB, Matei, PAȘCA, Viorel, MATEUȚ, Gheorghică, MEDEANU, Tiberiu-Constantin, BUTIUC, Constantin, BĂDILĂ, Mircea, BODEA, Radu, DUNGAN, Petre, MIRIȘAN, Valentin, MANCAȘ, Ramiro, MIHEȘ Cristian. *Codul penal comentat. Partea specială. Volumul II*. București: Editura „Hamangiu”, 2008. 648 p. ISBN 978-973-1836-67-6.
- 3) BASARAB, Matei. *Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. Volumul I*. București: Editura „Lumina Lex”, 1997. pp. 174 – 175. ISBN 973-588-006-7.
- 4) BARBĂNEAGRĂ, Alexei, ALEU, Gheorghe, BERLIBA, Viorel, ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Editura SA „Tipografia Reclama”, 2009. 684 p. ISBN 978-9975-105-20-0.
- 5) BARBĂNEAGRĂ, Alexei, BERLIBA, Viorel, GURSCHI, Constantin, ș.a. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: „Editura Cartier”, 2005. 499 p. ISBN 9975-79-338-X.
- 6) BORODAC, Alexandru. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Editura „Știința”, 1994. 97 p. ISBN 5-376-01847-4.
- 7) BORODAC, Alexandru, GHERMAN, Marian. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Editura F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2006. 107 p. ISBN 978-9975-78-136-7.
- 8) BORODAC, Alexandru. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Editura F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2004. 458, 466 p. ISBN 9975-9788-7-8.
- 9) BOGDAN, Sergiu. *Scurte considerații privind unele infracțiuni în legătură cu înfăptuirea justiției*. Cluj-Napoca. În: Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Iurisprudentia nr. 2, 2007. pp. 106-107. ISSN 2065-9490.
- 10) BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina, GROSU, Vladimir, GRAMA, Mariana. *Drept penal. Partea generală. Volumul I*. Chișinău: Editura „Cartier”, 2005. 151, 156, 204 p. ISBN 9975-79-318-5.
- 11) BOROI, Alexandru. *Drept penal. Partea generală*. Ediția a II-a. București: Editura „All Beck”, 2000. 119 p. ISBN 973-655-037-0.
- 12) BOROI, Alexandru, GORUNESCU, Mirela, POPESCU, Mihaela. *Dicționar de drept penal*. București: Editura „All Beck”, 2004. 244 p. ISBN 973-655-435-X.

13) BRÎNZĂ, Sergiu, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Volumul II. Chișinău: Editura F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015. 720, 724, 727, 730 p., pp. 734-736, p. 738, pp. 850-851, p. 929. ISBN 978-9975-53-470-3.

14) BRÎNZĂ, Sergiu, ULIANOVSKI, Xenofon, STATI, Vitalie, GROSU, Vladimir, ȚURCANU, Ion. *Drept penal. Partea specială*. Volumul II. Chișinău: Editura „Cartier Juridic”, 2005. pp. 587-589, p. 641. ISBN 9975-79-324-X.

15) BRÎNZĂ, Sergiu, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială*. Volumul II. Chișinău: Editura F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2011. pp. 691-696. ISBN 978-9975-53-034-7.

16) BRÎNZĂ, Sergiu, STATI, Vitalie. *Compendiu: Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Editura USM, 2021. 312 p. ISBN 978-9975-158-47-3.

17) BRÎNZĂ, Sergiu, STATI, Vitalie, POPOV, Ruslan. *Falsul în acte publice (art. 332 CP RM): aspecte de drept penal*. Chișinău. În: Revista Studia Universitatis, Seria Științe Sociale, nr. 8, 2015. 65, 67. 208 p. ISSN 1814-3199, ISSN-e 2345-1017.

18) CIBOTARU, Vasile. *Falsificarea probelor: examen teoretic și practic*. În: Anale științifice ale Universității de Stat din Moldova. Științe juridice. Științe sociale. Chișinău: Editura CEP Universitatea de Stat din Moldova, 2020. pp. 37-38. ISSN 1857-3665, ISBN 978-9975-152-40-2.

19) CIBOTARU, Vasile. *Provocarea infracțiunii în contextul măsurilor speciale de investigație*. În: Anale Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Științe juridice. Științe sociale, Seria Lucrări studentești. Chișinău: Editura USM, 2022. 57 p. ISBN 978-9975-159-96-8 (pdf), ISBN 978-9975-142-54-0.

20) COPEȚCHI, Stanislav, HADÎRCA, Igor. *Calificarea infracțiunilor. Note de curs*. Chișinău: Editura Universității de Stat din Moldova, Î.S.F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2015. 113, 123 p. ISBN 978-9975-53-547-2.

21) COJOCARU, Violeta. *Scopul și motivul infracțiunilor prevăzute la art. 278 CP RM (Actul terorist)*. Chișinău. În: Revista Studia Universitatis, Seria Științe Sociale, nr. 3, 2018. 173 p. ISSN 2345-1017, ISSN tipar 1814-3199.

22) COCHINESCU, Nicolae. *Organizarea puterii judecătorești în România*. București: Editura „Lumina Lex”, 1997. pp. 32-33. ISBN 973-588-021-0.

23) Codul penal al RSSM din 24.03.1961. Publicat la 24.04.1961 în Veștile nr. 010 art. 41; data intrării în vigoare 24.04.1961; abrogat la 12.06.2003 prin Legea 1160-XV din 21.06.2002. MO-128 din 13.09.2002 art. 1014.

24) Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 104/447 din 07.06.2003; Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 248-251/699 din 05.11.2013.

25) Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.06.2013, nr. 130-134, art. 415.

26) Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 16.01.2009, nr. 3-6, art. 15. Data intrării în vigoare 31.05.2009.

27) Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.04.2009, nr. 72-74, modificat prin Legea nr. 316 din 17.11.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 09.12.2022, nr. 394-400, în vigoare din 09.01.2023.

28) Codul administrativ al Republicii Moldova nr. 116 din 19.07.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.08.2018, nr. 309-320, art. 466.

29) Codul penal al Republicii Populare Chineze, adoptat la cea de-a 5-a sesiune a Adunării Naționale Chineze a celei de-a șasea Convoiri din 14.03.1997, cu ultimele modificări până la 01.11.2016 [citat 15.12.2022]. Disponibil: http://ru.china-embassy.gov.cn/rus/zfhz/zgflyd/201601/t20160111_3149373.htm.

30) Codul penal al Israelului din 10.10.2000, cu ultimele modificări până 12.12.2017 [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://www.oecd.org/investment/anti-bribery/anti-briberyconvention/43289694.pdf>.

31) Codul penal al Republicii Ucraina cu ultimele modificări din 18.10.2018 [citat 11.12.2020]. Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-20/>.

32) Codul penal al Elveției din 21.12.1937, cu ultimele modificări până 11.07.2017 [citat 15.04.2019]. Disponibil: <https://wipolex.wipo.int/ru/legislation/details/17169>.

33) Codul penal al Republicii Austria. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 20.04.2019]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>.

34) Codul penal al Greciei din 31.05.1985, cu ultimele modificări și completări din 01.01.2016 [citat 21.04.2019]. Disponibil: <http://www.c00.org/search/label/Greac%C4%83%20Codul%20Penal>.

35) Codul penal al Republicii Bulgaria. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>.

36) Codul penal al Republicii Cipriote. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cipru-RO.html>.

37) Codul penal al Finlandei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html>.

38) Codul penal al Republicii Cehe. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>.

39) Codul penal al Republicii Federale Germania. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>.

40) Codul penal al Republicii Letonia. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>.

41) Codul penal al Republicii Malta. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 13.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html>.

42) Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olanda). În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html>.

43) Codul penal al Regatului Suediei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 13.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html>.

44) Codul penal al Regatului Danemarcei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 13.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html>.

45) Codul penal al Republicii Albania nr. 7895 din 27.01.1995, ulterior modificat prin Legea nr. 9686 din 26.02.2007, cu ultimele modificări și completări din 06.11.2019 [citat 14.05.2020]. Disponibil: <http://rai-see.org/wp-content/uploads/2015/08/Criminal-Code-11-06-2015-EN.pdf>.

46) Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html>.

47) Codul penal al Republicii Polone. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 17.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>.

48) Codul penal al Ungariei. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 17.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>.

49) Codul penal al Republicii Slovace. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 19.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>.

50) Codul penal al Republicii Franceze. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader [citat 19.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>.

51) Codul penal al Islandei nr. 19 din 12.02.1940, cu ultimele modificări și completări din 02.07.2020 [citat 20.12.2022]. Disponibil: <https://wipolex.wipo.int/ru/text/190913>.

52) Codul penal al Federației Ruse nr. 63-Φ3 din 13.06.1996, cu ultimele modificări și completări din 15.03.2023 [citat 20.03.2023]. Disponibil: <https://rulaws.ru/uk/Razdel-X/Glava-31/Statya-303/>.

53) Codul penal al Republicii Kazahstan nr. 226-V 3PK din 03.07.2014, cu ultimele modificări și completări din 07.03.2023 [citat 20.03.2023]. Disponibil: <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/K1400000226>.

54) Codul penal al Japoniei nr. 45 din 24.04.1907, în vigoare cu ultimele modificări și completări din 07.01.2018 [citat 21.12.2022]. Disponibil: <https://constitutions.ru/?p=407>.

55) Codul penal al Republicii Kârgâzstan nr. 127 din 28.10.2021, în vigoare cu ultimele modificări și completări din 09.08.2022 [citat 13.12.2022]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36675065&pos=3387;-57#pos=3387;-57.

56) Codul penal al Republicii Tadjikistan nr. 574 din 21.05.1998, cu ultimele modificări și completări din 24.12.2022 [citat 11.01.2023]. Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30397325#pos=8;-144.

57) Codul penal al Republicii Georgia nr. 2287 din 22.07.1999, cu ultimele modificări și completări din 09.09.2022 [citat 20.11.2022]. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=242>.

58) Codul penal al Republicii Belarus nr. 275-3 din 09.07.1999, cu ultimele modificări și completări din 13.05.2022 [citată 24.11.2022]. Disponibil: <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/>.

59) Codul penal al Republicii Armenia din 29.04.2003 [citată 12.11.2020]. Disponibil: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ru/am/am012ru.pdf>.

60) Codul penal la Republicii Azerbaidjan nr. 787-IQ din 30.12.1999, cu ultimele modificări până la 29.11.2022 [citată 12.02.2023]. Disponibil: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353#pos=1366;-56.

61) Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.03.2016, nr. 78 (art. art. 20, 114).

62) Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1298-XIII din 24.07.1997, art. 6 alin. (1).

63) Date statistice oferite de către Serviciul Tehnologii Informaționale al Ministerului Afacerilor Interne din 14.01.2022 cu nr. 8/6-3-P-25/2022.

64) DĂRÎNGĂ, Gheorghe. *Unele probleme privind infracțiunea de denunțare calomnioasă*. Craiova. În: *Revista Justiția Nouă*, nr. 3, 1994. 37 p.

65) DOGA, Anatolie. *Abordări conceptuale privind latura obiectivă a infracțiunii de reținere ilegală*. Chișinău. În: *Revista Legea și Viața*, nr. 12/2013. 11 p. ISSN 1810-309X.

66) DOLEA, Igor, ROMAN, Dumitru, SEDLEȚCHI, Iurie, VIZDOAGĂ, Tatiana, ROTARU, Vasile, CERBU, Adrian, URSU, Sergiu. *Drept procesual penal*. Ediția a III-a revizuită și completată. Chișinău: Editura „Cartea Juridică”, 2009. 430 p. ISBN 978-9975-78-833-5.

67) DONGOROZ, Vintilă. *Fals în înscrisuri publice. Elementele delictului. Bonuri emise de consilierul agricol pentru repartizarea sulfatului de cupru distribuit de ministerul de domenii. Dacă ele constituiesc acte publice? Soluțiune afirmativă. Prejudiciu. Intenția frauduloasă. Existența sa*. București. În: *Revista Pandectele Române*, nr. 9, 2019. 171 p. ISSN 1582 – 4756.

68) DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion, ș.a. *Explicații teoretice ale Codului penal Român*. Partea Specială. Volumul IV. București: Editura „ALL Beck”, 2003. 147 p. ISBN 973-27-0994-4.

69) Dosarul penal nr. 2018898022 pornit în baza indicilor art. 217¹ alin. (4) lit. b) Cod penal la 28.02.2018 de către Oficiul principal al Procuraturii mun. Chișinău. Suspendat la 25.10.2018 în baza art. 287¹ alin. (1) pct. 2 Cod de procedură penală al Republicii Moldova.

70) Dosarul penal nr. 2020550027 pornit în baza indicilor art. 238 alin. (1) Cod penal la 25.06.2020 de către Serviciul protecție internă și anticorupție al MAI. Clasat de către Procuratura municipiului Chișinău (oficiul Râșcani).

71) Dosarul penal nr. 2022030497 pornit în baza indicilor art. 310 alin. (1) Cod penal. Clasat la 23.06.2022 de către Procuratura municipiului Chișinău. În: arhiva Inspectoratului de Poliție Buiucani al Direcției de Poliție a mun. Chișinău.

72) DELEANU, Ion. *Drept constituțional și instituții politice*. Tratat, volumul II. București: Editura „Europa Nova”, 1996. 121 p. ISBN 973-9183-36-0.

73) Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 637 din 16.05.2013 privind promulgarea Legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.05.2013, nr. 115.

74) Dexonline – sursă Internet. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/falsificare>.

75) Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 19.10.2017 (Dosarul nr. 1a-1417/17) [citat 26.12.2022]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a10c10cf-dfca-e711-80d5-0050568b7027.

76) Decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 29.10.2015 (Dosarul nr. 1r-109/15) [citat 26.12.2022]. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0fe4b11b-ef89-e511-a1ab-005056a5d154.

77) Directiva Parlamentului European și al Consiliului Europei nr. 1999/93/CE din 13.12.1999 privind un cadru comunitar pentru semnăturile electronice. În: *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* nr. L13 din 19.01.2000 (pct. 21) [citat 20.09.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999L0093&from=RO>.

78) DIACONESCU, Gheorghe, DUVAC, Constantin. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: Editura „C.H.Beck”, 2009. 491 p. ISBN 978-973-115-541-8.

79) DUMNEANU, Ludmila, MUTU-STRULEA, Maria. *Drept penal. Partea specială. Album de scheme*. Chișinău: Ediția Universității de Stat din Moldova, 2005. 248 p. ISBN 9975-70-604-5.

80) GIURGIU, Narcis. *Drept penal general, doctrină, legislație, jurisprudență*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași: Editura „Cantes”, 2000. 171 p.

81) GOLUBENCO, Gheorghe, VACARU, Ion. *Conceptul de document în criminalistica contemporană*. Chișinău. În: *Revista Studii Juridice Universitare*, nr. 3-4, 2011. 185 p. ISSN 1857-4122.

82) GHIRDOVEANU, Ilie-Adrian, HĂRĂBOIU, Florian. *Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal* din 16.09.2017, București [citat 29.06.2022].

Disponibil: <https://www.juridice.ro/535174/probele-mijloacele-de-proba-si-procedeele-probatorii-in-procesul-penal.html>.

83) GÎRLEA, Anastasia. *Reflecții asupra laturii obiective a infracțiunii de denunțare falsă*. Chișinău. În: Revista Legea și Viața, nr. 6, 2014. 43 p. ISSN 1810-309X.

84) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 21 din 23.06.1997 cu privire la interpretarea art. 114 din Constituția Republicii Moldova În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 10.07.1997, nr. 45/24 [citat 28.10.2020]. Disponibil: http://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_1997_h_21.pdf.

85) Hotărârea CEDO din 08 februarie 1996 // John Murray vs. Regatul Unit. [citat 25.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57980>.

86) Hotărârea CEDO din 05 noiembrie 2002 // Allan vs. Regatul Unit. [citat 25.06.2022]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60713>.

87) Hotărârea CEDO din 25 iulie 2013 la plângerea nr. 110820/06 și nr. 13772/05 (dosarul Hodorkovski și Lebedev împotriva Rusiei) [citat 28.08.2022]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-122697>.

88) Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 844 din 26.07.2007 cu privire la aprobarea Concepției Sistemului integrat de circulație a documentelor electronice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 10.08.2007, nr. 117-126, art. 2.

89) Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 [citat 29.12.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216.

90) ILUȚ, Petru. *Valori, atitudini și comportamente sociale - între asimilare și practicare*. Chișinău. În: Simpozionul „Preuniversitaria“, Ediția a 23-a, 2011. 71 p.

91) LĂMĂȘANU, Daniela-Iuliana. *Elementul material al conținutului generic obiectiv al infracțiunii*. București: Editura „Lumina Lex”, 2006. 86 p. ISBN 973-588-990-0.

92) Legea Republicii Moldova privind evaluarea integrității instituționale nr. 325 din 23.12.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 26.08.2016, nr. 277-287, art. 586.

93) Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012 (art. 18). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.06.2012, nr. 113-118, art. 373.

94) Legea Republicii Moldova privind statutul ofițerului de urmărire penală nr. 333 din 10.11.2006 (art. 1 alin.(1)). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 22.12.2006, nr. 195-198, art. 918, în vigoare cu ultimele modificări și ajustări.

95) Legea Republicii Moldova cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016, (art. 2). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 25.03.2016, nr. 69-77.

96) Legea Republicii Moldova privind semnătura electronică și documentul electronic nr. 91 din 27.06.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 04.07.2014, nr. 174-177, în vigoare cu ultimele modificări și ajustări din 04.02.2019 (art. art. 2, 14).

97) Legea Republicii Moldova cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 04.07.2008 . În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 23.12.2008, nr. 230-232 (art. 2), în vigoare cu ultimele modificări și ajustări din 12.07.2019.

98) Legea Republicii Moldova cu privire la libertatea de exprimare nr. 64 din 23.04.2010 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 09.07.2010, nr. 117-118 (art. 355), în vigoare cu ultimele modificări și ajustări din 04.06.2013 (art. 2).

99) Legea Republicii Moldova cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică nr. 199 din 16.07.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 05.10.2010, nr. 194-196, în vigoare cu ultimele modificări și ajustări din 01.03.2012 (art. 2).

100) Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002, nr. 64 din 04.04.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 21.05.2013, nr. 115, pct. 9.

101) MACARI, Ivan. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: Editura Universității de Stat din Moldova, 2003. 94, 366, 381, 401 p. ISBN 9975-70-247-3.

102) MARIȚ, Alexandru, MUREȘAN, Marius-Ioan. *Aspecte teoretico-normative și practice privind formarea motivului și scopului în cadrul etapelor activității infracționale*. Studiu monografic. Chișinău: Editura Universității de Studii Europene din Moldova, tipografia „Adrilang”, 2015. 106 p. ISBN 978-9975-3041-0-8.

103) MORARU, Victor, GÎRLEA, Anastasia. *Delimitarea denunțării false, a declarației mincinoase, concluziei false sau traducerii incorecte de alte infracțiuni conexe*. Chișinău. În: *Revista Legea și Viața*, nr. 6, 2014. 12 p. ISSN 1810-309X.

104) MUREȘAN, Marius-Ioan. *Motivul și scopul diferitor categorii de infracțiuni în cadrul participației și individualizării pedepsei penale*. Chișinău. În: *Revista Anale Științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova: științe juridice*, nr. XI, 2011. 55 p. ISSN 1857-0976.

105) Nota informativă cu privire la aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative [citat 17.07.2022]. Disponibil: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CFWAsJ_894QJ:www.justice.gov.md/public/files/file.

106) OSOIANU, Tudor, OSTAVCIUC, Dinu, ODAGIU, Iurie, RUSNAC, Constantin. *Tactica acțiunilor de urmărire penală.* Curs universitar. Chișinău: Editura „Cartea Militară”, 2020. 39 p. ISBN 978-9975-3366-0-4.

107) OSOIANU, Tudor, ANDRONACHE, Anatol, ORÎNDAȘ, Victor. *Urmărirea penală.* Chișinău: Editura „Tipografia Elena-V.I.”, 2005. 7 p. ISBN 9975-935-70-2.

108) PETERSCHI, Eugeniu, GHERMAN, Marian. *Analiza juridico-penală a infracțiunii de falsificare a probelor.* Chișinău. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”, 2018. pp. 127-131. ISBN 978-9975-121-48-4.

109) PETERSCHI, Eugeniu, GHERMAN, Marian. *Legislația statelor care incriminează indirect răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor.* Chișinău. În: Revista Administrarea Publică nr. 4, 2020. pp. 43-50. ISSN 1813-8489.

110) PETERSCHI, Eugeniu, GHERMAN, Marian. *Elemente privind sancțiunile în normele care incriminează fapte de falsificare a probelor (Elements concerning sanctions in the rules criminalizing the falsification of evidence).* Chișinău. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 2, 2019. pp. 24-27. ISSN 1857-2405.

111) PETERSCHI, Eugeniu, GHERMAN, Marian. *Interpretări științifice ale infracțiunii de falsificare a probelor la nivel internațional și în conjunctura dreptului internațional.* Chișinău. În: Revista Relații internaționale, Editura plus, nr. 2, 2021. pp. 111-119. ISSN 1857-4440, ISSN 2587-3393.

112) PETERSCHI, Eugeniu. *Abordări teoretico-practice privind falsul în acte.* Chișinău. În: Revista Legea și Viața, nr. 2, 2019. 37 p. ISSN 1810-309X.

113) PETERSCHI, Eugeniu. *Considerațiuni generale privind infracțiunea de falsificare a probelor.* Chișinău. În: Revista Legea și Viața, nr. 6, 2018. pp. 21 – 24. ISSN 1810-309X.

114) PETERSCHI, Eugeniu. *Inspirații normative privind răspunderea penală a infracțiunii de falsificare a probelor în legislațiile penale ale altor state.* Chișinău. În: Revista Legea și Viața, Ediție specială, 2020. pp. 63-65. ISSN 1810-309X.

115) PETERSCHI, Eugeniu. *Obiectul material și/sau imaterial în cazul infracțiunii instituite la art. 310 Cod Penal al Republicii Moldova.* Chișinău. În: Revista Administrarea Publică nr. 3, 2020. 140 p. ISSN 1813-8489.

116) PETERSCHI, Eugeniu. *Însemnătatea subiectului componenței de infracțiuni și analiza subiectului acțiunilor ilicite de falsificare și tănuire a probelor.* Chișinău. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practice „Conceptul de dezvoltare a statului de

drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare”. Editat de tipografia „Cetatea de Sus”, 2018. pp. 207-212. ISBN 978-9975-3222-0-1.

117) PETERSCHI, Eugeniu. *Analiza generală a subiectului ca element al componenței de infracțiune și analiza individuală a subiectului faptei prejudiciabile incriminate la art. 310 Cod penal al Republicii Moldova.* Chișinău. În: Revista Jurnal Juridic Național nr. 4, 2019. 69 p. ISSN 2345-1130.

118) PETERSCHI, Eugeniu. *Incriminarea infracțiunii de falsificare a probelor în legislația altor state.* Cahul. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației”. Editura SRL Tipografia „Centro Grafic”, 2019. pp. 152-155. ISSN 2587-3563.

119) PETERSCHI, Eugeniu. *Modele normative de incriminare a infracțiunii de falsificarea probelor în legislația diferitor state.* Chișinău. În: Revista Vector European nr. 1, 2021. 38 p. ISSN 2345-1106, ISSN 2587-358X.

120) POPOV, Ruslan. *Persoana publică în calitate de subiect special al infracțiunilor prevăzute în capitolul XV din Partea Specială a Codului penal: considerațiuni generale.* Chișinău. În: Revista Națională de Drept, nr. 12, 2012. pp. 81-82, ISSN 1811-0770.

121) POPOV, Ruslan. *Persoana cu funcție de demnitate publică în calitate de subiect special al infracțiunilor prevăzute în capitolul XV din Partea Specială a Codului penal. Partea I.* Chișinău. În: Revista Națională de Drept, nr. 7, 2013. 64, 66 p. ISSN 1811-0770.

122) Protocolul nr. 7 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1298-XIII din 24.07.1997.

123) PÎRȚAC, Cristina. *Aplicarea în practică a prevederilor art. 332 „Falsul în acte publice” din Codul penal. Probleme și soluții.* Chișinău. În: Revista Legea și Viața, nr. 2, 2018. 43, 45 p. ISSN 1810-309X.

124) Raportul final al Comisiei Prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România, București, 2006 [citat 06.12.2022]. Disponibil: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf.

125) REȘETNICOV, Artur. *Natura juridică a produsului infracțiunii.* Chișinău. În: Revista Studia Universitatis, Seria Științe Sociale, nr. 6, 2007. pp. 185-191. ISSN 1857-2081.

126) REȘETNICOV, Artur. *Identificarea soluțiilor de calificare în cazul falsificării documentelor electronice.* Chișinău. În: Revista Studia Universitatis, Seria Științe Sociale, nr. 3, 2007. 103, 106 p. ISSN 1857-2081.

127) REȘETNICOV, Artur. *Pot oare documentele private să formeze obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 332 și 361 CP RM?* Chișinău. În: Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1-3, 2007. 87, 90 p. ISSN 1857-2405.

128) REȘETNICOV, Artur. *Precizări privind înțelesul noțiunii „falsificarea documentelor”*. Chișinău. În: Revista Națională de Drept, nr. 5, 2008. 23, 27 p. ISSN 1811-0770.

129) Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova. Disponibil: <http://www.justice.md/md/dic/>.

130) Regulamentul (UE) 2016/1191 al Parlamentului European și al Consiliului din 06.07.2016 privind promovarea liberei circulații a cetățenilor prin simplificarea cerințelor de prezentare a anumitor documente oficiale în Uniunea Europeană și de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1024/2012. În: Jurnalul Oficial la Uniunii Europene nr. L200/1 din 26.07.2016 (art. 3) [citată 18.09.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1191&from=RO>.

131) RUSU, Vitalie. *Delimitarea reținerii sau arestării ilegale de alte infracțiuni conexe*. Chișinău. În: Revista Națională de Drept, nr. 8, 2015. 43 p. ISSN 1811-0770.

132) SADOVEI, Nicolae. *Generalități privind depunerea jurământului ca și condiție de încadrare într-o funcție de demnitate publică*. Chișinău. În: Materialele Conferinței „Teoria și practica administrării publice”. Editura Academiei de Administrare Publică, 2011. 82 p. ISBN 978-9975-4241-0-3 [citată 12.02.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/82-84_14.pdf.

133) Sentința Judecătorei Briceni din 25.09.2005. Cauza penală nr. 1 – 189/2004.

134) Sentința Judecătorei Ocnița în dosarul nr. 1-49/2012 din 03.04.2012 [citată 12.09.2020]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/3a185c6b-7381-e111-ae2e-00215ae0e429.

135) Sentința Judecătorei Edineț în dosarul nr. 1-56/14 din 23.05.2014 [citată 14.09.2020]. Disponibil: https://jed.instante.justice.md/pigd_integration/pdf/0e152b66-52e2-e311-844c-005056a5fb1a.

136) Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 22.12.2020 în dosarul nr. 1-20118739-12-1-28092020 (1-2585/2020) [citată 23.01.2023]. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/80f11d3d-3976-4a63-bffb-968555eca6bf.

137) Sentința Judecătorei Ungheni din 05.08.2021 în dosarul nr. 1-288/2021; 1-21077792-51-1-25052021 [citată 23.01.2023]. Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9031f705-f20a-4297-aaa4-ae0e3710194c.

138) Sentința Judecătoriei Soroca, sediul Florești din 22.11.2019 în dosarul nr. 1-124/2016 [citat 23.01.2023]. Disponibil:

https://jsr.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c7967f76-aef7-4b99-a5d2-2013066659c6

139) Sentința Judecătoriei Cahul, sediul Central din 18.12.2020 în dosarul nr. 1-59/2016, PIGD 15-1-797-12032016 [citat 23.01.2023]. Disponibil:

https://jch.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/148607eb-ba03-4182-9785-68dd1eaf02d1.

140) Sentința Judecătoriei Orhei, sediul Central în dosarul nr. nr.1-442/2017; nr. electronic 38-1-10682-06102017 [citat 26.12.2022]. Disponibil:

https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fcd089f4-a9f2-4271-a2af-6291feda4af5.

141) STARCK, Boris, ROLAND, Henri, BOYER, Laurent. *Introducere în drept*. Paris, Ediția a III-a, 1991. 163 p.

142) ȘTERBEȚ, Valeria, NEGRU, Boris, OSMOCHESCU, Nicolae. *Constituția Republicii Moldova: comentariu*. Chișinău: Editura „Arc”, 2012. 412 p. ISBN 978-9975-61-700-0.

143) URSU, Daniela. *Motivul infracțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant (art. 166¹ CP RM)*. Chișinău. În: Revista Națională de Drept, nr. 7, 2016. 25 p. ISSN 1811-0770.

144) ULIANOVSKI, Gheorghe. *Infracțiuni care împiedică desfășurarea justiției*. Chișinău: Editura „Guranda-Art”, 1999. 9 p. ISBN 9975-9564-4-0.

145) TĂNASE, Alexandru, SECRIERU, Rodica, RUSU, Lilia, STRULEA, Maria, VÎLCU-BAJUREAN, Natalia. *Compendiu al jurisprudenței Curții Constituționale a Republicii Moldova (1995-2017)*. București: Editura „Wolters Kluwer”, 2017. 384, 402 p. ISBN 978-606-677-023-1.

Surse bibliografice în limba rusă:

146) АВАНЕСЯН, Артур. *Фальсификация доказательств*. Москва. В: Адвокатская газета, № 21, 2022 [citat 23.01.2023]. Disponibil:

<https://www.advgazeta.ru/mneniya/falsifikatsiya-dokazatelstv/>.

147) АРЕНДАРЕНКО, Инна. *Доказательственное право в уголовном судопроизводстве как внутриотраслевой институт права*. Издательство „Новый индекс”, Журнал Современное право, №7, 2010. стр. 87–89. ISSN: 1991-6027, eISSN: 2306-7624 [citat 18.10.2021]. Disponibil: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=15180349>.

148) АСТАШОВ, Сергей. *Фальсификация доказательств по гражданскому делу (части 1 и 3 статьи 303 Уголовного Кодекса Российской Федерации): проблемы уголовно-правовой регламентации и квалификации*. Автореферат. Диссертация кандидата

юридических наук. Москва, 2013. 17 с. стр. 24-25 [citat 23.10.2021]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/falsifikacija-dokazatelstv-po-grazhdanskomu-delu-problemy-ugolovno-pravovoj.html>.

149) Администрация Можайского городского округа Московской области. *Прокурор разъясняет*, от 26.05.2021, Можайск [citat 23.06.2022]. Disponibil: <https://admmozhaysk.ru/article/prokuror-raz-yasnyaet-272271>.

150) Адвокатское бюро „Antonov & Partners”. *Фальсификация доказательств и результатов ОРД как специальный вид превышения должностных полномочий*, от 20.05.2015 [citat 20.06.2022]. Disponibil: <https://pravo163.ru/falsifikaciya-dokazatelstv-i-rezultatov-ord-kak-specialnyj-vid-prevysheniya-dolzhnostnyx-polnomochij/>.

151) БАЖАНОВ, Марк. *Уголовно-правовая охрана советского правосудия: Учебное пособие*. Харьков, 1986. 23 с. [citat 21.07.2022]. Disponibil: <https://search.rsl.ru/ru/record/01002138667>.

152) БИКМУРЗИН, Максим. *Предмет преступления: теоретико-правовой анализ*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Уфа, 2005. 3, 64 с. [citat 24.07.2022]. Disponibil: <https://sci.house/ugolovnoe-pravo/predmet-prestupleniya-teoretiko-pravovoy.html>.

153) БРИЛЛИАНТОВ, Александр, КОСЕВИЧ, Николай. *Настольная книга судьи. Преступления против правосудия*. Издательство Проспект, Москва, 2008. 148, 371 с. ISBN: 978-5-482-02034-0.

154) БУДАЕВА, Юлия. *Уголовно-правовые проблемы борьбы с фальсификацией доказательств*. Автореферат, диссертация кандидата юридических наук. Москва, 2004. 14 с. [citat 24.03.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/ugolovno-pravovye-problemy-borby-s-falsifikaciej-dokazatelstv.html>.

155) БОРКОВ, Виктор. *Сложность квалификации фальсификации доказательств*. Уголовное право, № 2, 2009. 18 с.

156) БОГОЛЮБОВА, Татьяна, БАБАЕВА, Элеонора, СЕВРЮКОВА, Елена. *Расследование фальсификации доказательств, совершаемой дознавателем, следователем*. Методическое пособие. Научно-Исследовательский Институт Проблем укрепления законности и правопорядка при Генеральной прокуратуре Российской Федерации, Москва, 2004. 7 с. [citat 23.05.2022]. Disponibil: https://www.studmed.ru/view/babaeva-eu-rassledovanie-falsifikacii-dokazatelstv-sovershaemoy-doznavatelem-sledovatelem_17315e45c0d.html.

157) БОРЗЕНКОВ, Геннадий, КОМИССАРОВ, Владимир. *Курс уголовного права. Особенная часть. Том 5. Учебник для ВУЗов.* Издательство Зерцало. Москва, 2002. 195 с. ISBN: 5-94373-038-9.

158) БЕЛКИН, Рафаил. *Собирание, исследование и оценка доказательств. Сущность и методы.* Москва, 1966. 10 с.

159) БЛАГОДАРЬ, Ирина. *Фальсификация доказательств: ответственность и вопросы квалификации.* Автореферат. Москва, 2008. 14, 19 с. [citat 22.06.2022]. Disponibil: <https://www.dissercat.com/content/falsifikatsiya-dokazatelstv-otvetstvennost-i-voprosy-kvalifikatsii>.

160) БЕЛОЗЕРСКИХ, Андрей. *Вопросы квалификации фальсификации доказательств по уголовному делу.* Издательская группа Юрист. Всероссийский научно-исследовательский институт МВД РФ. Московская академия Следственного комитета РФ. Статья в журнале Российский следователь, №8. Москва, 2010. 21-22 с. ISSN: 1812-3783, [citat 20.06.2022]. Disponibil: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=13242030>.

161) ВИШНЯКОВ, Виталий. *Уголовно-правовая оценка фальсификации доказательств.* Автореферат. Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 2007. 13 с. [citat 22.06.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/ugolovno-pravovaja-ocenka-falsifikacii-dokazatelstv.html>.

162) ВОЛКОВ, Борис. *Мотив и квалификация преступлений.* Издательство Казанского университета. Казань, 1968. 10 с.

163) ГРОМОВ, Николай. *Уголовный процесс России. Учебное пособие.* Издательство Юрист. Москва, 1998. стр. 101-102. ISBN 5-7975-0094-9 [citat 12.07.2022]. Disponibil: https://www.studmed.ru/gromov-na-ugolovnyy-process-rossii_97b670b1578.html.

164) Гражданский процесс: Учебник. Под редакцией: МУСИНА, Валерия, ЧЕЧИНОЙ, Надежды, ЧЕЧОТА, Дмитрия. Москва, 1996. 187 с.

165) ЕЛАГИНА, Елена. *Проблема фальсификации доказательств: мотивы и меры по предотвращению (краткий анализ) // Расследование и судебное преследование коррупции.* Материалы российско-американского семинара, 23-24 сентября 1999. Издательство Санкт-Петербургского юридического института Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, Санкт-Петербург, 2002. стр. 168 – 173.

166) ЕРМОЛАЕВ, Иван. *Фальсификация доказательств по гражданскому или уголовному делу образец заявления в СК.* В: Юридический советник от 22.02.2018, Москва [citat 25.06.2022]. Disponibil: <https://juristinmoscow.ru/falsifikacija-dokazatelstv-po-grazhdanskomu-ili.html>.

167) ЗАБОРОВСКИЙ, Виктор. *Некоторые проблемные аспекты привлечения адвоката к уголовной ответственности за совершение им преступлений в соответствии с Украинским законодательством.* В: Алтайский юридический вестник Научный журнал Барнаульского юридического института МВД России, № 3 (19), Алтайский край, г. Барнаул, 2017. стр. 86-87. ISSN: 2307-5309 [citat 25.06.2022]. Disponibil: <http://vestnik.buimvd.ru/nauka/urvest/1908.pdf>.

168) ИВАНОВ, Иван. *Уголовная ответственность за фальсификацию доказательств по уголовному делу.* Диссертация кандидата юридических наук. Волгоград, 2005. 9 с. [citat 28.06.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/ivanov-ugolovnaja-otvetstvennost-za-falsifikaciju-dokazatelstv-po-ugolovnomu-delu.html>.

169) ИГНАТОВ, Алексей, КРАСИКОВ, Юрий. *Уголовное право России.* Учебник для ВУЗов. В 2-х томах. Том 1. Общая часть. Издательство Норма, Москва, 2000. 33 с. [citat 26.09.2022]. Disponibil: <https://www.at.alleng.org/d/jur/jur436.htm>.

170) ИДРИСОВ, Кадирабадан. *Преступления против правосудия, совершаемые должностными лицами органов предварительного расследования и суда.* Автореферат к диссертации кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007. 12 с. [citat 26.09.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/idrisov-prestuplenija-protiv-pravosudija-sovershaemye-dolzhnostnymi-licami-organov.html>.

171) КОСТЕНКО, Роман. *Содержание и форма уголовно-процессуальных доказательств.* Правоведение. № 4. 2005. стр. 105–114.

172) КРАСНИКОВ, Антон. *Почему доказательства фальсифицируют часто и как это прекратить.* В: Право 300 – каталог юридических компаний, от 11.09.2020, Москва [citat 19.06.2022]. Disponibil: <https://300.pravo.ru/opinion/225353/>.

173) КУПРЯШИНА, Елена. *Источники доказательств и критерии их оценки в уголовном процессе РФ.* Автореферат. Диссертация кандидата юридических наук. Воронеж, 2007. стр. 3-4. [citat 19.06.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-process/kuprjashina-istochniki-dokazatelstv-i-kriterii-ih-ocenki-v-ugolovnom-processe-rf.html>.

174) КУДРЯВЦЕВ, Владимир. *Общая теория квалификации преступлений.* Издательство Юристъ. Москва, 1972. 160 с.

175) КУЛЕШОВ, Юрий. *Преступления против правосудия: проблемы теории, законотворчества и правоприменения.* Автореферат. Диссертация доктора юридических наук. Владивосток, 2007. 15 с. [citat 25.06.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/prestuplenija-protiv-pravosudija-problemy-teorii-zakonotvorchestva-i-pravoprimenenija.html>.

176) КУРЛЯНДСКИЙ, Виталий. *Уголовная политика, дифференциация и индивидуализация уголовной ответственности. Основные направления борьбы с преступностью*. Москва, 1975. 82 с.

177) КОРДУКОВ, Михаил. *Статья 303. Фальсификация доказательств и результатов оперативно-разыскной деятельности*. В: Правовой советник от 21.10.2022 [citat 19.06.2022]. Disponibil: <https://orendor.ru/novosti/statya-303-falsifikatsiya-dokazatelstv-i-rezultatov-operativno-razysknoj-deyatelnosti.html>.

178) МАЙБОРОДА, Виктор. *Уголовная ответственность за фальсификацию доказательств*. Диссертация кандидата юридических наук. Ставрополь, 2004. 47 с. [citat 17.06.2022]. Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/ugolovnaja-otvetstvennost-za-falsifikaciju-dokazatelstv.html>.

179) МАТВЕЕВА, Юлия. *Адвокат продемонстрировал, как легко подделать электронные доказательства*. В: Газете Закон и Бизнес, № В-44, Киев, 2021 [citat 28.06.2022]. Disponibil: <https://zib.com.ua/ru/149529.html>.

180) НОВОСЕЛОВ, Геннадий. *Актуальные вопросы учения об объекте преступления: Методологические аспекты*. Екатеринбург, 2001. 3 с. [citat 28.06.2022]. Disponibil: <https://www.dissercat.com/content/aktualnye-voprosy-ucheniya-ob-obekte-prestupleniya-metodologicheskie-aspekty>.

181) НЕЧАЕВА, Лариса. *Правосудие как объект уголовно-правовой охраны: междисциплинарный подход*. В: Ежеквартальном научно-практическом журнале: Российский криминологический взгляд. № 2 (26). Москва, 2011. 360 с. [citat 16.03.2022]. Disponibil: <http://criminology.ru/library/RKV/3206.html?rubrics=3143>.

182) Прокуратура Оренбургской области. Прокурор разъясняет - *Фальсификация доказательств*, Оренбург, 2021 [citat 24.06.2022]. Disponibil: https://epp.genproc.gov.ru/ru/web/proc_56/activity/legal-education/explain?item=59651557.

183) РАРОГ, Алексей. *Вина и квалификация преступлений. Учебное пособие*. Издательство РИО ВЮЗИ. Москва, 1982. 39 с. [citat 14.03.2022]. Disponibil: <http://lawlibrary.ru/izdanie45704.html>.

184) РАРОГ, Алексей. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. 9-е издание, переработанное и дополненное. Издательство Проспект, Москва, 2013. 56 с. ISBN: 978-5-392-10014-9.

185) РАДЧЕНКО, Владимир. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва, 2000. 738 с.

186) СТРОГОВИЧ, Михаил. *Курс советского уголовного процесса*. Том 1. Основные положения советского уголовного процесса. Издательство „Наука”, Москва, 1968. стр. 288-289 [citat 24.04.2022]. Disponibil: http://kalinovsky-k.narod.ru//b/strogovich/Strogovich_1.pdf.

187) ТРАЙНИН, Арон. *Общее учение о составе преступления*. Госюриздателство. Москва, 1957. 125, 128 с.

188) ТРЕУШНИКОВ, Михаил. *Судебные доказательства*. Издание третье, исправленное и дополненное. Москва, 2004. 79 с. [citat 28.04.2022]. Disponibil: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/UP/TREUSHNIKOV_2004.pdf.

189) ФАКТУЛЛИН, Фидаи. *Общие проблемы процессуального доказывания*. Издание Казанского университета, Казань, 1976. 102 с.

190) ХАЛИКОВ, Аслям. *Фальсификация результатов оперативно-розыскной деятельности* // Уголовное право, №2. 2013. В: Юридический портал „Center Bereg” от 23.06.2017 [citat 23.01.2023]. Disponibil: <https://center-bereg.ru/m466.html>.

191) ШВАРЦ, Михаил. *К вопросу о фальсификации доказательств в арбитражном процессе*. В: Арбитражные споры, № 3 (51). Санкт-Петербург, 2010 [citat 23.01.2023]. Disponibil: <https://arbspor.ru/articles/1050/>.

192) ШЕРМАНОВ, Иван. *Фальсификация доказательств и результатов оперативно-розыскной деятельности*. В: журнале Научные высказывания, № 2 (10). Москва, 2022 [citat 23.01.2023]. Disponibil: https://nvjournal.ru/article/Falsifikatsija_dokazatelstv_i_rezultatov_operativno-rozysknoj_dejatelnosti/.

193) ЦИГОЛЕВ, Юрий. *Ответственность за фальсификацию доказательств*. Издательство: ежемесячный правовой научно-практический журнал „Законность”, Москва, № 10. 1999. 12 с.

Surse bibliografice în limba ucraineană:

194) ДРОЗД, Валентина, ЦУЦКІРІДЗЕ, Максим, ГАВРИЛЮК, Людмила. и др. *Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні: аналіз слідчої практики крізь призму судових рішень*. Монографія. Видавництво: ТОВ „7БЦ” Киев, 2021. 66 с. ISBN 978-617-549-027-3.

195) КУБАЛЬСЬКИЙ, Владислав. *Самостійна кримінальна відповідальність зафальсифікацію доказів в Україні: доцільність та підстави встановлення*. В: журнал

Форум права, № 4. Харьков, 2012. 521 с. ISSN: 1995-6134 [citat 23.01.2023]. Disponibil: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/16785/1/FP_index.htm_2012_4_85%20%283%29.pdf.

196) МЕНЮК, Дарина. *Дисертація перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у цивільному процесі України*. Киев, 2021. стр. 91-92. УДК 347.91 [citat 23.01.2023]. Disponibil: <http://idpnan.org.ua/files/2021/menyuk-d.o.-pereglyad-sudovih-rishen-za-novoviyavlenimi-abo-viklyuchnimi-obstavinami-u-tsivilnomu-protsesi-ukrayini.pdf>.

197) НАУМОВА, Анна. Актуальні питання кримінальної відповідальності за фальсифікацію доказів. В: Проблеми теорії та практики кримінального провадження: матеріали кругл. столу, 2021. Харьков. стр. 210-211. УДК 343.36 [citat 23.07.2022]. Disponibil: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10742/Aktualni%20pytannia%20kryminalnoi%20vidpovidalnosti_%20Naumova_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

198) ПІНЧУК, Дмитро. *Кримінально-процесуальні наслідки фальсифікації доказів*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. (Робота виконана в Київському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України). Киев, 2009. 8 с. стр. 13-14.

199) СТЕПАНОВ, Сергей. *Встановлення фальсифікації (підроблення) доказів та його наслідки*. В: Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Том 1. Випуск 1/1. Одеса, 2014. 178 с. ISSN 2413-9998 [citat 17.05.2021]. Disponibil: <file:///C:/Users/DIE/Downloads/179852-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-398546-1-10-20191004.pdf>.

Surse bibliografice în limba poloneză:

200) MATEUSZ, Ziębachewski. *Tworzenie i preparowanie fałszywych dowodów – art. 235 kk*. Kancelaria prawa rodzinnego, Poznan [citat 29.06.2022]. Disponibil: <https://prawo-kanne-adwokat.com.pl/tworzenie-preparowanie-falszywych-dowodow-art-235#:~:text=Tworzenie%20fa%C5%82szywych%20dowod%C3%B3w%20mo%C5%BCe%20polega%C4%87,kieruje%20%C5%9Bciganie%20przeciwko%20innej%20osobie>.

Surse bibliografice în limba spaniolă:

201) *Detección de falsificación, Pruebas de autenticidad | Componentes electrónicos* [citat 30.06.2022]. Disponibil: <https://wpo-altertechnology.com/es/deteccion-falsificacion-pruebas-de-autenticidad-componentes-electronicos/>.

Surse bibliografice în limba italiană:

202) SCHIAVO, Silvia. *Intorno alla sentenza pronunciata sulla base di prove false*. Rivista di Diritto Romano - II, 2002 [citat 01.07.2022]. Disponibil: <https://www.ledonline.it/rivistadirittoromano/allegati/dirittoromano02schiavo.pdf>.

203) VENDRAMINI BALSAMO, Stefano. *Cosa rischia l'avvocato che falsifica le prove*. Studio Vendarmini Balsam, 2020, Verona [citat 02.07.2022]. Disponibil: <https://svblegal.com/post/cosa-rischia-lavvocato-che-falsifica-le-prove>.

ANEXA 1. Analiza rezultatului sondajului anonim în vederea consultării opiniei ofițerilor de urmărire penală, procurorilor și judecătorilor cu privire la aspectul reglementărilor instituite la art. 310 din Codul penal al Republicii Moldova – *Falsificarea probelor*

/eșantion – 70 persoane/

1. Care este perioada/durata de activitate în funcția deținută de către Dumneavoastră, ce presupune aplicarea în practică a normelor Părții Speciale din Codul penal al Republicii Moldova?

- 1) până la 5 ani – **32 (45,7%)**
- 2) de la 5 la 10 ani – **17 (24,2%)**
- 3) de la 10 la 15 ani – **10 (14,2%)**
- 4) de la 15 la 20 ani – **5 (7,1%)**
- 5) peste 20 ani – **6 (8,5%)**

2. Pe parcursul activității de serviciu ați avut în procedură procese penale sau, după caz, materiale de constatare ce vizează cazuri de falsificare a probelor?

- 1) des – **5 (7,1%)**
- 2) rar – **39 (55,7%)**
- 3) deloc nu am examinat – **33 (47,1%)**

3. Cât de complet sunt reglementate elementele constitutive ale componenței de infracțiune prevăzută de art. 310 Cod penal al Republicii Moldova?

- 1) complet – **18 (25,7%)**
- 2) parțial – **36 (51,4%)**
- 3) necesită modificări – **16 (22,8%)**

4. Având în vedere că în cadrul procesului penal, la probe au acces și alți subiecți de aplicare a legii decât cei indicați în norma art. 310 alin. (2) din Codul penal, considerați norma respectivă ca fiind una exhaustivă?

- 1) da – **36 (51,5%)**
- 2) nu – **34 (48,5%)**

5. Ați examinat cazuri de falsificare a probelor care nu puteau fi încadrate juridic pe deplin din motivul lipsurilor de relementare normativă?

1) da – 14 (20%)

2) nu – 56 (80%)

6. Considerați oportună reglementarea infracțiunii de falsificare a probelor în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova, în contextul perioadei actuale de dezvoltare a fenomenului infracțional?

1) da – 26 (37,1%)

2) nu – 11 (15,7%)

3) da, dar necesită a fi supusă unor modificări și ajustări la noile forme și modalități de comitere a infracțiunii de falsificare a probelor - 33 (47,1%)

7. Specificați cele mai frecvente dificultăți întâmpinate în activitatea profesională la aspectul examinării proceselor penale care vizează infracțiunea prevăzută de art. 310 Cod penal al Republicii Moldova?

- calificarea acțiunilor subiecților falsificării probelor decât celor prevăzuți în prevederile art. 310 Cod penal;

- administrarea probelor;

- neclaritatea în delimitarea exactă a statutului de document oficial de la documentul privat;

- imposibilitatea efectuării expertizei grafoscopice în lipsa actului falsificat în original și nestabilirii autorului semnăturii false;

- s-au abținut de la exprimarea opiniei – 12 (17,1 %)

8. Considerați oportună instituirea unei noi norme în Partea Generală a Codului penal, care să prevadă liberarea de răspunderea penală în cazul infracțiunii de falsificare a probelor, cu conținutul după cum urmează:

Articolul. 59¹. Liberarea de răspundere penală în cazul infracțiunii de falsificare a probelor

Liberarea de răspundere penală a subiectului infracțiunii de falsificarea probelor, dacă făptuitorul își recunoaște vinovăția înainte ca acțiunile sale să-și realizeze consecințele în realitatea obiectivă și să afecteze buna desfășurare a procesului judiciar.

- pozitivă – 24 (34,2%)

- negativă – 29 (41,4%)

- s-au obținut de la exprimarea opiniei – 15 (21,4%)

9. În viziunea Dumneavoastră, în cadrul unui proces contravențional și/sau proceduri administrative sau, după caz, în perioada premergătoare de inițiere a acestora, își poate sau nu, regăsi existența fenomenul ilicit de falsificare a probelor?

- 1) da – 37 (52,8%)
- 2) nu – 30 (42,8%)
- 3) s-au abținut de la exprimarea opiniei – 3 (4,2%)

10. În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea cu nr. 9, cum ar trebui în opinia Dumneavoastră instituită răspunderea juridică pentru asemenea încălcări?

- să fie introdusă în dispoziția prevederilor art. 310 Cod penal;
- înăsprirea pedepsei;
- instituirea răspunderii contravenționale și/sau civile pentru persoane cu funcții de răspundere;
- s-au abținut de la exprimarea opiniei – 6 (60 %)

11. Ce propuneri de lege ferenda, în opinia Dumneavoastră, urmează a fi înaintate la aspectul incriminării infracțiunii de falsificare a probelor (art. 310 Cod penal)?

- extinderea listei subiecților ce pot fi trași la răspundere penală, decât cei prevăzuți în norma art. 310 Cod Penal și includerea noțiunii de „persoană interesată”;
- introducerea circumstanțelor agravante, după cum ar fi:
 - a) „în scopul atragerii sau eliberării de/la răspundere penală”,
 - b) „falsificarea probelor săvârșită de 2 sau mai multe persoane”;
- înăsprirea pedepsei;
- stabilirea răspunderii pentru falsificarea probelor în procedura administrativă, procesul contravențional, civil și penal, dacă acest produs a servit drept motiv pentru emiterea unor acte procedurale și ulterior au rezumat consecințe;
- proporționalitatea pedepsei aplicate față de consecințele survenite;
- necesită o claritate privind interpretarea noțiunii de participant la procesul civil și reprezentantul acestuia (în special în cazurile persoanelor care nu au capacitate deplină de exercițiu, moștenitorii persoanei decedate);
- s-au abținut de la exprimarea opiniei – 8 (80 %)

Astfel, analizând rezultatul sondajului, am constatat că majoritatea respondenților, și anume **45,7%**, dețin o perioadă de activitate profesională în domeniu de până la 5 ani.

Treizeci și nouă respondenți, respectiv **55,7%** dintre aceștia, au indicat la o frecvență mai redusă de examinare a cazurilor din categoria indicată, iar **80%** au negat eventuale probleme de încadrare juridică din motivul lipsei reglementărilor corespunzătoare.

Aferent opiniei în partea ce ține de plenitudinea reglementărilor ce vizează elementele componenței de infracțiune prevăzută de art. 310 Cod penal, **51,4%** dintre respondenți le consideră doar parțial complete.

Ținând cont de accesul larg la probele procesului penal a mai multor subiecți decât cei specificați în norma art. 310 alin. (2) din Codul penal, **51,5%** dintre respondenții chestionați consideră reglementările respective ca fiind exhaustive.

Privitor la dificultățile întâmpinate în activitatea profesională la aspectul examinării proceselor penale care nimeresc sub incidența art. 310 Cod penal, respondenții le-au desemnat după cum urmează:

- calificarea acțiunilor altor subiecți de falsificare a probelor decât celor prevăzuți în prevederile art. 310 Cod penal;
- administrarea probelor;
- neclaritatea în delimitarea exactă a statutului de document oficial de cel de document privat;
- imposibilitatea efectuării expertizei grafoscopice în lipsa actului falsificat în original și din cauza nestabilirii autorului semnăturii false.

Instituirea unei norme juridice în Partea Generală a Codului penal privind liberarea de răspundere penală în cazul infracțiunilor de falsificare a probelor, a fost apreciată negativ de către o mare parte a respondenților care s-au expus, și anume **41,4%**.

52,8% din cei chestionați, consideră ca fiind posibilă manifestarea faptei de falsificare a probelor în cadrul unui proces contravențional și/sau proceduri administrative, inclusiv în faza premergătoare inițierii acestora și în sensul respectiv au înaintat propunerile ce urmează:

- introducerea răspunderii pentru astfel de acțiuni în dispoziția art. 310 Cod penal;
- instituirea răspunderii contravenționale și/sau civile pentru persoanele cu funcții de răspundere.

În concluzie, respondenții supuși chestionării, au propus:

- extinderea listei subiecților ce pot fi trași la răspundere penală, de rând cu cei prevăzuți în normele art. 310 Cod penal și includerea noțiunii de „persoană interesată”;
- introducerea circumstanțelor agravante, după cum ar fi:
 - a) „în scopul tragerii sau eliberării de/la răspundere penală”,
 - b) „falsificarea probelor săvârșită de două sau mai multe persoane”;

- înăsprirea pedepsei.

Prezentul sondaj confirmă opinia promovată prin rezultatele studiului respectiv privind necesitatea modificării normelor prevăzute în art. 310 Cod penal, fiind luate în calcul bunele practici naționale și internaționale pe această dimensiune, elucidarea cauzelor și condițiilor generatoare ale infracțiunii respective indiferent de formele de manifestare ale acesteia, inclusiv evoluarea activității instituțiilor naționale de drept la prevenirea și combaterea falsificării probelor.

ANEXA 2. Scrisori de confirmare a efectuării sondajului

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Inspectoratul General al Poliției
Direcția generală urmărire penală

MD 2012, mun. Chișinău, str. Columna, 130, tel. (373-22) 255549, fax. (373-22) 255553, email: secretariat.dgup@igp.gov.md,
pagina web: www.igp.gov.md, c/f 1013601000495, Ministerul Finanțelor, Trezoreria de Stat

nr. 4973 „16” 12 2021

Domnului Eugeniu PETERSCHI
Doctorand la Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al RM

Stimate domnule Piterschi,

Direcția generală urmărire penală a Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne confirmă că în perioada 13 – 15.12.2021 de către reprezentanții organului de urmărire penală a fost îndeplinit chestionarul anonim privind efectuarea sondajului în cadrul realizării de către Dumneavoastră a unui studiu științific abordând în acest sens problema evoluției juridice și istorice a infracțiunii prevăzute art. 310 Cod penal al R. Moldova.

Anexă: chestionarele pe 160 file.

Cu respect,

Șef al Direcției generale,
comisar-șef

Alexandru CIOBANĂȘ

REPUBLICA MOLDOVA
JUDECĂTORIA CHIȘINĂU

REPUBLIC OF MOLDOVA
THE COURT OF CHISINAU

mun. Chișinău, str. N. Zelinski, 13 Republica Moldova
MD-2038, tel. (+373 22) 52 20 21,
tel./fax (+373 22) 52 20 21, e-mail: jchisinau@justice.md

13. N. Zelinskistreet, Chișinău, Republic of Moldova
MD-2038, tel. (+373 22) 52 20 21,
tel./fax (+373 22) 52 20 21, e-mail: jchisinau@justice.md

Dlui Eugeniu Pitserschii

La solicitarea Dvs, Vă expediem chestionarele de sondaj efectuat în rândul angajaților Judecătoriei Chișinău privind problema evoluției juridice a infracțiunii prevăzute de art. 310 Cod penal.

Cu respect,

Șef interimar al Secretariatului
al Judecătoriei Chișinău

Ludmila Nichitin-Gavriliță

Domnului Eugeniu PETERSCHI
Doctorand la Academia „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne

Stimate domnule PETERSCHI,

Prin prezenta Vă informăm că, în cadrul realizării de către Dumneavoastră a studiului științific, în perioada 28.03.2022 - 30.03.2022 de către reprezentanții Procuraturii Generale a Republicii Moldova, a fost îndeplinit chestionarul anonim în vederea consultării opiniei procurorilor privind reglementările instituite la art. 310 din Codul penal.

Anexă: 10 chestionare pe 30 file.

**Procuror în Secția controlul
activității speciale de investigații și
asigurarea regimului secret a
Procuraturii Generale**

Alexandru LOZAN

**ANEXA 3. Scrisoare confirmativă privind recepționarea datelor statistice de la
Serviciul Tehnologii Informaționale al Ministerului afacerilor interne**

**Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova
Serviciul Tehnologii Informaționale
Information Technology Department**

MD-2012, mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri, nr. 42 tel: 022-255-228, fax: 022-255-617, e-mail: sti@mai.gov.md

Nr. 8/6-3-P-25/2022 din 14 ianuarie 2022

**Domnului Eugeniu PETERSCHI
Doctorand la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM**

Stimate domnule PETERSCHI,

Direcția generală informații și evidențe operative a Serviciului Tehnologii Informaționale al MAI a examinat demersul dumneavoastră cu solicitarea prezentării datelor statistice privind infracțiunile prevăzute de art. 310 Cod penal, comise în perioada anilor 2002 – 2021.

Drept răspuns, Vă expediem datele solicitate.

Anexă: 1 filă.

Cu respect,

**șef al Direcției generale informații
și evidențe operative a STI al MAI**

STRUNGARU

Executor: Serghei Nasipov
Telefon: 022-255-985
e-mail: serghei.nasipov@mai.gov.md

ANEXA 4. Date statistice

TABEL 4.1. Cauze penale pornite în baza prevederilor componenței de infracțiune prevăzută de art. 310 Cod penal – *Falsificarea probelor*, înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 2002 – 2021, și dinamica acestora în raport cu situația criminogenă în țară [63].

N.O	ANUL	TOTAL INFRAȚIUNI PE ȚARĂ	ART - 310 FALSIFICAREA PROBELOR	COEFICIENTUL
1	2002	35.346	0	0,00%
2	2003	33.381	4	0,01%
3	2004	27.580	17	0,06%
4	2005	27.580	12	0,04%
5	2006	24.764	26	0,10%
6	2007	24.359	24	0,10%
7	2008	24.783	26	0,10%
8	2009	25.651	36	0,14%
9	2010	33.401	44	0,13%
10	2011	35.124	48	0,14%
11	2012	36.614	53	0,14%
12	2013	38.156	67	0,18%
13	2014	41.786	32	0,08%
14	2015	39.780	61	0,15%
15	2016	41.915	51	0,12%
16	2017	35.581	52	0,15%
17	2018	32.034	39	0,12%
18	2019	31.651	31	0,10%
19	2020	26.342	19	0,07%
20	2021	27.156	25	0,09%

TABEL 4.2. Decizii în cauzele penale pornite conform componenței de infracțiune prevăzută de art. 310 Cod penal – *Falsificarea probelor*, înregistrate pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 2002 – 2021 [63].

N.O	ANUL	ART – 310 FALSIFICAREA PROBELOR	EXPEDIMATE ÎN INSTANȚA DE JUDECATĂ	ÎNCETATE	CLASATE
1	2002	0	-	-	-
2	2003	4	-	-	2
3	2004	17	4	1	10
4	2005	12	5	1	2
5	2006	26	6	-	-
6	2007	24	3	-	2
7	2008	26	1	1	2
8	2009	36	5	5	2
9	2010	44	4	4	8
10	2011	48	8	1	5
11	2012	53	4	-	7
12	2013	67	4	2	10
13	2014	32	-	1	3
14	2015	61	1	6	8
15	2016	51	3	2	9
16	2017	52	3	-	11
17	2018	39	1	3	5
18	2019	31	2	1	7
19	2020	19	1	-	5
20	2021	25	2	-	7

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

data

Eugeniu PETERSCHI

(semnat)

CURRICULUM VITAE (CV) AL AUTORULUI

DATE PERSONALE: **Eugeniu PETERSCHI**

📍 Republica Moldova, mun. Chișinău

☎ 022 868080

✉ peterschi1979@gmail.com

Data nașterii: 27.11.1979

Cetățenia: moldovean

Cunoașterea limbilor: limba maternă – română, limba rusă – fluent, limba franceză – nivel începător.

LOCUL DE MUNCĂ: INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI AL MAI

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ:

2022 – prezent Șef, Direcția inspectare efectiv a Inspectoratului General al Poliției al MAI, comisar șef;

2020 – 2022 Șef, Direcția evaluare operațională și control organizațional a Inspectoratului de Management Operațional al MAI, comisar șef;

2019 – 2020 Șef, Direcția inspectare efectiv a Inspectoratului General al Poliției al MAI, comisar șef;

2019 Șef adjunct al Inspectoratului General al Poliției al MAI, comisar șef;

2014 – 2019 Șef, Direcția inspectare efectiv a Inspectoratului General al Poliției al MAI, comisar șef;

2013 – 2014 Șef, Secția „N” a Direcției protecție internă a Serviciului securitate internă și combatere a corupției al MAI;

2013 Comisar, Comisariatul de Poliție raionul Fălești;

2010 – 2013 Inspector principal, Secția investigații a Direcției investigații și securitate internă al MAI;

2009 – 2010 Inspector principal, Secția investigații a Direcției securitate internă a MAI;

2008 – 2009 Inspector, Secția securitate internă a CGP mun. Chișinău;

2003 - 2008 Ofițer superior urmărire penală, Secția urmărire penală a Comisariatului de Poliție Râșcani al CGP mun. Chișinău;

2001 - 2003 Anchetator penal, Secția anchetă penală a Comisariatului de Poliție Râșcani al IPM Chișinău;

1996 - 2001 Student al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare” a MAI.

EDUCAȚIE ȘI FORMARE:

2017 - Studii de doctorat, Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Școala doctorală *Științe penale și drept public*, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI;

2002 - Studii de masterat, Universitatea de Criminologie;

1996 - 2001 - Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a MAI;

1986 – 1996 - Gimnaziul „Ștefan cel Mare”, mun. Chișinău.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE:

34 publicații științifice, dintre care 30 la tema tezei de doctorat.

DOMENIILE DE INTERES ȘTIINȚIFIC:

Drept penal.

ACTIVITATE ȘTIINȚIFICĂ:

1) 9-20 aprilie 2018 participant la **Conferința internațională** științifico-practică *Criminalistica și expertiza judiciară: prezent și viitor, armă eficientă în combaterea corupției* organizată de către Centrul tehnico - criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției al MAI;

2) la 26 iunie 2018 în comun cu conducătorul de doctorat, dl Gherman Marian, a fost elaborat un raport-sinteză privind analiza juridico-penală a infracțiunii de falsificare a probelor care a fost prezentat membrilor Conferinței științifico-practice *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere* desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI;

3) la 25 septembrie 2018, în cadrul Conferinței științifice a doctoranzilor cu genericul *Criminalitatea în Republica Moldova – tendințe, probleme de prevenire și combatere* desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”, a fost prezentat un raport scris în care au fost reflectate abordările teoretico-practice privind falsul în acte și intercalarea acțiunilor respective cu faptele de falsificare a probelor în procesul judiciar, calificarea și diferențierea acestora în contextul componentelor obiective și subiective;

4) în perioada 2-3 noiembrie 2018, în cadrul **Conferinței internaționale** științifico-practice cu genericul *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina, în contextul proceselor de eurointegrare*, a fost prezentat articolul „Însemnătatea subiectului componenței de infracțiune și analiza subiectului acțiunilor ilicite de falsificare și tănuire a probelor”;

5) în cadrul **Conferinței științifice internaționale** cu genericul *Eficiența normelor legale. Globalizarea și dreptul* desfășurată în perioada 23 – 25 mai 2019 de către Facultatea de

Drept Cluj-Napoca a Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” București din România a fost prezentat articolul analitic intitulat „Analiza științifică a infracțiunilor contra justiției în legislația Republicii Moldova”;

6) la 06 iunie 2019 participant la **Conferința științifică internațională** organizată de către Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din mun. Cahul, unde a fost prezentat publicului de specialitate propriile abordări ale subiectului în cauză, materializate inclusiv prin articolul cu caracter științifico-analitic intitulat „Incriminarea infracțiunii de falsificare a probelor în legislația altor state”;

7) în perioada 22-23 august 2019, participant la **Conferința științifică internațională** desfășurată în Academia de Studii Economice a Moldovei, cu genericul *Moldova spre dezvoltarea regională și transfrontalieră a UE*. La lucrările respectivului forum științific, a fost prezentat un discurs autentic și structurat cu tematica „Combaterea criminalității transfrontaliere în contextul faptelor antisociale de fals în acte”;

8) articolul științific „Elemente de drept comparat privind infracțiunea de falsificare a probelor” – publicat în cadrul Culegerii comunicărilor a Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Drept. Publicarea articolului în cauză se datorează participării în perioada 1-2 octombrie 2019, în instituția vizată la Conferința științifică națională cu participarea internațională *Realități și perspective ale învățământului juridic național*;

9) la 10 decembrie 2019 participant la Conferința științifică desfășurată în incinta Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din mun. Cahul cu prezentarea unui discurs la tematica „Demarcarea escrocheriei de falsul documentelor oficiale, inclusiv de falsul în acte publice”;

10) „Latura obiectivă a infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces civil” – articol științific publicat în ediția specială a Revistei *Legea și viața*, nr. 1/2020, atribuită la **tipul „C”**. Publicarea articolului în cauză, se datorează participării la 24 ianuarie 2020 la Conferința științifică a studenților-doctoranzi cu genericul *Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective*, (Ediția a I-a), desfășurată în Academia „Ștefan cel Mare” a MAI;

11) „Le côté objectif de l’infraction de falsification des preuves” – articol științific publicat în materialele **Conferinței științifico-practice internaționale** cu genericul *Актуальные научные исследования в современном мире*, nr. 1/2020, partea a II-a, desfășurată în orașul Pereiaslav din Ucraina. Publicarea articolului în cauză, se datorează participării în perioada 26-27 ianuarie 2020, la ediția a LVII-a a Conferinței prenotate;

12) în perioada 27-28 martie 2020, participat la **Conferința internațională științifico-practică** *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*, desfășurată de către Institutul de cercetări juridice, politice și sociale în comun cu Universitatea de stat „Alecu Russo” din mun. Bălți și Institutul de științe penale și criminologie aplicată, cu prezentarea articolului „Calificarea infracțiunii de fals prin prisma art. 310 și art. 361 Cod penal al Republicii Moldova – studiu cazuistic”;

13) „Examinarea laturii obiective a infracțiunii de falsificare a probelor într-un proces penal – în corespundere cu prevederile Codului penal al RM” – articol științific publicat în materialele **Conferinței științifico-practice internaționale** *Teoria și practica administrării publice*, desfășurată la 22 mai 2020, în incinta Academiei de Administrare Publică de pe lângă Guvernul Republicii Moldova;

14) „The legal object in the offenses of falsification of evidence” – articol științific publicat în materialele **Conferinței științifico-practice internaționale** cu genericul *Modern scientific challenges and trends*, nr. 5/2020, partea a II-a, desfășurată în orașul Varșovia, Republica Polonă. Publicarea articolului în cauză, se datorează participării la 31 mai 2020 la ediția a XXVII-a a Conferinței precitate;

15) „Отличие мошенничества от подделки официальных документов, в том числе подделки публичных документов” – articol științific publicat în Revista *Организационно-управленческие механизмы антикоррупционной деятельности: российский и зарубежный опыт* în cadrul *Сборник тезисов докладов и статей VII международной научно-практической конференции российских и зарубежных университетов и РЭУ имени Плеханова*, abordat în materialele **Conferinței științifico-practice internaționale** (Ediția a IV), publicat la 16.10.2020, or. Moscova Federația Rusă (CZU 343.982);

16) la 10 decembrie 2020, participant la Conferința științifică *Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico - administrativ* (Ediția a VI) desfășurată în incinta Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din mun. Cahul cu prezentarea unui discurs la tematica *Examinarea laturii subiective a infracțiunii de falsificarea probelor* – fără a deține un certificat de participare în acest sens, ca motiv servind desfășurarea conferinței în regim on-line în scopul respectării a măsurilor de prevenire și control a infecției COVID – 19;

17) „Reguli tactice generice privind ambalarea, sigilarea, etichetarea și păstrarea mijloacelor materiale de probă în vederea evitării falsificării acestora în cadrul proceselor judiciare” CZU (343.146:343.364(478)) articol științific publicat în materialele **Conferinței științifico-practice internaționale** *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice* (Ediția a VII-a) din 26 februarie 2021;

18) la 11 martie 2021, participant la Conferința studențească interuniversitară *Căile de dezvoltare a țării sub latura criminologică* desfășurată de către Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, mun. Chișinău, fără a da publicității un articol;

19) la 23-25 martie 2021, participant la Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor desfășurată în cadrul Universității Tehnice din Moldova cu prezentarea articolului „Delimitarea infracțiunii falsul documentelor oficiale și falsul în actele publice de escrocherie”;

20) la 25 martie 2021 participant la Conferința științifică interuniversitară a studenților-doctoranzi cu genericul Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective (Ediția a III-a) desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI cu prezentarea articolului „Studiu cazuistic privind calificarea infracțiunii de fals: art. 310 CP RM versus art. 361 CP RM”;

21) „Dislocarea răspunderii penale a infracțiunii de falsificare a probelor în diverse legi penale ale altor state” articol științific publicat în materialele **Conferinței științifico-practice internaționale Teoria și practica administrării publice**, desfășurată la 21 mai 2021, în Academia de Administrare Publică de pe lângă Guvernul Republicii Moldova.

Totodată, pe parcursul studiilor au văzut lumina tiparului un șir de articole științifice care descriu și ilustrează diverse părți ale elementelor componente care formează fapta antisocială de falsificare a probelor:

1) în comun cu conducătorul de doctorat, dl Gherman Marian, a fost elaborat articolul intitulat „Considerațiuni generale privind infracțiunea de falsificare a probelor”, care a fost publicat în Revista științifico-practică de drept *Legea și Viața* nr. 6 (318) iunie 2018, atribuită la **tipul „C”**, CZU: 343.3/.7;

2) a fost elaborat articolul intitulat „Abordări teoretico-practice privind falsul în acte”, care a fost publicat în Revista științifico-practică de drept *Legea și Viața* nr. 2 (326) februarie 2019, atribuită la **tipul „C”**, CZU: 343.5;

3) a fost realizat un studiu teoretic aferent subiectului privind delimitarea infracțiunii de falsificare a probelor de denunțarea falsă și declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, reglementate în Codul penal al Republicii Moldova, care a fost materializat prin articolul cu același titlu, publicat în Revista de specialitate *Dreptul*, nr. 3, martie 2019, atribuit la **tipul „B+”**, din România (Uniunea juriștilor din România);

4) „Dislocarea răspunderii penale a infracțiunii de falsificare a probelor în legile penale ale altor state” – articol științific publicat în Revista *Universul Juridic* (România), nr. 9/2021, (baze de date: HeinOnline și EBSCO);

5) a fost realizat un studiu analitic aferent infracțiunii prevăzute de art. 352¹ Cod penal (*Falsul în declarații*), rezultatele căruia au fost expuse în articolul intitulat „Analiza juridică a declarației cu rea voință privind încrederea publică”, publicat în Culegerea de articole științifice a Catedrei Protecție, Pază și Securitate din cadrul Universității de Stat de Educație Fizică și Sport (co-autor Șef Catedră Protecție, Pază și Securitate, dl Andrei Nastas);

6) „Inspirații normative privind răspunderea penală a infracțiunii de falsificare a probelor în legislațiile penale ale altor state” – articol științific publicat în ediția specială a Revistei *Legea și viața*, august 2020, atribuită la **tipul „C”**. Publicarea articolului în cauză, se datorează participării la 26 iunie 2020 la Conferința științifică a studenților-doctoranzi cu genericul *Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective*, (Ediția a II-a), desfășurată în Academia „Ștefan cel Mare” a MAI;

7) „Elemente privind sancțiunile în normele care incriminează fapte de falsificare a probelor” – articol științific publicat în cadrul Revistei Institutului Național al Justiției nr. 2/2019, atribuită la **tipul „B”**, CZU: 343.3/.7, publicație științifico-practică, informativă și de drept. Prezentul demers științific a fost publicat în co-autorat cu conducătorul tezei de doctor, domnul Marian Gherman;

8) „Analiza generală a subiectului ca element al componenței de infracțiune și analiza individuală a subiectului faptei prejudiciabile incriminate la art. 310 Cod penal al R. Moldova” – articol științific publicat în cadrul Jurnalului Juridic Național nr. 4/2019, atribuit la **tipul „C”**;

9) „Structura și dinamica infracțiunii prevăzute la art. 310 Cod penal al R. Moldova în perioada anilor 2008-2018” – articol științific publicat în cadrul Revistei *Intellectus* al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, nr. 1-2/2020 (CZU: 343.97);

10) „Анализ субъективной стороны преступления по фальсификации доказательств с уголовно-правовой точки зрения” – articol științific publicat în cadrul Revistei *Lingvo-Science*, nr. 30/2020. Revista respectivă este editată la tipografia orașului Varna din Republica Bulgaria;

11) „Obiectul material și/sau imaterial în cazul infracțiunii instituite la art. 310 Cod Penal al Republicii Moldova” – articol științific (CZU 343.1) publicat în Revista metodică-științifică trimestrială nr. 3 (107) *Administrarea Publică* al Academiei de Administrare Publică de pe lângă Guvernul Republicii Moldova, iulie-septembrie 2020, atribuită la **tipul „B”**, CZU: 343.36;

12) „Examinarea laturii subiective a infracțiunii de falsificare a probelor” – articol științific publicat în *Revista națională de Drept* nr. 1-3 (231-233), atribuită la **tipul „B”**, din 27 septembrie 2020, CZU: 343.3/.7;

13) „Evoluția și extinderea infracțiunii de falsificare a probelor pe teritoriu Republicii Moldova” – articol științific publicat în cadrul Revistei *Intellectus* al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, nr. 3-4/2020, CZU: 343.522;

14) „Legislația statelor care incriminează indirect răspunderea penală pentru infracțiunea de falsificare a probelor” – articol științific publicat în cadrul Revistei Academiei de Administrare Publică *Administrarea Publică*, atribuită la **tipul „B”**, CZU: 343.36, publicație științifico-practică, informativă și de drept, nr. 4 (108) octombrie-decembrie 2020. Prezentul demers științific a fost publicat în co-autorat cu conducătorul tezei de doctor, domnul Marian Gherman;

15) „Delimitarea infracțiunii falsificarea rezultatelor votării de falsificarea probelor” – articol publicat în ziarul bilunar editat de către Academia de Administrare Publică *Funcționarul public* nr. 2 (591) ianuarie 2021;

16) „Modele normative de incriminare a infracțiunii de falsificarea probelor în legislația diferitor state” CZU (343.3/97) articol științific publicat în materialele Revistei științifico-practice *Vector European* nr. 1, 2021 (fondator – Universitatea de Studii Europene din Moldova), atribuită la **tipul „C”**;

17) „Retragerea licenței pentru exercitarea profesiei de avocat ca urmare a falsificării probelor”, CZU 343.163, articol publicat în Revista Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr. 13/2021, atribuită la **tipul „B”**;

18) „Interpretări științifice ale infracțiunii de falsificare a probelor la nivel internațional și în conjunctura dreptului internațional”, CZU: [343.146:343.52]:341, articol publicat în cadrul Revistei Academiei de Administrare Publică *Relații internaționale. Plus*, atribuită la **tipul „B”**, publicație științifico – practică, informativă și de drept, nr. 2/2021;

19) „Aspecte delimitative ale infracțiunii de fals în acte publice și a celei de fals al probelor”, CZU: 343.364, articol științific publicat în cadrul Revistei *Intellectus* al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, nr. 3-4/2021.

INFORMAȚII SUPLIMENTARE:

2020 Participant la Simpozionul internațional, cu caracter științifico-cultural „Protecția drepturilor și intereselor antreprenorilor”, desfășurat de către Universitatea de studii Europene din Moldova în comun cu asociația științifică din România (Iași) „Vasile Pogor;

Participant la Simpozionul de proprietate intelectuală cu genericul „Lecturi AGEPI” din 28.04.2020;

Participant la Conferința Jean Monnet „Dezvoltarea proprietății intelectuale în UE și Moldova: provocări și perspective”, la 12.03.2020, cu prezentarea unui discurs la tematica „Incriminarea protecției proprietății intelectuale în legislațiile altor state”;

Participant la Masa rotundă cu genericul „Probleme și lacune ale legislației privind Activitatea specială de investigații” (17.01.2020, Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare”);

Consultant în procesul elaborării manualului *Organizarea și tactica efectuării investigațiilor sub acoperire*, CZU (343.98), autori - Marian Gherman și Eugen Blîndu, Academia „Ștefan cel Mare”.

2019 Participant la Conferința Națională Anticorupție. Ediția a XIV-a decembrie 2019;

Participat la Simpozionul științifico-practic anual de proprietate intelectuală cu genericul „Lecturi AGEPI” ediția XXI-a, din 24 aprilie 2019 unde a fost prezentat un comunicat (fără publicare) cu tematica „Analiza științifică a reglementărilor normative privind proprietatea intelectuală în legislația penală a altor state”;

Participant la vizita de studiu cu genericul „Măsuri în domeniul anticorupției, dezvoltare economică și reacție rapidă”, în Republica Federală Germania și Austria;

Participant la seminarul de instruire „Managerul instituției polițienești – imagine și cheie importantă în relația cu angajații și societatea” (28.05.2019);

Participant la vizita de studiu privind combaterea corupției și aplicarea celor mai bune practici în domeniul anticorupției (09 - 11.04.2019 or. Vilnius, Lituania);

Participant la seminarul de instruire „Rolul liderului și managerului în formarea, motivarea și direcționarea echipei către rezultat” (01.03.2019);

Participant la seminarul de instruire „Structurarea unei pagini oficiale din prisma plasării comunicatelor/textelor/articolelor” (20.02.2019);

Participant la seminarul de instruire „Rolul imaginii instituționale și manageriale în interacțiune directă/indirectă cu societatea civilă” (12.02.2019).

2018 Participant la vizita de studiu privind preluarea și implementarea bunelor practici în domeniul tehnicilor speciale de investigații (24 - 30 iunie 2018, or. Helsinki, Finlanda);

Participant la vizita de studiu cu privire la metodele și tehnicile speciale de investigații utilizate în Lituania, în cadrul proiectului regional „Suport pentru îmbunătățirea capacității operaționale ale agenților de aplicare a legii din Republica Moldova în domeniul prevenirii și investigării actelor infracționale de corupție” (20 - 26 mai 2018, or. Vilnius, Lituania);

Participant la atelierul de instruire „Management și leadership” (15 - 17 mai 2018, mun. Chișinău);

Certificate for participation in the international scientific-practical conference „Forensic and judicial expertise: present and future effective weapon” (19-20 aprilie 2018);

Participant la seminarul cu tematica „Metode și tehnici eficiente în formarea unei echipe de succes”;

Participant la cursul de instruire privind corupția publică și afaceri interne, organizat de către Academia Internațională a organelor de drept (19 - 23 martie 2018, or. Budapesta, Ungaria);

Participant la seminarul cu tematica „Abilități de comunicare și public speaking în management”;

Participant la vizita de studiu privind reglementarea internă și cooperarea interinstituțională aferentă investigării actelor de corupție în România (12 - 16 februarie 2018, în or. București, România).

2017 Participant la Conferința Națională Anticorupție pentru drepturile omului (ediția a XIII-a, 12 decembrie 2017);

Participant la evenimentul de lansare a proiectului Twinning „Suport în consolidarea capacităților operaționale ale organelor de aplicare a legii din Republica Moldova în domeniul prevenirii și investigării actelor de corupție”;

Participant la Conferința de diseminare a panelului cu genericul „Etica și anticorupția în cadrul afacerilor interne” (23 - 23 iunie 2017, or. Berlin, Germania);

Participant la masa rotundă de prezentare a două rapoarte tematice privind drepturile omului în Republica Moldova, inclusiv regiunea transnistreană (27 aprilie 2017);

Participant la seminarul cu tematica „Tehnici de comunicare publică pentru managerii de top ai Poliției Naționale”;

Certificate of participation in the component 2 „ethics and fighting corruption”.

2016 Certificate of participation – „Fight against cross - border crime, including use of best special technics of investigation”.

2011 Certificate – „Strengthening anti - corruption measures within the police and border guard service”;

Participant în cadrul programului polonez de cooperare pentru dezvoltare, implementat prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Polonia, în perioada 6 – 10 iunie 2011.

2002 Certificate – „Basic law enforcement techniques course”.

**STIMULĂRI ACORDATE PE PARCURSUL ACTIVITĂȚII ÎN CADRUL
MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE:**

- Insigna MAI „Serviciul impecabil de gradul I;
- Insigna MAI „Serviciul impecabil de gradul II;
- Insigna MAI „Serviciul impecabil de gradul III;
- Insigna MAI „Colaborator eminent”;
- Insigna MAI „Pentru merite remarcabile în urmărirea penală”;
- Insigna MAI „25 ani BPDS Fulger”;
- Insigna IGP al MAI „Eminent al Poliției”;
- Crucea MAI „Pentru merit” clasa I;
- Crucea MAI „Pentru merit” clasa II;
- Crucea MAI „Pentru serviciu impecabil” clasa Veteran;
- Crucea IGP al MAI „Meritul Polițienesc” clasa I;
- Crucea IGP al MAI „Meritul Polițienesc” clasa II;
- Medalia comemorativă „25 ani ai Poliției Republicii Moldova”;
- Medalia IGP al MAI „Pentru merite în serviciul Poliției” clasa I;
- Medalia IGP al MAI „Pentru merite în serviciul Poliției” clasa II;
- Medalia IGP al MAI „Pentru merite în combaterea criminalității” clasa I;
- Medalia IGP al MAI „Pentru merite în combaterea criminalității” clasa II;
- Medalia IGP al MAI „Pentru merite în MAROSP” clasa II;
- Medalia comemorativă „30 de ani ai Ministerului Afacerilor Interne”;
- Diplomă de onoare a IGP al MAI;
- Diplomă de onoare a MAI.